

Дивна Гачић

*Луле
Pipes*

Дивна Гачић
ЛУЛЕ
ИЗ МУЗЕЈСКИХ ЗБИРКИ СРБИЈЕ

Издавач
Музеј града Новог Сада
Тврђава 4, Петроварадин
muzgns@eunet.rs

Главни и одговорни уредник
Весна Недељковић Ангеловски

Аутор каталога и изложбе
Дивна Гачић

Рецензенти каталога
Др Ана Ридович (Анна Ridovics)
Др Весна Бикић

Стручни консултант
Љубомир Вујаклија

Лектор
Бранка Лугоња

Превод на енглески
Ира Ступар (Decoder translations)
Бранка Гајо (Lingualend)

Лектор енглеског текста
Снежана Метикош

Фотографије
Феђа Киселички
Владимир Червенка

Конзервација
Тамина Кесић
Иштван Печкаи Ковач

Прелом и електронска обрада фотофрафија
Мирослав Гаџо

Штампа
Daniel Print, Нови Сад

Тираж
450

Нови Сад, 2011.

Каталог изложбе реализован је средствима
Управе за културу града Новог Сада
и Министарства за културу Републике Србије.

Divna Gačić
THE PIPES
FROM MUSEUM COLLECTIONS OF SERBIA

Published by
The City Museum of Novi Sad
Tvrdjava 4, Petrovaradin
muzgns@eunet.rs

Editor in chief
Vesna Nedeljković Angelovski

Author of the catalogue and exhibition
Divna Gačić

Catalogue reviewed by
Dr Anna Ridovics
Dr Vesna Bikić

Expert consultant
Ljubomir Vujaklija

Edited by
Branka Lugonja

Translated by
Ira Stupar (Decoder translations)
Branka Gajo (Lingualend)

English translation edited by
Snežana Metikoš

Photographs by
Feđa Kiselicki
Vladimir Červenka

Conservation
Tamina Kesić
Ištvan Pečkai Kovač

Computer design
Miroslav Gažo

Printed by
Daniel Print, Novi Sad

Circulation
450 copies
Novi Sad, 2011

Exhibition catalogue funded by
Novi Sad Culture Board and
Republic of Serbia Ministry of Culture.

Дивна Гачић
ЛУЛЕ
ИЗ МУЗЕЈСКИХ ЗБИРКИ СРБИЈЕ
КАТАЛОГ ИЗЛОЖБЕ

Divna Gačić
THE PIPES
FROM MUSEUM COLLECTIONS OF SERBIA
EXHIBITION CATALOGUE

Нови Сад / Novi Sad

2011

Институције и сарадници који су уступили музејске предмете за изложбу:

Музеј Града Новог Сада (МГНС) – Завичајна збирка Сремски Карловци (ЗЗСК)

Етнографски музеј у Београду (ЕМБГ)	Јелена Вулетић, етнолог Ранко Баришић, етнолог
Градски музеј у Бечеју (ГМБ)	Бранислава Микић-Антонић, археолог Душан Иветић, етнолог
Градски музеј у Сенти (ГМСЕ)	Агнеш Нађ Абоњи, етнолог Атила Пејин, историчар
Градски музеј у Сомбору (ГМСО)	Нада Путица, етнолог
Градски музеј у Суботици (ГМСУ)	Арпад Пап, етнолог
Градски музеј у Вршцу (ГМВШ)	Весна Станков, етнолог
Историјски музеј Србије (ИМС)	Слађана Бојковић, историчар Жељка Шкорић, етнолог
Музеј града Београда (МГБ)	Милица Јанковић, археолог Јасна Марковић, историчар уметности Љубица Костић-Поповац, историчар уметности Владимир Томић, историчар
Музеј историје Југославије (МИЈ)	Веселинка Кастратовић Ристић, историчар Александра Момчиловић-Јовановић, антрополог Ана Сладојевић, теоретичар уметности
Музеј Рас у Новом Пазару (МР)	Владан Видосављевић, археолог
Музеј Срема у Сремској Митровици (МССМ)	Јованка Дражић, етнолог Бора Чекеринац, историчар
Музеј Војводине (МВ)	Татјана Бугарски, етнолог Јелена Добровић, академски графичар Небојша Станојев, археолог
Музеј Војводине – Пољопривредни музеј у Кулпину (МВ-ПМК) ...	Тања Ћуђић, етнолог
Народни музеј у Ваљеву (НМВА)	Гордана Пајић, етнолог

Музејска јединица у Оџацима (МЈО)	Биљана Златковић, професор књижевности
Музеј Рудничко Таковског краја (МРТК)	Ана Боловић, историчар уметности
Народни музеј у Кикинди (НМКИ)	Славица А. Гајић, етнолог
Народни музеј у Крагујевцу (НМКГ)	Светлана Радојковић, етнолог
Народни музеј у Краљеву (НМКР)	Тијана Шибалић, етнолог
Народни музеј у Крушевцу (НМКШ)	Зорица Симић, етнолог
Народни музеј у Нишу (НМН)	Ива Трајковић, етнолог
Народни музеј у Шапцу (НМШ)	Светланка Милутиновић, историчар
Народни музеј у Ужицу (НМУ)	Дијана Ристовић, етнолог
Народни музеј у Врању (НМВР)	Ива Лаковић, етнолог
Народни музеј у Зајечару (НМЗ)	Сузана Антић, етнолог
Народни музеј у Зрењанину (НМЗР)	Рајка Грубић, етнолог
Народни музеј у Чачку (НМЧА)	Александра Гојгић, археолог
Војни музеј у Београду (ВМБГ)	Љубица Дабић, историчар
Завичајни музеј у Књажевцу (ЗМК)	Милена Милошевић-Мицић, историчар уметности
Завичајни музеј у Руми (ЗМРУ)	Слободан Велимировић, археолог
Завичајна збирка Прве месне заједнице у Темерину (МЗТ)	Данијел Мађар, историчар
Археолошки институт, Научно-истраживачки пројекат за Београдску тврђаву (АИДЦ)	Весна Бикић, археолог
Покрајински завод за заштиту споменика културе (ПЗЗСК)	Ивана Пашић, археолог
Републички завод за заштиту спменика културе (РЗЗСК)	Маја Ђорђевић, археолог
Галерија Матице српске (ГМС)	
Музеј у Смедереву (МС)	Љиљана Николић, археолог

Institutions and associates that have landed museum items for exhibition:

City Museum of Novi Sad (МГНС) – Homeland collection of Sremski Karlovci (33CK)

Museum of Ethnography in Belgrade (ЕМБГ)	Jelena Vuletić, ethnologist Ranko Barišić, ethnologist
Town Museum of Bečej (ГМБ)	Branislava Mikić-Antonić, archaeologist Dušan Ivetić, ethnologist
Town Museum of Senta (ГМСЕ)	Ágnes Nagy Ábonyi, ethnologist Atila Pejjin, historian
Town Museum of Sombor (ГМСО)	Nada Putica, ethnologist
Town Museum of Subotica (ГМСУ)	Árpád Pap, ethnologist
Town Museum of Vršac (ГМВШ)	Vesna Stankov, ethnologist
Historical Museum of Serbia (ИМС)	Sladjana Bojković, historian Željka Škorić, ethnologist
City Museum of Belgrade (МГБ)	Milica Janković, archaeologist Jasna Marković, art historian Ljubica Kostić-Popovac, art historian Vladimir Tomić, historian
Historical Museum of Yugoslavia (МИЈ)	Veselinka Kastratović Ristić, historian Ana Sladojević, art theoretician Aleksandra Momčilović-Jovanović, anthropologist
Ras Museum in Novi Pazar (МР)	Vladan Vidosavljević, archaeologist
Museum of Srem in Sremska Mitrovica (МССМ)	Jovanka Dražić, ethnologist Bora Čekerinac, historian
Museum of Vojvodina (МВ)	Tatjana Bugarski, ethnologist Jelena Dobrović, graphic artist Nebojša Stanojev, archaeologist
Museum of Vojvodina, Museum of Agriculture in Kulpin (МВ – ПМК)	Tanja Djudjić, ethnologist
National Museum of Valjevo (НМВА)	Gordana Pajić, ethnologist

Museum Unit in Odžaci (MJO)	Biljana Zlatković, professor of literature
Regional Museum of Rudnik and Takovo (MRTK)	Ana Bolović, art historian
National Museum of Kikinda (HMKI)	Slavica A. Gajić, ethnologist
National Museum of Kragujevac (HMKG)	Svetlana Radojković, ethnologist
National Museum of Kraljevo (HMKP)	Tijana Šibalić, ethnologist
National Museum of Kruševac (HMKŠ)	Zorica Simić, ethnologist
National Museum of Niš (HMH)	Iva Trajković, ethnologist
National Museum of Šabac (HMŠ)	Svetlanka Milutinović, historian
National Museum of Užice (HMY)	Dijana Ristović, ethnologist
National Museum of Vranje (HMBP)	Iva Laković, ethnologist
National Museum of Zaječar (HMZ)	Suzana Antić, ethnologist
National Museum of Zrenjanin (HMZP)	Rajka Grubić, ethnologist
National Museum of Čačak (HMČA)	Aleksandra Gojgić, archaeologist
Military Museum of Belgrade (BMБГ)	Ljubica Dabić, historian
Regional Museum of Knjaževac (ZMK)	Milena Milošević–Micić, art historian
Regional Museum of Ruma (ZMPY)	Slobodan Velimirović, archaeologist
Homeland collection of Temerin First local community (KЦT)	Danijel Madjar, historian
Institute of Archaeology, Scientific research project on Belgrade Fortress (AИДЦ)	Vesna Bikić, archaeologist
Provincial Institute for Cultural Heritage Protection (ПЗЗСК)	Ivana Pašić, archaeologist
Republic Institute for Cultural Heritage Protection (РЗЗСК)	Maja Đorđević, archaeologist
The Gallery of the Matica srpska (ГМС)	
Museum of Smederevo (MC)	Ljiljana Nikolić, archaeologist

УВОДНА РЕЧ

Као културно-социјални феномен у историји многих народа, луле заокупљају велику пажњу европске и светске стручне јавности. Како би рад стручњака из целог света који се баве том тематиком био обједињен, године 1984. је основана Међународна академија о лулама (Académie Internationale de la Pipe), која организује годишње конференције у различитим градовима Европе.

Стручна јавност у Србији, за разлику од оне у свету, није посвећивала велику пажњу лулама, а домаћа литература такође није бројна. Информације о лулама које налазимо у радовима из области археологије и етнологије (Ивановић 1953: 361–371; Нађ 1961: 89–115, Т.ХII/7–10, Т. XIV/2; Bikić: 2003, 80 –83), или у онима посвећеним дувану (Тодорић 1925: 149–153; Фотић 2005; Мијатовић 2006) малобројне су. О лулама из музејских збирки налазимо више података у новијим радовима (Ристовић 1995, 351-369; Душковић 2006; Крижанац 2007; Гачић 2009, 7–18; Гачић 2010, 94–109), а интересовање стручне јавности за ову тему је све веће.

Све што смо до сада рекли оправдава одлуку да Нови Сад буде домаћин 27. међународне конференције о лулама. Музеј града Новог Сада је тим поводом уприличио изложбу лула из музејских збирки Србије, као и пратећи каталог.

Намера Музеја је да стручну и ширу јавност, а посебно учеснике конгреса, упозна са веома атрактивним и мало познатим музеалијама из фондова великог броја музеја у Србији. Изложба обухвата луле рађене од различитих материјала – глине, мершама, порцелана, дрвета и метала, као и пратећи прибор, тј. прибор за одлагање лула, паљење и чување дувана. Она је употпуњена фотографијама и илустрацијама које осликавају популарност пушења луле у Србији од доласка Турака до савременог доба.

Музеј града Новог Сада користи ову прилику да се захвали свим институцијама које су уступиле музејске предмете за изложбу. Посебно се захваљујемо свим колегама које су пружиле помоћ у реализацији изложбе и каталога.

FOREWORD

Pipes are a cultural-social phenomenon and thus great attention has been paid to them among the professionals of Europe and the world. The International Pipe Academy (Académie Internationale de la Pipe) was founded in 1984 in order to gather world experts dealing with pipes; since then it has organized conferences in different cities of Europe once a year.

Unlike the situation abroad, pipes in Serbia didn't get sufficient scientific attention and domestic literature concerning the subject is scarce. Information about pipes in archeological and ethnological studies (Ивановић 1953: 361-371; Нађ 1961: 89-115, Т.ХII/7-10, Т. XIV/2; Bikić: 2003, 80-83), as well as in studies concerning tobacco (Тодорић 1925: 149-153; Фотић 2005; Мијатовић 2006) is poor and mainly sporadic. More data concerning pipes belonging to museum collections can be found in recent studies (Ристовић 1995: 351-369; Душковић 2006; Крижанац 2007; Гачић 2009: 7-18; Гачић 2010: 94-109), and the interest of scientific community for this subject has become stronger only recently.

All afore mentioned justifies the fact that Novi Sad was chosen to host the 27th International Pipe Conference. To honour this occasion, the City Museum of Novi Sad has prepared an exhibition on pipes in museum collection in Serbia and a catalogue to accompany it.

The aim is to familiarize experts, citizens and especially participants of the Conference with attractive and unknown museum items from a large number of museums of Serbia. The exhibition includes pipes made of various materials – clay, meerschaum, porcelain, wood and metal, as well as accessories for pipe storage and tobacco storage and lighting. It is supported with photographs and illustrations depicting the popularity of smoking pipes in Serbia since the Ottoman Empire to the contemporary Serbian society.

The City Museum of Novi Sad is grateful for the cooperation to all the institutions that have lended their museum items for this exhibition. We owe special thanks to all the colleagues who have helped with the exhibition and catalogue realization

Nicotiana Rustica L.

Nicotiana Tabacum L.

ДУВАН – једногодишња зељаста биљка класификована у 65 ботаничких врста, од којих су две најчешће коришћене за луле *Nicotiana rustica* L., у Србији позната као „крџа“ и *Nicotiana tabacum* L.

TOBACCO – an annual herbaceous plant, classified in 65 botanical species, two of which most commonly used for pipe smoking: *Nicotiana rustica* L., in Serbia known as `krdza` and *Nicotiana tabacum* L.

ДУВАН И ПУШЕЊЕ ЛУЛА

*Нит´ је слатко, нит´ је здраво.
Када гори, не боли.*

– Шта је то? – Дуван у лули

(народна загонетка)

Лула¹ и пушење луле – навика уживања позната људима од давнина, везује се за дуван. Савремена наука нема поуздан одговор на питање ко је старији – дуван или лула.

Устаљено је мишљење по којем је лула настала упоредо са појавом дувана и његовом употребом у суптропском делу америчког континента, и то према најновијим сазнањима од 8. века пре наше ере (Schávelzon 2009: 5). Постоје тумачења да је лула била у употреби и у Европи, код Келта и Римљана (Belloncle 1971: 26; Osskó 2000: 13), али и знатно раније – у неолиту (5500–3000. п. н. е.), када је уместо дувана коришћено друго ароматично биље или сушене печурке (Филиповић 2007: 99–102). Стари народи су, вероватно, употребљавали неке наркотичке траве, али се не може доказати претпоставка да су знали за луле. Први писани податак о коришћењу наркотичких трава налазимо код Херодота, који описује како Скити пале конопљу, а потом удишу дим (Osskó 2000: 13).

¹ Назив лула преузет је из турског језика (*Lüle*).

TOBACCO AND PIPE SMOKING

*It is neither sweet nor healthy,
though burning it does not hurt.*

– What’s this? – It’s a tobacco pipe

(A Folk riddle)

Pipes¹ and smoking – the pleasure of tobacco consumption has been present for centuries. The contemporary science can not prove which one of them came first - tobacco or pipes?

A widespread opinion is that pipes were created with the emergence of usage of tobacco and were used according to the latest research, since the 8th century B.C. in the subtropical part of the America continent (Schávelzon 2009: 5). Assumptions are also made that pipes were used in Europe, amongst Celts and Romans (Belloncle 1971: 26; Osskó 2000: 13) and even earlier, in the Neolithic period (5500-3000 B.C), when other aromatic herbs and dried mushrooms were used instead of tobacco (Филиповић 2007: 99-102). We assume that ancient peoples used some narcotic herbs but we can not confirm that they used pipes as well. The first written information concerning the usage of narcotic herbs can be found in Herodotus,

¹ Serbian word for pipe was taken from the Turkish language (*Lüle* - Turkish, pipe).

Поуздани подаци из новије историје сведоче о томе да је од свих ароматичних трава за лулу највише коришћен дуван и зато причу о лули почињемо причом о овој егзотичној биљци, којој су посвећени многи радови и књиге.² Њене психоактивне особине највише су утицале на популарност дувана, који је, поред многих забрана, био и остао један од највећих порока светске популације.

Претпоставља се да је узгој дувана започет на простору Средње и Јужне Америке. Биљка је добила име *tobacco* по истоименој области – Табаско (у данашњем Мексику). У почетку је коришћен у ритуалне сврхе (као опијајуће средство), међу повлашћеним друштвеним групама – шаманима.

Амерички домороци узгајали су дуван; првобитно су га користили тако што би га увијали у ролну, или би га стављали у двокраке „Y“ цеви, палили га, а цеви стављали у ноздрве, увлачили дим кроз нос и испуштали га на уста (Тодорић 1925: 149–150; Душковић 2006: 5; Крижанац 2007: 19).

Првим лулама можемо сматрати оне које су узимане из природе – цевасти облици од дрвета и кости, као и „чудне справе“ – дугачке цеви од глине, удубљене по средини (да би се ставио дуван), које су користили Индијанци (Belloncle 1971: 26). Временом су те, првобитне луле усавршене (прављене су од посебног камена, различитих облика и декорације) и постале посебно цењена реликвија сваког северноамеричког индијанског племена, позната као *calumet* или *лула мира* (Holčik 1984: 7; Levárdy 2000: 57; Tonković 2009: 1–2).

Према новијим тумачењима, прве луле могу се оквирно датовати у 8. век пре наше ере, о чему сведоче луле које су откривене у археолошком контексту на простору данашње Аргентине. Биле су од разноврсног материјала (дрвета, глине,

describing the Scythians who lit some hemp and then inhaled the smoke (Osskó 2000: 13).

Some reliable data from recent history claim that tobacco was the most widely used of all aromatic plants. That is why we will start our story with this exotic plant which has so many books written and dedicated to². Tobacco has become so rapidly popular mostly due to its psychoactive effects, and despite all prohibitions, it was and still remains one of the greatest vices of the world population.

It is assumed that the cultivation of tobacco plant began in Middle and South America. The plant was named „tobacco“ after Tabasco area (in contemporary Mexico). It is presumed that Pre-Hispanic peoples from the area of Argentina grew and used tobacco as early as the 8th century B.C (Schávelzon 2009: 5). It was originally used for ritual purposes (as an opiate) and was restricted to a single social group of shamans.

American natives used to grow tobacco and called it cohoba. Tobacco leaves were used in rolls or they were placed in a two-pronged Y-shape pipe. They used to burn it and inhale its smoke through their noses and then release it through their mouths (Тодорић 1925: 149–150; Душковић 2006: 5; Крижанац 2007: 19).

The first pipes can conditionally be called those primarily used in their natural shape – wooden and bone tubes, as well as “strange objects” – long tubes made of clay hollowed in the middle (for placing tobacco) that were used by Native Americans (Belloncle 1971: 26). In time, these original pipes were improved (they were made of special stones, in different shapes and decorations) and became especially valued relics of every North American Indian tribe, known as the “*calumet*” or “*peace pipes*”. (Holčik 1984: 7; Levárdy 2000: 35; Tonković 2009: 1–2).

² Само до средине 17. века је објављено 350 књига посвећених дувану (Крижанац 2007: 20).

² Until the mid 17th Century 350 books about tobacco were published (Крижанац 2007: 20).

кости, камена) и неуобичајено великих димензија. Налажене су заједно са предметима попут цеви за удисање и плочица за сечење дувана и других халуциногених биљака (Schávelzon 2009: 5).

Европа се, као што је познато, упознала са културом дувана након открића Америке 1492. године. Шпански и португалски освајачи су научили да пуше дуван од америчких домородаца и ту навику пренели у Европу. Један члан Колумбове експедиције је, по повратку у Шпанију, први јавно демонстрирао пушење, али је то платио губитком слободе јер је био оптужен за паганизам. У шпанским вртovima су биљку дувана гајили и као цвеће. Прве плантаже дувана засађене су у околини Лисабона у 16. веку. Значајну улогу у ширењу семена дувана имали су католички достојанственици, који су га из Лисабона најпре пренели у Италију. Стручни назив *Nicotiana*³ ова биљка је добила по Жану Никоту де Вилеману (Jean Nicot de Villemain, 1530–1600/1604), француском амбасадору у Португалији, који је изучавао лековита својства дувана и препоручио га краљици Катарини Медичи за ублажавање мигрене, од које је боловала. Дуван је дуго узгајан као лековита биљка. Због веровања да лечи многе болести називан је и *светом травом*. Из Португалије и Шпаније је доспео у Енглеску и даље у Холандију и Француску. У првој половини 17. века је стигао до Немачке и других европских земаља (Тодорић 1925: 149; Holčík 1984: 1–6; Robinson 1985: 149–150; Душковић 2006: 5–6; Крижанац 2007: 19–20).

Неки историчари сматрају да је дуван употребљаван у Азији, односно Кини пре открића Америке (Тодорић 1925: 149). У Јапану су навику пушења дувана увијеног у ролну демонстрирали Португалци пре 1576. године (Suzuki 2009: 81).

³ Дуван је класификован у 65 ботаничких врста, међу којима се само две врсте могу сматрати индустријским биљкама: *Nicotiana tabacum* L. и *Nicotiana rustica*.

According to some recent interpretations, first pipes can be approximately dated to the 8th century BC, as evidenced by those excavated in contemporary Argentina. They were made of different materials (wood, clay, bone and stone), and unusually large. They were found along with objects such as inhaling pipes and tablets for chopping tobacco and other hallucinogenic plants (Schávelzon 2009: 5).

It is well-known that the history of tobacco in Europe is closely related to the discovery of America in 1492. The Spanish and Portuguese conquerors learned to smoke tobacco from Native Americans and the habit was introduced to Europe. One member of Columbus' expedition, on his return to Spain, was the first to demonstrate smoking publicly and was imprisoned and accused of paganism. Tobacco was grown in Spanish gardens for the sake of its beautiful flowers. The first tobacco plantations were grown in the surrounding of Lisbon in the 16th century. Catholic dignitaries played an important role in spreading tobacco seeds, bringing them from Lisbon to Italy. The tobacco plant got its name *Nicotiana*³ after Jean Nicot de Villemain (1530-1600/1604), a French ambassador to Portugal, who studied the medicinal properties of tobacco and recommended it to the Queen Catherine Medici as migraine relief, since she had suffered from it. It was grown as a medicinal herb for a long time; as it was believed to cure many diseases it was also known as "holy herb". From Portugal and Spain, tobacco reached England and further Holland and France. In the first half of the 17th century, it reached Germany and other European countries as well (Тодорић 1925: 149; Holčík 1984: 1-6; Robinson 1985: 149-150; Душковић 2006: 5-6; Крижанац 2007: 19-20).

Some historians think that the use of tobacco was known in Asia and China before the discovery of America (Тодорић 1925: 149). The first introduction

³ Tobacco is classified in 65 botanical sorts, only two of which can be considered industrial plants: *Nicotiana tabacum* L. and *Nicotiana rustica*.

Међу првим корисницима дувана у Европи били су морнари, а затим припадници високог staleжа. У 17. веку су највећу групу пушача чинили војници. Првобитно сматран универзалним леком (против главобоље, кашља, стомачних болести, рана итд.), а потом средством за уживање, дуван је коришћен на различите начине: жвакањем, пушењем, испијањем – припремљен у виду течности, или ушмркивањем – у виду бурмута (дувана самлевеног у прах). Најомиљенији начин конзумирања дувана био је пушење луле, најпре прихваћен међу члановима високог друштва. Мада се за име сер Валтера Ралија (Sir Walter Raleigh⁴) везује популаризација пушења луле у Европи (Robinson 1985: 150), мода пушења луле је тада имала много присталица, како на француским дворовима и у салонима истакнутих личности, тако и у лучким кафанам (Levárdy 2000: 25). Од средине 17. века се навика пушења луле раширила међу свим друштвеним слојевима, али је углавном била привилегија мушкараца, мада је међу пушачима било и жена.⁵

Пушење дувана је било распрострањено и међу Турцима. Када се дуван тачно појавио код њих, постоје различити подаци: свакако после 1600. године. Култура дувана је, највероватније, на про-

⁴ Енглески државник и истраживач, који је изучавао лековита својства дувана, прву лулу је запалио 1586. године.

of smoking tobacco rolls in Japan was made by the Portuguese before 1576 (Suzuki 2009: 81).

The first users of tobacco in Europe were sailors, then aristocracy, while during the 17th century the largest group of smokers could be found among soldiers. Initially considered a universal medicine (against headache, cough, stomach sickness, wounds, etc.) and only then a means of enjoyment, tobacco was used in numerous ways: by chewing, smoking, drinking – tobacco prepared as a liquid, or sniffing snuff (tobacco turned into powder). The most popular way of tobacco consumption was smoking it in a pipe, which was first adopted by the members of higher classes. Although the popularization of pipe smoking in Europe is associated with the name of Sir Walter Raleigh⁴ (Robinson 1985: 150), pipe smoking was already widely in fashion at French courts and in salons of prominent people, as well as in harbour pubs (Levárdy 2000: 25). After the mid 17th century pipe smoking was present among all social layers, mostly as men's privilege, but women enjoyed it too⁵.

М. Енгелбрехт: Граничар Поморишке војне крајине, 1742-1748.
(према гравирани из Војног музеја у Београду)
M. Engelbrecht: Foot soldier of Maros border unit, 1742-1748
(after the engraving from Military Museum in Belgrade)

⁴ English statesman and explorer, studied medicinal traits of tobacco, he lit his first pipe in 1586.

⁵ For a woman to smoke publicly was seen as rude in Europe during 19th century, but nevertheless some ladies were passionate smokers (eg. Sissy, wife of Austro-Hungarian emperor Franz Joseph). Smoking was recommended to ladies as a slimming cure. Women started enjoying tobacco freely and without prejudices as late as between two World Wars, when smoking became a sign of emancipation.

стор Османског царства приспела из правца Ирана или са Арабијског полуострва, и то половином 16. века. Из извештаја европских путописаца се сазнаје да су дуван и пушење луле били познати у Сирији и Египту још 1590. године, тако да је до Истанбула сигурно стигао 1600. године. Претпоставља се да су португалски морепловци први демонстрирали пушење дувана на Средњем истоку⁵ и да су имали монопол у његовој дистрибуцији и трговини, преносећи га бродовима из Америке до приобалних области Персијског залива и Црвеног мора, као и Марока и западне Африке (Simpson 2009: 67–68). Ирански земљорадници су брзо прихватили нову културу, тако да су је и сами почели узгајати на својим плантажама (Masters 2008: 564). У доба Мурата IV (1623–1640) забележени су ретки случајеви пушења у војсци, али је, у исто време, било популарно пити кафу и пушити у друштву у градским кафанама, као седишту јавног живота мушке популације,

Tobacco smoking was widely spread among the Turks, although the exact time of its appearance is not accurately established. Most certainly it was after 1600. Tobacco culture most probably entered the Ottoman Empire either from Iran or the Arabian Peninsula some time during the middle of the 16th century. Reports of European travellers tell us that tobacco was commonly smoked in pipes by the inhabitants of Syria and Egypt in 1590s, so it had certainly reached Istanbul by 1600s. It is presumed that Portuguese sailors were the first to introduce tobacco smoking to the Middle East⁶, and that they initially had the monopoly over the distribution and sales of tobacco, shipping it from the Americas to the shores of the Persian Gulf and Red Sea, as well as to Morocco and West Africa (Simpson 2009: 67-68). Farmers in Iran quickly adopted the new crop and started to grow it on their plantations (Masters 2008: 564). During the reign of Murad IV (1623-1640) endemic smoking was recorded in the army, while simultaneously (and along with valid prohibition) smoking and

drinking coffee were very popular at urban coffeehouses, centers of male social life. At first it was called “to drink tobacco”, and that expression has remained among the Turks until nowadays (Фотић 2005: 297). This was the beginning of the Turkish culture of

М. Енгелбрехт: Граничар Потиске војне крајине, 1742-1748.
(према гравираници из Војног музеја у Београду)
M. Engelbrecht: Foot soldier of Tisza border unit, 1742-1748
(after the engraving from Military Museum in Belgrade)

⁵ У Европи је у 19. веку сматрано непристојним да жене конзумирају дуван на јавним местима, али је, поред тога, међу женама било страствених пушача, попут Сиси, супруге цара Фрање Јосифа. Пушење је женама препоручивано као добро за мршављење. Жене су тек између два светска рата почеле слободно и без предрасуда уживати у конзумирању дувана, а пушење је постало знак еманципованих жена.

⁶ Турски хроничар Ибрахим Печеви каже да су га донели енглески неверници 1600/1601.

⁶ Though according to Turkish chronicler Ibrahim Pecevi it was brought by English infidels in 1600/1601.

(поред важећих забрана). За пушење дувана је у почетку најчешће коришћен израз *нити дуван*, који се код Турака задржао до данас (Фотић 2005: 297). Тако се развила турска култура пушења, која се брзо проширила и на простор Балкана.

Упоредо са ширењем дувана дошло је и до забране његове употребе, и то не само из здравствених и верских разлога (пошто се сматрало да омамљује, изазива лењост и наклоност према греху, трује) него и из страха од изазивања пожара (куће су углавном биле од дрвета). Гајење и коришћење дувана забрањено је у многим земљама. Међу првима земљама које су то учиниле била је Енглеска⁷ (1604), као и Османско царство, у доба султана Ахмеда, после 1611. године. Посебно драстичне мере кажњавања за непоштовање закона (од пробадања носа камишем до вешања на лицу места) увео је султан Мурат IV, нарочито након великог пожара у Истанбулу 1633. године.

Упркос свим забранама, употреба дувана се све више ширила, посебно за време Тридесетогодишњег рата (1618–1648), у коме је дошло до блиских контаката многих европских народа. Закони су повучени крајем 17. века, а узгој дувана и његово опорезивање су постали врло уносни. Многе државе су увеле монопол на прераду и трговину дуваном. У Шпанији је монопол на трго-

smoking that quickly spread to the wider Balkan region.

However, along with the expansion, the prohibition of tobacco began as well. The prohibition started not only because of health and religious reasons (it was blamed for causing laziness, dizziness, intoxication and inclination to sin), but also out of fear it would cause fire, as houses were mostly built of wood. Growing and smoking tobacco was banned in many countries, in England to begin with (in 1604)⁷ and the Ottoman Empire under sultan Ahmed somewhere after 1611. People who disobeyed this law suffered drastic disciplinary measures (from piercing the nose with a pipe stem to hanging at site) under sultan Murad IV, especially after the great fire in Istanbul in 1633.

Despite all the bans, the use of tobacco continued to expand, particularly during the Thirty Years' War (1618–1648) that brought together

many European nations in close contact. By the end of the 17th century the laws were withdrawn and the cultivation of tobacco as well as taxing it became a very lucrative business. Many governments took over the monopoly on tobacco processing and trading. In Spain tobacco trading was monopolized in 1636 (Ferry 2010: 145–146). Venice was the first to tax smokers - as early as 1626. Then in 1651 tobacco cultivation and trade became taxed and it was monopolized from

Арбанаси, око 1857.
(према литографији из Музеја Града Београда)
Arbanasi, about 1857.
(after the engraving from City Museum of Belgrade)

⁷ Забрана је донета за време краља Џејмса I (James Stuart I), који је био љути противник дувана.

⁷ In England king James Stuart I severely objected to the use of tobacco.

вину дуваном уведен 1636. године (Ferri 2010: 145–146). Венеција је прва увела таксе пушачима – још 1626, а на узгој и трговину дувана од 1651, док је монопол уведен 1659. године. Тако је Венеција била узор увођењу монопола над дуваном (Levárdy 2000: 35).

Дуван⁸ и пушење су у Србију донели Турци, најпре на простор јужно од Саве и Дунава, о чему сведочи запис француског путописца Лефевра (Lefebvre). Он је, путујући кроз Србију 1611. године, у Прокупљу видео неке Турке како у хладовини испред дућана пуше дуван уз кафу (Мијатовић 2006: 11). У почетку је то био увозни артикл (најчешће су се трошиле две врсте турског дувана – *бошћа* и *просеча*), а његовим узгојем и трговином су се бавиле спахије и други муслимани (тек касније и сељаци). Дуван или *тутун*, како се звао у јужним крајевима, половином 19. века је највише узгајан уз реку Мораву, у чачанском крају, затим у околини Алексинца, Лесковца, Крушевца, у ужичком и подринском округу. Сматран је дуваном слабијег квалитета од оног увезеног из Турске. Највише су гајене две врсте дувана турског порекла – *крупни крџан* и *бајиновац* (који је узгајан у околини Бајине Баште и био веома цењен због пријатног мириса и ароме). Производња дувана у Србији је била слободна

В. Гиљевић, Непознати Београђанин
(према акварелу из Музеја Града Београда)
V. Giljević, A man from Belgrade
(after the watercolour from City Museum of Belgrade)

1659. Venice thus became a paragon for tobacco monopoly (Levárdy 2000: 35).

Tobacco⁸ and smoking were brought to Serbia by the Turks, first to the south of the River Sava, as witnessed by a French travel-writer Lefebvre. While travelling through Serbia in 1611 he saw some Turks in Prokuplje who were smoking and sipping coffee in the shade in front of a shop (Мијатовић 2006: 11). At first, tobacco was an imported item (two kinds of Turkish tobacco were mostly used – *bošća* and *proseča*). It was grown and traded by landlords and other Muslims, and only later by peasants. In the mid 19th century, tobacco, also known as *tutun* in the southern regions, was largely grown along the River Morava (in Čačak district), then around Aleksinac, Kruševac, Leskovac as well as in Užice and Podrinje district, but it was considered to be of lower quality compared to the imported Turkish one. Two Turkish breeds of tobacco were

mostly grown, called *krupni krdžan* and *bajinovac* (the latter was grown in the vicinity of Bajina Bašta and was especially valued for its pleasant flavour and aroma). Almost until the end of the 19th century, tobacco production in Serbia was free and untaxed (Мијатовић 2006: 22–26).

Craftsmen, called *avandžije*⁹, both processed and sold the tobacco. These were mainly Muslims and later Armenians and Jews (mostly the members of urban

⁸ Реч *дуван* настала је од арапске речи *духан*, што значи 'дим'.

⁸ Serbian word *duvan* was taken from Arabian *duhan* meaning smoke.

⁹ Named after аван, a device used for cutting tobacco.

Београд – у главној дорћолској улици, 19. век
(Цртеж Ф. Каница из књиге *Србија – земља и становништво*, књ. прва, 1991, 53)
Belgrade – in the main street of Dorcol, 19th century
(F.Kanitz, drawing from *SERBIA – The Kingdom of Serbia
and the Serbian People*, volume I, 1991, 53)

и неопорезована током великог дела 19. века (Мијатовић 2006: 22–26).

Прерадом и продајом дувана бавиле су се занатлије – аванције⁹, међу којима су махом били муслимани, а касније Јермени и Јевреји (тада углавном градско становништво). У почетку су се међу аванцијама ретко могли срести Срби. Међутим, они су постепено улазили у посао, да би га, по стицању независности (1880), практично у потпуности преузели.¹⁰ Дуван се обично продавао у посебним дуванџијским радњама и на вашарима,

population at the time). At the beginning, there were almost no Serbs among those craftsmen¹⁰. However, in time they started entering the business, and after Serbia had gained independence (in 1880), they virtually fully overtook it. Tobacco was usually sold at special tobacco shops and at fairs, the most famous one being Pirot *panadjur* (Мијатовић 2006: 18, 25).

The custom of smoking among Serbs was for a long time reserved for the elderly, wealthy men, spreading among other social strata only after the mid 19th century. Women who smoked in public were mostly Gypsies, and this is how a popular saying that “one smokes like a Gypsy” came into being (Душковић 2006: 37).

Tobacco and pipe smoking had a significant influence on social life and customs. Czech travel writer Siegfried Kapper left us some interesting notes about one of such customs – hospitality – during his stay in Belgrade in mid 19th century: „Honoring a guest – a sacred custom amongst Serbs and Turks, but in Serbian homes it takes a more graceful form owing to the presence of women, while in Turkish ones where only men are present, it seems stiff and ceremonial. Even the poorest of Turks will make their best effort to honour their guests. Even if they have next to nothing in their household, they will at least offer their guest a tobacco pipe... This custom was more refined in the homes of wealthier Serbs... but chibouque was never missed here, being an integral requisite for showing hospitality. Even a less prosperous host will offer his tobacco pouch to a visitor, whoever he might be, because nobody was that poor not to be able to offer finely cut tobacco to his guest. A wealthy house servant does not wait for his master’s order, but as soon as a guest enters the room and sits down on the divan he brings a chibouque to him. Serbs, as well as

⁹ Аванције су добиле име по *авану*, направи помоћу које је резан дуван.

¹⁰ Према архивским подацима, један од аванџија био је Станко Ђорђевић из Ниша.

¹⁰ According to archives one of avandžije was Stanko Đorđević from Niš.

У једној сељачкој кући у Магличу, 19. век (Цртеж Ф. Каница из књиге *Србија – земља и становништво*, књ. друга, 1991,22)
 Inside a peasant house in Maglic, 19th century (F.Kanitz, drawing from *SERBIA – The Kingdom of Serbia and the Serbian People*, volume II, 1991,22)

међу којима су најпознатији били пиротски *панађури* (Мијатовић 2006: 18, 25).

Међу Србима је дуго владао обичај да само старији и имућнији мушкарци пуше дуван. Тек од средине 19. века је постао доступнији и ширим слојевима. Када је реч о женама, на јавним местима су пушиле углавном Циганке, па је отуда остала изрека „пуши к’о Циганка“ (Душковић 2006: 37).

Дуван и пушење луле имали су велики утицај на друштвени живот и настанак неких обичаја. Занимљиво сведочанство о једном таквом обичају – гостопримству, оставио је чешки путописац Сигфрид Капер (Sigfrid Kaper), боравећи у Београду средином 19. века: „Почастити госта – спада у освештане обичаје како Срба тако и Турака, само

Turks have a real passion for numerous long and fine chibouques“ (Капер 2005: 97-98).

The situation was somewhat different in Vojvodina, the region north of the Rivers Sava and Danube, having in mind different geographical and historical circumstances.¹¹ In the wider region of the Pannonian plane tobacco was grown since the mid 17th century.¹²

¹¹ Autonomous region of Vojvodina, northern Serbian province, being a multicultural and multiethnic area had a very turbulent history. During the Middle Ages it was part of Hungary. It was ruled by the Ottoman Empire from 1526 to 1699 (the Treaty of Karlovci), and partially even to 1716 when it becomes part of the Habsburg Empire. After the breakdown of the Austro-Hungarian Monarchy, Vojvodina became part of the SHS Kingdom, then Yugoslavia, and today it is part of the Republic of Serbia.

¹² Tobacco growing was first established in Transylvania and wider Szeged region.

што тај обичај код Срба поприма љупкију форму захваљујући присуству жена, док код Турака, код којих су присутни само мушкарци, све то делује некако круто и церемонијално. И најсиромашнији Турци ће се и те како потрудити да што боље почасте госте. Ако баш ништа нема, онда ће свом госту понудити барем лулу дувана... Код имућних Срба тај се обичај упражњава на веома профињен начин... али чибук ту никада не недостаје, он је обавезан саставни реквизит којим ће се гост почастити. Посетиоцу, ма ко он био, и мање имућан домаћин пружа своју кесу са свежим дуваном и нико није био толико сиромашан да не би могао госта понудити фино исеченим дуваном. У отменим кућама слуга и не чека да му господар да знак, већ он одмах чим гост уђе у гостинску собу и седне на миндерлук доноси чибук. Имати многе дуге и скупocene чибукe права је пасија и код Срба и код Турака“ (Капер 2005: 97–98).

У области северно од Саве и Дунава, на територији данашње Војводине, ситуација је била нешто другачија, пре свега због различитих географских и историјских прилика.¹¹ Узгој дувана на ширем простору Панонске низије започет је половином 17. века.¹² Политика аустроугарских власти, након 1730. године, је поред насељавања становништва (Мађара, Немаца, Срба) у опустошене области, обухватала и подстицање гајења дувана, због његове економске исплативости. Тако су Мађари, који су били вични повртарству и узгоју дувана (углавном из региона Сегедина), године 1804. досељени у Војводину, у околину

¹¹ Као мултикултурална и мултиетничка средина, Аутономна Покрајина Војводина, северна српска покрајина, имала је бурну историју. У средњем веку је била у саставу Угарске. Под турском влашћу је била од 1526. до 1699 (до Карловачког мира), а једним делом до 1716. године, када постаје део Хабзбуршке империје. Након распада Аустроугарске монархије Војводина је у саставу Краљевине СХС, потом Југославије, а данас Републике Србије.

¹² Узгој дувана најпре је започет у Трансилванији и широј области Сегедина.

Турски и српски цариник, Шупањ, 19. век
(Цртеж Ф. Каница из књиге *Србија – земља и становништво*, књ. друга, 1991,46)
A Turkish and a Serbian customs officer, Supanj, 19th century
(F. Kanitz, drawing from *SERBIA – The Kingdom of Serbia and the Serbian People*, volume II, 1991,46)

After 1730, the Austro-Hungarian policy encouraged the settlement of devastated areas (by Hungarians, Germans, Serbs), as well as tobacco growing due to its economical profitability. Hungarians, skilful gardeners and tobacco growers (mostly from Szeged region), were in 1804 settled in Vojvodina, near Novi Kneževac. During the first half of the 19th century several gardening settlements were formed in this way in Banat (eg. Torda, Mihajlovo, Jevremovac), and later, during the second half of the century in Bačka as well (eg. Telečka¹³ near Sombor), (Буџарски 2011).

Tobacco was not only grown in Vojvodina, it was also processed here. Besides that, large quantities of tobacco, pipes and other accessories (so called “Turkish goods”) were also imported. According to written data from the second half of the 18th century, there was a mill for processing and making snuff tobacco¹⁴ in Novi Sad, and one of the recorded tobacco traders and growers was Sava Vuković (Стајић 1941: 249–250).

¹³ Today there is a small private tobacco museum in Telečka.

¹⁴ Owned by Italian family Soprano.

Новог Кнежевца. Насељавање је настављено и током прве половине 19. века. Тако су формирана многа повртларска насеља у Банату (као што су Торда, Михајлово, Јевремовац), а касније, у другој половини века, и у Бачкој (нпр. Телечка¹³ у околини Сомбора). (Бугарски 2011)

Сем што је узгајан, дуван је на простору Војводине и прерађиван и увозен у великим количинама, као и луле и други пушачки прибор (тзв. „турска роба“). Према архивским подацима из друге половине 18. века, у Новом Саду је радио млин за прераду дувана и прављење бурмута,¹⁴ а трговином и садњом дувана се бавио Сава Вуковић (Стајић 1941: 249–250).

Индустријска производња дувана у Србији започета је након ослобођења од Турака 1878. године. Услед појаве цигарет-папира (1880) и цигарета, лула је полако излазила из моде. У врањском крају се развила производња дувана познатог као *морава*, који је сматран најбољим. Закон о монополу над дуваном држава је донела 1885. године, а исте године је уступљен закупничком друштву (париској и бечкој банци), које је основало прву фабрику дувана у Београду; године 1887. је саграђена модерна фабрика. Након раскида уговора о закупу 1889. и враћања монопола над дуваном, држава је осавременила фабрику, набавивши машине на моторни погон. Део фабрике је почетком Првог светског рата пренесен у Ниш, где је фабрика након завршетка рата наставила да ради. У Нишу је 1930. године саграђена тада највећа и најмодернија фабрика дувана на Балкану, а град је и до данас, поред Врања, остао важан дувански центар у Србији (Мијатовић 2006: 29–30; Душковић 2006: 15–17; Крижанац 2007: 7–8).

¹³ У Телечкој данас постоји мали приватни Музеј дувана.

¹⁴ Био је у власништву италијанске породице Сопрано.

Београдски хоџа са наргилама, 1886.
(Цртеж Ф. Каница из књиге *Србија – земља и становништво*, књ. прва, 1991,67)
A Belgrade Hodja smoking a narghile, 1886.
(F. Kanitz, drawing from *SERBIA – The Kingdom of Serbia and the Serbian People*, volume I, 1991,67)

The industrial production of tobacco started in Serbia in 1878 after the liberation from the Turks. The use of pipes slowly went out of fashion when cigarette paper appeared in 1880. In the region of Vranje, the tobacco sort named *Morava* was cultivated, which was considered the best. The tobacco monopoly law was brought by the government in 1885 and the same year the licence for production was given to the Banks of Paris and Vienna. This Licence Society founded the first tobacco factory in Belgrade and in 1887 a modern factory was built. The government regained the monopoly over tobacco in 1889 when the licence was taken back. It modernized the factory by purchasing engine-driven machinery. During World War I the factory was partly transferred to Niš, where it continued to work after the war. In 1930, a tobacco factory was built in Niš, the largest and most modern in the Balkans at the time, and besides Vranje, the city has remained a significant tobacco centre in Serbia (Мијатовић 2006: 29-30; Душковић 2006: 15-17; Крижанац 2007: 7-8).

Мада је у Србији током 20. века преовладала употреба цигарета, пушење луле је било омиљено и у периоду између два рата. О томе сведочи податак да је у Београду 1939. године основан клуб пушача луле *Windsor Club*. То је био први такав клуб на Балкану, назван по војводи од Виндзора (потоњем краљу Едварду VIII). Председник клуба био је пуковник Војислав Тодоровић, бивши официр. Као и у свим мушким клубовима у Енглеској, жене су биле искључене из чланства (Gašić 2005: 134).

Производња, трговина и употреба дувана била је и остала предмет регулисања државе. Упркос бројним упозорењима савремене медицине о штетности конзумирања дувана, као и доношењу правне регулативе о забрани пушења на јавним местима, сведоци смо чињенице да је и данашња популација пушача велика, како у Србији, тако и у целом свету.

Вековима популарна и цењена не само због употребне вредности, лула је означавала зрелост, статусни симбол. Била је предмет страственог сакупљања и инспирација многих писаца и сликара, међу којима и Паја Јовановић. Он је лулу уврстио у садржај својих слика, које су представљале тада врло популарне сцене оријенталног жанра.

Although cigarette smoking prevailed in Serbia during the 20th century, pipe smoking was still popular between the wars. This is attested by the fact that a pipe smokers' club was opened in Belgrade in 1939, named 'Windsor Club'. It was the first smokers' club in the Balkans, named after the Duke of Windsor (later King Edward VIII). Its president was colonel Vojislav Todorović, a former officer. As in all gentlemen's clubs in England, women were excluded from membership (Gašić 2005: 134).

Tobacco production, trade and usage are still regulated by the state as in the past. Despite numerous warnings from modern medicine about smoking hazards, as well as bans on smoking in public places, we can see that there is still a large population of smokers, both in Serbia and all over the world.

For centuries popular and appreciated, not only for its practical value, a pipe was the mark of maturity, a status symbol, a coveted item of passionate collectors. It was an inspiration to many writers and painters. One of them was Paja Jovanovic, who had represented pipes in his paintings depicting then popular scenes or Oriental genre.

Камиш / Stem, кат./cat. 337

П. Јовановић, Борба петлова, око 1900 (према оригиналу из Галерије Матице српске)
P. Jovanovic, A cock fight, about 1900 (after the original from The Gallery of the Matica srpska)

ЛУЛЕ КРОЗ ВЕКОВЕ

*Змијин огањ
на врх главе гори,
а паша је у реп љуби.*

– Шта је то? – Лула

(народна загонетка)

Као што је већ речено, нема поузданих података о томе када су људи почели да користе луле. Мишљење по којем се минијатурне посуде са изливником¹⁵ из доба неолита (5500–3000. г. п. н. е.) могу сматрати првим лулама не може се прихватити (Филиповић 2007: 99–102), као ни тумачење малих предмета од бронзе и гвожђа пронађених приликом археолошких истраживања у средњој Европи као келтске и гало-римске луле (Belloncle 1971: 26; Osskó 2000: 13). У античким изворима нема података о томе да су их стари народи користили.

На европском тлу, како сведоче писани извори и потврђују многобројни археолошки налази, прве луле су рађене од глине. Током времена су се мењали облици, величина и врста материјала од којих су биле израђиване. У тексту који следи дата је основна подела лула – према врсти материјала, као и кратак преглед њиховог развоја и техника израде кроз векове.

¹⁵ Посуде налажене у Србији на неколико локалитета са насељима из доба неолита (винчанска култура).

PIPES THROUGH CENTURIES

*There is a fire burning
at the top of a snake's head
while Pasha is kissing its tail.*

– What's this? – It's a pipe.

(A Folk riddle)

As we have already concluded, there is no reliable data about exact starting point of pipe usage. The opinion that miniature bowls with a spout¹⁵ dating from the Neolithic period (5500-3000 BC) can be considered the first pipes is unacceptable (Филиповић 2007: 99-102). We also cannot accept the interpretation of small bronze and iron artifacts found during archaeological excavations at sites in Central Europe as Celtic and Gallo-Roman pipes (Belloncle 1971: 26; Ossko 2000: 13). Ancient sources offer no data whether ancient nations used pipes.

First pipes that were used in Europe were made of clay, as confirmed by numerous written data and archeological finds. In time the forms, dimensions and materials for the production of pipes changed. The following text will present a basic classification of pipes according to the materials used as well as a brief overview of their development and production techniques through centuries.

¹⁵ They were found at several archeological sites in Serbia, in Neolithic settlements (Vinča culture).

Глинене луле

Развојни пут глинених лула у Европи може се пратити из два правца – са запада и са истока, те сходно томе, издвајамо два основна типа глинених лула.

а. Једноделне луле западног типа – енглеско-холандске луле

Луле из једног дела и са дугим вратом, које су користили домороци у Вирџинији, са обала Атлантика су стигле у западну Европу. По узору на њих је започета производња европских лула у Енглеској, највероватније од 1560. године. Те луле су већ 1590. извожене из Бристола у Ирску и коришћене за поклон-размену са османским морепловцима. Ране енглеске луле су, такође, откривене у Холандији и Шведској (Higgins 2009, 41). Међу првим забележеним мајсторима у Холандији су два Енглеца која су радила у Амстердаму 1607. године (Stam 2000: 93).

Чашица за смештај дувана и дуга цев за увлачење дима моделоване су из једног дела од беле глине. Горњи део чашице је био сужен при ободу, а на дну се налазила пљосната ножица. Прве луле су биле мале, јер је дуван био редак и скуп. Већина лула носила је ознаку произвођача (рељефни, урезан или утиснут жиг) и оне најчешће нису биле украшене. Неке су биле раскошно украшаване – мотивима грбова, орлова и сл. Енглеско-холандске луле су се извозиле у великом броју (милионима) широм света, најчешће у Америку и Африку (Bekić 1999/2000: 250–251).

Производња лула по узору на енглеско-холандске луле¹⁶ се током времена проширила на друге европске земље, попут Норвешке и Немачке. Најстарије немачке радионице биле су у Мајнцу

¹⁶ С обзиром на то да на простору Србије нема налаза енглеско-холандских лула, у овом раду им неће бити посвећена велика пажња.

Clay pipes

The development of clay pipes in Europe can be traced from two sources: from the west and the east, and according to this two basic types of clay pipes are:

a. One-piece, western type pipe – i.e. English-Dutch pipes

One-piece, long necked pipes, used by the natives in Virginia came to Western Europe from the Atlantic shores. According to that model, the production of European pipes started in England, most likely in 1560. As soon as 1590, these were exported from Bristol to Ireland and were used in gift exchange with Ottoman seafarers. Early English pipes were also found in Holland and Sweden (Higgins 2009: 41). Among the first recorded masters in Holland there were two Englishmen working in Amsterdam in 1607 (Stam 2000: 93).

A small bowl for storage of tobacco and a long stem for inhaling the smoke were modelled in one piece of white clay. The upper part of the bowl was narrow at the rim and at the bottom it was flat. Early pipes were small because tobacco was rare and expensive. Most pipes had a stamp of the manufacturer (it was embedded, engraved or stamped) and most were plain. Some pipes were lavishly decorated featuring emblems, eagles and similar motifs. These pipes were exported in large numbers (millions) worldwide, mostly to America and Africa (Bekić 1999/2000: 250-251).

The production of English-Dutch style type pipes¹⁶ in time spread to other European countries, such as Norway and Germany. The oldest German shops were in Mainz (1634), Wesel (1638), Glückstadt (1641),

¹⁶ Having in mind that English-Dutch style pipes were not found in Serbia, we shall not give extensive attention to them further in this text.

(Mainz 1634), Гликштату (Glückstadt, 1641) Веселу (Wesel, 1638), Келну (Cologne, 1648), где је првобитно ископавана сирова глина за потребе холандских радионица (Stam 2009: 59). Луле овог типа су се, уз извесне разлике и специфичности, производеле и у Француској и Шпанији (Bekić 1999/2000: 251–252).

and Cologne (1648). For the requirements of Dutch workshops, raw clay was originally excavated from wider Cologne area (Stam 2009: 59). This type of pipes, with certain differences in design, was also made in France and Spain (Bekić 1999/2000: 251–252).

кат./cat. 22

кат./cat. 75

кат./cat. 24

Богато декорисане глинене луле турског типа / Richly decorated clay pipes of Turkish type

б. Дводелне луле источног типа – турске луле

Луле са кратким вратом, у који је углављивана дуга дрвена цев, а које су користили северно-амерички Индијанци, стизале су преко Африке¹⁷ до источног Медитерана и Турске (Robinson 1985: 153; Bekić 1999/2000: 250). Начин употребе ових лула разликовао се од оних које су биле прављене по укусу пушача у Енглеској и Холандији. За увођење овог типа луле на простор Османског царства и у северну Африку су, највероватније, одговорни португалски трговци, а не енглески или холандски (Simpson 2009: 67–68).

Првобитне луле, произвођене у Турској почетком 17. века, биле су од беле или сивкасте

б) Two-part, eastern type pipe – i.e. Ottoman pipes

Short neck pipes with a long wooden tube – used by Northern American natives reached the Eastern Mediterranean and Turkey through Africa¹⁷ (Robinson 1985: 153; Bekić 1999/2000: 250). Their usage was different from the ways of smokers in England and Holland. It was most probably Portuguese, rather than English or Dutch tradesmen, who were responsible for introducing this pipe type to the Ottoman Empire, as well as to Northern Africa (Simpson 2009: 67–68).

Early pipes produced in Turkey in the 17th century, were made of white or grayish clay, while from the end of it red clay was mostly used. They were small, modelled in different moulds (sometimes in shape

¹⁷ Пут је водио преко Гвинеје, одакле су у то време на тло Америке довожени робови.

¹⁷ This road led through Guinea, that slaves were transported from to America at the time.

глине, док се од краја века најчешће израђују од црвене глине. Луле малих димензија су различито моделоване у калупима. Понекад су подражавале облике разног цвећа – лале, невена, руже.

Глинена лула постављана је на крај дугачке цеви (камиша) и тако је обликован тзв. **чибук**, оригинална турска лула, која је била у широкој употреби.

Камиш¹⁸ је првобитно израђиван од трске, а потом од различитих врста дрвета¹⁹ (јасмина, вишње, клена, јавора и др.). Дрво се посебно препарирало, кривило и обликовало. Код раскошних лула се додатно украшавало бисерима, седефом, свилом или племенитим металом (сребром, златом). На врх камиша је уметан усник (такум), који је израђиван од корала, полудрагог камења или ћилибара. Камиш је могао бити дугачак од 15 цм до 2 м.

Израда лула захтевала је велико умеће мајстора – лулара. Њен облик је требало прилагодити функцији, а декорацију која ће одговарати облику развити на малом простору. Луле су украшаване позлатом и аплицирањем сребрних плочица и жице. Због тога, њихова израда подсећа на уметничку обраду метала, пре свега златарство тог доба – кујунџилук (Станчева 1975/76: 135).

Украшавање ових лула има изразито источњачке односно турско-персијске карактеристике. Коришћен је велики број украсних елемената – од косих уреза до палмете и лотосовог цвета сложене форме. Мотиви помоћу којих су стваране украсне композиције обично су геометријски: кружићи, црте, ромбови, квадрати, тачке. Коришћени су и вегетабилни мотиви: палмете, розете, лотос, различити облици листова и др. Најлепше луле обично носе печат мајстора; најчешће је реч о

of flowers – tulip, marigold or rose. A clay pipe with tobacco placed inside was mounted on a long stem (kamish) and this presented a so-called **chibouk**, an original Turkish pipe that was most commonly used.

The stem, called *kamish*¹⁸, was primarily made of reed and later of different kinds of wood¹⁹ (jasmine, cherry, maple, chub, etc.), which was treated, bent and shaped. With luxurious pieces wood was further decorated with pearls, mother-of-pearl, silk or precious metals (silver, gold). The mouthpiece (takum) was inserted at the top of stem, which could be made of coral, semi-precious stones or amber. The kamish was fifteen centimeters to up to two meters long.

Pipe production required great crafting skills. The form had to be well adjusted to its function and the decoration neatly organised in a limited space so to fit the form of the pipe. Gold sheeting and silver plates and wires were applied in pipe decoration. This is the reason why their production closely resembles artistic metal processing, especially goldsmiths trade of the time called *kujundžiluk* (Станчева 1975/76: 135).

The decoration on these pipes was markedly of eastern, that is Turkish-Persian style. There was a large number of decorative elements used - from slanted notches to palmettes and lotus flowers of complex forms. The motifs were usually geometric, such as circles, lines, diamonds, squares or dots. Vegetable motifs were also frequent - palmettes, rosettes, lotus and different forms of leaves. The most beautiful items usually had the maker's stamp: most often a miniature monogram in Arabic within a circular or oval frame (Станчева 1975/76: 134-136).

In the 19th century the most popular pipes had a high conical bowl and a disk-shaped base (often the base resembled a yellow daffodil with its petals wide open). Istanbul pipe-makers made a slip that gave

¹⁸ Реч *камиш* на турском језику значи 'трска'.

¹⁹ Мада је велики број глинених лула налажен приликом археолошких истраживања, то није случај са камишима, због трошности материјала од којег су израђени.

¹⁸ Serbian word *kamiš* means reed in Turkish.

¹⁹ Although clay pipes were often found in archeological excavations, that was not the case with stems because they were made of degradable materials.

минијатурном монограму са арапским словима у округлом или овалном оквиру (Станчева 1975/76: 134–136).

Турска глинена лула, 17. век
Turkish Clay Pipe, 17th century
кат./cat. 9 а

У 19. веку су нарочито популарне биле луле са високом чашицом конусног облика у чијој се основи налазио диск или венац крупних латица (подсећале су на цвет жутог нарциса отворених латица). У истанбулским радионицама су премазиване раствором посебне, црвене глине с језера Ван (познате као *црвени рубин*), да би се добила савршена црвена боја. Оне су биле изузетно квалитетне (украшаване су и позлатом), а познате су као топхан (*Tophane*) луле, према истоименој области у Истанбулу, где су се производиле (Robinson 1985: 153).

Турска глинена лула, 18. век
Turkish Clay Pipe, 18th century
кат./cat. 33

Радионице за израду лула постојале су широм Турског царства, а најпознатије су биле оне у Истанбулу и Бургасу, који је био чувен по изради финих лула, тако да је и данас сачувао назив *Lüleburgas* (Brusić 1986/87: 479). Луле су, такође,

the pipes rich ruby tint. The slip was made from the solution of special red clay from the region of Lake Van that was called *red ruby*. These were high-quality pipes (decorated and gilded), known as Tophane pipes, named after the part of Istanbul where they were manufactured (Robinson 1985: 153).

Workshops for making pipes were found all around the Ottoman Empire and the most famous were in Istanbul and Burgas, so famous for its fine quality pipes that even today it is known as *Lüleburgas* (Brusić 1986/87: 479). In Bulgarian cities of Varna and Sofia pipe manufacturers even formed their own union (Станчева 1975/76: 129). Greece could also boast with its famous workshops operating in Thebes and Athens (Robinson 1985: 125). In Serbia, there were workshops for making pipes, according to written sources, and the oldest one was in Niš²⁰ (Душковић 2006: 23).

Турска глинена лула, 17. век
Turkish Clay Pipe, 17th century
кат./cat. 21

Most craftsmen for making clay pipes were from Turkey. Again in Siegfried Kapper's report we read that there was in Belgrade in the mid-19th century a pipe craftsman Usta-Hassan, whose workshop he used to visit (Капеп 2005: 71-84). In the 19th century Bulgarian craftsmen made clay pipes as well, according to epigraphic data. A tombstone in Hresovo, a village in Bulgaria, has the image of a pipe, indicating that pipe making was the profession of the deceased, 'God's Slave Ivan' (Станчева 1975/76: 129). In time

20 There are no published archeological findings that can prove that.

израђиване у бугарским градовима Варни и Софији, где је, како сведоче писани извори, основан еснаф произвођача лула (Станчева 1975/76: 129). Познате радионице биле су и на простору Грчке – у Теби и Атини (Robinson 1985: 125). На територији Србије су, такође, постојале радионице за израду лула, о чему сведоче писани подаци. За најстарију радионицу се сматра нишка радионица²⁰ (Душковић 2006: 23).

Израдом глинених лула су се превасходно бавили мајстори турског порекла. Из путописа Сигфрида Капера сазнајемо да је у Београду половином 19. века радио лулеџија уста-Хасан, у чију је радионицу путописац свраћао (Капер 2005: 71–84). У 19. веку су се израдом лула бавили и Бугари, о чему сведоче епиграфски споменици. Тако је на једној надгробној плочи из 19. века која се налази у селу Хресово у Бугарској приказана лула, што нам говори о томе да је луларство био занат покојника, „раба божијег Ивана“ (Станчева 1975/76: 129). Временом се израдом лула почињу бавити и локални мајстори, као и сами сељаци али су њихове луле биле лошијег квалитета.

Турске луле су доспевале у различите крајеве, и то путем трговине, или су пак биле део личне имовине путника, војника и морепловаца. У Русију су доспевале као трговачка роба, али се не може искључити ни могућност преношења калупа и њихова производња. Занимљив је податак да су се турске луле у 19. веку производиле у Паризу и да су одатле упућиване на источна тржишта (Станчева 1975/76: 130).

local craftsmen and peasants themselves started producing pipes, but of lower quality.

Turkish pipes reached other countries through trade or as personal property of passengers, soldiers and sailors. They came to Russia as commercial goods, but the possibility that moulds were brought as well as that Russians had started their own production cannot be completely ruled out. It is interesting to know that Turkish pipes were also produced in Paris during the 19th century and were shipped from there to eastern markets (Станчева 1975/76: 130).

Турска глинена лула, 19. век
Turkish Clay Pipe, 19th century
кат./cat. 106

²⁰ За сада нису познати археолошки налази који о томе сведоче.

Развој глиненних лула источног типа на простору средње и југоисточне Европе

Луле источног типа прављене су и у европским радионицама. У Италији је било неколико већих средишта за производњу лула, међу којима издвајамо Кјођо (Chioggio). Не зна се тачно када су се ту почеле производити (сигурно су произвођене 1655. године, судећи по једном калупу на којем је урезана та година), али се зна да су дуго израђиване – све до 1945. године. За израду лула типа кјођо коришћена је глина из долине реке По. Осим бачвастог облика реципијента, украшеног вертикалним и хоризонталним ребрима, ове луле карактеришу три везне рупе²¹ кроз које пролази дувански дим (између ложишта за дуван и усадника за камиш); код других лула је постојала само једна рупа (Bekić 1999/2000: 253; Gusar 2008: 141).

На подручју Италије, тј. у области Падске долине, богате налазиштима глине, израђивала се још једна врста лула, тзв. лончарске луле, које су, уместо у калупу, рађене на грнчарском колу.²²

На простору Хабзбуршке монархије (у пограничним подручјима), у последњој четвртини 17. века, је започета локална производња лула источно-турског типа. У 18. веку се појавио мађарски стил са специфичном декорацијом, а доминантан производни центар је био Дебрецен (Debrecen). Већина грнчара је у 18. веку прешла са израде посуда на израду лула. Од краја 18. и током 19. века се из постојећих грнчарских радионица (које су користиле локалну глину) развио велики број радионица за израду лула у северној и западној Мађарској и Трансданубији (Ridovics 2009: 65).

²¹ Могуће објашњење је да три везне рупе смањују могућност зачепљавања мрвицама дувана, што се код лула са једном рупом често дешавало.

²² Осим једне јако фрагментоване луле са Петроварадинске тврђаве, на простору Србије није познат налаз „лончарских лула“.

Development of the eastern type clay pipe in Central and Southeastern Europe

Eastern type clay pipes were also produced in European workshops. There were several major centres of pipe production in Italy, one of which was Chioggia. It is uncertain when the pipe production began here, but it was certainly under way in 1655 (according to a mould with this year engraved), and it lasted for a very long time, until 1945. For the production of “Chioggia” pipe type the clay from the valley of the Po River was used. Apart from the barrel-shaped bowl decorated with vertical and horizontal ribs, the specifics of these pipes were three connected holes²¹ to pass the smoke (between the bowl and the stem), while other pipes had only one (Bekić 1999/2000: 253; Gusar 2008: 141).

Another type of pipe was made in the Po Valley, which is rich in clay deposits. These so called ‘pottery pipes’ were made on potter’s wheel unlike the rest of the pipes made in moulds.²²

Local production of eastern type pipes began in border areas of the Austro-Hungarian Empire in the last quarter of the 17th century. A distinctly decorated Hungarian style appeared in the 18th century, with Debrecen becoming the dominant production centre. At that time most potters abandoned pottery making and started to make pipes. From the end of the 18th century and during the 19th, new pipe making workshops developed, often based on previous potteries utilising local clays in Northern and Western Hungary and Transdanubia (Ridovics 2009: 65).

²¹ A possible explanation is that three connected holes diminish the possibility of the pipe getting blocked with tobacco crumbs, often being the case with single hole pipes.

²² Apart from one fragmented pipe from Petrovaradin Fortress there are no finds of ‘pottery pipes’ in Serbia.

Највећи број мануфактурних радионица био је сконцентрисан око великих центара: Дебрецена, Шелмеца (данашња Banská Štiavnica)²³ и Керменда (Körmend).

У Дебрецену²⁴, познатом луларском седишту, грнчари су почели правити луле већ од краја 17. века. Током 18. века већина грнчара прелази на израду лула и оснива свој еснаф. Тако је 1798. године забележено да 138 мајстора (са помоћницима, шегртима и члановима породица) годишње произведе између 10 и 11 милиона лула за домаће и страно тржиште (Француску, Енглеску, северну Африку). Луле су биле квалитетне, црвене и црне, најчешће неукрашене, али су имале посебан сјај. Међутим, неке су, у полуосушеном стању, украшаване исецањем и урезивањем орнамента (најчешће стилизовани флорални мотив). На ободу чашице су били метални окови и поклопци израђивани од бакра или месинга (украшени искуцавањем), који су спречавали испадање жара и штитили садржај луле од ветра приликом пушења на отвореном. Занимљиво је да су луле добијале разне називе. Тако је, на пример, лула „улице Чапо (Csapó)“ добила име по улици у којој су у 18. веку живели грнчари. Услед појаве лула из Пеште и Будима, крајем 19. века је дошло до опадања броја лулара, а са последњим луларом

Глинена лула радионице PARTSCH, 19. век
Clay Pipe, PARTSCH workshop, 19th century
кат./cat. 166

The largest number of workshops was concentrated in several major centers: aforementioned Debrecen, Schemnitz (today Banská Štiavnica)²³ and Körmend.

In Debrecen²⁴, the well-known pipe making centre, potters started making pipes at the end of the 17th century. During the 18th century most potters transferred to pipe making and they formed their

own union. It was recorded in 1798 that 138 craftsmen with their apprentices and family members annually produced between ten and eleven million pipes for the local and foreign markets (France, England, North Africa). The pipes were of good quality, red and black, mostly undecorated but with a particular sheen. However, some pipes were decorated while still in a half-dried state by cutting and engraving the ornament (mostly a floral motif). The rim of the bowl was metal plated and it had a lid made of copper or brass, with embossed decoration, which prevented the embers from spilling out and the content of the pipe from the wind when smoking outdoors. Interesting enough, these pipes had names,

for instance *Street Csapó* pipe was named after the street where the 18th century potters lived. When the pipes from Pest and Buda appeared, the number of pipe makers started to decline at the end of the 19th century, and with the last workshop of Kiss Gábor, the

²³ Шемниц је познато рударско седиште (по руди злата, сребра, олова и бакра); данас се налази у Словачкој. У средњем веку је било у саставу Угарске. Становништво Шелмеца вековима је било мешано - Словаци, Мађари и Немци и зато су нам позната три назива: **Banska Štiavnica, Selmečbánya, Schemnitz** (Haider-Orгона-Ridovics 200: 39).

²⁴ Дебрецен се налази око 180 км источно од Будимпеште.

²³ Schemnitz, a well known mining centre (gold, silver, lead and copper ores) is today in Slovakia, while it was part of Hungary during Middle Ages. Populated for centuries by Slovaks, Hungarians and Germans so it has been known as: **Banska Štiavnica, Selmečbánya, Schemnitz** (Haider-Orгона-Ridovics 2000:39).

²⁴ It is situated 180 km east from Budapest.

– Габором Кишом (Kiss Gábor), угасила се производња лула у Дебрецену (Szalay 2000: 33–34; Гачић 2009: 14).

Производња лула у Шелмецу започета је на прелазу из 18. у 19. век. Једна од најпознатијих била је радионица породице Хениг (Hönig). Њен оснивач био је Антал Хениг (Hönig Antal), а наследници су били Анталова удовица и најмлађи син Михаљ (Hönig Mihály). Мајстор Хениг израђивао је изузетно квалитетне луле, за које је добио значајно признање на Међународном сајму у Бечу 1873. године. Радионица је користила следећа обележја: правоугаони печат – на којем се налазило пуно име мајстора или радионице (A.HÖNIG; M.HÖNIGSOHN/SCHEMNITZ; M.HONIGWWE/SCHEMNITZ; M.HÖNIG/SCHEMNITZ; HÖNIGWW/SCHEMNITZ) и розете (Lovásová 2000: 40; Гачић 2009: 14).

Веома позната била је и радионица Кароља Захара (Zachar Károly), која је функционисала скоро један век (1870–1950). Успон Захарове радионице кулминирао је на Светској пијаци 1891. године, када се удружио са Хелмутом Граматиком (Helmut Grammatik). Захарова радионица је производила луле најбољег квалитета, а извозила их је у Немачку, Италију, Русију, Канаду, Енглеску, Египат, Индију, Кубу и Америку. Најчешће је користила натпис: C.ZACHAR IN SCHEMNITZ, KAROLY ZACHAR SELMECZEN, CARL ZACHAR IN SCHEMNITZ (Lovásová 2000: 40–42).

Луле шелмецких радионица рађене су од веома квалитетне глине из околине Шелмеца (Ostrá

pipe production in Debrecen died out (Szalay 2000: 33–34; Гачић 2008/09: 14).

The production of pipes in Schemnitz started at the end of the 18th and the beginning of the 19th century. One of the most prominent was the family Hönig's workshop. Its founder was Antal Hönig, and his heirs were his widow and the youngest son Mihály.

Master Hönig made pipes of highest quality, and he received significant recognition in the Viennese World Fair of 1873. The workshop used the following features - a rectangular stamp with a full name of the master or the workshop (A.HÖNIG; M.HÖNIG / SCHEMNITZ; M. HÖNIGSOHN / SCHEMNITZ; HÖNIGWW / SCHEMNITZ; M.HÖNIG. WW. / SCHEMNITZ) and a rosette. (Lovásová 2000: 40; Гачић 2009: 14)

The workshop of Károly Zachar was also well-known, and it operated for almost a century (1870–1950). The rise of Zachar's workshop culminated in the global marketplace in 1891, when he joined forces with Helmut Grammatik. Zachar's workshop produced the finest quality pipes and exported them to Germany, Italy, Russia, Canada, England, Egypt, India,

Cuba and America. The most often used marking were: C.ZACHAR IN SCHEMNITZ, KAROLY ZACHAR SELMECZEN, CARL ZACHAR IN SCHEMNITZ (Lovásová 2000: 40–42).

The pipes from Schemnitz workshops were made of very good quality clay which was dug out in the surrounding of Schemnitz (Ostrá Lúka, Rakovec, Beluj). The characteristics of these pipes were a high cylindrical bowl the bottom of which usually

Глинена лула радионице HÖNIG, 19. век
Clay Pipe HÖNIG workshop, 19th century
кат./cat. 174

Lúka, Rakovec, Beluj). Карактеристика тих лула је висока цилиндрична глава или чашица, чији је доњи део најчешће рељефно моделован у облику шкољке. Рађене су црвено-окер, црне и тзв. мраморизирани луле, глазираних површина. Неколико сати су печене на ниској температури, а потом на температури већој од 1000 °C.²⁵ Осим оних без украса, међу овим лулама постоји велики број лула богато украшених фигуралним мотивима (Lovásová 2000: 40–42).

Луле из трансданубијских радионица – Керменда (Körmend), Боњхада (Bonyhád), Вашвара (Vasvár) и Папе (Pápa) – имале су сличну форму, скоро идентичну форми лула из Шелмеца. Сличност се може видети и у печатима јер се на свим лулама јавља назив SELMEC или SCHEMNITZ, али са одређеним карактеристикама (овални печат и други тип слова). У Керменду и Вашвару је коришћен печат ANTON PARTSCH или *Partsch*. Истом кругу припадају луле са печатима: LEOPOLD/GROSS; PODRECS или *Podrecs*; BODNAR/SCHEMNITZ; IOS. SCHMIDT/SCHEMNITZ; SCHEMNITZ; G.REINITZ/SCHMNITZ; FLORIAN.T/SCHEMNITZ; SAMBISCH/SCHEMNITZ; EMANUEL/GRÜNFELD (Nagy 2000: 46–50; Гачић 2009: 14).

Осим наведених, луле источно-турског типа су произвођене и у другим радионицама на простору Аустроугарске. Луле са печатом A.RESS представљају ознаку ра-

had a relief in a shell shape. They were terracotta-red, black and so-called marbled pipes, with glazed surfaces. They were fired for several hours at low temperatures, and then at a temperature higher than 1000 °C.²⁵ Except those with no decoration, there were numerous richly decorated pieces with figure motifs (Lovásová 2000: 40–42; Гачић 2009: 14).

Pipes from Transdanubian workshops - Körmend, Bonyhád, Vasvár and Pápa - had a similar form, almost identical to the pipes from Schemnitz. The similarity can also be seen in markings as the name SELMEC or SCHEMNITZ was stamped on all these pipes, but with its peculiarities (the oval seal and another type of letters). In Körmend and Vasvár the stamp ANTON PARTSCH or *Partsch* was used. To this group belong the pipes with the following stamps: LEOPOLD/GROSS; PODRECS or *Podrecs*; BODNAR /SCHEMNITZ; IOS. SCHMIDT/SCHEMNITZ; SCHEMNITZ; G.REINITZ/ SCHEMNITZ; FLORIAN.T/SCHEMNITZ; SAMBISCH/SCHEMNITZ; EMANUEL/ GRÜNFELD (Nagy 2000: 46-50; Гачић 2009: 14).

Глинена лула радионице
SCHMIDT/SCHEMNITZ, 19. век
Clay Pipe SCHMIDT/SCHEMNITZ workshop,
19th century кат./cat. 178

Apart from these, Turkish type pipes were manufactured in other workshops in the Austro-Hungarian Empire. A. RESS stamp represented the mark of the workshop of Anton Ress, from Wiener Neustadt in Austria, who took over the workshop of M. Amstätter in 1830. This workshop had a significant output, judging by the data that in 1837 it employed 60 workers with a daily

²⁵ По квалитету и добром печењу могу се упоредити са римском *terra sigillata*.

²⁵ By their quality and fine firing they can be compared with Roman *terra sigillata*.

дионице Антона Реса (Anton Röss) из Бечког Новог Места (Wiener Neustadta) у Аустрији, који је 1830. године преузео луларску радионицу М. Амштетера (M. Amstätter). Радионица је имала значајну продукцију, што потврђује податак да је 1837. године у њој било запослено 60 радника и да је дневно производила више од 6.000 лула (Gusar 2008: 144). Међу познатим је била и радионица Јохана Парча (Johanes Partsch) из Терезијенфелда (Theresienfeld).

Глинена лула радионице
S. SEILLER, 19. век
Clay Pipe S. SEILLER workshop,
19th Century
кат./cat. 204

У селу Зелово у Хрватској су постојале радионице у којима су луле рађене по узору на луле турских, италијанских и аустријско-мађарских радионица. Нема података о томе када су почеле са радом, али је познато да су пун замаха достигле крајем 18. века и да је производња зеловских лула замрла између два светска рата (Širola 1934: 27–32; Bekić 1999/2000: 254; Gusar 2008: 146).

production of more than 6000 pipes (Gusar 2008: 144). One of the famous workshops belonged to Johanes Partsch from Theresienfeld.

In the village of Zelovo, Croatia, there were workshops for making pipes, modelled after Turkish, Italian and Austrian-Hungarian pipes. There is no data confirming when they started working, but the production of Zelovo pipes culminated at the end of the 18th century and slowly died out between the world wars (Širola 1934: 27-32; Bekić 1999/2000: 254; Gusar 2008: 146).

Глинена лула радионице
G.REINTZ / SCHEMNITZ, 19. век
Clay Pipe G.REINTZ /
SCHEMNITZ workshop,
19th Century
кат./cat. 176

Глинена лула
LAJOS KOSSUTH, 19. век
Clay Pipe
LAJOS KOSSUTH, 19th Century
кат./cat. 218

Техника израде глинених дводелних лула

Производња глинених лула временом је прерасла у самостални занат, који је развио сопствену технологију – од обраде материјала до начина украшавања.

Израда глинених лула представљала је сложен и дуг процес. За њу је коришћена квалитетна и добро прочишћена глина, која се мешала са водом, гњечила и набијала дрвеним батом, да би се постигла максимална пластичност. Добро угњечена глина делила се на мање комаде, од којих је лулар, непрестано их гњечећи рукама, правио мале неправилне кугласте грудве, које је одлагао у посебне дрвене посуде. Тако припремљена глина утискивана је у дводелни калуп, прављен од тврдог дрвета, меког камена (који се лако обрађивао), глине, или од метала.²⁶ Најпре се израђивао модел луле са жељеном декорацијом, и то најчешће у тврдом дрвету, али и од глине. Према моделу се формирала шупљина у калупу, а преко модела је заливан калај, како би се добио негатив. Унутрашњост калупа је премазивана масноћом, да би се лула лакше одвајала. На калупу су била два отвора. У њих су се, након склапања, набијали дрвени клинови, да би се добиле две шупљине: једна шупљина за ложиште – у које се стављао дукан, друга за усадник – у који се стављао камиш. Када би се клинови извадили (док је лула још мека), помоћу закривљеног шила се пробијао канал између ложишта и усадника, како би се омогућио проток дима. Након пажљивог вађења из калупа, луле су се сушиле, а потом чистиле, односно одстрањивао се уски гребен који је остао на месту спајања два дела калупа. Када би се скупио већи број овако припремљених лула, оне су се пекле у луларским пећима, на температури до 1000°C (Širola 1934: 27–32).

²⁶ Метални калупи су најчешће коришћени у мануфактурним радионицама 19. века.

The technique of making two-part clay pipes

The production of clay pipes was an independent trade, that has developed its own technology – from material processing to decoration techniques.

Making clay pipes was a complex and lengthy process. Good quality purified clay was required, which was mixed with water, then squeezed and pressed with a wooden hammer in order to achieve maximum plasticity. Well pressed clay was divided into smaller pieces. They were constantly pressed by hands, and made into small spherical clumps that were put in special wooden bowls. This prepared clay was pressed into two-part moulds made of hard wood, soft stone (which was easy to handle), clay or metal²⁶. First the model of a pipe was made in hard wood or clay, with the desired decoration. Then the model was used in the creation of the mould, which was covered with tin and so the negative was ready. The interior of the mould was coated with grease, so that the pipe was separated from it more easily. There were two openings in the mould into which, after assembly, two wooden pegs were placed in order to make two cavities, one for the recipient and the second for the stem. The pegs were removed while the pipe was still soft and then an awl was used for making a hole between the recipient and the opening of the stem. It allowed the flow of smoke. After pipes were carefully removed from the mould, they were dried and cleaned, that is, small remaining bits of clay at the meeting points were removed. When a large number of pipes were ready, they were fired in pipe kilns at temperatures up to 1000 °C. (Širola 1934: 27-32)

The decoration obtained from a mould itself was often not enough and pipes were, before drying, further decorated (especially typical of Turkish pipes). One or more techniques could be applied on one

²⁶ Metal moulds were most commonly used in the 19th century workshops.

Декорацију добијену из калуца чинио је рељефни мотив, што често није било довољно, те је лула, пре сушења, накнадно украшавања (карактеристично за турске луле). На једној лули се могла применити једна техника украшавања или више њих – урезивање, утискивање помоћу печата, точкића (радле) или шупљих цевчица.

кат./cat. 369

кат./cat. 232

Након печења, глина од које је лула направљена добија тзв. боју печења. Чисти састојци глине (глинена супстанца, кварц, фелдспат) беле су боје печења, али у природи не постоји глина која нема ни трунке бојених примеса. Боја глине зависи од типа једињења гвожђа и мангана. Ако се гвожђе у једињењима налази у тровалентном облику (фери-једињења), боја печења ће, у зависности од количине гвожђа, бити жута или црвена до тамноцрвена. Уколико се у глини налази више једињења са двовалентним гвожђем (феро-једињења), јавиће се тамносива односно црна боја печења. На обојеност утиче и пламен при печењу. У присуству кисеоника се ствара оксидациона атмосфера, када се добијају светлије нијансе, а без кисеоника – редукциона атмосфера, која даје црну боју (Libšer, Vilert 1967: 17; Гачић 2009: 9).

Да би се истакла декоративност предмета, луле су се након првог печења могле украшавати премазом, глеђосањем, бојењем, а финији комади

single pipe - engraving and stamping with stamps, wheels or hollow tubes.

After firing, the clay changed into the so-called "colour of firing". Although the clay ingredients themselves (clay substance, quartz, feldspar) are white after firing, there is no clay in nature that does not contain any quantities of other substances. The colour of the clay depends on the type of iron and manganese compounds. If iron is trivalent in its compounds (ferric compounds), depending on its quantity, the firing colour will be yellow or red to dark-red. If bivalent iron compounds are prevalent in the clay (ferro-compounds) it turns the clay from dark gray to black. The flame during firing affects the colour as well. The presence of oxygen (oxidising atmosphere) will produce lighter colours and the lack of oxygen (reducing atmosphere) will make the clay turn black (Libšer, Vilert 1967: 17; Гачић 2009: 9).

Глинени модели и луле по њима израђене, крај 19. - почетак 20. века
Clay models and pipes made in their shape, end of 19th - early 20th century

кат./cat. 231

кат./cat. 370

To emphasize the decorative side of the object, after the first firing pipes could be decorated again in a number of ways – by coating, glazing, colouring or covering finer pieces with gold and silver foil, which required another turn of firing at lower temperatures (Крижанац 2007: 27).

Although it was craftsmen who manufactured clay pipes (*luledžije* and *čibugdžije*), the delicacy of their production classifies this trade among applied arts (Станчева 1975/76: 136).

и златном и сребрном фолијом, што је захтевало поновно печење на нижим температурама (Крижанац 2007: 27).

Мада су се израдом глинених лула бавиле занатлије (лулеџије и чибугџије), овај занат се, због финоће израде лула, сматра једним видом примењене уметности (Станчева 1975/76: 136).

кат./cat. 38

Глинени калуп за луле, 18. век
Clay Pipe Making Mould, 18th century
кат./cat. 371

Турска глинена *Tophane* лула, 19. век
Clay Turkish *Tophane* Pipe, 19th century
кат./cat. 108

Мада нису прављене од глине, као засебан тип раних источњачких лула можемо издвојити - **водене луле или наргиле**. Најраније водене луле прављене су од различитих материјала нађених у природи, као што је, на пример, љуска кокоса. Познато је да су у Персији, на простору данашњег Ирана, биле у употреби у раном 17. веку, вероватно око 1612. године (Rapaport 1996: 52). Сам термин *наргиле* потиче из Персије, одакле се проширио по свим земљама под османском влашћу. Наргиле су биле у употреби како на Средњем истоку тако и на Далеком истоку (Крижанац 2007: 36–37).

Прве водене луле прављене су за дуван, али су се временом почеле користити и за друге супстанце (нпр. мешавина са хашишом и опијумом, као и сушеним воћем, најчешће јабуком). Највише је коришћена *тумбеђија*, врста дувана јаке ароме, због чега се биљка потапала у воду.

Мада постоји неколико типова наргиле, њена конструкција и начин пушења су јединствени. Основни део наргиле чини стаклена боца или порцеланска посуда, која се допола напуни водом²⁷. На њу се наставља један шупљи део, на чијем се врху налази посуда за паљење дувана (наргиле су се палиле ужареним ћумуром), а кроз његово средиште иду две металне цеви. Једна цев се зарања у воду, а друга је, такође, повезана са боцом, али изнад воде. Са друге стране је дрвена цев, на коју се ставља савитљиво дуго црево, на чијем се слободном крају налази усник (такум). Дим дувана пролази кроз воду у стакленој боци, те охлађен и филтриран стиже до уста пушача. Величина наргиле може варирати 30–100 см. Сматра се да је овакав начин пушења дувана најмање штетан по здравље пушача, јер се коришћењем воде дим хлади (Крижанац 2007: 36–37).

Another type of early eastern pipes are ***water pipes or narghile***, even though they were not made of clay. The first water pipes were made from materials found in nature, such as coconut shells. It is well-known that in Persia (contemporary Iran) water pipes were used in the early 17th century, probably around 1612 (Rapaport 1996: 52). The term *narghile* originates from Persia and from there it spread to all the countries under the Ottoman rule. Narghiles were used in the Middle and Far East as well (Крижанац 2007: 36–37).

First water pipes were intended for tobacco, but in time other substances were used as well (eg. a mixture of tobacco, hashish and opium, or with dried fruits, most frequently apples). *Tumbecija* was most commonly used, the kind of tobacco of such a strong flavor that they had to put it in water first.

Although there are several types of narghiles, their construction and the way of smoking are the same. The basic component is a glass bottle or a porcelain bowl, half filled with water²⁷. It connects to a hollow part with a bowl for lighting tobacco on top (narghiles were lit using embers), through the middle of which two metal tubes are placed. One tube goes into the water while the other is also connected to the bottle but is above the water. On the other side there is a wooden tube to which a long flexible tube is attached, with a mouthpiece (takum) on its free end. The smoke travels through water and so cooled and filtered comes to a smoker's mouth. The size of narghile can vary from thirty centimeters to up to one meter. This way of smoking is considered the least dangerous to health as the smoke gets cooled in the water (Крижанац 2007: 36-37).

²⁷ Понекад је уместо воде коришћено вино, вотка или пак млеко.

²⁷ Wine, vodka and milk were sometimes used instead of water.

кат./cat. 106

кат./cat. 103

кат./cat. 203

кат./cat. 180

кат./cat. 102

кат./cat. 101

Глинене луле, 19. век
Clay Pipes, 19th century

Луле од мершама

Минерал сепиолит²⁸, познат као стива, морска пена²⁹ или мершам (*Meerschaum*)³⁰, настаје површинским распадањем серпентинита при специјалним условима. По хемијском саставу, он је хидроскопни магнезијум-силикат. У природи се налази у виду неправилних земљастих маса, жућкасте или сиво-беле боје. Мершам је лак, порозан и врло хидроскопан (Ilić 1963: 78). У води постаје пластичнији, сапунаст³¹ и мекан; може се сећи и резбарити.

Мершам је веома редак минерал, а његова највећа налазишта су у Турској, у области Екишекир (Eskişehir); сматра се да је маршам из ове турске области најбољи на свету. Он се може наћи и у Грчкој, Шпанији, Париском басену, на Криму и у Танзанији (Urošević 1927: 581). У малој количини га има у Србији – на Златибору и у басену Горњег Милановца (Ilić 1963: 78).

Средином 17. века, у Турској су израђене прве луле од мершама. Запис турског путописца Евлије Челебије из 1688. године сведочи о томе да су се у Теби (у Грчкој) израђивале луле од мершама, које су лепо резбарене (Robinson 1985: 168). Током употребе луле од мершама, светла боја минерала временом поприма боју слоноваче или меда. Због могућности извођења лепих резбарених мотива, мершам је по својој лепоти конкурисао слоновачи; био је скуп, а луле начињене од њега су биле доступне само богатијим припадницима друштва (Крижанац 2007: 29).

²⁸ Назив потиче од грчке речи *Sepia* (сипа); сипина кост је порозна и бела и подсећа на минерал.

²⁹ Назив није адекватан јер минерал не потиче из мора. Вероватно је настао због тога што сепиолит плута у води, пошто је лакши.

³⁰ *Meerschaum* је немачки назив, који је најчешће коришћен у литератури.

³¹ У купатилима Марока је својевремено коришћен уместо сапуна (Смит 2006: 114).

The meerschaum pipe

The mineral sepiolite²⁸, also known as sea foam²⁹ or meerschaum³⁰ is made in the process of the dissolution of the surface of serpentinite under special conditions. Chemically, it is the composition of the magnesium silicate. It occurs in alluvial deposits of yellowish or gray-white earth. It is light, porous and very water absorbent (Ilić 1963: 78). In water it becomes more plastic, soapy³¹ and soft and it can be cut and carved.

This is a very rare mineral; the richest meerschaum deposits are found in Turkey, in the region of Eskişehir, which is considered the best in the world. It can also be found in Greece, Spain, Paris basin, in Crimea and Tanzania (Urošević 1927: 581). In small quantities it is mined in Serbia, in Zlatibor and in Gornji Milanovac basins (Ilić 1963: 78).

First meerschaum pipes were made in Turkey in the mid 17th century. In 1688, a Turkish traveller Evliya Celebi wrote about Thebes, Greece, where nicely carved meerschaum pipes were produced (Robinson 1985: 168). In time the light colour of this mineral turns into the color of ivory or honey. As it can be carved beautifully, meerschaum matched ivory in its beauty and was very expensive, so meerschaum pipes could be afforded only by the wealthy members of society (Крижанац 2007: 29).

The popularity of meerschaum pipes grew rapidly; first it caught the territory of the Austro-Hungarian Empire during the first half of the 18th century.

²⁸ The name comes from a Greek word *Sepia*-cuttlefish, its skeleton being porous and white, resembling a mineral.

²⁹ The name is not adequate because the mineral doesn't come from sea but floats on its surface.

³⁰ German word, most frequently used in literature.

³¹ In the bathrooms of Morocco it was used instead of soap (Смит 2006, 114).

Популарност лула од мершама нагло се ширила; најпре је захватила простор Хабзбуршке монархије (током прве половине 18. века). Будимпешта и Беч³² се сматрају центрима ширења продукције лула од мершама на Запад (Robinson 1985: 168; Haider 2000: 62–63).

Половином 18. века је започета израда ових лула у Немачкој – у граду Лемго (Lemgo) и Рула (Ruhla). У почетку су немачки мајстори увозили грубо обрађене луле из Турске, а потом су их дорађивали у својим радионицама, украшавајући их резбарењем. Током времена су се почеле увозити мале количине блокова минерала мершама. Производња лула од мершама проширила се на Француску, односно Париз и његову околину. У 19. веку је постао најчешће коришћена сировина за израду лула, али је њихова производња, због ограничене количине минерала, била сконцентрисана у неколико познатих центара: Беч, Будимпешту, Рулу, Париз (Haider 2000: 62–63; Крижанац 2007: 29–30).

Европске луле од мершама биле су веома цењене међу припадницима високог сталежа. Називали су их *краљицама међу лулама*, јер су имале веома богату рељефну декорацију (на њима су се налазиле представе битака, сцене из лова, хералдички симболи и др.). Мада су луле од мершама биле занатски производ, поједини примерци – они са богатом рељефном декорацијом и високим нивоом израде, представљају ремек-дела примењене уметности. Такве луле доносиле су реноме њиховим мајсторима и више од једног века

Budapest and Viena³² are considered the centres from which the production of meerschaum pipes spread to the west (Robinson 1985: 168; Haider 2000: 62–63).

In mid 18th century the production of meerschaum pipes started in Germany, in towns of Lemgo and Ruhla. In the beginning, German craftsmen imported roughly processed pipes from Turkey, which they finished and carved in their workshops. In time small quantities of meerschaum blocks were imported. After Germany, the manufacture of meerschaum pipes developed in France, in Paris and its surroundings. In the 19th century, meerschaum became the most popular material for pipe making, but the production, due to limited quantities of the mineral available, was concentrated in several well-known centres - Vienna, Budapest, Ruhla, Paris (Haider 2000: 62; Крижанац 2007: 29–30).

European meerschaum pipes were highly praised among the members of high strata of society. They were called *the queens of pipes*, because they were richly decorated in relief with images of battles, hunting scenes or heraldic symbols. Although pipes were made by craftsmen, certain items are considered exquisite examples of applied art for their rich relief decoration and high quality of manufacture. They brought reputation to their craftsmen and showed the refined taste of their owners for more than a century (Haider 2000: 62; Крижанац 2007: 30). Pipemakers accepted commissions for family crests, hunting emblems and dedications that were carved on silver lids (Haider-Orgona-Ridovics 2000: 93).

Лула, 19. век
Pipe, 19th century
кат./cat. 278

³² Беч је био познат и по производњи изузетних, уметнички резбарених „цигаршлица“ од мершама.

³² Vienna was famous for the production of exquisite, artistically carved meerschaum mouthpieces.

показивале истанчан укус наручиоца (Haider 2000: 62; Крижанац 2007: 30). Мајстори су, по наруџби, израђивали породичне амблеме и ловачке знакове, или су урезивали посвете на сребрним поклопцима (Haider – Orgona – Ridovics 2000: 93).

Луле од мершама биле су осетљиве на ударце (јер се мершам лако ломео) и зато су продаване у кутијама за луле, на чијим се свиленим обложима налазио потпис мајстора или продавца луле.

Током употребе је долазило до њиховог оштећења или ломљења, и то најчешће у пределу врата. Такве луле су углавном поправљане – *репариране*. Сломљени делови су спајани на неколико начина, најчешће лемљењем (помоћу легуре калаја, цинка и олова) или везивањем бакарне жице,³³ и то тако вешто да су после поправки неке луле биле као нове. Мајстори за израду лула су прихватили и послове репарације, посебно ако је оштећена лула била из њихове радионице (Haider – Orgona – Ridovics 2000: 93).

Лула са камишем и футролом,
19. век
Pipe with Stem and Case,
19th century
кат./cat. 268

Поклопац луле
Pipe Lid
кат./cat. 265

Meerschaum pipes are sensitive to knocks (meerschaum itself breaks easily) which is why these pipes were usually sold in cases. The inside of these silk-lined cases contained the signature of the maker or retailer.

In the course of the use pipes frequently got broken or damaged, generally at the neck. When this occurred, the pipe-tinner joined the broken parts with an alloy of tin, zinc and lead. The other method of mending the pipes was wiring the broken parts with copper wire³³. This was done so skillfully that after reparation they looked brand new. The pipemakers also accepted repair work, especially if the damaged pipe was made in their own workshop (Haider-Orgona-Ridovics 2000: 93).

Лула, 19. век
Pipe, 19th century
кат./cat. 290

³³ Један Словак, трговац, био је цењен мајстор за репарирање лула помоћу жице.

³³ A Slovakian tradesman was especially appreciated for repairing pipes using wires.

Порцеланске луле

Шира употреба порцелана у Европи утицала је на појаву порцеланских лула у другој половини 18. века. Првобитни фини примерци лула израђивани су у великим и познатим мануфактурама у Немачкој – Мајсену (Meissen) и Нимфенбургу (Nymphenburg). Касније их производе и мануфактуре порцелана у Баварској, Аустрији, Француској. Као и у Мађарској, где су их почеле производити фабрике фајанса, попут Холича (Holics, око 1780) и Регеча (Regéc, од 1830), (Riley 1982: 188; Haider, 2000: 56–57).

Мада је био ломљив материјал, порцелан је имао боље карактеристике од глине: био је отпоран на високе температуре, а глеђ није упијала катран из талоба дувана. Луле од порцелана нису биле добро прихваћене у Енглеској, где су пушачи давали предност лулама од порозне глине. Они су сматрали да штетне материје лакше испаравају кроз порозни зид луле и тиме бивају мање штетне по здравље. Како би се решио овај проблем, започета је производња још једног порцеланског дела, такозваног усадника – кондензатора,³⁴ у облику слова „Y”, који је служио за сакупљање талоба. Он се лако чистио, па је укус дувана био пријатнији (Riley 1982: 188; Крижанац 2007: 33). Тако је настао тип дводелне луле са усадником – кондензатором, на којем је утискиван жиг мануфактуре. Независно од порцеланског

Лула
са камишем,
19. век
Pipe with stem,
19th century
кат./cat. 304

Porcelain pipes

The pipe industry was to encounter porcelain, the new material of Europe, in the second half of the 18th century. Meissen and Nymphenburg, large and famous German manufacturers were the places where first fine porcelain pipes were produced. Later they were also manufactured in Bavaria, Austria. France as well as in Hungary where faience factory started producing pipes, such as Holics around 1780 and Regéc in 1830-s. (Riley 1982: 188; Haider 2000: 56-57; Крижанац 2007: 33-34).

Although a fragile material, porcelain was better than clay because it was resistant to high temperatures and its glaze did not absorb the tar from tobacco residue. Porcelain pipes apparently never caught on in England, where smokers preferred pipes of porous clay. The assumption was that porous materials allowed harmful contents to evaporate and thus were less harmful to health. In order to overcome this problem a new porcelain part was created. It was a special water bag,³⁴ a Y-shaped piece that was used for collecting the tar. It was easy to clean, so tobacco tasted better (Riley 1982: 188); Крижанац 2007: 33). That is how a two-piece water bag pipe came into being, with a master's mark stamped on the water bag. A metal lid was made separately (of silver, brass or white metal alloy) where the master's mark was usually stamped.

³⁴ Усадник – кондензатор настао је по идеји аустријског лекара Викаријуса (Johan Franz Vikarius).

³⁴ It was an Austrian doctor Vikarius idea (Johan Franz Vikarius).

дела луле је израђиван метални поклопац (од сребра, месинга, беле металне легуре), најчешће са утиснутим жигом мајстора.

Мада нису биле најпогодније за пушење, луле од порцелана су, због могућности осликавања, биле веома популарне. Издужени рецепијенти глатких површина били су погодни за сликање најразличитијих представа: историјских, митолошких сцена, сцена из лова, пејзажа, хералдичких мотива, портрета владарских и популарних личности; посебно омиљени били су портрети лепих жена. Порцеланске луле су до средине 19. века углавном ручно осликаване. У другој половини 19. века се најчешће примењује штампани декор, као јефтинија и практичнија техника, која је била у широкој употреби (Riley 1982: 188; Крижанац 2007: 33–34).

Неке луле су украшаване по укусу и жељи купаца. Оне су масовно произвођене и продаване у ондашњим туристичким центрима – као сувенири. Нарочито су биле популарне код војних ветерана, који су их након службовања носили кућама. На тим лулама су се налазила имена јединица у којима су служили, као и сцене из војничког живота, због чега су називане „војничке луле“. Поред њихових имена, биле су посвете вољеним особама (најчешће исписане на усаднику – кондензатору). Осим што су доносиле профит, оне су, својом тематиком, подизале патриотски морал, посебно пред Први светски рат. Нарочито популарне биле су тзв. војничке луле из Санкт Пелтена (Sankt Pölten) у Аустрији, као и оне из Чешке (Haider 2000: 57).

Although not quite adequate for smoking, porcelain pipes were very popular for the possibility of decoration. Their long funnel-shaped smooth receptacles were suitable for depicting scenes of various genres - historical, mythical, hunting scenes, landscapes, heraldic motifs and portraits of rulers and famous people. Among these, the most popular were portraits of beautiful women. Until mid 19th century they were mostly painted by hand. Transfer printing was most commonly used in the second half of the century as it was a cheaper and more practical technique and it was widely used (Riley 1982: 188; Крижанац 2007: 33–34).

Some pipes were decorated according to owner's wishes and taste. These were then mass produced and sold as souvenirs in tourist centres of the time. They were especially popular among military veterans, who brought them home after their service. These pipes bore the names of the regiments and presented scenes from military life, for which they deserved the name 'military pipes'. They could also bear dedications to the loved ones (most often written on the water bag). These pipes were very beneficial. Besides making profit, they also raised the patriotic feeling, especially before the World War I. Especially popular pipes were the so-called 'soldiers' pipes produced in Sankt Pölten (Austria) and Bohemia (Haider 2000: 57).

Порцеланска лула, 19. век
Porcelain Pipe, 19th century
кат./cat. 303

Дрвене луле

У Европи је израда фино декорисаних лула од дрвета започета у првој половини 18. века. Најстарији центри били су Улм, Рула (Ruhla) и Гетинген (Göttingen) у Немачкој. Препознатљиве луле из Улма биле су оне у облику делфина и диска. Те луле су биле изузетно лагане, а њихова површина је лакирана до перфектног сјаја. У сеоским радионицама у Тирингену (Thüringen) и Горњој Баварској такве су се луле израђивале од дрвета (Haider 2000: 58).

На Балкану, тј. у Македонији, где је била развијена инкрустација седефа и кости у дрвету, израђивани су чибуци, који су богато украшавани. Најпознатији мајстори били су из Охрида и Скопља. Неке од ових радионица деловале су до седамдесетих година 20. века (Паленаковић 1958: 161–182; Душковић 2006: 27).

Дрвене луле су често украшаване помоћу метала – уметањем жице (најчешће од сребра или бакра), или су облагане лимом (најчешће бакарним). За украшавање луксузнијих примерака је коришћена стаклена паста, драго камење, ћилибар и др.

Средином 19. века је откривено да је једна врста корена дрвета вреса (*Erica Arborea*) врло погодна за израду лула.³⁵ Тај корен се, као и морска пена, лако резбарио и био је отпоран на високу температуру коју изазива запаљен дуван. Као јефтинеји и доступнији материјал, он је почео да потискује морску пену, која је била ломљива и веома скупа (Крижанац 2007: 35).

Производња енглеских лула од вреса започета је у Француској. Браћа Комој (Comoy) из места Сен Клод (Saint Claude-sur-Bienne) године 1848. су први пут употребили врес за израду лула у комерцијалне сврхе (Davey 2009: 153). Од

Wooden pipes

Finely decorated wooden pipes were first made in Europe in the first half of the 18th century. The most important centres were Ulm, Ruhla and Göttingen in Germany. The pipes made in Ulm were unique for their dolphin- and disc- shape. They were very light and their surface was polished to shining perfection. Wooden pipes were also made in village workshops in Thuringia and Upper Bavaria. (Haider 2000: 58)

In the Balkans, in Macedonia, an artistic craft of decoration was developed, where chibouks were decorated with mother-of pearl and bone encrustation. The most famous pipemakers came from Ohrid and Skopje. Some of these workshops produced pipes until 1970s. (Паленаковић 1958: 161-182; Душковић 2006: 27).

Wooden pipes were often decorated using metal – inlaid with wires (most often silver or copper) or were tin plated (usually copper). For more luxurious pieces glass paste, precious stones and amber were used.

In the middle of the 19th century it was found out that a kind of the root of the briar (*Erica Arborea*) was very suitable for making pipes³⁵. It was easy to carve and it was resistant to the high temperatures of burning tobacco. As a cheaper and more available material, it started to supersede meerschaum, which was easy to break and very expensive (Крижанац 2007: 35).

The London industry had its origin in France where, in 1848 briar was first used for making pipes on a commercial basis by the Comoy brothers in Saint Claude-sur-Bienne (Davey 2009: 153). Since 1879 they were produced in London, England.

In Dublin, Ireland, Charles Peterson and brothers Friedrich and Heinrich Kapp founded a company for the production of wooden pipes in 1875. Its name

³⁵ Најквалитетнији врес растао је у Италији.

³⁵ The heather (briarwood tree) of the highest quality grew in Italy.

1879. године се производе у Енглеској, у Лондону (London).

У Даблину у Ирској су Чарлс Петерсон (Charles Peterson), браћа Фридрих и Хајнрих Кап (Fridrih, Hajnrih Kapp) године 1875. основали фирму „Кап и Петерсон“ (*Kapp & Peterson*), у којој су се производиле луле доброг квалитета. Оне су биле приступачне свима. Петерсон је 1895. године отворио радњу у Лондону, која је функционисала све до раних шездесетих година 20. века (<http://www.piperson.org/>).

У Немачкој је израда лула од вреса започета у већ познатим центрима – Улму и Гетингену.

Једну од првих трговина за продају лула у свету је 1876. отворио Италијан Савинели (Achille Savinelli). Та трговина постоји и данас, и то на својој првобитној локацији, у центру Милана (<http://www.piperson.org/>).

Половином 20. века производњу лула у Данској започиње фабрика „Стенвил“ (*Stanwell*), која ће постати највећи произвођач лула на свету (годишње производи око 300.000 лула). „Стенвил“ је препознатљив по завршној обради лула – пескарењу (<http://www.stanwell.dk/>).

Луле израђене од корена вреса немају засебне камише, него само усник, који се наставља на врат луле. Он је најчешће израђиван од ћилибара, бакелита или неког сличног материјала. Потражња за лулама од вреса била је велика од самог почетка њихове производње, што је условило развој бројних популарних облика (*Bent pipes, Pot pipes, Billiard, Apple...*). Интерес за њих није опао ни у савремено доба, тако да се и данас производе.

was ‚Kapp & Peterson‘ and it produced pipes of high quality that were available to everyone. In 1895 Peterson opened a shop in London which worked until early 1960s.

In Germany, the production of briar pipes started in already well-known centres - Ulm and Gottingen.

One of the first pipe shops in the world was opened in Italy in 1876 by Achille Savinelli. The same shop works even today in its original location in the very centre of Milan (<http://www.piperson.org/>).

In the mid 20th century the ‘Stanwell’ factory started the production of pipes in Denmark, that will later become the greatest pipe manufacturer in the world (with the annual production of 300 000 pipes). ‘Stanwell’ is famous for its sandblasting final processing (<http://www.stanwell.dk/>).

Briar pipes do not have separate stems, only a mouthpiece mounted on a pipe neck which is usually made of amber, bakelite or some other similar material. The demand for briar pipes was immense from the very beginning of their production, which has influenced the development of numerous popular shapes (Bent pipes, Pot pipes, Billiard, Apple...). This interest is still strong, so that they continue to be produced around the world.

Лула, 19. век / Pipe, 19th Century
кат./cat. 330

кат./cat. 268

кат./cat. 262

кат./cat. 287

кат./cat. 245

кат./cat. 285

Луле од мершама, 19. век
Meerschaum Pipes, 19th century

ЛУЛЕ ИЗ МУЗЕЈСКИХ ЗБИРКИ

Луле и други пушачки прибор чине знатан део богатог музејског фонда већине музеја Србије. Чувају се у оквиру музејских збирки – археолошких, етнолошких, историјских и уметничких; у њих су доспеле путем археолошких истраживања, откупа или поклона. Мада су коришћене на простору Србије, само мали број лула је домаће производње. Углавном представљају импортовану робу и на њима се могу пратити различити културни утицаји, који су стизали како са Истока тако и са Запада.

Изложба обухвата 397 предмета који потичу из више од тридесет музеја Србије, чији је списак дат на почетку овог рада.³⁶ Изложене луле разврстане су према врсти материјала од којег су израђене. Подељене су на глинене луле, луле од мершама (стиве или морске пене), порцелана, дрвета, као и луле од метала и камена (које су заступљене у најмањем броју), уз напомену да је подела оквирна, с обзиром на то да је на једној лули често комбиновано више материјала.

Засебну групу чине водене луле – наргиле, којих има најмање. Обичај пушења дувана наргилама су Турци донели у Србију. Међутим, оне су биле изузетно скупе, те су их ретко користили богатији слојеви друштва. У музејима Србије чува се неко-

³⁶ Осим из музејских збирки, изложба је употпуњена примерцима који су документовани у заводима за заштиту споменика културе (Покрајинском и Републичком заводу), као и Археолошком институту – Научно истраживачком пројекту за Београдску тврђаву.

THE PIPES FROM MUSEUM COLLECTIONS

Pipes and other smoking accessories present a significant portion of the rich museum funds of most Serbian museums. They can be found in all museum collections – archaeological, ethnological, history and art, having got there as items of archaeological excavations, purchase or as presents. Although they were used on the territory of Serbia, only a small number of these pipes were locally produced. They were mostly imported goods, excellent for tracing different cultural influences arriving from the east as well as from the west.

This exhibition will display 397 items coming from more than thirty museums in Serbia, the listing of which can be seen at the beginning of the catalogue.³⁶ The pipes on display are categorized according to the type of the material they were made of: clay, meerschaum (or sea foam), porcelain, wood, as well as pipes made of metal and stone (not so numerous), but this is only a rough division, of course, as any one pipe is often made of different types of material.

Water pipes – narghile make a separate group, and they are least numerous. The habit of narghile smoking was introduced to Serbia by the Turks, but as they were extremely expensive goods they were rarely used and only by the wealthy. Museums in Serbia

³⁶ Apart from museum collections, the exhibition also displays items belonging to the Institutes for cultural heritage protection (Provincial and Republic), as well as to the Institute of archaeology - Scientific research project on Belgrade Fortress.

лико примерака, од којих се на изложби могу видети наргиле из Музеја града Новог Сада³⁷ (кат. бр. 235) и Народног музеја у Крагујевцу (кат. бр. 236).

Глинене луле чине најбројнију групу изложених лула. Поред оних које су откривене у археолошком контексту, велики број ових лула је у музејске збирке доспео без познатих околности налаза. Због тога се њихово датовање темељи на типолошкој и стилској компарацији са материјалом публикованим у домаћој и страниој доступној литератури.

Глинене луле су најчешће налажене на вишеслојним локалитетима из турског и аустроугарског периода, попут великих утврђења: Петроварадинске, Београдске и Смедеревске тврђаве, тврђаве у Бачу и Новом Пазару. Управо са ових тврђава потиче највећи број изложених глиненних лула.

Као што је већ поменуто, једноделних глиненних лула енглеско-холандског типа нема у музејским збиркама Србије.

На изложби су заступљене дводелне луле источно-турског типа, рађене у турским и средњо-европским радионицама, као и неколико примерака из италијанских радионица. На основу облика, квалитета глине и стила украшавања издвојене су турске (кат. бр. 1–122), италијанске (кат. бр. 123–125) и аустријско-мађарске луле (кат. бр. 126–220); оне су систематизоване на основу типологије коју су поставили мађарски археолози (Kovács 1953: 273–254; Tomka 2000: 25–32).

Такође је издвојен мањи број лула које није било могуће одредити, јер се не зна којим

have several specimens, while this exhibition will have on display the narghile from the City Museum of Novi Sad³⁷ (cat. 235) and from the National Museum of Kragujevac (cat. 236).

Clay pipes represent the largest group on display. Among those discovered in an archaeological context, a significant number of these pipes were brought to museum collections without any data about their finding circumstances. That is why they were dated according to typology and style comparison to published materials in local and foreign publications.

Clay pipes were most commonly found in multi-layered sites from Turkish and Austro-Hungarian periods, such as large fortifications: Petrovaradin, Belgrade, Smederevo and fortresses in Bac and Novi Pazar. This is exactly where most of the displayed pipes come from.

As it has already been mentioned, there are no one-piece clay pipes of English-Dutch type

in Serbian museum collections.

The exhibited material represents two-piece pipes of eastern or Ottoman type that were produced in Turkish and Central European workshops, as well as a few specimens from Italian workshops. Based on their form, quality of the clay and styles of decoration these were categorized as: Turkish (cat. 1–122), Italian (cat. 123–125) and Austro-Hungarian pipes (cat. 126–220), according to the typology set by Hungarian archaeologists (Kovács 1953: 273–254; Tomka 2000: 25–32).

A small group of pipes was set apart, as it was not possible to determine which workshops they belong to (cat. 221–228). Among these is an unusual pipe

Глиненна лула, 17. век
Clay Pipe, 17th century
кат./cat. 2

³⁷ Наргиле потичу из заоставштине породице Латинчић, која се у 19. веку обогатила трговином оријенталном робом.

³⁷ Narghile from the Latincic family legacy, who became rich in the 19th century trading in Oriental goods.

радионицама припадају (кат. бр. 221–228). Међу њима је и необична лула са представом животиње (медведа?) (кат. бр. 221), као и луле лошије израде, за које се може претпоставити да су рад локалних радионица.

Мању групу чине луле локалних грнчарских радионица: луле радионице Репаша Иљеша (Iles Repaši) из Бездана (кат. бр. 229–232) и луле (кат. бр. 233–234) грнчара Ђемрија Антала (Gyömrei Antal) из Сенте (Nagy-Abonyi 2004: 73).

Најбројније сутурскелуле, које одликује мноштво облика и богата декорација. Украс је формиран у самом калупу, али и накнадним урезивањем и утискивањем помоћу цевчице, печата или точкића (радле), што је специфично за турске луле. Површина већине лула превучена је слојем специјалне црвене глине, углачане до високог сјаја (полиране). Неке су глеђосане – жутом, зеленом или смеђом глеђу, у различитим нијансама.

Као што је већ речено, ране турске луле су биле малих димензија, и најчешће рађене од глине беле боје печења и датоване у период 17-18. века (кат. бр. 1–49). Горњи део ових лула је цилиндричан и заобљен, а доњи биконичан или полулопаст.

Најбројније турске луле потичу из 19. века. Према облику се разликују: коничне односно лоптасте луле (кат. бр. 50–73) – богато украшаване геометријским и стилизованим флоралним мотивима, у техници утискивања помоћу печата и точкића; луле са полулопастим доњим делом са кратким цилиндричним ободом (кат. бр. 74–83) – украшаване утискивањем помоћу печата; луле звонасте форме са широко разгнутим ободом и лоптастим доњим делом (подсећају на цвет љиљана) – могу бити неукрашене или

with a depiction of an animal (a bear ?) (cat. 221), as well as the poor production quality pipes that we can assume were produced locally.

Another small group is constituted by the pipes made in local pottery workshops: the pipes of Iles Repaši's workshop from Bezdan (cat. 229–232) and of potter Gyömrei Antal from Senta (Nagy-Abonyi 2004: 73).

The most numerous are Turkish pipes, characterized by various forms and rich decoration. The ornament was created in the mould, but the specifics of Turkish pipes are ornaments additionally carved and imprinted by a tube, stamp or wheel. Most of these pipes have a layer of the special red clay coating, highly polished. Some of them were glazed with yellow, green or brown glaze in different shades.

As it has already been said, early Turkish pipes were small, usually made of clay, with white colour of firing and

dated in the 17th – 18th centuries (cat. 1–49). The form was cylindrical in the upper and rounded, biconical or semi globular in the lower section.

Most of Turkish pipes originate in the 19th century. Based on their form we distinguish conical or globular pipes (cat. 50–73), richly decorated with geometric and stylized floral motifs, and stamp and wheel imprinting; the pipes with a semi globular lower part with a short cylindrical rim (cat. 74–83), decorated with stamping; bell shaped pipes with a flaring rim and a globular lower part (resembling fleur de lys flower), plain or lavishly decorated, ranging from simple (cat. 84–89) to complex floral motifs (cat. 80–95); the pipes with a tall conical upper section, profiled at the bottom in shape of flower petals (cat. 107–112) or a disc (cat. 113–117); cylindrical pipes with a larger firebox (cat. 118–120).

Глинена лула, 19. век / Clay Pipe, 19th century
кат./cat. 114

богато декорисане, од једноставних (кат. бр. 84–89) до сложених флоралних мотива (кат. бр. 80–95); луле високог коничног горњег дела у основи профилисане као цветне латице (кат.бр. 107–112) или као диск (кат. бр. 113–117); цилиндричне луле са већим простором за ложиште (кат. бр. 118–120). Највећи број турских лула из 19. века потиче са Београдске тврђаве.

Прве луле источно-турског типа рађене у мађарским радионицама имају кратку цилиндричну главу (чашицу), која је полулоптаста у доњем делу, и дуги врат са врхом у облику турбана. Старији облици имају једноставан украс са бочне стране – кругове, рељефно изведене у калупу (кат. бр. 127–129). Касније је украс развијан по целој површини. Реч је о геометријском мотиву: тачке, линије, црте (кат. бр. 131–132). Према аналогним лулама са тврђаве Егер (Kovács 1953: 244–245, t. II/4, 8) и другим мађарским локалитетима, ове луле се оквирно могу датовати у крај 17. и прву половину 18. века (Tomka 2000: 31).

Са развојем мађарског стила, луле су током 18. века добиле издужену цилиндричну форму, а украшаване су, осим у калупу, комбиновањем урезаног флоралног (најчешће стилизованог тулипана) и геометријског орнамента (кат. бр. 134–137). Аналогије овим лулама такође налазимо у Мађарској (Kovács 1953: 248–251, t. IV/5, t. V/4–8, t. VI/1–9). У другој половини 18. века су биле заступљене луле високе и цилиндричне главе, са кратким вратом (који је на врху профилисан као турбан или прстен) и украшене урезивањем (кат. бр. 139).

У дебреценским радионицама и онима које су јој гравитирале карактеристичне су луле са

Most of these pipes were discovered in Belgrade Fortress.

The first pipes of eastern type produced in Hungarian workshops have a short cylindrical head (bowl), a semi globular bottom and a long neck with a turban shaped top. These older forms had a simple relief ornament on the side (created in the mould) – circles (cat. 127–129). Later on this ornament extended to the entire surface, a geometric motif – dots, lines and notches (cat. 131–132). According to analogue pipes found at Eger Fortress (Kovács 1953: 244–245, t.II/4,8) and other Hungarian sites, they can be roughly dated to the end of the 17th century and first half of the 18th century (Tomka 2000: 31).

With the development of the Hungarian style during the 18th century, pipes became more elongated and cylindrical in form, and decoration was achieved, besides that in the mould, by the combination of a carved floral (mostly a stylized tulip) and geometric ornament (cat. 134–137). Analogues to these pipes can also be found in Hungary (Kovács 1953: 248–251, t.IV/5; t.V/4–8; t.VI/1–9). During the second half of the 18th century, pipes had a tall cylindrical head, with a short neck (profiled like a turban or a ring at the top) decorated in carving (cat. 139).

Typical of Debrecen and workshops that gravitated towards it, were pipes with a tall cylindrical head decorated in carving and knurling, and the most often used motif was a stylized floral ornament taken from Hungarian folklore (cat. 143).

As opposed to Turkish pipes with an abundance of forms and variants, Austro-Hungarian pipes of the 19th

Глинена лула, 19. век / Clay Pipe, 19th century
кат./cat. 71

високом цилиндричном главом, украшене урезивањем и ровашењем; као мотив је најчешће коришћен стилизован флорални орнамент, преузет из мађарског фолклора (кат. бр. 143).

За разлику од турских лула, које су се јављале у мноштву облика и варијанти, аустријско-мађарске луле су се у 19. веку углавном јављале у истом облику са различитим печатима.

Међу лулама са печатима мађарских радионица најзаступљеније су луле шелмецких радионица, препознатљиве по високој цилиндричној глави (кружног или полигоналног пресека) која је у доњем делу профилисана као шкољка (кат. бр. 168–177). По квалитету глине и добром печењу, оне подсећају на римску terra sigillata. Луле шелмецких и трансданубијских радионица имају црвено-окер, тзв. мраморизирану или црно-сиву боју печења; површине су им фино полиране. Неке немају украс, а на некима се, са предње стране, јавља рељефни украс са хералдичким мотивима, најчешће уоквиреним у овална поља (кат. бр. 178). Поједини

примерци су, око обода, опточени металним лимом (бакарним, бронзаним или од алпака), који је украшен пробојем (кат. бр. 174) или искуцавањем (кат. бр. 182); јављају се са поклопцем или без њега.

Лула италијанских радионица нема много у музејским збиркама; на изложби су заступљена три примерка. Из радионице Кјођо (Chioggia) потичу две луле (кат. бр. 124–125) које имају типично бачваст облик главе, на којој се налазе три везна канала за проток дима. Оне су направљене од глине смеђе боје печења. Нема података о томе на који начин су пристигле на простор Србије (вероватно путем размене).

century usually repeat the same forms with different stamps.

Among these pipes with stamps from Hungarian workshops the most common are pipes from Schemnitz, which can be recognized by a tall cylindrical head (with either round or polygonal cross-section) profiled like a shell at the bottom (cat. 168–177). Good quality clay and firing makes them similar to the Roman „terra sigillata“. The pipes from Schemnitz and Transdubian workshops are of red-ochre, so-called marbled or black-grey colour of firing, with finely polished surface. Some are not decorated and some have a relief ornament with heraldic motifs on the front, usually framed by an oval field (cat. 178). Some specimens have a metal tin plated rim (copper, bronze or alpaca tin), decorated with piercing (cat. 174) and embossing (cat. 182), with or without a lid.

Pipes originating from Italian workshops are represented by a few examples in Serbian museum collections; two of these, produced in Chioggia workshop (cat. 124–125), and one more will be on display. They are typically barrel shaped, with three connected holes for passing the smoke, made of clay, brown coloured after firing. There is no information about the ways of their arrival to Serbia, but it was probably through barter.

Meerscham or sea foam pipes are represented by 54 items at this exhibition, and all of them were imported. Most of these pipes have a metal plated rim, with a lid usually made of silver, brass tin or white metal alloy (alpaca), bearing the markings of the master or the workshop. They are dated to the 19th century and the oldest ones were produced during the first half of the 19th century (cat. 237–239).

Глинена лула, 19. век / Clay Pipe, 19th century
кат./cat. 85

Луле од стиве (морске пене) или мершама су заступљене са 54 примерка и све представљају импортовану робу. На ободу већине ових лула се налази метални оков са поклопцем, најчешће рађен од сребра, месинганог лима или беле металне легуре (алпака). На оковима се налазе ознаке мајстора или радионице. Ове луле датирају из 19. века, а најстарији примерци потичу из прве половине 19. века (кат. бр. 237–239).

Према облику и декорацији, оне се могу поделити на више целина – од једноставних до богато резбарених.

Међу лулама украшеним гравирањем се јављају и оне рађене у стилу неоготике, неокласицизма и неорококоа. Поред богатог флоралног орнамента, коришћени су мотиви из историје, нарочито представе битака (кат. бр. 242–243) или историјских личности, попут Наполеона Бонапарте (кат. бр. 238–239).

Међу гравираним лулама издваја се тип тзв. лажно датованих лула, које су рађене у другој половини 19. века (кат. бр. 245–254). На њима су најчешће приказане животиње – пас и коњ; поред њих је угравирана година, која се није односила на време израде луле, већ на неки важан историјски датум. Тако је, на пример, на једној лули приказана седећа фигура граничара (кат. бр. 253) и урезана година 1804, што би се могло протумачити као да је реч о години када је почео Први српски устанак и да је наручилац био Србин.

Луле у облику врата лабуда, са високом цилиндричном чашицом која је заобљена у доњем делу, имају глатку површину и најчешће немају

According to their form and decoration, these pipes can be grouped in several divisions: from simple to richly engraved items.

The pipes decorated with engraving belong to different styles – neo-Gothic, Neoclassicism and Neorococo. In addition to rich floral ornamentation, historical motifs were used as well, especially depictions of battles (cat. 242–243) or historical persons, such as Napoleon Bonaparte (cat. 238–239).

A particular type stands out among these engraved pipes, the so-called ‘falsely dated pipes’, which were produced during the second half of the 19th century (cat. 245–254). The most common motifs were animals – dogs and horses, with a year engraved next to them, not referring, however, to the time of their production but to important dates in history. For instance, one pipe depicts a seated frontier soldier (cat. 253) with the year 1804 engraved, which could be interpreted as the year of the first Serbian Uprising and that would

further indicate that it was commissioned by a Serb.

The pipes in shape of a swan’s neck have a tall cylindrical bowl which is rounded at the bottom, a smooth surface and usually are plain. They could be decorated with shallow engraved floral motifs or genre scenes and heraldic motifs in high relief (cat. 287).

Meerschaum pipes were easy to crack and very sensitive to blows, and the displayed items testify to that. Copper wires (cat. 255) or melted metal tin were used to put together the broken pieces, enveloping thus the pipe like tendrils or leaves which added to the decoration of the undamaged surfaces as well (cat. 259).

Лула од мершама, 19. век
Meerschaum Pipe, 19th century
кат./cat. 253

украш. Такве луле су украшаване плитко урезаним флоралним мотивима или жанр-сценама и хералдичким мотивима који су изведени у дубоком рељефу.

Да су луле од мершама биле подложне ломљењу и осетљиве на ударце сведоче и изложене луле које су репарирани помоћу бакарне жице (кат. бр. 255), или су поломљени делови спајани топљеним металним лимом (калајем), који ју је обаметао у облику цветних врежа и лишћа; при томе је додаван леп украс и на нештећену површину луле (кат. бр. 259).

Аналогије за лулу са реалистично моделованом главом брадатог мушкарца са турбаном (Турчина!) (кат. бр. 290) налазимо у каталогу Зана Кнедгена (Jean Knoedgen) издатом 1880. године (Caro 2004: 101).

Порцеланске луле су заступљене са 12 примерака. Изузев једноделне луле из Музеја Војводине (кат. бр. 291), на којој се јавља историјски мотив (сцена Јованка Орлеанка предводи народ у бој), све луле су састављене из два дела и имају усадник – кондензатор. На њима су најчешће осликани мотиви из лова – представе јелена, тетреба, лисице (кат. бр. 298–302), жанр-сцене (кат. бр. 297) или сцене из војничког живота – на тзв. војничким лулама (кат. бр. 301).

Металних лула нема много на изложби. Оне су прављене од сребра, бронзе, месинга или бакарног лима – у техници ливења, искуцавања и филигран. Осим лула једноставних облика, без украса и поклопца, које су радили локални мајстори у Србији, финије примерке сребрних лула израђивале су кујунције и златари. Међу познатим кујунцијама били су мајстори у Београду, Ужицу,

Analogies to the pipe with a realistically modelled head of a bearded man (a Turk!) with a turban (cat. 290) can be found in the catalogue of Jean Knoedgen published in 1880 (Caro 2004: 101).

Porcelain pipes are represented by 12 items. With the exception of a one-piece pipe from the Museum of Vojvodina (cat. 291) with a historical motif (Jeanne d'Arc leading people into battle), the rest are two-piece pipes with a water bag. Most commonly they are decorated with hunting motifs – depictions of deer, grouse, foxes (cat.298–302), genre scenes (cat. 297) or scenes from military life, the so-called military pipes (cat. 301).

Metal pipes - the exhibited material does not contain a lot of them. These were made of silver, bronze, brass or copper tin; using techniques of casting, embossing and filigree. Apart from simple pipes with no decoration or lid

which were produced by local Serbian craftsmen, fine silver specimens were made by gold- and silversmiths. Famous silversmiths worked in Belgrade, Uzice, Pirot, Prizren and Nis. Goldsmith Stamenko Jovic from Nis had several of his pipes displayed at the Paris World's Fair in 1900 (Душкових 2006: 26–27). We can assume that one of these craftsmen was the maker of the silver pipe from the Museum of Ethnography (cat. 308) and the pipe coming from the collection of the Historical Museum of Yugoslavia.

Another pipe from the collection of the Historical Museum of Yugoslavia stands out by the beauty of its workmanship. It is silver-gilt, decorated in filigree and granulation and with rich floral ornamentation (cat. 311), and was produced on the territory of the Ottoman Empire (in Istanbul, Prizren, Sarajevo ?).

кат./cat. 271

Лула од мершама, 19. век
Meerschaum Pipe, 19th century

Пироту, Призрену и Нишу. Кујунџија Стаменко Јоцић из Ниша израдио је неколико примерака који су били изложени на Светској изложби у Паризу 1900. године (Душковић 2006: 26–27). Неком од ових мајстора може се приписати сребрна лула из Етнографског музеја (кат. бр. 308) и лула из збирке Музеја историје Југославије.

Из збирке Музеја историје Југославије потиче и сребрна лула (са позлатом) богато украшена флоралним мотивом, рађена у техници филиграна и гранулације (кат. бр. 311), која је направљена на простору Османског царства (Истанбул, Призрен, Сарајево?)

Дрвене луле украшаване су на различите начине: резбарењем дрвета од којег су израђене или аплицирањем резбарених делова од друге врсте дрвета; инкрустацијом седефа (кат. бр. 335–336), сребрне или месингане жице (кат. бр. 328); аплицирањем месинганог или бакарног лима (кат. бр. 327).

Међу изложеним лулама од дрвета разликујемо фино декорисане увозне луле и знатно скромније луле домаће производње, са изузетком луле на којој је урезан српски грб (кат. бр. 334).

Камиши су састављани из неколико делова, тзв. склопова, који су се израђивали појединачно на чекрку (кат. бр. 337). За израду камиша и дрвених лула сеоски мајстори су углавном употребљавали дрво шљиве или белог јавора. (Паленковић 1958: 161–182; Душковић 2006: 27).

Прибор за паљење и чување дувана за луле био је обавезан део прибора сваког пушача.

Осим угарка (жара), који се хватао помоћу машица (кат. бр. 389), за паљење дувана су најчешће коришћени кремен, кресиво (кат. бр. 385) и оцило

Wooden pipes were decorated using various techniques: carving the wood that they were made of or applying carved pieces of another type of wood; with encrustation of mother-of-pearl (cat. 335–336), silver or brass wire (cat. 328); or applying brass or copper tin (cat. 327).

The displayed material shows finely decorated imported pipes as well as modest pipes locally produced, with the exception of the pipe bearing the engraved Serbian coat-of-arms (cat. 334).

Stems were made of several parts, so-called ‘assemblages’, which were separately produced on a winder (cat. 337). Country craftsmen most commonly used plum or white maple tree for the production of stems and wooden pipes (Паленковић 1958: 161–182; Душковић 2006: 27).

Utensils for tobacco lighting and keeping were an integral part of every smoker’s smoking

accessories. Besides tongs used for holding embers (cat. 389), to light the tobacco one would most often use flint (cat. 385), steel (cat. 385–388) and tinder – a particular type of mushroom that was easy to ignite (cat. 385c).

For tobacco keeping, smokers made use of special boxes and tobacco pouches that they could carry with them. A tobacco pouch was usually a bag that could be tied with a string. The simplest forms were made of animal (pig) bladder (cat. 384) or ox scrotum (cat. 380). They were sewn together from pieces of leather, cotton fabric or cloth, often decorated in embroidery (cat. 379), and considered an important part of any smoker’s attire. They could also be made of satin and

Лула од мершама, 19. век
Meerschmied Pipe, 19th century
кат./cat. 251

(кат. бр. 385–388), као и труд – специјална врста печурке која се лако палила (кат. бр. 385с).

За чување дувана служиле су кутије и тзв. дуванкесе, које су пушачи носили са собом. Дуванкеса - врећица на чијем је отвору провучена трака за везивање. Најједноставније су биле дуванкесе од животињске (свињске) бешике (кат. бр. 384) или скротума вола (кат. бр. 380). Шивене су од коже, платна или чоје, а често су украшаване везом (кат. бр. 379). Сматране су важним делом одеће сваког пушача. Оне су, такође, прављене од сатена и украшаване златним и сребрним концем или перлама (кат. бр. 378); такве дуванкесе биле су намењене богатијем слоју становништва. Углавном су биле домаће израде – најчешће рад домаћица или занатлија, мајстора терзија, али има и увозних, које су рађене у мануфактурним радионицама Аустроугарске.

Кутије за чување дувана прављене су од дрвета, керамике и метала. За приручну употребу су коришћене мале и фино украшене кутије (кат. бр. 376–377). Има их домаће израде, од скромних, једноставних до фино украшених (резбарених), које су наручиване за богатије власнике; таква је кутија кнеза Михајила Обреновића (кат. бр. 373).

За одржавање луле је, свакако, био важан прибор за чишћење (кат. бр. 391), као и простор за одлагање лула, а најчешће су то били сталци или зидни етажери (кат. бр. 393–394). Важан део пушачког прибора чине сточићи (кат. бр. 395) и сталци (кат. бр. 396–397), који су се стављали на сто (у виду послужавника); они су најчешће украшавани малим литографијама са женским ликом или заљубљеним паром.

decorated with golden and silver thread or beads (cat. 378), intended for the well-to-do. Most of them were homemade, by housewives, craftsmen or tailors, but there are also imported ones, produced in Austro-Hungarian workshops.

Tobacco boxes were made of wood, ceramics or metal. There are handy ones, in small sizes and finely decorated (cat. 376–377). Some were homemade, modest and plain, and some delicately decorated (engraved), commissioned for affluent owners, such as the box of Prince Mihajlo Obrenovic (cat. 373).

Certainly, for the proper upkeep it was very important to have cleaning utensils (cat. 391) as well as the space for storing pipes (most often pipe racks were used) (cat. 393–394). A significant part of the smoking accessories were tables (cat. 395) or small stands (a sort of trays) that were placed on a table (cat. 396–397), often decorated with small lithographs depicting beautiful women or couples in love.

кат./cat. 367

Печати на турским лулама / Stamp on the Turkish Pipes

Печати на аустро-угарским лулама / Stamp on the Austro-Hungarian Pipes

кат./cat. 243

кат./cat. 345

кат./cat. 242

Луле од мершама, 19. век / Meerschaum Pipes, 19th century

Литература / Bibliography

Bekić, L., 1999/2000, Uvod u problematiku glinenih lula na području Hrvatske. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 32-33, 249-279.

Belloncle, M., 1971, *Les objets du fumeur, collection de l'amateur*, Paris.

Bikić, V., 2003, *Gradska keramika Beograda (16-17. vek), Belgrade ceramics in the 16th-17th century*, Beograd.

Brusić, Z., 1986/87, Dio tereta s lađe iz 17. stoleća potonule kod otoka Bisage u Kornatskom arhipelagu. *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 26, 473-490.

Бугарски, Т., 2011, Колекција прибора за пушење у етнолошкој збирци Музеја Војводине, *Раџ музеја Војводине* 55 (у штампи).

Davey, P., 2009, The Civic Company's Briar Pattern Book. *Journal of the Academie Internationale de la Pipe*, vol. 2, 153.-169.

Душковић, В., 2006, *Пут дувана у Србији*. Београд: Етнографски музеј.

Ferri, S.S., 2010, Una cita con la historia del monopolio del tabaco en España. *Drogues, dolcos i tabac. Barcelona 1700*, Barcelona. 139-181.

Филиповић, В., 2007, Минијатурне неолитске посуде са изливником/сиском и њихова употреба. *Архаика*, 1, 99-102.

Фотић, А., 2005, (Не)оспорно уживање: Појава кафе и дувана. У: *Приватни живот у српским земљама у освит модерног доба*. Београд, 261-301.

Gaál, A., 2004, Hódoltságkori cseréppirák a Wosinsky Mór Múzeum gyűjteményében, *A Wosinsky Mór múzeum évkönyve, XXVI, Szekszárd*, 259-295.

Гачић, Д., 2009, Глинене луле са Петроварадинске тврђаве. *Зборник Музеја примењене уметности* 4-5, 2008/09, 7-18.

Гачић, Д., 2010, Случајни налази глинених лула из Музеја града Новог Сада. *Годишњак Музеја града Новог Сада*, 3-4 / 2007-08, 94-109.

Gašić, R., 2005, *Beograd u hodu ka Evropi*, Beograd.

Gusar, K., 2008, Arheološki nalazi keramičkih lula za duhan iz zbirke Narodnog muzeja u Zadru. *Jurišićev zbornik*, 25, 135-154.

Haider, E., Orgona, A., Ridovics, A., 2000, *The History of the Hungarian Pipemaker's Craft. Hungarian History through the Pipemaker's Art*, Budapest: Hungarian National Museum.

Haider, E., 2000, Factory-Made Ceramic Pipes. In: *The History of the Hungarian Pipemaker's Craft. Hungarian History through the Pipemaker's Art*, Budapest: Hungarian National Museum, 56-57.

_____ 2000, The Wood Pipe. In: *The History of the Hungarian Pipemaker's Craft. Hungarian History through the Pipemaker's Art*, Budapest: Hungarian National Museum, 58-60.

_____ 2000, The Meerschaum Pipe. In: *The History of the Hungarian Pipemaker's Craft. Hungarian History through the Pipemaker's Art*, Budapest: Hungarian National Museum, 62-73.

Higgins, D., 2009, England. *Journal of the Academie Internationale de la Pipe*, vol. 2, 41-49.

Holčík, Š., 1984, *Fajky*, Bratislava.

Ивановић, В., 1953, Збирка лула етнографског музеја у Београду. *Зборник Етнографског музеја у Београду 1901-1951*, 361-171.

Ilić, M., Karamata, S., 1963, *Specijalna mineralogija, Petrogeni, Minerali*. Beograd.

Капер, С., 2005, *Крстарења по јужнословенским крајевима*. Нови Сад.

Kovács, B., 1963, A Dobó István Vármúzeum cseréppirái. *Egri Múzeum Évkönyve I*, 235-262.

Крижанац, М., 2007, *Ars Fumandi*. Београд: Музеј примењене уметности.

Levárdy, F., 2000, Pipázó eleink. Budapest, Y-Metró Kft.

Libšer, Vilert, 1967, *Tehnologija keramike*. priredio Đorđe Bašić. Beograd.

Lovásová, E., 2000, The Art of the Selmecebánya pipe. In: *The History of the Hungarian Pipemaker's Craft. Hungarian History through the Pipemaker's Art*, Budapest: Hungarian National Museum, 39-44.

Masters, B., 2008, Tobacco. In G. Ágoston and B. Masters (eds) *Encyclopedia of the Ottoman Empire*, New York, Facts on file, 564-566.

Мијатовић, Б., 2006, *Дуван и српска држава у XIX веку / Tobacco and the Serbian State in the 19th Century*. Београд.

- Митровић, В., 1964, Из етнолошке збирке Народног музеја у Зрењанину, *Раџ Војвођанских Музеја 12-13*, Нови Сад, 238-241.
- Nagy-Abonyi, Á., 2004, *Vodič stalne postavke senčanskog muzeja, A Zentai Múzeum állandó kiállításának vezetője*, Subotica: Gradski muzej Senta.
- Нађ, Ш., 1961, Тврђава Бач, *Раџ Војвођанских Музеја 10*, Нови Сад, 89-115, Т. XII / 7-10, Т. XIV / 2.
- Nagy, Z., 2000, Transdanubian Pipe Manufacturers Associated with Selmezbánya. In: *The History of the Hungarian Pipemaker's Craft. Hungarian History through the Pipemaker's Art*, Budapest: Hungarian National Museum, 45-54.
- Osskó, I., 2000, The beginning of Pipe-Smoking. In: *The History of the Hungarian Pipemaker's Craft. Hungarian History through the Pipemaker's Art*, Budapest: Hungarian National Museum, 13.
- Паленаковић, Р., 1958, Израда инкрустираних чибука, лула, цигарлука и других предмета украшених седефом и кошћу у Македонији. *Зборник Музеј примењене уметности 3-4*, 161-182.
- Paś, M., Martini, M., 2005, *Ars Fumida, Przybory do palenia tytoniu w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie*. Kraków: Muzeum Narodowego w Krakowie.
- Rapaport, B., 1996, *Museum of Tobacco Art and History*. Guide book. Nashwill, Tennessee.
- Ridovics, A., 2000, The Repairing of Meerschaum Pipes. In: *The History of the Hungarian Pipemaker's Craft. Hungarian History through the Pipemaker's Art*, Budapest: Hungarian National Museum, 93.
- _____ 2009, Hungary. In: *Journal of the Academie Internationale de la Pipe*, vol. 2, 65-73.
- Ристовић, Д., 1995, Луле и прибор за пушење у збирци етнографског одељења Народног музеја у Ужицу. *Ужички зборник*, 24, 351-369.
- Robinson, R.C.W., 1985, Tobacco pipes of Corinth and of the Athenian Agora. *Hesperia*, 54, 149-203.
- Riley, N., 1982, Popular Nineteenth-Century porcelain. In: P. Atterbury, *The History of Porcelain*, London, 179-191.
- Szalay, E. P., 2000, Debrecen Clay Pipe. In: *The history of the Hungarian pipemaker's craft. Hungarian history through the pipemaker's art*, Budapest: Hungarian National Museum, 33-38.
- Schávelzon, D., 2009, Argentina. In: *Journal of the Academie Internationale de la Pipe*, vol. 2, 5-8.
- Simpson, St. J., 2009, The Archeology of the clay pipe in the Near East. *Al-RĀFIDĀN*, vol. XXX, 67-68.

- Смит, Г., 2006, *Драгоценниџие камни* (превод са енглеског), Москва.
- Станчева, М., 1972, Колекцијата от лули бџв варненския музей, *Известия на Народния музей*, Варна, 8, 81-99.
- Станчева, М., 1975/76, О производниџи керамичких лула у Бугарској. *Зборник музеја примењене уметности*, 19-20, 129-137.
- Стајић, В., 1941, *Привреда Новог Сада 1748-1880*, Из архива новосадског Магистрата, Нови Сад.
- Stam, R., 2009, Germany, In: *Journal of the Academie Internationale de la Pipe*, vol. 2; 59-64.
- _____ 2009, Netherland. In: *Journal of the Academie Internationale de la Pipe*, vol. 2, 93-108.
- Suzuky, B., 2008, Clay Pipes and Metal Pipes in Japanese society – Why did clay pipes not gain in popularity against metal ones (kisery)?.. In: *Journal of the Academie Internationale de la Pipe*, vol.1, 81.
- Szalay, E. P., 2000, Debrecen Clay Pipe. In: *The history of the Hungarian pipemaker`s craft. Hungarian history through the pipemaker`s art*, Budapest: Hungarian National Museum, 33-38.
- Tomka, G., 2000, Pipe Types. In: *The history of the Hungarian pipemaker`s craft. Hungarian history through the pipemaker`s art*, Budapest: Hungarian National Museum, 25-32.
- Тодорић, С. Д., 1925, Историја дувана. *Нова Зора*, календар-аламанах, 149-153.
- Tonković, S., 2009, *Duhanska zbirka zavičajnog muzeja u Imotskom 2*, Imotski: Zavičajni muzej.
- Тојага – Васић, Љ., 2006, *Ниш на путу дувана кроз Србију*, Ниш: Народни музеј Ниш.
- Urošević, S., 1927, *Mineralogija*, Beograd.
- Širola, B., 1934, Neki kućni obrti u Zelovu-izradba zemljanih lula. *Etnografska istraživanja i građa*, knj. I, 27-37.
- Интернет-странице / web site:
- (<http://www.piperson.org/>)
- (<http://www.stanwell.dk/>)

За илустративни део увода каталога коришћен материјал из: Picture Acknowledgements:

– Галерије Матице српске

П. Јовановић, Борба петлова, око 1900, уље на платну (инв.бр. ГМС/У408).

– Музеја града Београда

Арбанаси, литографија у боји, око 1875 (инв. бр. I-1-344)

В. Гиљевић, Портрет непознатог Београђанина, акварел, 1940 (инв.бр. I-1-680)

– Војног музеја у Београду

Бакрорези М. Енгелбрехта, 1742-1748, (инв.бр. 11298)

Каниц, Ф., 1991, Србија - земља и становништво, од римског доба до краја XIX века, прва књ., Београд: Српска књижевна задруга.

Каниц, Ф., 1991, Србија - земља и становништво, од римског доба до краја XIX века, друга књ., Београд: Српска књижевна задруга.

– The Gallery of Matica Srpska

P. Jovanovic, A cock fight, about 1900, oil painting (Inv. No. ГМС/У408)

– City Museum of Belgrade

Arbanasi border soldiers, coloured lithograph, about 1875 (Inv. No. I-1-344)

V. Giljevic, A man from Belgrade with a pipe, watercolour, 1940 (Inv. No. I-1-680)

– Military Museum in Belgrade

Coloured engraving of M.Engelbrecht, 1742-1748 (Inv. No. 11298)

Kanitz, F, 1991, Serbia – The Kingdom of Serbia and the Serbian People from Roman Times until the end of the 19th century, volume I, Belgrade, Srpska Knjizevna Zadruga

Kanitz, F, 1991, Serbia – The Kingdom of Serbia and the Serbian People from Roman Times until the end of the 19th century, volume II, Belgrade, Srpska Knjizevna Zadruga

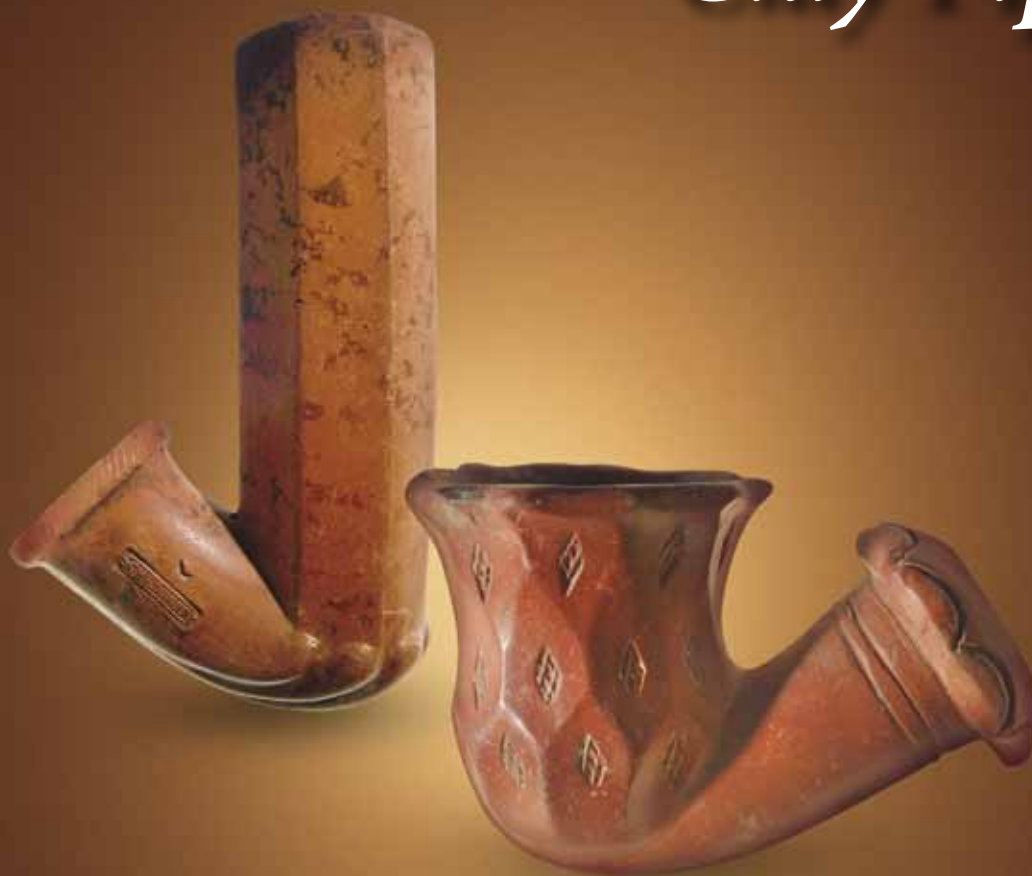

ΚΑΤΑΛΟΓ
CATALOGUE

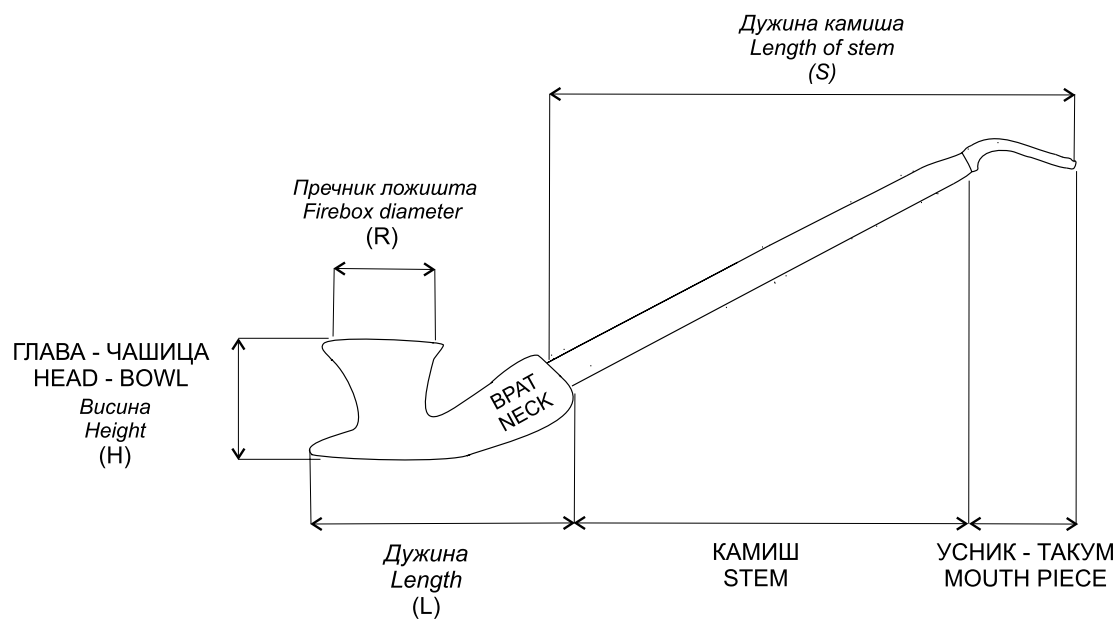
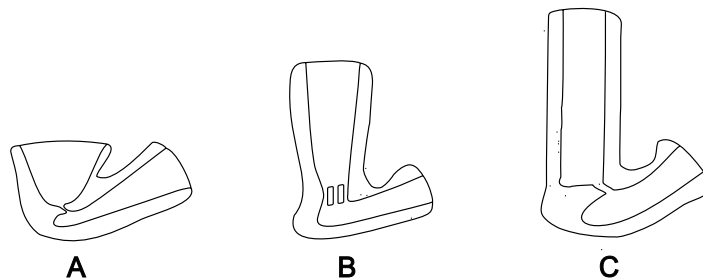

кат./cat. 177

Глинене луле Clay Pipes

кат./cat. 94 а

ЛУЛЕ ИСТОЧНОГ ТИПА - ОСНОВНИ ДЕЛОВИ EASTERN TYPE PIPES - BASIC PARTS

A - ТУРСКЕ ЛУЛЕ / TURKISH PIPES

B - ИТАЛИЈАНСКЕ ЛУЛЕ / ITALIAN PIPES

C - АУСТРОУГАРСКЕ ЛУЛЕ / AUSTROHUNGARIAN PIPES

ТУРСКЕ ГЛИНЕНЕ ЛУЛЕ

TURKISH CLAY PIPES

кат./cat. 97

кат./cat. 59

кат./cat. 54

кат./cat. 58

кат./cat. 61

кат./cat. 91

Турске глинене луле, 19. век / Turkish Clay Pipes, 19th century

1. Лула

Османско царство
Почетак 17. века
Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,5 cm; L 6 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МС, А-495

Глава луле је цилиндрична (хексагоналног пресека) у горњем делу, а прстенасто проширена у доњем. Испод обода је урезан украс: мотив луковице; у доњем делу су два низа квадратића, утиснутих помоћу точкића. Дуг врат постављен је под оштрим углом; на врху је проширен у облику турбана и украшен са два низа квадратића. Дно је равно; украшено је са пет цветића, распоређених у круг, који су утиснути помоћу печата. Боја печења је белосива; површина је углачана са траговима црног премаза.
Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

2. Лула

Османско царство
Почетак 17. века
Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,8 cm; L 7 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 6/70
Публиковано: Bikić 2003, 81, Top XII/5.

Глава луле је цилиндрична у горњем делу, а биконична у доњем. Дуг хексагонално профилисан врат постављен је под оштрим углом; на врху је проширен у облику турбана. У пољима испод обода и око врата се налази натпис на арапском језику (рељефно изведен у калупу). Испод обода се разазнају речи: ...*Kulúb* (срца) ... *Al mahbub* (драги, вољени, пророк Мухамед); око врата су речи: *Lika* (сусрет) и *Kulúb*; на врху је наизменичан преплет речи: *Al mahbub*. Испод натписног поља на врату је украс – трака листића, а на дну је розета, утиснута помоћу печата. Боја печења је светлосива.
Место налаза: Београдска тврђава – унутрашње двориште, квадрати XII/16, 17 (1970).

3. Лула

Османско царство
17. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 2,2 cm; L 5,5 cm; R 1,6 cm
Инв. бр. ЗМРУ, А-787

Глава луле је цилиндрична у горњем делу, а дискоидно проширена у доњем; равног је дна. На горњем делу је украшена водоравним канелурама, формираним у калупу; на доњем делу се налазе два низа троуглова, утиснута помоћу точкића. Дуг врат постављен је под оштрим углом; врх је у облику турбана. Боја печења је светлосива; површина је полирана.
Место налаза: непознато.

1. Pipe

Ottoman Empire
Beginning of 17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,5 cm; L 6 cm; R 1,8 cm
Inv. No. MC, A-495

The top of the head is cylindrical (with hexagonal cross-section) with ringed and widened lower part. An ornament is carved below the rim, a bult motif; two rows of wheel stamped squares in the lower part. Long, acute angled neck, widened at the top in the shape of a turban and decorated with two rows of squares. The bottom is flat, with five stamp imprinted flowers in a circle. White-grey colour of firing, the surface is polished, with the traces of black slip.
Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

2. Pipe

Ottoman Empire
Beginning of 17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,8 cm; L 7 cm; R 1,7 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 6/70
Reference: Bikić 2003: 81, Tip XII/5.

кат./cat. 1

The top of the head is cylindrical, while the bottom is biconic. Long hexagonally profiled and acute angled neck, widened at the top in the shape of a turban. In the fields below the rim and around the neck there is an inscription in Arabic (relief created in the mould). Below the rim the words *Kulúb* (hearts)...*Al mahbub* (sweetheart, beloved, Mohammad the Prophet), and around the neck *Lika* (meeting) and *Kulúb* can be read; with words *Al mahbub* changing one another at the top. There is a decoration

on the neck below the inscription field – a ribbon made of leaves with a stamp imprinted rosette on the bottom. Light grey colour of firing.

Site: Belgrade Fortress, internal yard, squares XII/16, 17 (1970).

3. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 2,2 cm; L 5,5 cm; R 1,6 cm
Inv. No. ЗМРУ, А-787

The head is in the upper section cylindrical and at the bottom widened in the shape of a disc and flat. Relief decoration in the upper part – horizontal flutes, created in the mould; two rows of wheel imprinted triangles in the lower section. Long acute angled neck with a top in the shape of a turban. Light grey colour of firing, with a polished surface.

Site: unknown.

4. Лула

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 6,5 cm; R 1,7 cm;

Инв. бр. ГМВШ, Е-2986

a. H 3,8 cm; L 5,8 cm; R 1,8 cm;

Инв. бр. МГБ, ТА3-1448

Глава луле* је украшена на бочним странама - утискивањем помоћу печата: мотив - цветићи распоређени у круг. Врат је заобљен на врху и украшен низом линија, назубљених помоћу точкића. Боја печења је бела.

Место налаза: Вршац, Доситејева улица, случајни налаз (1965);

a. Београд, непознате околности налаза.**5. Лула**

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,5cm; L 6cm; R 1,7cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-800

Глава луле* је украшена по средини - са два низа квадратића утиснута помоћу точкића. Врат је на дну профилисан као кобилица; на врху је проширен у облику турбана и украшен истим украсом као глава. Боја печења је бела.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

6. Лула

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,8 cm; L 5,7 cm; R 1,6 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-45

Глава луле* је украшена на дну - урезаним радијално распоређеним линијама. Врат је благо проширен на врху. Боја печења је бела; на површини је углачан премаз боје слоноваче.

Место налаза: Београд, непознате околности налаза.

7. Лула

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,2 cm; L 5,2 cm; R 2,5 cm;

Инв. бр. МС, А-486

Глава луле* је украшена на бочним странама - утискивањем помоћу печата: мотив - розета уоквирена са осам кружића. Врат је биконично проширен на средини; украшен је низом

* Глава луле је кратка и цилиндрична у горњем делу, а конична у доњем делу. Врат је дуг, у односу на главу постављен је под правим углом.

4. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 4cm; L 6,5cm; R 1,7cm;

Inv. No. ГМВШ, Е-2986

a H 3,8 cm; L 5,8 cm; R 1,8 cm;

Inv. No. МГБ, ТА3-1448

Sides of the head* are stamp decorated, the motif – small flowers in a circle. The top of the neck is rounded and decorated with wheel imprinted jagged lines. White colour of firing.

Site: Vrsac, Dositejeva street, stray find (1965); **a.** Belgrade, finding circumstances unknown.**5. Pipe**

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 3,5cm; L 6cm; R 1,7cm

Inv. No. ГМВШ, Е-800

The mid section of the head* is decorated with two rows of wheel imprinted squares. The neck is at the bottom profiled as a pronounced rib; widened at the top in the shape of a turban and decorated the same as the head. White colour of firing.

Site: Vršac, finding circumstances unknown.

6. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 3,8 cm; L 5,7 cm; R 1,6 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-45

The bottom of the head* is decorated with carved radial lines. The neck is mildly widened at the top. White colour of firing, with ivory coloured polished glaze on the surface.

Site: Belgrade, finding circumstances unknown.

7. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 3,2 cm; L 5,2 cm ; R 2,5 cm

Inv. No. МС, А-486

Sides of the head* decorated with stamping, the motif – a rosette bordered with eight small circles. The neck is biconically widened in the middle, decorated with a series of imprinted triangles, and metal plated with two thin rings. White colour of firing.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

* The upper part of the head is short and cylindrical, conical at the bottom. The neck is long and right angled.

кат./cat. 7

утиснутих троголова и опточен са два танка метална прстена.
Боја печења је бела.
Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности
налаза.

кат./cat. 8

8. Лула

Османско царство
17. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,3 cm; L 5 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. ЕМБ, 9695

Глава луле* има рељефни украс на бочним странама (формиран у калупу): мотив розете. Врат је рељефно профилисан као затворене латице цвета. Боја печења је бела.
Место налаза: непознато.

9. Лула

Османско царство
17. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 4 cm; L 6 cm; R 1,8cm;
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 8/68
Публиковано: Bikić 2003: 80, Tip XII/2.

a. H 4,5 cm; L 6 cm; R 1,6 cm
Инв. бр. МС, А-485

Глава луле* има рељефни украс по целој површини (формиран у калупу): мотив – три чауре мака са стабљикама и расутим зрнцима у пољима. Врх врата је проширен у облику турбана и украшен косим линијама, нарежканим помоћу точкића. Боја печења је бела.

Место налаза: Београдска тврђава, Доњи град, Сев.источни бедем, кула V (1968); **a.** Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

10. Лула

Османско царство
17. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,7 cm; L 5 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. ЕМБ, 9694

Глава луле* има рељефни украс (формиран у калупу): мотив – линије у облику крупних латица цвета. Врат је лепезасто профилисан на врху. Боја печења је неуједначена белосмеђа.
Место налаза: непознато.

8. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,3 cm; L 5 cm; R 1,5 cm
Inv. No. ЕМБ, 9695

Sides of the head* are decorated with a relief created in the mould, a rosette motif. The neck is profiled as closed flower petals done in relief. White colour of firing.
Site: Unknown.

9. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 6 cm; R 1,8 cm;
Inv. No. АИДЦ, т.и. 8/68
Reference: Bikić 2003: 80, Tip XII/2.

a. H 4,5 cm; L 6 cm; R 1,6 cm
Inv. No.. МС, А-485

The entire surface of the head* decorated with relief created in the mould, the motif – three poppy cocoons with stems and seeds spread around in the fields. The neck with a turban profiled top is decorated with wheel imprinted slashes. White colour of firing.
Site: Belgrade Fortress, Lower town, Northeastern defense wall, tower V (1968); **a.** Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

кат./cat. 10

10. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,7 cm; L 5 cm; R 1,5 cm
Inv.No: ЕМБ, 9694

The head* with a mould created decoration – relief lines shaped as large flower petals. The neck with a fan profiled top. Uneven white-brown colour of firing.
Site: Unknown.

11. Лула

Османско царство
17. век
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 3,7 cm; L 5 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. ЕМБ, 9693

Глава луле* има рељефни украс (формиран у калупу): мотив – линије у облику крупних латица цвета. Врат је лепезасто профилисан на врху. Боја печења је бела; површина је зелено глеђосана.

Место налаза: непознато.

12. Лула

Османско царство
17. век
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 3,7 cm; L 5 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-799

Глава луле* има рељефни украс формиран у калупу: флорални мотив – грана са листићима. Врат је лепезасто профилисан на врху. Боја печења је бела; површина је зелено глеђосана.

Место налаза: непознато.

13. Лула

Османско царство
Средина 17. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 3,6 cm; L 5,3 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 10/87

а. Н 3,5 cm; L 5 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 9/87

Публиковано: Bikić 2003: 80–81 / Tip XII/3.

Глава луле** је у доњем делу профилисана у доњем делу – на бразде, као и врх врата који је проширен у облику турбана. Боја печења је сива; површина је зелено глеђосана.

Место налаза: Београдска тврђава, палата – подрум – слој између подова (1987).

14. Лула

Османско царство
17. век
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 3,7 cm; L 5 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МВ, П-630

Глава луле** је у доњем делу рељефно профилисана као шкољка. По средини је украшена геометријским мотивом – ромбоидна поља утиснута помоћу печата. Кратки врат је на врху профилисан као турбан, са низом цртица. Боја печења је сивобела.

Место налаза: непознато.

* Глава је кратка и цилиндрична у горњем делу, а конична у доњем делу. Врат је у односу на главу постављен под оштрим углом.

11. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,7 cm; L 5 cm; R 1,5 cm
Inv. No. ЕМБ, 9693

The head* with a mould created decoration – relief lines shaped as large flower petals. The neck with a fan profiled top. White colour of firing, with green enamelled surface.

Site: Unknown.

12. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,7 cm; L 5 cm; R 1,5 cm
Inv. No. ГМВШ, Е-799

The head* with relief decoration created in the mould; floral motif – a branch with leaves. The neck is fan shaped at the top. White colour of firing, with green enamelled surface.

Site: Unknown.

13. Pipe

Ottoman Empire,
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,6 cm; L 5,3 cm; R 1,5 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 10/87

а. Н 3,5 cm; L 5 cm; R 1,8 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 9/87

Reference: Bikić 2003: 80–81 / Tip XII/2.

The lower part of the head** is grooved, as well as the top of the neck which is widened in the shape of a turban. Grey colour of firing, with green enamelled surface.

Site: Belgrade fortress, Palace-basement – layer between floors (1987).

14. Pipe

Ottoman Empire,
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,7 cm; L 5 cm; R 1,7 cm
Inv. No. МВ, П-630

The head** with relief profiled bottom in the shape of a shell. Stamp decorated in the middle section with rhomboid fields. The short neck with a turban profiled top has a row of short lines. White-grey colour of firing.

Site: Unknown.

кат./cat. 13

** The upper part of the head is short and cylindrical, conical at the bottom. The neck is long and acute angled.

15. Лула

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4,2cm; L 5cm; R 1,7cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3525

Глава луле** је у доњем делу профилисана као цветна чашица. Дуг врат је на врху проширен у облику турбана. Обод и врат су украшени урезаним линијама и низом ромбова, утиснутих помоћу точкића. Боја печења је бела.

Место налаза: Вршац, двориште Музеја (1970).

16. Лула

Османско царство

17. век

Печат: ромбоидан, са арапским знацима – утиснут на дну врата

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,6 cm; L 5,5 cm

Инв. бр. МС, А-492

a. H 3,5 cm; L 5,5 cm; R 1,5 cm

Инв. бр. АИДЦ, т.и. 14/84

Глава луле** је у доњем делу профилисана као цветна чашица и украшена утискивањем помоћу точкића: геометријски мотив – мрежа ромбова и линије. Кратки врат је на врху проширен у облику турбана и украшен низом уреза. Боја печења је бела.

Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза; **a.** Београдска тврђава, Дунавска падина – насип.

17. Лула

Османско царство,

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,7 cm; L 5,5 cm; R 1,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1145

Глава луле** је у доњем делу украшен вертикалним канелурама, рељефно изведеним у калупу; испод обода и на дну додатно је украшена урезаним линијама назубљеним помоћу точкића. Врат је на врху проширен у облику турбана и украшен урезаним линијама. Боја печења је бела, површина је углачана.

Место налаза: Београдска тврђава, Горњи град, блок XV/16,17,24,25 (1964).

18. Лула

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 5 cm; R 1,5 cm

Инв. бр. МВ, АS-1117в

Публиковано: Нађ 1961: 96, Т.ХII / 8.

Глава луле је цилиндрична у горњем делу, а профилисана као цветна чашица у доњем. Горњи део је украшен урезивањем:

15. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,2cm; L 5cm; R 1,7cm

Inv. No. ГМВШ, Е-3525

The lower part of the head** is relief profiled as a flower calyx. A long neck widened at the top in the shape of a turban. The rim and the neck are decorated with incised lines and a row of wheel imprinted rhombs. White colour of firing.

Site: Vršac, museum courtyard (1970).

16. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Stamp: rhomboid, with Arabic letters, at the bottom of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 3,6 cm; L 5,5 cm

Inv. No. МС, А-492

a. H 3,5 cm; L 5,5 cm; R 1,5 cm

Инв. бр. АИДЦ, т.и. 14/84

The lower part of the head** is relief profiled as a flower calyx, decorated with wheel imprints: geometric motif – a net of rhombs and lines. Short neck, with a turban profiled widened top decorated with a series of incisions. White colour of firing.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown; **a.** Belgrade fortress, the Danube slope – embankment.

17. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 3,7 cm; L 5,5 cm; R 1,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1145

The lower part of the head** is decorated with vertical relief flutes created in the mould. The bottom and the section below the rim are additionally decorated with wheel incised lines. The neck with turban profiled widened top is decorated with incised lines. White colour of firing, with polished surface.

Site: Belgrade Fortress, Upper town, block XV/16,17,24,25 (1964).

18. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 5 cm; R 1,5 cm

Inv. No. МВ, АS-1117в

Reference: Нађ 1961, 96, Т.ХII / 8.

The upper section of the head is cylindrical, while the lower is profiled like a flower calyx. The upper part is decorated with incisions, geometric motif – vertical and zig-zag lines. The lower

кат./cat. 14

геометријски мотив – вертикалне и цикцак линије; доњи део је украшен утискивањем помоћу печата – флорални мотив. Боја печења је сива. Недостаје врат.
Место налаза: Тврђава Бач.

19. Лула

Османско царство
17. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4 cm; L 6,2 cm; R 1,8-3 cm
Инв. бр. HMBA, E-452

Глава луле је у облику цвета љиљана, обод је веома разгрнут, по ивици профилисан на цакне. Украс је утиснут помоћу печата: геометријски мотив – низови шрафираних троуглова, кругова и хоризонталних и вертикалних линија назубљених помоћу точкића (испод обода и по средини). Са десне стране дугог врата урезан је украс – стилизован цвет. Врх врата је биконично проширен и украшен низом ромбоидних поља, утиснутих помоћу печата. Боја печења је белосмеђа.

Место налаза: Умка код Београда, случајни налаз.

20. Лула

Османско царство
17. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,5cm; L 5,7cm; R 1,5-2,5cm
Инв. бр. HMWA, WT-1

Глава луле је у облику цвета љиљана, обод је веома разгрнут, доњи део је профилисан као цветна чашица. Дуг врат је прстенасто профилисан на врху. Боја печења је сивобела, површина оштећена (испрања).

Место налаза: Шабачка тврђава.

21. Лула

Османско царство
17. век
Печат: кружни са арапским знацима – на врату, с десне стране.
Глина, утиснута у калуп, печена
H 2,8 cm; L 6 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. MССМ, E-350

Доњи део главе луле је коничан, рељефни украс је формиран у калупу: мотив – низ обрнутих троуглова испуњених тачкама. Дно је зарављено, у облику листа и украшено са три цветића – утиснута помоћу печата и повезана двоструко урезаним линијама. Врат је на врху прстенасто проширен и украшен урезаним цртицама и цикцак линијама. Боја печења је бела; на површини је углачан премаз. Обод недостаје.
Место налаза: Сремска Митровица, непознате околности налаза.

part is stamp decorated, with a floral motif. The neck is missing. Grey colour of firing.
Site: Bač Fortress.

19. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 6,2 cm; R 1,8-3 cm
Inv. No. HMBA, E-452

The head is shaped like a lilly, with a wide opened rim with scalloped edges. Wheel stamp decorated below the rim and in the middle section, geometric motif – rows of crosshatched triangles, circles and horizontal and vertical lines. Long neck with an incised ornament on the right side – a stylized flower; biconically widened at the top, decorated with a row of stamp imprinted rhomboid fields. White-brown colour of firing.
Site: Umka, near Belgrade, stray find.

20. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,5cm; L 5,7cm; R 1,5-2,5cm
Inv. No. HMWA, WT-1

The head is shaped like a lilly, with a wide opened rim, the bottom profiled like a flower calyx. The long neck is ring profiled at the top. White-grey colour of firing, the surface is damaged (washed away).
Site: Šabac fortress.

кат./cat. 19

21. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Stamp: Round with Arabic letters, on the neck, to the right.
Clay, stamping mould, fired
H 2,8 cm; L 6 cm; R 1,8 cm
Inv. No. MССМ, E-350

The lower section of the head is conical, with a relief ornament created in the mould; the motif – a row of reversed triangles filled with dots. The bottom is flat, shaped like a leaf and decorated with three small flowers, stamp imprinted and interconnected with double incised lines. The neck is widened at the top like a ring, decorated with incised lines and zig-zags. White colour of firing, polished slip on the surface. The rim is missing.
Site: Sremska Mitrovica, finding circumstances unknown.

22. Pipe

Ottoman Empire
17th century
H 3 cm; L 5,5 cm ; R 1,8 cm
Inv. No. ЗМРУ, А-788

22. Лула

Османско царство

17. век

Печат: кружни са рељефном розетом, утиснуто на дну

Глина утиснута у калуп, печена

H 3,4 cm; L 3 cm; R 1,5 cm

Инв. бр. МС, А-491

Горњи део главе луле је цилиндричан, доњи је коничан. Глава је украшена утискивањем помоћу печата: мотив – низ троуглова (испод обода) и звездице раздвојене урезима (по средини). Дно је заравњено и украшено са шест звездица, у средини је кружни печат. Боја печења је белосива; на површини је углачан премаз. Врат недостаје.

Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

23. Лула

Османско царство

17. век

Глина утиснута у калуп, печена

H 3 cm; L 5,5 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ЗМРУ, А- 788

Доњи део главе луле је коничан; рељефни украс је формиран у калупу – цветне латице. Глава је додатно украшена низом троуглова утиснутих помоћу цевчице. Кратки врат је прстенасто проширен на врху и украшен низом троуглова утиснутих помоћу точкића. Боја печења је светлосива; на површини је углачан премаз. Обод недостаје.

Место налаза: непознато.

24. Лула

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5,5cm; L 4cm; R 2cm

Инв. бр. ГМСЕ, Е-203

Глава луле је издужене коничне форме, обод је разгрнут. Доњи део главе је рељефно профилисан као листови палме; по средини је украшена утискивањем помоћу точкића и печата: геометријски мотив – концентрични кругови, ромбови и квадратићи у низу. Боја печења је бела; на површини је углачан премаз боје слоноваче. Врат недостаје.

Место налаза: непознато.

25. Лула

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,3 cm; L 5,4 cm; R 1,5 cm

Инв. бр. МС, А-501

Глава луле је цилиндрична у горњем делу, а у доњем је заравњена и украшена утискивањем помоћу печата – мотив палминих листова у низу. Врх дугог врата је благо проширен и украшен истим украсом. Боја печења је смеђа; површина је фино углачана.

The upper section of the head is cylindrical, while the lower is conical; it is stamp decorated, the motif – a row of triangles (below the rim) and small stars separated by incisions (in the middle section). The bottom is flat and decorated with six stars, with a circular stamp in the middle. The neck is missing. White-grey colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

23. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Stamp: circular with a relief rosette, imprinted on the bottom

Clay, stamping mould, fired

H 3,4 cm; L 3 cm; R 1,5 cm

Inv. No. МС, А-491

The lower part of the head is conical, with a relief decoration created in the mould – flower petals, additionally decorated with a row of tube imprinted circles. A short neck widened like a ring at the top, decorated with a row of wheel imprinted triangles. Light grey colour of firing, polished slip on the surface

Site: unknown.

24. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 5,5cm; L 4cm; R 2cm

Inv. No. ГМСЕ, Е-203

The head is elongated and conical in form, with a wide open rim; the lower part is relief profiled in the shape of palm leaves. The middle section is decorated with wheel and stamp imprints, geometric motifs

– concentric circles, rhombs and rows of squares. The neck is missing. White colour of firing, ivory coloured polished slip on the surface.

Site: unknown.

25. Pipe

Ottoman Empire,

17th century

H 3,3 cm; L 5,4 cm; R 1,5 cm;

Clay, stamping mould, fired

Inv. No. МС, А-501

The upper part of the head is cylindrical, the bottom is flattened and stamp decorated, the motif – palm leaves in a row. The top of the long neck is slightly widened and decorated with the same ornament. Brown colour of firing, the surface finely polished.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

26. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,5 cm; L 5,4 cm; R 1,5 cm

Inv. No. МГНС, т.и. 23822

кат./cat. 25

Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

26. Лула

Османско царство
17. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,5 cm; L 5,4 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. МГНС, т.и. 23822

Глава је цилиндрична у горњем делу; а биконична у доњем; по средини је украс утиснут помоћу печата – ситни цветови, а испод обода и при дну водоравне линије назубљене помоћу точкића. Кратки врат је прстенасто профилисан на врху. Боја печења је бела, површина је углачана. Обод је делимично реконструисан.

Место налаза: Петроварадинска тврђава, крак 2, објект 507/2003 год.

27. Лула

Османско царство
17. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,3 cm; L 6 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1012

Лула*** је украшена по целој површини: геометријски мотив – кругови издељени на сегменте, утиснути помоћу печата и линије назубљене помоћу точкића. Врх врата је проширен у облику турбана и украшен косим урезима. Боја печења је бела, на површини је углачан премаз.

Место налаза: Београдска тврђава, непознате околности налаза.

28. Лула

Османско царство
17. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,2 cm; L 6 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МС, А-490

Глава луле*** је без украса. Врат је биконично проширен на врху и украшен уразаном линијом. Боја печења је бела; површина је углачана.

Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

29. Лула

Османско царство
17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

*** Глава луле је кратка и цилиндрична у горњем делу, а полулоптаста у доњем делу. Дуг врат је у односу на главу постављен под оштрим углом.

The upper part of the head is cylindrical, the lower is biconical. The mid section has a stamped decoration – small flowers, and wheel imprinted horizontal lines underneath the rim and at the bottom. Short neck has a ring-shaped top. White colour of firing, with polished surface. The rim is partially reconstructed.
Site: Petrovaradin Fortress, branch 2, object 507, 2003.

27. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,3 cm; L 6 cm; R 1,7 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1012

The entire surface of the head*** is decorated with a geometric motif – series of stamped segmented circles and wheel imprinted lines. Long neck with a turban profiled top is decorated with slashes. White colour of firing, with polished glazed surface.
Site: Belgrade Fortress, finding circumstances unknown.

28. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,2 cm; L 6 cm; R 1,7 cm
Inv. No. МС, А-490

The head*** is plain. Long neck is biconically widened at the top and decorated with an incised line. White colour of firing, polished surface.
Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

кат./cat. 27

29. Pipe

Ottoman Empire
17th century
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 6 cm; R 1,7 cm
Inv. No. МБ, А - т.и.125

The head*** is plain; on the side at the bottom there is a small dome-shaped extension. Long neck has a hexagonal cross-section, biconical at the top. Reddish-brown colour of firing, polished surface.
Site: Bač Fortress
Reference: Gaál 2004, 268/21-22, т.II/21-22.

*** The head of the pipe is short and cylindrical in the upper section, and semi-globular in the lower. The long neck is acute angled.

H 4 cm; L 6 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МВ, А.т.и.-125

Глава луле*** је без украса; са бочне стране, при дну, има мало брадавичасто проширење. Врат је хексагоналног пресека, на врху је биконично профилисан. Боја печења је црвеносмеђа; површина углачана.

Место налаза: Тврђава Бач.

Упореди: Gaál 2004, 268/21-22, т.ИИ/21-22.

30. Лула

Османско царство

17. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4,4 cm; L 6 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. АИДЦ, т.и.4/87

а. H 4 cm; L 5,8 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. АИДЦ, т.и.24/87

Публиковано: Bikić 2003, 80, Тир XII/1.

Са десне стране главе луле***, испод обода, налази се рељефно изведена вертикална линија која се завршава малом брадавицом, формираном у калупу. Врх врата је благо проширен. Боја печења је неуједначена смеђа и мрка; површина је углачана.

Место налаза: Београдска тврђава, подрум-испод пода / 1987; а. Београдска тврђава, подрум-слој изнад пожара /1987; Упореди: Gaál 2004, 268/24, т.ИИ/24.

31. Лула

Османско царство

18. век (?)

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,6cm; L 5,6cm; R 1,5cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-993

Горњи део главе луле је цилиндрична; доњи део је биконичан и украшен низом звездица, полумесеца и стилизованих палми утиснутих помоћу печата, као и низ троуглова, утиснутих помоћу точкића. Врх врата је прстенасто проширен. Боја печења је неуједначена црвеносмеђа; на површини је полиран премаз.

Место налаза: Београдска тврђава, непознате околности налаза.

32. Лула

Османско царство

18. век (?)

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4cm; L 5cm; R 1,8cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-997

Горњи део главе је цилиндричан; доњи део је лоптаст и украшен са три низа цртица утиснутих точкићем. Кратки врат је на врху проширен у облику турбана и украшен

30. Pipe

Ottoman Empire

17th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,4 cm; L 6 cm; R 1,7 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и.4/87

а. H 4 cm; L 5,8 cm; R 1,7 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и.24/87

The upper part of the head***, on the right side, has a relief vertical line ending with a small blob created in the mould. Long neck is slightly widened at the top. Uneven dark brown colour of firing, polished surface.

Site: Belgrade Fortress, basement – under the floor (1987)

а. Belgrade Fortress, basement – layer above the burnt layer (1987).

Reference: Gaál 2004, 268/24, т.ИИ/24.

кат./cat. 29

31. Pipe

Ottoman Empire

18th century (?)

Clay, stamping mould, fired

H 3,6 cm; L 5,6 cm; R 1,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-993

The upper part of the head is cylindrical, the lower is biconical, decorated with a series of stamped stars, half moons and stylized palm trees, as well as with series of wheel imprinted triangles. Long neck with ring profiled widened top. Uneven

red-brown colour of firing with polished surface.

Site: Belgrade Fortress, finding circumstances unknown.

32. Pipe

Ottoman Empire

18th century (?)

Clay, stamping mould, fired

H 4cm; L 5cm; R 1,8 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-997

Top of the head is cylindrical, the bottom is globular and decorated with three rows of wheel imprinted lines. Short neck with a turban profiled top, decorated with a series of wheel imprinted stars. Red-brown colour of firing, with shiny polished surface.

Site: Belgrade Fortress, finding circumstances unknown.

33. Pipe

Ottoman Empire

18th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,2 cm; L 5,6 cm; R 1,6 cm

Inv. No. МС, А-493

The head has a short conical rim, with globular, stamp decorated bottom, motif – drops placed in rows and triangle fields. Short neck with a turban shaped widened top is decorated with a wave-like relief created in the mould and a series of wheel imprinted dots. White-brown colour of firing.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

низом звездица утиснутих помоћу точкића. Боја печења је црвеносмеђа; површина је сјајно полирана.
Место налаза: Београдска тврђава, непознате околности налаза.

33. Лула

Османско царство
18. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,2 cm; L 5,6 cm; R 1,6 cm
Инв. бр. MC, A-493

Глава луле има кратак конични обод; у доњем делу је лоптаста и украшена помоћу печата: капљичаст мотив распоређен у низове и троугаона поља. Кратки врат је на врху проширен у облику турбана и украшен валовницом рељефно профилисаном у калупу и низом убода извдених точкићем. Боја печења је белосмеђа.
Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

34. Лула

Османско царство
18. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 3 cm; L 4,8 cm; R 1,3 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-798

Глава луле има кратак конични обод; у доњем делу је лоптаста и рељефно профилисана на саће, формирано у калупу. Кратки врат је на врху проширен у облику турбана и украшен косим линијама, формираним у калупу. Боја печења је сива; површина је углачана.
Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

кат./cat. 34

35. Лула

Османско царство
18. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,2 cm; L 4,4 cm; R 2,7 cm
Инв. бр. MC, A-488

Глава луле има кратак цилиндричан обод; у доњем делу је лоптаста и украшена вертикалним линијама, формираним у калупу. Кратки врат је на врху проширен у облику турбана и украшен урезаном линијом и низом цртица. Боја печења је црна; на површини је сјајан премаз.
Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

36. Лула

Османско царство
18. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,5cm; L 5,5cm; R 2,6cm
Инв. бр. MC, A-487

34. Pipe

Ottoman Empire
18th century
Clay, stamping mould, fired
H 3 cm; L 4,8 cm; R 1,3 cm
Inv. No. ГМВШ, Е-798

The head has a short conical rim; the bottom is globular with a honey-combed relief created in the mould. Short neck has a turban profiled top with slant notches from the mould. Grey colour of firing, polished surface.
Site: Vršac, finding circumstances unknown.

35. Pipe

Ottoman Empire
18th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,2 cm; L 4,4 cm; R 2,7 cm
Inv. No. MC, A-488

The head has a short cylindrical rim, the bottom is globular and decorated with vertical lines created in the mould. Short neck has a turban profiled top decorated with an incised line and a row of short lines. Black colour of firing, shiny glaze on the surface.
Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

36. Pipe

Ottoman Empire
18th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,5 cm; L 5,5 cm; R 2,6 cm
Inv. No. MC, A-487

The upper part of the head is cylindrical, the bottom is globular. It is decorated with vertical flutes created in the mould and a sequence of stamped almonds. Short neck has a turban shaped top with wheel imprinted slashes. White colour of firing.
Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

37. Pipe

Ottoman Empire
18th century
Clay, stamping mould, fired
L 4,8 cm; H 3 cm; R 1,6 cm
Inv. No: АИДЦ, т.и.12/87
Reference: Bikić 2003, 81, Tip XII/4.

The upper part of the head is cylindrical, the bottom is semi-globular and plain. Long neck with a turban shaped widened top. Red-brown colour of firing, polished surface.
Site: Belgrade Fortress, Palace basement, layer above the floor (1987).

38. Pipe

Ottoman Empire
18th century
Clay, stamping mould, fired
H.4 cm; L.4,7 cm; R.1,7 cm
Inv. No. MC, A-500

Глава луле је цилиндрична у горњем делу, а лоптаста у доњем; украшена је вертикалним канелурама изведеним у калупу, и мотивом бадема у низу, утиснутим помоћу печата. Кратки врат је на врху проширен у облику турбана и украшен косим линијама назубљеним помоћу точкића. Боја печења је бела.

Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

37. Лула

Османско царство

18. век

Глина, утиснута у калуп, печена

L 4,8 cm; H 3 cm; R 1,6 cm

Инв. бр. АИДЦ, т.и.12/87

Публиковано: Викић 2003, 81, Тир XII/4.

Глава луле је цилиндрична у горњем делу, а полулоптаста у доњем; није украшена. Врат је на врху проширен у облику турбана. Боја печења је црвеносмеђа, површина углачана.

Место налаза: Београдска тврђава, палата - подрум, слој изнад пода (1987).

38. Лула

Османско царство

18. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 4,7 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. МС, А-500

Глава луле је цилиндрична у горњем делу, а лоптаста у доњем; није украшена. Кратки врат је прстенасто проширен на врху. Боја печења је црвеносмеђа.

Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

39. Лула

Османско царство

18. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 5,2 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1136

Глава луле је цилиндрична у горњем делу; у доњем делу је лоптаста и украшена вертикалним канелурама, формираним у калупу. Врх кратког врата је у облику турбана. Боја печења је сивомрка.

Место налаза: Београдска тврђава, северозападни бедем, шут.

40. Лула

Османско царство

Средина 18. века

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,8 cm; L 4,5 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1411

Глава луле је цилиндрична, у доњем делу је заобљена и украшена урезаним вертикалним линијама које се при врху завршавају капљицама, утиснутим помоћу печата. Кратки

кат./cat. 37

The upper part of the head is cylindrical, the bottom is globular and plain. Short neck has a ringed and widened top. Red-brown colour of firing.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

39. Pipe

Ottoman Empire

18th century

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 5,2 cm; R 1,7 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1136

The upper part of the head is cylindrical, the bottom is globular and decorated with vertical flutes created in the mould. Short neck has a turban-like top. Grey-brown colour of firing.

Site: Bgrade Fortress, Northwestern wall, rubble.

40. Pipe

Ottoman Empire

Mid 18th century

Clay, stamping mould, fired

H 3,8 cm; L 4,5 cm; R 1,7 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1411

The head is cylindrical, at the bottom rounded and decorated with carved vertical lines ending with stamped drops at the top. Short neck has a biconical widened top, partially damaged and reconstructed. Grey colour of firing, the surface coated with a dark slip.

Site: Belgrade, finding circumstances unknown.

кат./cat. 36

41. Pipe

Ottoman Empire

Mid 18th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,5 cm; L 4,7 cm; R 1,8 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1010

The head is cylindrical, with a rounded bottom. A relief ornament created in the mould - a floral baroque motif on the sides, an emblem on the front. Short neck has a ring-like widened

top. White colour of firing, with white engobe covered surface.

Site: Belgrade Fortress, finding circumstances unknown.

42. Pipe

Ottoman Empire

Mid 18th century

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 4,6 cm; R 1,5 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и.11/71

a. H 4 cm; L 4,7 cm; R 1,7 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1902

Cylindrical head with a flaring rim; the lower part has three circular extensions decorated with a stamped stylized rosette, and a protruding round stand at the bottom. Short neck has a widened ringed top. Light grey colour of firing, with olive green shiny glazed surface. Rim is partially damaged and reconstructed.

врат је на врху биконично проширен, делимично оштећен и реконструисан. Боја печења је сива; површина је превучена премазом тамније боје.

Место налаза: Београд, непознате околности налаза.

41. Лула

Османско царство
Средина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 4,5 cm; L 4,7 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1010

Глава луле је цилиндрична, у доњем делу је заобљена; има релефни украс формиран у калупу: са бочних страна флорални барокни мотив, а с предње стране је приказ грба. Кратки врат је прстенасто проширен на врху. Боја печења је бела; површина је превучена белом енгобом. Место налаза: Београдска тврђава, непознате околности налаза.

42. Лула

Османско царство
Средина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 4 cm; L 4,6 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и.11/71 (МГБ, 559)

a. Н 4 cm; L 4,7 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1902

Глава луле је цилиндрична, са разгнутим ободом; у доњем делу има три кружна проширења, украшена стилизованом розетом, утиснутом помоћу печата. На дну је наглашена кружна стопа. Кратки врат је прстенасто проширен на врху. Боја печења је светлосива; на површини је маслинастозелена сјајна глеђ. Обод је делимично оштећен и реконструисан. Место налаза: Београдска тврђава, унутрашње утврђење (1971); **a.** Београд, непознате околности налаза.

43. Лула

Османско царство
Средина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 4,7 cm; L 5 cm; R 1,6 cm;
Инв. бр. МГБ, ТА3-1071

Глава луле је цилиндрична, са разгнутим ободом; у доњем делу има три кружна проширења, украшена стилизованом розетом, утиснутом помоћу печата. На дну је наглашена кружна стопа. Кратки врат је прстенасто проширен на врху; са главом је повезан малом кружном петљом (за везивање гајтана). Боја печења је бела; на површини је углачан премаз. Место налаза: Београдска тврђава, непознате околности налаза.

44. Лула

Османско царство
Средина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 3,5 cm; L 6 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГНС, ПТ-3909

кат./cat. 44

Site: Belgrade Fortress, Internal Fort (1971); **a.** Belgrade Fortress, finding circumstances unknown.

43. Pipe

Ottoman Empire
Mid 18th century
Clay, stamping mould, fired
Н 4,7 cm; L 5 cm; R 1,6 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1071

Cylindrical head with a flaring rim; three circular extensions on the lower part decorated with a stamped stylized rosette; a protruding round stand at the bottom. Short neck has a ring-shaped widened top, connected to the head with a small round loop (for tying a rope). White colour of firing, with polished glazed surface.

Site: Belgrade Fortress, finding circumstances unknown.

44. Pipe

Ottoman Empire
Mid 18th century
Clay, stamping mould, fired
Н 3,5 cm; L 6 cm; R 2 cm
Inv. No. МГНС, ПТ-3909

a. Н 3,4 cm; L 5,6 cm; R 1,7 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 2/87

b. Н 3,8 cm; L 5,2 cm; R 1,5 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 3/68

c. Н 3,4 cm; L 5,6 cm; R 1,7 cm
Inv. No. МС, А-497

The head is cylindrical with a slanted rim, rounded at the bottom. Long neck is acute angled, at the top shaped: **a-b** like a star; **c** biconically. Red colour of firing, traces of polished slip on the surface.

Site: Petrovaradin Fortress, branch 7 (49-54m), 8th layer (2002)

a. Belgrade Fortress, Palace, Western part of the slope, house I / 1989; **b.** Belgrade Fortress, Northwestern defense wall, Internal court (1968); **c.** Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

45. Pipe

Ottoman Empire
18th century (?)
Stamp: radial circle imprinted under the rim, to the right
Clay, stamping mould, fired
Н 4,3 cm; L 5,3 cm; R 1,7 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и.5/89

a. Н 5 cm; L 5,7 cm; R 1,7 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-44

b. Н 4,3 cm; L 5,7 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-2800

The head is cylindrical, with a rounded bottom and steeply cut rim. Long right angled neck has a ring-shaped widened top. White colour of firing, with polished surface.

Site: Belgrade Fortress, Palace - Western basement (1989);

a. Belgrade Fortress, finding circumstances unknown. **b.** Vršac, finding circumstances unknown.

Reference: Станчева 1972, 87-88.

a. H 3,4 cm; L 5,6 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 2/87

в. H 3,8 cm; L 5,2 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 3/68

с. H 3,4 cm; L 5,6 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МС, А-497

Глава луле је цилиндрична, закошеног обода, на дну је заобљена. Дуг врат је постављен под оштрим углом; на врху је профилисан: **а.-в.** звездасто; **с.** биконично. Боја печења је црвена, на површини су видљиви трагови полираног премаза. Место налаза: Петроварадинска тврђава, крак 7 (49-54m), 8.о.с. (2002); **а.** Београдска тврђава, палата, западни део падине-кућа 1 (1989); **в.** Београдска тврђава, северозападни бедем, унутрашње двориште (1968); **с.** Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

45. Лула

Османско царство
18. век (?)

Печат: радијално издељен круг утиснут испод обода десно
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,3 cm; L 5,3 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и.5/89

а. H 5 cm; L 5,7 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-44

в. H 4,3 cm; L 5,7 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-2800

Глава луле је цилиндрична, у основи је заобљена. Обод је косо засечен. Дуг врат је постављен под правим углом, на врху је прстенасто проширен. Боја печења је бела; на површини је углачан премаз.

Место налаза: Београдска тврђава, палата - западни подрум (1989); **а.** Београд, непознате околности налаза; **в.** Вршац, непознате околности налаза.
Упореди: Станчева 1972: 87-88.

46. Лула

Османско царство
18. век (?)

Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,3 cm; L 5,7 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. НМУ, Е-1548

Публиковано: Ристовић 1995: 354, фото 3, сл. 12

Глава луле је цилиндрична, у основи је заобљена. С предње и бочних страна урезан је флорални орнамент - стабљике цвећа; урези су испуњени белом бојом (на црној позадини). Дуг врат је постављен под правим углом, на врху је биконично проширен и украшен геометријским орнаментом - ромбови у низу (исти мотив је и испод обода главе). Боја печења је црвеносмеђа на прелому; на површини је црн премаз, полиран.

Место налаза: Ужице, Стари град, случајан налаз.

46. Pipe

Ottoman Empire
18th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 4,3 cm; L 5,7 cm; R 1,7 cm
Inv. No. НМУ, Е-1548

Reference: Ристовић 1995: 354, фото 3, сл. 12

The head is cylindrical, its base rounded; the sides and the front are decorated with a carved floral ornament-flower stalks; the incisions are filled with white paint (on a black background). The neck is long and right angled, the top biconically widened and decorated with a geometric ornament - a sequence of rhombs (the same motif is repeated under the rim of the head). Red-brown colour of firing (in the body), black glazed and polished surface.

Site: Užice, Old town, stray find.

кат./cat. 41

47. Pipe

Ottoman Empire
18th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 3 cm; L 4,8 cm; R 1,5 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-157

The bottom of the head is globular, the upper part is partially preserved. The entire surface is decorated in relief with a dome-shaped motif created in the mould. Short neck has a widened ring-shaped top. Grey colour of firing in the body, with a light orange glazed surface.

Site: Belgrade, finding circumstances unknown.

48. Pipe

Ottoman Empire
18th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,8 cm; L 5,2 cm; R 2 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-61

кат./cat. 43

Middle section of the head**** is decorated with a geometric sequence of rhomboids and wheel imprinted lines. The neck has a widened, ring profiled top. Grey colour of firing with black, polished black glaze.
Site: Belgrade, finding circumstances unknown.

47. Лула

Османско царство

18. век (?)

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 3 см; L 4,8 см; R 1,5 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-157

Глава је лоптаста у доњем делу; горњи део је делимично очуван. Целом површином је рељефно украшена: брадавичаст мотив, формиран у калупу. Врх кратког врата је прстенасто проширен. На прелому је сива боја печења; на површини је светлонанџаст премаз.

Место налаза: Београд, непознате околности налаза.

48. Лула

Османско царство

18. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 3,8 см; L 5,2 см; R 2 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-61

Глава луле**** је украшена је по средини: геометријским мотив – низ ромбоида и линија нареџаних помоћу точкића. Врх врата је прстенасто проширен. Боја печења је сива; на површини је премаз црне боје, полиран.

Место налаза: Београд, непознате околности налаза

49. Лула

Османско царство

18. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 4,2 см; L 5,7 см; R 1,7 см

Инв. бр. АИДЦ, т.и.22/68

Глава луле**** украшена је вертикалним линијама, формираним у калупу. Врх врата је у облику турбана, украшен је косим урезима. Боја печења је црвеносмеђа.

Место налаза: Београдска тврђава, Дунавска падина (1968).

50. Лула

Османско царство

18-19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 4,4 см; L 5 см; R 1,7 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-1149

Глава луле**** украшена је вертикалним канелурама, формираним у калупу; по средини се пружа низ троуглова утиснутих помоћу точкића. Врх врата је у облику турбана са урезаним линијама. Боја печења је црвеножута; на површини су видљиви трагови премаза.

Место налаза: Београдска тврђава, блок XV/ квадрат 16, 17, 24,25.

**** Глава луле је кратка цилиндрична у горњем делу, а лоптаста у доњем. Кратки врат је постављен под оштрим углом у односу на главу.

49. Pipe

Ottoman Empire

18th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,2 cm; L 5,7 cm; R 1,7 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и.22/68

The head**** is decorated with vertical lines created in the mould. Top of the neck is turban shaped, decorated with slashes. Red-brown colour of firing.

Site: Belgrade Fortress, Danube slope, 1968.

50. Pipe

Ottoman Empire

18th - 19th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,4 cm; L 5 cm; R 1,7 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1149

The head**** is decorated with vertical flutes created in the mould and a sequence of wheel imprinted triangles in the mid section. Top of the neck is turban shaped, decorated with carved lines. Red-yellow colour of firing, traces of glaze on the surface.

Site: Belgrade Fortress, block XV, squares 16, 17, 24, 25.

51. Pipe

Ottoman Empire

18th - 19th century

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 5 cm; R 2 cm

Inv. No. МССМ, E-230

The head**** is stamped: geometric motif – a row of concentric circles with triangular fields in between. Top of the neck is turban shaped, decorated with slashes. Red-ochre colour of firing, glossy polished surface.

Site: Sremska Mitrovica, finding circumstances unknown.

52. Pipe

Ottoman Empire

18th - 19th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,8 cm; L 6 cm; R 2 cm

Inv. No. МГБГ, ТА3-73

The bottom of the head**** is decorated with relief flower petals (created in the mould) divided by wheel imprinted vertical lines; a row of stamped palmettes in the middle. Top of the neck is turban shaped, decorated with wheel imprinted scalloped lines and stamped flowers. Red-ochre colour of firing, glazed surface.

Site: Belgrade, finding circumstances unknown.

**** The head of the pipe is short and cylindrical in the upper section, globular in the lower. The neck is short and sharp angled.

кат./cat. 48

51. Лула

Османско царство
18-19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4 cm; L 5 cm; R 2 cm
Инв. бр. МССМ, Е-230

Глава луле**** украшена је помоћу печата: геометријски мотив – низ концентричних кругова, између којих су троугаона поља између. Врх врата је у облику турбана са косим урезима. Боја печења је црвеноокер; површина је сјајно полирана. Место налаза: Сремска Митровица, непознате околности налаза.

52. Лула

Османско царство
18-19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,8 cm; L 6 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГБГ, ТА3-73

Глава луле**** украшена је у доњем делу: орнамент у виду латице (рељефно изведених у калупу), које су раздвојене вертикалним линијама, назубљеним помоћу точкића; по средини се пружа низ палмети утиснутих помоћу печата. Врх врата је у облику турбана, украшеног цакнама (утиснутих помоћу точкића) и цветићима (утиснутих помоћу печата). Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз. Место налаза: Београд, непознате околности налаза.

53. Лула

Османско царство
18-19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
Печат: овални, са арапским знацима – при дну врата, с десне стране
H 4,5 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1401

Глава луле **** украшена је у доњем делу: орнамент у виду латица (рељефно изведених у калупу), које су раздвојене вертикалним линијама, назубљеним помоћу точкића; по средини се пружа низ палмети, утиснутих помоћу печата. Врх врата је биконично проширен и украшен низом троуглова и палмети утиснутих помоћу печата. Место налаза: Београдска тврђава, блок XX/10,11 (1964).

54. Лула

Османско царство
18-19. век
Печат: кружни са арапским знацима, на врату десно.
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,3 cm; L 5,7 cm; R 2,3 cm
Инв. бр. НМВР, Е 2147

Глава луле**** украшена је у доњем делу: орнамент у виду латица (рељефно изведених у калупу), које су раздвојене вертикалним линијама, назубљеним помоћу точкића. Врх врата је биконично проширен и украшен цветићима утисну-

53. Pipe

Ottoman Empire
18th -19th century
Clay, stamping mould, fired
Stamp: oval, with Arabic inscription, on the neck to the right
H 4,5 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Inv. No. МГБ, ТА31401

The bottom of the head**** is decorated with relief flower petals (created in the mould) divided by wheel imprinted vertical lines; a row of stamped palmettes in the middle. Top of the neck is biconically widened and decorated with a sequence of stamped triangles and palmettes.
Site: Belgrade Fortress, block XX/10, 11, 1964.

54. Pipe

Ottoman Empire
18th - 19th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,3 cm; L 5,7 cm; R 2,3 cm
Inv. No HMBP, E 288a

The bottom of the head**** is decorated with relief flower petals (created in the mould) divided by wheel imprinted vertical lines. Top of the neck is biconically widened and decorated with stamped flowers. Red-ochre colour of firing. Partially damaged rim was reconstructed.
Site: Vranje, stray find.

55. Pipe

Ottoman Empire
18th - 19th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,8 cm; L 5,8 cm; R 2,2 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-675
a. H 3,5 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-665

The bottom of the head**** is decorated with relief flower petals (created in the mould) divided by wheel imprinted vertical lines; four rows of wheel imprinted triangles under the rim. Top of the neck is turban shaped, decorated with a row of wheel imprinted slashes and triangles. Red-ochre colour of firing, glazed and polished surface.
Site: Belgrade Fortress, trench III, rubble, 1961.

56. Pipe

Ottoman Empire
18th -19th century
Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the right
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 6,2 cm; R 2,6 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-664

The bottom of the head**** is decorated with relief flower petals divided by wheel imprinted vertical lines; tendrils and a row of wheel imprinted triangles beneath the rim. Top of the neck is turban shaped and decorated with two rows of wheel imprinted slashes and dots. Red-ochre colour of firing, glazed and polished surface.
Site: Belgrade Fortress, trench III, rubble, 1961.

кат./cat. 51

тим помоћу печата. Боја печења је црвеноокер. Делимично оштећен обод је реконструисан.
Место налаза: Врање, случајни налаз.

55. Лула

Османско царство

18-19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 3,8 cm; L 5,8 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-675

а. H 3,5 cm; L 6 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-665

Глава луле**** украшена је у доњем делу: орнамент у виду латица цвета (рељефно изведених у калупу), које су раздвојене вертикалним линијама, назубљеним помоћу точкића; испод обода су четири низа троуглова, утиснутих помоћу точкића. Врх врата је у облику турбана; украшен је низом цртица и троуглова, утиснутих помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, сонда III, шут (1961).

56. Лула

Османско царство

18-19. век

Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с десне стране

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 6,2 cm; R 2,6 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-664

Глава луле****украшена је у доњем делу: орнамент у виду латица, које су раздвојене вертикалним линијама, назубљеним помоћу точкића; испод обода је трака флоралног преплета и низ троуглова, утиснутих помоћу точкића. Врх врата је у облику турбана; украшен је са два низа цртица и тачки, утиснутих точкићем. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, сонда III, шут (1961).

57. Лула

Османско царство

18-19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 6 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-617

Глава луле****украшена је у доњем делу: орнамент у виду латица цвета, које су раздвојене вертикалним линијама, назубљеним помоћу точкића; испод обода је низ цртица, утиснутих помоћу точкића. Врх врата је у облику турбана; украшен је цртицама (равним и косим) и цакнама, утиснутим точкићем. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београд, случајни налаз.

кат./cat. 55

57. Pipe

Ottoman Empire

18th - 19th century

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 6 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-617

The bottom of the head**** is decorated with relief flower petals divided by wheel imprinted vertical lines; a sequence of wheel imprinted slashes under the rim. Top of the neck is turban shaped and decorated with wheel imprinted short lines (vertical and slanted) and scalloped lines. Red-ochre colour of firing, glazed and polished surface.

Site: Belgrade, stray find.

58. Pipe

Ottoman Empire

18th - 19th century

Clay, stamping mould, fired

Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the right

H 4,2 cm; L 5,6 cm; R 2,5 cm

Inv. No.. АИДЦ, т.и.19/68

The bottom of the head**** is decorated with relief flower petals (created in the mould) divided by carved vertical lines; a row of stamped small flowers under the rim. Top of the neck is turban shaped and decorated with a sequence of wheel imprinted scalloped lines and slashes. Red-ochre colour of firing, glazed and polished surface.

Site: Belgrade Fortress, Inner fort – Northwestern defense wall, 1968.

59. Pipe

Ottoman Empire

18th - 19th century

Clay, stamping mould, fired

Stamp: oval, with Arabic inscription, on the neck to the right

H 4 cm; L 5,2 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1403

The entire bottom of the head**** is decorated with a net of stamped half moons, short lines and almond motifs. Top of the neck is turban shaped and decorated with scalloped lines and a sequence of hatched semi circles, also found under the rim. Red-brown colour of firing, glazed and polished surface.

Site: Belgrade Fortress, block XX/1, 10, rubble, 1964.

60. Pipe

Ottoman Empire

18th - 19th century

Clay, stamping mould, fired

Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the left

H 3,8 cm; L 5,6 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1405

а. H 3,8 cm; L 5,5 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1398

58. Лула

Османско царство

18-19. век (?)

Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с десне стране

Глина утиснута у калуп, печена

Н 4,2 см; L 5,6 см; R 2,5 см

Инв. бр. АИДЦ, т.и.19/68

кат./cat. 60

Глава луле****украшена је у доњем делу: орнамент у виду латица цвета (рељефно изведених у калупу), које су раздвојене урезаним вертикалним линијама; испод обода је низ цветића, утиснутих помоћу печата. Врх врата је у облику турбана; украшен је низом цакни и цртица, утиснутих точкићем. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран. Место налаза: Београдска тврђава, унутрашње утврђење-северозападни бедем (1968).

59. Лула

Османско царство

18-19. век

Печат: овални, са арапским знацима – на врату, с десне стране

Глина утиснута у калуп, печена

Н 4 см; L 5,2 см; R 2,5 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-1403

Глава луле**** је у доњем делу целом површином украшена: мрежом полумесеца, цртица и мотива бадема, утиснутих помоћу печата. Врх врата је у облику турбана; украшен цакнама и низом шрафираних полукругова, који се налазе и испод обода. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, блок XX /1,10 шут (1964).

60. Лула

Османско царство

18-19. век

Глина утиснута у калуп, печена

Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с леве стране

Н 3,8 см; L 5,7 см; R 2,5 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-1405

a. Н 3,8 см; L 5,5 см; R 2,5 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-1398

The bottom of the head**** is decorated with relief flower petals (created in the mould) hatched with densely carved thin lines. Top of the neck is turban shaped and decorated with wheel imprinted rows of circles and scalloped lines and stamped hatched triangles. Red-brown colour of firing, glazed and polished surface.

Site: Belgrade Fortress, block XX/1, 10, rubble (1964); **a.** Belgrade, finding circumstances unknown.

Reference: Robinson 1985: 178, C.33, Pl.50/33.

61. Pipe

Ottoman Empire

18th -19th century

Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the right

Clay, stamping mould, fired

Inv. No. МГБ, ТА3-1148

The bottom of the head**** is decorated with a floral motif – tulip bouquets, painted in white. Tip of the neck is decorated with relief closed flower petals (created in the mould), additionally decorated with carving and stamping. Red-ochre colour of firing, glazed and polished surface.

Site: Belgrade, Upper town (1968).

62. Pipe

Ottoman Empire

18th - 19th century

Clay, stamping mould, fired

Н 4 см; L 5,6 см; R 2,3 см

Инв. No. АИДЦ, т.и.16/73

a. Н 4 см; L 5,6 см; R 2,3 см

Инв. No. МГБ, ТА3-29

The bottom of the head**** is decorated with a geometric motif (vertical and semi circular lines, rows of triangles) and a stamped

кат./cat. 62 a

and wheel imprinted stylized floral ornament. Top of the neck is biconical and decorated with a carved line and short lines. Red-brown and **a.** brown colour of firing.

Site: Belgrade Fortress, Inner fort, square XIX/12-19, 1973.

a. Finding circumstances unknown.

Глава луле**** украшена је у доњем делу: орнамент у виду латица цвета (рељефно изведених у калупу), које су ишрафиране густо урезаним танким линијама. Врх врата је у облику турбана, украшен је низом кружића и цакни (утиснутих помоћу точкића) и низом шрафираних троуглова (утиснутих помоћу печата). Боја печења је црвеносмеђа и тамносмеђа (а.), на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, блок XX /1,10 шут (1964); а. Београдска тврђава, непознате околности налаза. Упореди: Robinson 1985: 178, С.33, Pl.50/33.

61. Лула

Османско царство
18-19. век

Глина утиснута у калуп, печена
H 3,5 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1148

Глава луле**** украшена је у доњем делу: флорални мотив – букет лала, осликано белом бојом. Врх врата је у облику затворених латица цвета, рељефно изведених у калупу; додатно је украшен урезивањем и утискивањем помоћу печата. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз полиран.

Место налаза: Београд, горњи град (1968.)

62. Лула

Османско царство
18-19. век

Глина утиснута у калуп, печена
H 4 cm; L 5,6 cm; R 2,3 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и.16/73

а. H 4 cm; L 5,6 cm; R 2,3 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-29

Глава луле**** украшена је у доњем делу: геометријски (усправне и полукружне линије, троуглови у низу) и стилизован флорални орнамент – утиснути точкићем и помоћу печата. Врат је на врху биконичан и украшен урезаном линијом и цртицама. Боја печења је црвеносмеђа и смеђа (а). Место налаза: Београдска тврђава, унутрашње утврђење, кв.ХИХ/12-19 (1973); а.непознате околности налаза.

63. Лула

Османско царство
18-19. век

Глина утиснута у калуп, печена
H 4,6 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 20/89

Глава луле**** украшена је у доњем делу: косе канелуре (формиране у калуп), испод обода и при дну је низ цакни и цветића, утиснутих точкићем. Врх врата је у облику турбана, украшен је цакнама и низом цветића (истих као на ободу). Са десне стране врата је утиснут цвет са цртицама у облику полумесеца (печат ?). Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, палата, подрум – ниво пожара (1987).

63. Pipe

Ottoman Empire
18th - 19th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,6 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 20/89

The bottom of the head**** is decorated with slanted flutes (created in the mould) and a sequence of wheel imprinted scalloped lines and flowers under the rim and at the bottom. Top of the neck is turban shaped, decorated like the rim. An imprint of a flower with half moon lines (a stamp?) on the right side of the neck. Red-brown colour of firing, polished slip on the surface. Site: Belgrade Fortress, Palace, basement – the fire layer, 1987.

64. Pipe

Ottoman Empire
18th - 19th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,4 cm; L 8 cm; R 2,5 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 21/84

The entire bottom of the head**** is decorated with wheel imprinted vertical lines. Top of the neck is turban shaped, decorated the same as the head. Dark brown colour of firing. Site: Belgrade Fortress, Danube slope, 1984.

65. Pipe

Ottoman Empire
18th - 19th century
Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the right
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 5,2 cm; R 3,5 cm
Inv. No. MP, 1441

The entire bottom of the head**** is decorated with wheel imprinted slashes. Top of the neck is turban shaped, decorated with wheel imprinted scalloped lines and a row of circles. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface. Site: Novi Pazar, Fortress, trench I, between wall 1 and army barracks, 2007.

66. Pipe

Ottoman Empire
18th - 19th century
Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the right
Clay, stamping mould, fired
H 3,4 cm; L 4,7 cm; R 3 cm
Inv. No. MP, 1442

The head**** is decorated with a wheel carved line under the rim and at the bottom. Top of the neck is rounded, with a sequence of carved lines. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Novi Pazar, stray find.

кат./cat. 63

64. Лула

Османско царство
18-19. век
Глина утиснута у калуп, печена
Н 4,4 cm; L 8 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и.21/84

Глава луле**** украшена је у доњем делу (по целој површини): вертикалне линије, назубљене помоћу точкића. Врх врата је у облику турбана, има исти украс као и глава луле. Боја печења је тамносмеђа.
Место налаза: Београдска тврђава, Дунавска падина (1984).

65. Лула

Османско царство
18-19. век
Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с десне стране
Глина утиснута у калуп, печена
Н 4 cm; L 5,2 cm; R 3,5 cm
Инв. No. МР, 1441

Глава луле**** украшена је у доњем делу (по целој површини): косим линијама, нарежаним помоћу точкића. Врх врата је у облику турбана, украшен цакнама и низом кружића, утиснутих точкићем. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.
Место налаза: Нови Пазар-Тврђава, сонда 1, између зида 1 и касарне (2007).

66. Лула

Османско царство
18-19. век
Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с леве стране
Глина утиснута у калуп, печена
Н 3,4 cm; L 4,7 cm; R 3 cm
Инв. бр. МР, 1442

Глава луле**** украшена је испод обода и при дну: урезана линија, назубљена помоћу точкића. Врх врата је заобљен; украшен је низом урезаних цртица. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.
Место налаза: Нови Пазар, случајни налаз.

67. Лула

Османско царство
18-19. век
Печат: овални, са нејасним знацима – на врату, с леве стране
Глина утиснута у калуп, печена
Н 4,5 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. НМШ, ШТ-19

Глава луле**** украшена је у доњем делу (утискивањем помоћу точкића и печата): комбинован геометријски и стилизован флорални орнамент; испод обода је трака са флоралним прелетом. Кратки врат је у облику турбана; украшен је цакнама, низом цртица и линија, назубљених помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.
Место налаза: Шабачка тврђава, непознате околности налаза.

67. Pipe

Ottoman Empire
18th - 19th century
Stamp: oval, illegible inscription, on the neck to the left
Clay, stamping mould, fired
H 4,5 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Inv. No. НМШ, ШТ-19

кат./cat. 64

The bottom of the head**** is decorated with a stamped and wheel imprinted geometric and stylized floral ornament, and a tendril-like band under the rim. Short neck is turban shaped, decorated with scalloped lines and a row of wheel imprinted cuts and lines. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Šabac Fortress, finding circumstances unknown.

68. Pipe

Ottoman Empire
18th - 19th century
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm
Inv. No. НМШ, ШТ-11

The entire surface of the head**** is decorated; vertical ribs formed in the mould divided by wheel imprinted lines at the bottom; a combined geometric and stylized floral ornament, stamped and wheel imprinted, in the upper part. Short neck is turban shaped, decorated with scalloped lines and a row of wheel imprinted cuts and lines. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.
Site: Šabac Fortress, finding circumstances unknown.

69. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 4cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm
Inv. No. АИДЦ, 15/71 (МГБ, 1580)

The upper section of the head** is decorated with a geometric motif – stamped and wheel and tube imprinted circles, triangles and rows of lines. Top of the neck is turban shaped, decorated

кат./cat. 66

with wheel imprinted lines.

Site: Belgrade Fortress, Inner fort, 1971.

68. Лула

Османско царство
18-19. век
Глина утиснута у калуп, печена
Н 4 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. НМШ, ШТ-11

Глава луле је кратка цилиндрична у горњем, а лоптаста у доњем делу; украшена је по целој површини: у доњем делу су вертикални набори формирани у калупу, и раздвојени линијама назубљеним помоћу точкића; у горњем делу су комбинован геометријски и стилизован флорални орнамент, утиснут помоћу печата и точкића. Кратки врат (постављен под оштрим углом) је у облику турбана; украшен је цакнама, низом цртица и линија, назубљених помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Шабачка тврђава, непознате околности налаза.

69. Лула

Османско царство
19. век
Глина утиснута у калуп, печена
Н 4 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. АИДЦ, т. и. 15/71 (МГБ, 1580)

Глава луле је кратка цилиндрична у горњем, а лоптаста у доњем делу; украшена у горњем делу: геометријски мотив – кругови, троуглови и цртице у низу, утиснути помоћу печата, цевчице и точкића. Врх врата (постављеног под оштрим углом) је у облику турбана, украшен линијама, назубљеним помоћу точкића. Место налаза: Београдска тврђава, унутрашње утврђење (1971).

70. Лула

Османско царство
19. век
Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с десне стране
Глина утиснута у калуп, печена
Н 5,4 cm; L 5,9 cm; R 3,5 cm
Инв. бр. МР, 1355

Глава луле је кратка цилиндрична у горњем, а лоптаста у доњем делу; нема украса. Врх врата (постављеног под оштрим углом) је у облику турбана, украшен је низом цртица и цакнама, утиснутим помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер. Место налаза: Нови Пазар-Тврђава, сонда 2, сегмент III/3-IV/4, јама (2007).

71. Лула

Османско царство
19. век (?)
Глина утиснута у калуп, печена
Н 4,6 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-669

Глава луле је кратка цилиндрична у горњем, а лоптаста у доњем делу; украшена је испод обода: цртице у низу (утиснуте точкићем) и листићи (утиснути помоћу печата).

70. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the right
Clay, stamping mould, fired
H 5,4 cm; L 5,9 cm; R 3,5 cm
Inv. No. МР, 1355
The head**** is plain. Top of the neck is turban shaped, decorated with wheel imprinted row of cuts and scalloped lines. Red-ochre colour of firing.
Site: Novi Pazar, Fortress, trench 2, segment III/3-IV/4, pit, 2007.

71. Pipe

Ottoman Empire
19th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 4,6 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-669
The head of the pipe is short and cylindrical in the upper section, globular in the lower. The head has a decoration under the rim – wheel imprinted sequence of lines and stamped leaves. The neck is short and sharp angled. Top of the neck is widened, decorated with a sequence of lines and imprinted triangles. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.
Site: Belgrade Fortress, trench I, rubble, 1961.

72. Pipe

Ottoman Empire
19th century (?)
Stamp: oval, unclear
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 5 cm; R 2 cm
Inv. No. МГБ, Л-98
Conical head has a relief decoration formed in the mould – floral petals bordered with a sequence of wheel imprinted lines, the background filled with dot-like pricks; top of the short neck is widened like a bell and decorated with two wheel imprinted lines. The rim partially missing.

Red-terracotta colour of firing.
Site: Petrovaradin Fortress, finding circumstances unknown.

73. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Stamp: two semi-circular, with Arabic signs, bottom of the neck to the right, the third one on the head, down to the right
Clay, stamping mould, fired
H 3,6 cm; L 6,5 cm; R 2,6 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 17
The head* is stamp decorated – two rows of palmettes grouped in segments and divided by vertical incisions. Top of the neck is biconically widened and decorated with a carved line. Light brown colour of firing; polished slip on the surface.

* The upper part of the head is short and cylindrical, and the lower is semi-globular. The neck is short and sharp angled.

кат./cat. 67

Врх врата (постављеног под оштрим углом) је проширен и украшен низом цртица и утиснутих троуглова. Боја печења је црвеноокер, на површини је премаз, полиран.
Место налаза: Београдска тврђава, сонда I, шут (1961).

72. Лула

Османско царство
19. век (?)
Печат: овални, нејасан
Глина утиснута у калуп, печена
H 4 cm; L 5 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГНС, Л- 98

На коничној глави луле се налази рељефни украс формиран у калупу: цветне латице уоквирене низом цртица (изведених точкићем); позадина испуњена тачкастим убодима. Врх кратког врата је звонасто проширен и украшен са две линије назубљене помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер. Обод је делимично реконструисан.
Место налаза: Петроварадинска тврђава, непознате околности налаза.

73. Лула

Османско царство
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
Печат: два полукружна печата са арапским знацима – утиснута на доњем делу врата, с десне стране; трећи печат – на доњем делу чашице с десне стране
H 3,6 cm; L 6,5 cm; R 2,7 cm
Инв. бр. АИДЦ, т. и. 17

Глава луле* је украшена помоћу печата – два низа палмети распоређених по сегментима и раздвојени вертикалним урезаним линијама. Врат је биконично проширен на врху и украшен урезаном линијом. Боја печења је светлосмеђа; на површини је углачан премаз.
Место налаза: Београдска тврђава, западни подрум.
Упореди: Robinson 1985: 186, Pl. 56 / C 93.

74. Лула

Османско царство
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
Печат: три полукружна печата са арапским знацима – утиснута на доњем делу чашице, с десне стране
H 3,2 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1208
а. H 3,3 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МГБГ, ТА3-60

* Глава луле је у горњем делу кратка, цилиндрична, а у доњем полулоптаста. Кратки врат је постављен под оштрим углом у односу на главу.

кат./cat. 70

Site: Belgrade Fortress, Western basement.
Reference: Robinson 1985: 186, Pl. 56/C 93.

74. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Stamp: three semi-circular, with Arabic signs, bottom of the head, to the right
Clay, stamping mould, fired
H 3,2 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1208

а. H 3,3 cm; L 6 cm; R 2,5 cm
Inv. No. МГБГ, ТА3-60

The head* is stamp decorated – two rows of palmettes and an almond motif, grouped in segments and divided by vertical incisions. Top of the neck is biconically widened, decorated with a row of wheel imprinted triangles. Light brown colour of firing; polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress, finding circumstances unknown.
Reference: Станчева 1989, 134, 137/сл.6.

75. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 3 cm; L 4 cm; R 2,3 cm
Inv. No. НМША, ШТ-2/27

The bottom of the head* is decorated with relief flower petals; the upper part is stamp decorated – two rows of palmettes and leaves separated in segments by vertical carved lines. Light brown colour of firing; polished slip on the surface. The neck is missing.
Site: Sabac Fortress, finding circumstances unknown.

кат./cat. 72

76. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Stamp: two semi-circular, with Arabic signs, on the neck, down to the right, the third one on the bottom of the head, to the right
Clay, stamping mould, fired
H 3,3 cm; L 5,8 cm; R 2,3 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1523

The bottom of the head* has slanted grooves divided by incisions; the upper section is

stamp decorated: the motif – a sequence of crosses, palmettes and leaves, grouped in segments by carved vertical lines. Top of the neck is decorated with wheel imprinted scalloped lines. Light brown colour of firing, polished slip on the surface.
Site: Belgrade Fortress, block XIV, square 25.

77. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired

Глава луле* украшена је помоћу печата: два низа палмети и мотива бадема – распоређени по сегментима и раздвојени вертикалним урезаним линијама. Врх врата је биконично проширен на врху и украшен низом троуглова, утиснутих помоћу точкића. Боја печења је светлосмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, непознате околности налаза.

Упореди: Станчева 1989, 134,137/сл.6.

75. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 3 см; L 4 см; R 2,3 см

Инв. бр. НМША, ШТ-2/27

Глава луле* је рељефно профилисана у доњем делу – као латице; у горњем је украшена помоћу печата: два низа палмети и листићи – вертикалним урезаним линијама раздвојени на сегменте. Боја печења је светлосмеђа; на површини је премаз, полиран. Недостаје врат. Место налаза: Шабачка тврђава, непознате околности налаза.

кат./cat. 74

76. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Печат: два полукружна печата са арапским знацима – на доњем делу врата, с десне стране; трећи печат – на доњем делу чашице, с десне стране

Н 3,3 см; L 5,8 см; R 2,3 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-1523

Доњи део главе луле* профилисан је на косе бразде раздвојене урезима; горњи део украшен је помоћу печата: мотив – низ крстића, палмете и листићи, урезаним вертикалним линијама раздвојени на сегменте. Врх врата украшен је цакнама, утиснутим помоћу точкића. Боја печења је светлосмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, блок XIV, кв.25

77. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 4 см; L 6 см; R 2,8 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-672

а. Печат: полукружни, са арапским знацима – утиснут на врату, с десне стране

Н 4 см; L 6,3 см; R 2,3 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-1524

в. Печат: полукружни, са арапским знацима – утиснут на врату, с десне стране

Н 4 см; L 6,3 см; R 2,3 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-656

Н 3,8 см; L 6 см; R 2,5 см

Инв. No. МГБ, ТА3-672

а. Stamp: semi-circular, with Arabic signs, on the neck, down to the right

Н 4 см; L 6,3 см; R 2,3 см

Инв. No. МГБ, ТА3-1524

в. Stamp: semi-circular, with Arabic signs, on the neck, down to the right

Н 4 см; L 6,3 см; R 2,3 см

Инв. No. МГБ, ТА3-656

The head* is stamp decorated: the motif – palmettes with leaves grouped in segments by carved vertical lines. Top of the neck is decorated with deep wheel imprinted scalloped lines. Red brown colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress – **а.** trench III, rubble (1961); **в.** finding circumstances unknown, **с.** trench III, rubble (1961).

78. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

Н 4 см; L 5,8 см; R 2,5 см

Инв. No. МГБ, ТА3-1072

The bottom of the head* is decorated – wheel imprinted vertical lines; the mid section and top of the neck (turban shaped) are decorated with a row of wheel

imprinted cuts and scalloped lines. Light red-ochre colour of firing, traces of slip on the surface.

Site: Belgrade, stray find.

79. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

Н 4 см; L 6,3 см; R 2,7 см

Инв. No. АИДЦ, т.и. 18/68

The head* is decorated with a geometric motif – wheel imprinted vertical lines at the bottom; a row of triangles is imprinted on the middle section and semi circles carved under the rim. Top of the neck is biconically widened and decorated with imprinted scalloped lines. Brown colour of firing, polished slip on the surface. Site: Belgrade Fortress, Inner fort, Northwestern defense wall (1968).

80. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

Stamp: oval, with Arabic signs, on the neck, to the right

Н 4,8 см; L 6,2 см; R 2,6 см

Инв. No. МГБ, ТА3-836

The bottom of the head* is profiled like a honeycomb; under the rim there is a band with a tendril and a sequence of stamped triangles. Top of the neck is turban shaped, decorated with wheel

Глава луле* је украшена помоћу печата: мотив – палмете са листићима раздвојеним на сегменте урезаним вертикалним линијама. Врх врата је украшен цакнама дубоко утиснутим помоћу точкића. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, сонда III, шут, (1961); в. непознате околности налаза.

78. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 4 см; L 5,8 см; R 2,5 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-- 1072

Глава луле* је украшена у доњем делу – вертикалним линијама назубљеним помоћу точкића; по средини и на врху врата (који је у облику турбана) налази се низ цртица и цакни утиснути помоћу точкића. Боја печења је светла црвеноокер; на површини су видљиви трагови премаза.

Место налаза: Београд, случајни налаз

кат./cat. 76

79. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 4 см; L 6,3 см; R 2,7 см

Инв. бр. АИДЦ, т.и. 18/68

Глава луле* је украшена: геометријски мотив - вертикалне линије у доњем делу, назубљене помоћу точкића; низ троуглова утиснут по средини и полукругови урезани испод обода. Врх врата је биконично проширен и украшен утиснутим цакнама. Боја печења је смеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, унутрашње утврђење, северозападни бедем (1968).

80. Лула

Османско царство

19. век

Печат: овални, са арапским знацима, на врату, с десне стране

Глина утиснута у калуп, печена

Н 4,8 см; L 6,2 см; R 2,6 см

Инв. бр. МГБ, ТА3-836

Глава луле* је у доњем делу профилисана на саће; испод обода је трака са флоралним преплетом и низ троуглова, утиснутих помоћу печата. Врх врата је у облику турбана, украшен линијама, назубљеним помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, сонда С, 15. о.сл (1963).

imprinted lines. Red-ochre colour of firing, traces of slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress, trench C, layer 15 (1963).

81. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 3,3 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-53

The upper section of the head is short and conical, and the lower semi globular, decorated with wheel imprinted slashes; on the front a triangular field contains a stamped fan motif (damaged, with a piece of metal dross). Top of the neck is widened in the shape of a ring and decorated with a tendril band and wheel imprinted scalloped lines. Red brown colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade, stray find.

82. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: circular, with Arabic signs, on the neck to the right

Clay, stamping mould, fired

H 3,8 cm; L 5,5 cm; R 2,5 cm

Inv. No. НМНИ, Е-2077

The head is cylindrical, the entire surface is decorated – a net of wheel imprinted rhomboids. Top of the short, sharp angled neck is turban shaped, with a row of wheel imprinted circles and lines. Brown colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Niš, finding circumstances unknown.

кат./cat. 77 в

83. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: circular, with Arabic signs, on the neck to the right

Clay, stamping mould, fired

H 3,2 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-882

The head* is plain. Top of the neck is bell-like and widened, decorated with four rows of wheel imprinted lines. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress, trench E, rubble (1963).

81. Лула

Османско царство
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,3 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-53

Глава луле је кратка; у горњем делу је конична, а у доњем полулоптаста. Украшена је косим урезима, назуљеним помоћу точкића; са предње стране је, у троугаоном пољу, утиснут лепенаст мотив – помоћу печата (оштећен комадом металне згуре). Врат је прстенасто проширен на врху и украшен низом преплета и цакнама утиснутим помоћу точкића. Боја печења је црвеносмеђа, на површини је премаз, полиран. Место налаза: Београд, случајни налаз

82. Лула

Османско царство
19. век
Печат: кружни, са арапским знацима, на врату, с десне стране
Глина утиснута у калуп, печена
H 3,8 cm; L 5,5 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. НМНИ, Е-2077

Глава луле је цилиндрична; украшена је целом површином – мрежа ромбоида, утиснутих помоћу точкића. Врх кратког врата (постављен под оштрим углом) је у облику турбана, украшен низом кругова и цртица, утиснутих помоћу точкића. Боја печења је смеђа; на површини је премаз, полиран. Место налаза: Ниш, непознате околности налаза.

83. Лула

Османско царство
19. век
Печат: кружни, са арапским знацима, на врату, с десне стране
Глина утиснута у калуп, печена
H 3,2 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-882

На глави луле* нема украса. Врх кратког врата је звонасто проширен и украшен са четири низа цртица, утиснутих помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран. Место налаза: Београдска тврђава, сонда Е, из шута (1963).

84. Лула

Османско царство
19. век (?)
Глина утиснута у калуп, печена
H 3,7 cm; L 5,5 cm; R 2,4 cm
Инв. бр. НМЧА, А- 56

* Глава луле је звонаста (подсећа на цвет љиљана), са коничним, веома разгранутим ободом и лоптастим доњим делом. Дуг врат је постављен под оштрим углом у односу на главу.

84. Pipe

Ottoman Empire
19th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 3,7 cm; L 5,5 cm; R 2,4 cm
Inv. No. НМЧА, А-56

The head** is decorated with barely noticeable slanted flutes. Top of the neck is bell-like and widened, decorated with a sequence of wheel imprinted lines. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.
Site: Čačak, stray find.

85. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Stamp: circular, with Arabic signs, bottom of the neck
Clay, stamping mould, fired
H 3 cm; L 6 cm; R 1,5-2,2 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1137

The upper part of the head** is decorated with barely noticeable slanted flutes, and the mid section with carved and wheel imprinted lines. A row of scalloped lines is at the bottom and top of the neck. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.
Site: Belgrade Fortress, Northwestern defense wall, rubble.

86. Pipe

Ottoman Empire
19th century (?)
Stamp: heart-shaped, with Arabic signs, on the neck to the right
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 5,8 cm; R 2 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1407

The rim of the head** is decorated with an almond motif with stamped concentric circles and a row of wheel imprinted short lines. Top of the neck is biconically widened, decorated the same as the rim. Red brown colour of firing, polished slip on the surface.
Site: Belgrade Fortress, trench XX/1,10, rubble (1968).

87. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 6 cm; R 3 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-884

The head** is plain. Top of the neck is bell-like and widened, decorated with two carved lines. Uneven dark red colour of firing, polished slip on the surface.
Site: Belgrade Fortress, trench E, house, base IX (1964).

** The head of the pipe is bell shaped (reminiscent of a lilly), with a conical, widely flaring rim and a globular bottom. The neck is long and sharp angled.

кат./cat. 87

Глава луле** је украшена косим канелурама, једва приметним. Врх врата је звонасто проширен и украшен цртицама у низу, утиснутих помоћу точкића. Боја печења је црвенооокер; на површини је премаз, полиран.
Место налаза: Чачак, случајни налаз.

85. Лула

Османско царство

19. век

Печат: кружни, са арапским знацима – на дну врата

Глина утиснута у калуп, печена

H 3 cm; L 6 cm; R 1,5-2,2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1137

Глава луле** је украшена у горњем делу косим канелурама, једва приметним; по средини урезаним линијама и назубљеним помоћу точкића. При дну и на врху врата се налази низ цакни, дубоко утиснутих помоћу точкића. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран..

Место налаза: Београдска тврђава, северозападни бедем, шут.

86. Лула

Османско царство

19. век (?)

Печат: срцолики, са арапским знацима - на врату, с десне стране

Глина утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 5,8 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1407

Глава луле** је украшена по ободу - мотив бадема са концентричним круговима (утиснутим помоћу печата) и низ цртица утиснутих точкићем. Врх врата је биконично проширен; украшен је као обод. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, сонда XX/1,10, шут (1968).

87. Лула

Османско царство

19. век

Глина утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 6 cm; R 3 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-884

На глави луле** нема украса. Врх врата је звонасто проширен и украшен са две урезане линије. Боја печења је неуједначеана бордоцрвена; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, сонда Е, кућа, основа IX (1964).

88. Лула

Османско царство

19. век

Печат: кружни, са арапским знацима (нејасан), испод обода, с десне стране

Глина утиснута у калуп, печена

88. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: oval, with Arabic signs, on the neck, to the right

Clay, stamping mould, fired

H 3,8 cm; L 6 cm; R 3,2 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и. 29/68

кат./cat. 88 a

a. H 3,7 cm; L 5,5 cm; R 2,9 cm
Inv. No. АИДЦ, 30/68

The head** has a polygonal cross-section; the bottom is stamp decorated – two triangular fields filled with rhombs. Top of the neck is biconically widened. Red-ochre colour of firing; polished slip on the surface.
Site: Belgrade Fortress, Northwestern defense wall (1968).

89. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: circular, with Arabic signs (unclear), beneath the rim to the right

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 6,8 cm; R 2,8 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-63

a. H 4,2 cm; L 5,8 cm; R 3,8 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и. 28/68

The head** is plain. Top of the neck is bell-like and widened, decorated with two wheel imprinted lines. Red-ochre colour of firing, the surface is polished.

Site: Belgrade, stray find; a. Belgrade Fortress, Inner fort (1968).

кат./cat. 89

90. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: circular, with Arabic signs, top of the neck

Clay, stamping mould, fired; gilded

H 4 cm; L 5,3 cm; R

2 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-879

The entire surface of the head** is stamp decorated: a complex floral motif (a net of leaves and almonds); large elongated leaves on the front and the bottom. Top of the neck is bell-like and widened, decorated the same as the head. Dark red colour of firing; traces of gilding on the surface. The rim was partially damaged and reconstructed.
Site: Belgrade, stray find.

H 3,8 cm; L 6 cm; R 3,2 cm
Инв. бр. АИДЦ, т. и. 29/68
а. H 3,7 cm; L 5,5 cm; R 2,9 cm
Инв. бр. АИДЦ, т. и. 30/68

Глава луле** полигонално је пресека; на дну има украс утиснут помоћу печата – два троугаона поља испуњена ромбовима. Врх врата је биконично проширен. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.
Место налаза: Београдска тврђава, северозападни бедем (1968).

89. Лула

Османско царство

19. век

Печат: кружни, са арапским знацима, испод обода, с десне стране

Глина утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 6,8 cm; R 2,8 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-63

а. H 4,2 cm; L 5,8 cm; R 3,8 cm

Инв. бр. АИДЦ, т. и. 28/68

На глави луле** нема украса. Врх врата је звонасто проширен и украшен са две линије, назубљене помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер, на површини је премаз, углачан.

Место налаза: Београд, случајни налаз; а. Београдска тврђава, унутрашње утврђење (1968).

90. Лула

Османско царство

19. век

Печат: кружни, са арапским знацима – на врху врата

Глина утиснута у калуп, печена; позлата

H 4 cm; L 5,3 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-879

Глава луле** је украшена целом површином – утискивањем помоћу печата; сложен флорални мотив (мрежа листића и бадема); са предње стране и на дну се налазе крупни издужени листови. Врх врата је звонасто проширен; украшен је као и глава. Боја печења је тамно црвена; на површини су видљиви трагови позлате. Обод је делимично оштећен и реконструисан.

Место налаза: Београд, случајни налаз.

91. Лула

Османско царство

19. век

Глина утиснута у калуп, печена; позлата

H 4 cm; L 6,5 cm; R 3 cm

Инв. бр. ИМС, 1475

Глава луле** је украшена целом површином – утискивањем помоћу печата: сложен флорални мотив (мрежа листића и бадема); Врх врата је полигонално проширен и украшен урезаним цакнама и низом тачкастих убода, изведеним точкићем. Боја печења је црвеноокер; на површини су видљиви трагови позлате.

Место налаза: непознато.

91. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired; gilded

H 4 cm; L 6,5 cm; R 3 cm

Inv. No. ИМС, 1475

The entire surface of the head** is stamp decorated: a complex floral motif (a net of leaves and almonds). Top of the neck is polygonally widened, decorated with carved scalloped lines and wheel imprinted pricks. Red-ochre colour of firing; traces of gilding on the surface.

Site: Unknown.

кат./cat. 90

92. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,6 cm; L 6,2 cm; R 3,4 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и. 31/72

а. H 5 cm; L 5,3 cm; R 2,6 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и. 32/72

The entire surface of the head** is decorated with a net of wheel imprinted rhomboids. Top of the neck is biconically widened. Red-ochre colour of firing; glossy, polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress, Inner fort, square XIV (1972).

93. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 3,5 cm; L 5 cm; R 2 cm

Inv. No. НМШ, ШТ – 13

The head** is decorated underneath the rim – a sequence of stamped rhomboids. Top of the neck is widened in shape of a star. Light red-ochre colour of firing; polished slip on the surface.

Site: Šabac Fortress, finding circumstances unknown.

94. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 3,7 cm; L 5,8 cm; R 2 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-347

а. H 4 cm; L 6 cm; R 2 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1205

The entire surface of the head** is profiled like a honeycomb, with stamped rectangular (a. rhomboid) hatched fields in the mid section. Top of the neck is polygonal, with semi circular incisions. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress, block XX/1,10; а. block XXI/9, 2, 8, 3;

92. Лула

Османско царство

19. век

Глина утиснута у калуп, печена

H 4,6 cm; L 6,2 cm; R 3,4 cm

Инв. бр. АИДЦ, т. и. 31/72.

a. H 5 cm; L 5,3 cm; R 2,6 cm

Инв. бр. АИДЦ, т. и. 32/72

Глава луле** украшена је по целој површини – мрежа ромбоида, утиснутих помоћу точкића. Врх врата је биконично проширен. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, сјајано полиран.

Место налаза Београдска тврђава, унутрашње утврђење, кв. XIV (1972).

93. Лула

Османско царство

19. век

Глина утиснута у калуп, печена

H 3,5 cm; L 5 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМШ, ШТ – 13

Глава луле** је украшена испод обода – низ ромбоида утиснутих помоћу печата. Врх врата је звездасто проширен. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Шабачка тврђава, непознате околности налаза.

94. Лула

Османско царство

19. век

Глина утиснута у калуп, печена

H 3,7 cm; L 5,8 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-347

a. H 4 cm; L 6 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1205

Глава луле** је профилисана на саће – целом површином; у средини сваког саћа су шрафирана правоугаона (**a.** ромбоидна) поља (утиснута помоћу печата). Врх врата је полигонално проширен, украшен полукружним урезима. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, блок XX/1, 10;

a. блок XXI/9,2,8,3;**95. Лула**

Османско царство

19. век

Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с леве стране

Глина утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 6,8 cm; R 3,3 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1142

Глава луле** је украшена у доњем делу: геометријски мотив – низ овалних медаљона са шрафираним троугаоним пољима (утиснутим помоћу печата). Врх врата је биконично проширен,

95. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: circular, with Arabic signs, on the neck to the left

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 7,3 cm; R 23,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1142

The bottom of the head** is decorated: a geometric motif – a sequence of oval medallions with stamped and hatched triangular fields in between. Top of the neck is biconically widened, a leaf is carved left to the stamp. Red brown colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress, Northwestern defense wall, rubble.

кат./cat. 92

carved lines and a row of dots and rhombs. Red colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

96. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: oval, with unclear Arabic signs

Clay, stamping mould, fired

H 4,2 cm; L 7 cm; R 3,8 cm; r 1,6 cm

Inv. No. MC, A-494

The head** is plain. Top of the neck is bell-like and widened, decorated with two

carved lines and a row of dots and rhombs. Red colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

кат./cat. 95

97. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: Arabic signs within a circle, on the neck to the left

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 6 cm; R 4 cm

Inv. No. HMKF, E-1075

The mid section of the head** is decorated with two carved lines. Top of the neck is bell shaped, decorated with a carved line and a row of wheel imprinted

short lines. Red colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Kragujevac, stray find.

98. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 5 cm; L 7,5 cm; R 2,6 cm

Inv. No. HMBP, E-2148

a. H 6 cm; L 7,5 cm; R 2,5 cm

Inv. No. НМШ, ШТ-3

The bottom of the head** is decorated with carved vertical (**a.** slanted) lines, bordered with two rows of wheel imprinted horizontal lines. Top of the neck is bell shaped and decorated in the same way. Red-ochre colour of firing.

Site: Vranje, stray find; **a.** Šabac Fortress, stray find.

са леве стране је, поред печата, урезан лист. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.
Место налаза: Београдска тврђава, северозападни бедем, шут.

96. Лула

Османско царство

19. век

Печат: овални са нејасним арапским знацима

Глина утиснута у калуп, печена

H 4,2 cm; L 7 cm; R 3,8 cm; r 1,6 cm

Инв. бр. МС, А-494

Глава луле** је без украса. Врат је на врху звонасто проширен и украшен са две урезане линије и низом тачки и ромбова. Боја печења је црвена; на површини је премаз, полира.
Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

97. Лула

Османско царство

19. век

Печат: арапски знаци у кругу, лаво на врату

Глина утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 6 cm; R 4 cm

Инв. бр. НМКГ, Е-1075

Глава луле** је украшена по средини са две урезане линије. Врат је на врху звонасто проширен и украшен урезаном линијом и низом цртица утиснутих помоћу точкића. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран..
Место налаза: Крагујевац, случајни налаз.

98. Лула

Османско царство

19. век

Глина утиснута у калуп, печена

H 5 cm; L 7,5 cm; R 2,6 cm

Инв. бр. НМВР, Е-2148

а. H 6 cm; L 7,5 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. НМШ, ШТ-3

Глава луле** украшена је у доњем делу: орнамент у виду урезаних вертикалних (а. косих) линија, које су уоквирене са два низа хоризонталних цртица утиснутих помоћу точкића. Врх врата је звонасто (а. прстенасто) проширен и украшен истим орнаментом. Боја печења је црвеноокер.
Место налаза: Врање; а. Шабачка тврђава – случајни налази.

99. Лула

Османско царство

19. век

Глина утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 7 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-16

Глава луле** је украшена у доњем делу: орнамент у виду урезаних вертикалних линија; по средини има низ цртица

99. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 7 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-16

The bottom of the head** is decorated with carved vertical lines; in the mid section a sequence of wheel imprinted lines and stamped stylized leaves. Top of the neck is bell shaped, decorated with a row of short lines and a stylized floral motif. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade, finding circumstances unknown.

100. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: circular, unclear, underneath the rim to the left

Clay, stamping mould, fired

H 3,8 cm; L 6,5 cm; R 2 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-875

The head** is decorated with wheel imprinted geometric ornaments (lines, cuts, triangles, scalloped lines). Top of the long neck is bell shaped and decorated the same way. Dark red colour of firing.

Site: Belgrade Fortress, trench E, house, base IX (1964).

101. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 5,6 cm; L 8,5 cm; R 2,2 cm

Inv. No. НМВР, Е-3086

The entire surface of the head** is decorated; the bottom is grooved (formed in the mould); the upper section has a floral motif – a rose branch on a dotted background. Top of the neck is widened and decorated with a relief floral ornament created in the mould. Brown red colour of firing.

Site: Vranje, stray find

102. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,2 cm; L 9 cm; R 2 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1128

The bottom of the head** is decorated with vertical flutes, formed in the mould; the upper section is partially present, decorated with applied lead dots and a sequence of stamped volutes. Top of the neck is star profiled; decorated with carving – a lily motif in a row, with circular traces of lead application; a row of stamped palmettes between the lillies. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface. Rim is missing.

Site: Belgrade Fortress, Upper Town, trench XIX, rubble (1968).

кат./cat. 98

утиснутих помоћу точкића и низ стилизованих листова утиснутих помоћу печата. Врат је на врху звонасто проширен и украшен низом цртица и стилизованим флоралним мотивом. Боја печења је црвенооокер; на површини је премаз, полиран. Место налаза: Београдска тврђава, непознате околности налаза.

100. Лула

Османско царство

19. век

Печат: кружни, нејасан, испод обода лево

Глина утиснута у калуп, печена

H 3,8 cm; L 6,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-875

Глава луле** је украшена: геометријски орнамент (линије, цртице, троуглови, цакне) утиснут помоћу точкића. Дуг врат је на врху звонасто проширен и украшен истим орнаментом. Боја печења је тамно црвена..

Место налаза: Београдска тврђава, сонда Е, кућа, основа IX (1964).

101. Лула

Османско царство

19. век

Глина утиснута у калуп, печена

H 5,6 cm; L 8,5 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. НМБР, Е-3086

Глава луле** је целом површином украшена; доњи део је профилисан на бразде (формиране у калупу); у горњем делу је флорални мотив – грана руже на тачкастој позадини. Врат је на врху проширен и украшен флоралним орнаментом, рељефно изведеним из калупа. Боја печења је смеђе-црвена.

Место налаза: Врање, случајни налаз

102. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4,2 cm; L 9 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1128

Доњи део главе луле** је украшен вертикалним канелурама, формираним у калупу; горњи део је делимично очуван и украшен аплицирањем оловних тачки и мотивом волута у низу, утиснутих помоћу печата. Врх врата звездасто је профилисан; украшен је урезивањем – мотив љиљана у низу, са кружним траговима од оловне апликације; између љиљана је низ палмети, утиснутих помоћу печата. Боја печења је црвенооокер; на површини је премаз, полиран. Обод недостаје.

Место налаза: Београдска тврђава, Горњи град, сонда XIX, шут/1968.

103. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

103. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired, gilded

H 3,3 cm; L 4 cm; R 1,7 cm

Inv. No. HMBP, E-2739

кат./cat. 99

The head is cylindrical, with disk shaped and widened bottom. Decorated lower part, motif – a zigzag lines sequence, wheel imprinted and filled triangles and leaves, with radial indents on the disc. Top of the short neck is biconically widened, decorated with a sequence of zigzag and scalloped lines. Red-brown colour of firing.

Site: Vranje, stray find.

104. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired, gilded

H 4 cm; L 3,5 cm; R 2,2 cm

Inv. No. АИДЦ, т.и. 23/68

Cylindrical head with hexagonal cross-section and dish shaped and widened bottom. Decorated with stamped stylized floral ornament, repeated over segments. Red-ochre colour of firing with traces of gold plating at the surface. The neck is missing.

Site: Belgrade Fortress, NW defence wall (1968).

105. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired, gilded

H 4 cm; L 3,5 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-25

кат./cat. 100

Cylindrical head with disk shaped and widened bottom. Entire surface is decorated with wheel imprinted and stamped geometric and stylized floral ornament (distributed in horizontal zones). Brown red colour of firing with traces of gold plating at the surface. The neck is missing.

Site: Belgrade, finding circumstances unknown.

106. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 5 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1397

Tall, cylindrical head, with disk shaped and widened bottom. Entire surface is finely decorated: wheel imprinted and stamped complex geometric and stylized floral motif (palmettes, leaves).

H 3,3 cm; L 4 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. НМВР, Е-2739

Глава луле је цилиндрична; на дну је проширена у виду диска. У доњем делу је украшена: мотив цикцак линија у низу, шрафираних троуглова и листића утиснутих помоћу точкића; на диску су радијално урезане линије. Врх кратког врата је биконично проширен; украшен је низом цикцак линија и цакни. Боја печења је црвено-смеђа.
Место налаза: Врање, случајни налаз.

104. Лула

Османско царство
19. век

Глина, утиснута у калуп, печена; позлата.
H 4 cm; L 3,5 cm; R 2,2 cm
Инв. бр. АИДЦ, т. и. 23/68

кат./cat. 104

Глава луле је цилиндрична (хексагоналног пресека); на дну је проширена у виду диска. Украшена је стилизованим флоралним мотивом (утиснутим помоћу печата), који се понавља по сегментима. Боја печења је црвеноокер; на површини су видљиви трагови позлате. Врат недостаје.
Место налаза: Београдска тврђава, северозападни бедем (1968).

105. Лула

Османско царство
19. век

Глина, утиснута у калуп, печена; позлата.
H 4 cm; L 3,5 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-25

кат./cat. 105

Глава луле је цилиндрична; на дну је проширена у виду диска. По целој површини је украшена: геометријски и стилизован флорални орнамент (распореден у хоризонталне појасеве), утиснут помоћу печата и точкића. Боја печења је смеђецрвена; на површини су видљиви трагови позлате. Врат недостаје.
Место налаза: Београд, непознате околности налаза.

106. Лула

Османско царство
19. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 5 cm; L 4 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1397

Глава луле је висока и цилиндрична; на дну је проширена у виду диска. Цела површина је фино украшена: сложен геометријски и стилизован флорални мотив (палмете, листићи), утиснут помоћу печата и точкића. На дну је, такође, украшена: флорални мотив – цвет са отвореним латицама, формиран од тачкица и цртица утиснутих помоћу точкића. Боја печења је смеђа. Врат недостаје.
Место налаза: Београдска тврђава, блок XX/1.

*** Глава луле је висока и конична; на дну је рељефно профилисана – као венац крупних латица цвета (подсећа на нарцис са отвореним латицама). Дуг врат је постављен под оштрим углом.

The bottom is also decorated with floral motif - a flower with open petals, formed with wheel imprinted dots and lines. Brown colour of firing. The neck is missing.
Site: Belgrade Fortress, block XX/1.

107. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,5 cm; L 6,5 cm; R 3 cm
Inv. No. MC A-502

The bottom of the head*** is decorated with a wheel imprinted sequence of slanted indents and squares. Top of the neck is bell shaped and widened and profiled as a closed flower petals, with

a series of wheel imprinted dots. The rim is partially reconstructed.

Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

108. Pipe

Istanbul
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,5 cm; L 9,5 cm; R 1-4,5 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-205

The head*** is decorated with a stamped floral ornament (flowers with leaves) with traces of gold plating. Top of the neck is widened and bell shaped, decorated in carving with stylized floral gold plated ornament. Its bottom holds a stamped stylized floral decoration. Red-ochre colour of firing with shiny polished coating. Traces of gold plating are visible on the top surface of the flower.
Site: Belgrade, stray find.

109. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired; lead application
H 4 cm; L 9 cm; R 1-4 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-203

Head*** is decorated with lead dots applications shaped as flowers. The top of the neck is bell shaped and widened and profiled as a closed flower petals, with a series of wheel imprinted dots and stylized stamped imprinted leaves, as well as applied lead dots. The bottom contains stylized stamped floral decoration. Red-ochre colour of firing with traces of worn off coating.
Site: Belgrade, stray find.

*** The head is tall and conical; with a relief profiled bottom in shape of a wreath of large flower petals (resembles the open narcissus). Long, sharp angled neck.

107. Лула

Османско царство
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 3,5 cm; L 6,5 cm; R 3 cm
Инв. бр. МС А-502

Доњи део главе луле*** украшен је низом косих уреза и квадратића утиснутих помоћу точкића. Врх врата је звонасто проширен и профилисан као затворене латице цвета, са низом тачкастих убода изведених точкићем. Боја печења је црвеноокер. Обод је делимично реконструисан. Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

108. Лула

Истанбул
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,5 cm; L 9,5 cm; R 1–4,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-205

Глава луле*** украшена је флоралним мотивом (цвеће са лишћем), утиснутим помоћу печата, са траговима позлате. Врх врата је звонасто проширен и украшен урезивањем: стилизован флорални орнамент, позлаћен. На дну се налази стилизован флорални украс, утиснут помоћу печата. Боја печења је црвеноокер; на површини је полиран премаз. Трагови позлате видљиви су и на горњој површини цветног венца. Место налаза: Београд, случајни налаз.

109. Лула

Османско царство
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена; оловна апликација.
H 4 cm; L 9 cm; R 1–4 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-203

Глава луле*** украшена је аплицирањем оловних тачки, расутих целом површином и распоређених у облику цветића. Врх врата је звонасто проширен и профилисан као затворене латице цвета, са низом тачкастих убода изведених точкићем и стилизованих листића утиснутих помоћу печата, као и аплицираних оловних тачки. На дну се налази стилизован флорални украс, утиснут помоћу печата. Боја печења је црвеноокер, са траговима премаза који је излизан. Место налаза: Београд, случајни налаз.

110. Лула

Османско царство
19. век
Глина, утиснута у калуп.
H 3,8 cm; L 9 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1113

110. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 3,8 cm; L 9 cm; R 2 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1113

The entire surface of the head*** is decorated with applied lead dots, shaped as flowers. At the top of each petal in the flower wreath there are three lead dots applied. Top of the neck is widened and bell shaped. At the bottom there is stamped floral decoration at the top of each leaf in the wreath. Red-ochre colour of firing with shiny polished coating. The rim is partially missing. Site: Belgrade, Upper Town (1968).

кат./cat. 109

111. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired
H (2) cm; L 8,7 cm; R (1,5) cm
Inv. No. HMBP, E-132

The head*** is preserved in the lower part, decorated with indents at the top of each leave in the wreath. Top of the neck is widened and shaped like a bell, decorated with numerous carved lines. Red-ochre colour of firing worn off surface with traces of coating. Upper part of the head is missing. Site: Vranje, stray find

112. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Stamp: round with Arabic inscription, at the bottom of the neck
Clay, stamping mould, fired
H 3 cm; L 6,8 cm; R 2 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1123

The head*** is preserved in the lower part. Flower wreath with preserved traces of gold plating. Top of the neck is globular and widened, with a relief profile in shape of closed flower petals. Its additionally decorated with stamped in triangles. Red-ochre colour of firing, with polished slip on the surface and traces of gold plating. Upper part of the head is missing. Site: Belgrade Fortress, square kv.XIX/7,8,3, rubble.

113. Pipe

Ottoman Empire
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 3 cm; L 8 cm; R 1,5 cm
Inv. No. МГБ, ТА3-1117

The head**** is preserved in its lower part, with a wavy profiled disk rim. The bottom is decorated with stamping – an almond motif grouped in rhomboid fields. Top of the neck is widened, bell

Глава луле*** украшена је аплицирањем оловних тачки, расутих целом површином и распоређених у облику цветића; на врху сваке латице цветног венца се налазе по три аплициране тачке од олова. Врх врата је звонасто проширен. На дну, на врху сваке латице венца се налази флорални украс – цветови, утиснути помоћу печата. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран. Обод делимично недостаје. Место налаза: Београд, Горњи град (1968).

111. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп.

Н 2) см; L 8,7) см; R 1,5) см

Инв. бр. НМВР, Е-132

Глава луле*** очувана је у доњем делу; на врху сваке латице венца је украшена урезима. Врх врата је звонасто проширен и украшен густо урезаним линијама. Боја печења је црвеноокер; површина је излизана, са траговима премаза. Недостаје горњи део главе.

Место налаза: Врање, случајни налаз.

112. Лула

Османско царство

19. век

Печат: кружни, са арапским знацима – на дну врата.

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 3) см; L 6,8) см; R 2) см

Инв. бр. МГБ, ТА3-1123

Глава луле*** очувана је у доњем делу. Цветни венчац је украшен слојем позлате; очуван је у траговима. Врх врата је лоптасто проширен и рељефно профилисан – као затворене латице цвета; додатно је украшен троугловима, утиснутим помоћу печата. Боја печења је црвеноокер; на површина је полиран премаз, са траговима позлате. Горњи део главе недостаје.

Место налаза: Београдска тврђава, кв. XIX/8,3, шут.

113. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 3) см; L 8) см; R 1,5) см

Инв. бр. МГБ, ТА3-1117

Глава луле**** је очувана у доњем делу, а по ободу диска је валовито профилисана; на дну је украшена утискивањем помоћу печата: мотив – бадеми груписани у ромбоидна поља. Врх врата је звонасто проширен и нарежкан точкићем; на дну је утиснут мотив бадема, уоквирен полумесечастим пољем. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран. Недостаје горњи део главе.

Место налаза: Београдска тврђава, кв. XIX/14, 7.

**** Глава луле је висока и конична у горњем делу, а доњи део је у виду диска. Дуг врат је постављен под оштрим углом у односу на главу.

shaped and wheel denticulated, with an almond motif bordered with a half-moon field at the bottom. Red-ochre colour of firing, with polished slip on the surface. Upper part of the head is missing. Site: Belgrade Fortress, square XIX/14, 7.

114. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: circular, with Arabic inscription, below the rim to the left

Clay, stamping mould, fired

H 5 cm; L 9,5 cm; R 1,5-4,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1120

The lower, disk shaped part of the head**** is decorated with a series of indents on the rim; a stamped complex floral ornament at the bottom. Top of the neck is gradually widened and decorated with a series of stamped palmettes and a net of wheel imprinted rhomboids. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface. The rim is partially reconstructed.

Site: Belgrade Fortress, square XIX/14,7, 8, 3.

кат./cat. 112

115. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: oval, with Arabic inscription, on the neck to the right

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 8,5 cm; R 1,5-4 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1125

The lower part of the head**** is decorated with series of stamped volutes; on the upper side of the disc there are radial flutes, formed

in the mould. Top of the neck is bell shaped and widened, with denticulated rim. Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface. The rim is partially reconstructed.

Site: Belgrade Fortress, square XIX/14, 7, 8, 3.

116. Pipe

Ottoman Empire

19th century

Stamp: circular, with Arabic inscription, below the rim to the right

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 8,4 cm; R 2-3,5 cm

Inv. No. P33CK, т.и. 1071

Along the middle of the head**** there is a stamped stylized floral decoration in a row. On the upper part of the disc there are shallow carved slanted lines. Top of the neck is bell shaped and widened, decorated with a sequence of hatched stamped triangles. Red-brown colour of firing, with coating visible on the surface.

Site: Belgrade, Kosančićev venac square

**** The head is tall and conical in the upper part, and disk shaped in the lower. The neck is long and sharp angled.

114. Лула

Османско царство
19. век

Печат: кружни, са арапским знацима – испод обода, с леве стране.

Глина, утиснута у калуп, печена
H 5 cm; L 9,5 cm; R 1,5–4,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1120

Глава луле**** украшена је низом уреза – у доњем делу, по ободу диска; при дну се налази сложен флорални орнамент, утиснут помоћу печата. Врх врата је степенасто проширен и украшен низом палмети утиснутих помоћу печата и мрежом ромбоида утиснутих точкићем. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран. Обод је делимично реконструисан.

Место налаза: Београдска тврђава, кв. XIX/14, 7, 8, 3.

115. Лула

Османско царство
19. век

Печат: овални, са арапским знацима – на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена
H 4 cm; L 8,5 cm; R 1,5–4 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-1125

Глава луле**** је украшена у доњем делу – низом волута, утиснутих помоћу печата; на диску су, са горње стране, радијално распоређене канелуре, формиране у калупу. Врх врата је звонасто проширен и нарецкан по ивици. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран. Обод је делимично реконструисан.

Место налаза: Београдска тврђава, кв. XIX/14, 7, 8, 3.

116. Лула

Османско царство
19. век

Печат: кружни, са арапским знацима – испод обода, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена
H 4 cm; L 8,4 cm; R 2-3,5 cm
Инв. бр. РЗЗСК, т. и. 1071

По средини главе луле**** се налази стилизован флорални украс у низу, утиснут помоћу печата; са горње стране диска су плитко урезане косе линије. Врх врата је звонасто проширен; украшен је шрафираним троугловима у низу, утиснутим помоћу печата. Боја печења је црвеносмеђа; на површини су видљиви трагови премаза.

Место налаза: Београд, Косанчићев венац.

117. Лула

Османско царство
19. век

Печат: кружни са арапским знацима – испод обода, с леве стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

117. Pipe

Ottoman Empire
19th century

Stamp: circular, with Arabic inscription, below the rim to the left

Clay, stamping mould, fired
H 3,8 cm; L 7,8 cm; R 2-4 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-830

The middle section of the head**** and the disc are decorated with three rows of granules (moulded as a relief) and a flower is carved below the rim. Top of the neck is slightly widened and decorated as the head (with series of granules). Red-ochre colour of firing, with coated surface.

Site: Belgrade, Upper Town (1963/64.)

118. Pipe

Ottoman Empire
19th century

Clay, stamping mould, fired

Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the right

H 4 cm; L 5,5 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1409

a. Stamp: circular, with Arabic inscription, on the neck to the right

H 4 cm; L 5,5 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1146

b. H 4 cm; L 5,6 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-64

The head is cylindrical, with slightly convex sides, the bottom decorated with a series of wheel carved indents. Short neck with a turban profiled tip bears the same decoration. Red-brown colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress: block XX/square 1,10, rubble (1961); **a.** NW wall, rubble; **b.** finding circumstances unknown.

кат./cat. 116

119. Pipe

Ottoman Empire
19th century

Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 3,8 cm; R 2,7 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1406

a. Stamp: small, circular, on the neck to the left

H 4 cm; L 5,8 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1147

H 3,8 cm; L 7,8 cm; R 2–4 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-830

Глава луле**** је украшена по средини и на диску – са три низа гранула (рељефно формираних у калупу); испод обода је урезан цвет. Врх врата је благо проширен; украшен је као и глава (низом гранула). Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз.

Место налаза: Београд, Горњи град (1963/64).

118. Лула

Османско царство
19. век

Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 5,5 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1409

а. Печат: кружни, са арапским знацима – на врату, с десне стране.

H 4 cm; L 5,5 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1146

в. H 4 cm; L 5,6 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-64

Глава луле је цилиндрична, са благо конвексним странама; у доњем делу је украшена низом уреза назубљених помоћу точкића. На врху кратког врата, који је у облику турбана, налази се исти украс. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава: блок XX / кв. 1, 10, шут (1961); **а.** северозападни бедем, шут; **в.** непознате околности налаза.

119. Лула

Османско царство
19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 3,8 cm; R 2,7 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1406

а. Печат: мали, кружни – на врату, с леве стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 5,8 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1147

Глава луле је цилиндрична; у доњем делу је украшена двоструким низом полукругова, тачки и цртица утиснутих помоћу точкића. Врх кратког врата је у облику турбана; украшен је водоравним линијама назубљеним помоћу точкића је исти украс. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава: блок XX / кв. 1, 10, шут; **а.** северозападни бедем, шут (1961).

кат./cat. 118 в

The head is cylindrical, in the lower part decorated with a double row of wheel imprinted semi circles, dots and lines. Top of the short neck is turban shaped, decorated with wheel imprinted horizontal lines. Red-brown colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress: block XX /square 1,10, rubble; **а.** NW wall, rubble (1961)

120. Pipe

Ottoman Empire
19th century

Stamp: circular, with Arabic inscription, lower part of the neck to the right

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 5,7 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1408

а. H 4 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1402

в. H 4,4 cm; L 6 cm; R 2,4 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-676

The head is cylindrical, decorated with wheel imprinted horizontal lines below the rim and near the bottom. Top of the short neck is turban shaped – decorated with a series of wheel imprinted lines. Red-brown colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Belgrade Fortress, block XX /square 1,10, rubble.

кат./cat. 119 а

121. Pipe

Ottoman Empire
19th century

Clay, stamping mould, fired

Инв. бр. ГМВШ, Е-2221

The head of the pipe is conical; decorated beneath the rim – a stylized geometric ornament (circles and short lines), imprinted and filled with white paint. Top of the long sharp angled neck is biconically widened and decorated with a sequence of wheel

120. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Печат: кружни, са арапским знацима – на доњем делу врата, с десне стране.

Н 4 cm; L 5,7 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1408

а. Н 4 cm; L 5,8 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1402

в. Н 4,4 cm; L 6 cm; R 2,4 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-676

Глава луле је цилиндрична; испод обода и при дну је украшена водоравним линијама назубљеним помоћу точкића. Врх кратког врата је у облику турбана; украшен је низом цртица утиснутих помоћу точкића. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Београдска тврђава, блок XX / кв. 1, 10, шут.

121. Лула

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 4 cm; L 6 cm; R 3 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2221

Глава луле је конична; украшена је испод обода – стилизован геометријски орнамент (кругови и цртице) утиснут и испуњен белом бојом. Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом) је биконично проширен и украшен низом цртица, изведених точкићем. Боја печења је црвеносмеђа; на површини је премаз, полиран.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

122. Поклопац за лулу

Османско царство

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 6,2 cm; R 4,2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-878

Горњи део поклопаца је у облику купе са малом ромбоидном дршком на врху; доњи део је ваљкаст. Украс је изведен ровашењем и урезивањем: геометријски мотив (ромбови). Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, полиран. Поклопац је делимично очуван и реконструисан.

Место налаза: Београд, Горњи град, сонда Е-1/1963.

imprinted slashes. Red brown colour of firing, polished slip on the surface.

Site: Vršac, finding circumstances unknown.

122. Pipe lid

Ottoman Empire

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 6,2 cm; R 4,2 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-878

The upper part of the lid is cone shaped, with small rhomboid handle on top. The lower part is cylinder shaped; decorated with knurling and carving – a geometric motif (rhombs). Red-ochre colour of firing, polished slip on the surface. Partially preserved and reconstructed.

Site: Belgrade, Upper Town, trench E-1 (1963).

кат./cat. 122

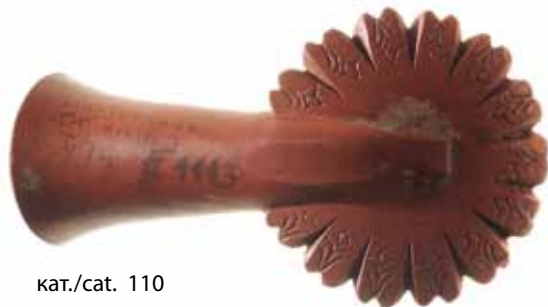

кат./cat. 115

кат./cat. 111

кат./cat. 110

кат./cat. 114

кат./cat. 113

кат./cat. 117

Турске глинене луле, 19. век / Turkish Clay Pipes, 19th century

ИТАЛИЈАНСКЕ ГЛИНЕНЕ ЛУЛЕ

ITALIAN CLAY PIPES

123. Лула

Италија, (Bassano ?)

1650 – 1750. (?)

Глина, утиснута у калуп, печена, лим

H. cm; L. cm; R. cm

Инв. бр. НМ3А, Е-3816

Глава луле је издужене цилиндричне форме; профилисана је са два вертикална ребра по средини. На дну је заобљена и украшена вертикалним наборима. На ободу је оков од танког лима, са полукалотастим поклопцем, делимично оштећеним. Врх кратког врата (постављеног под правим углом) је у облику турбана; украшен је цртицама, рељефно формираним у калупу. Боја печења је смеђецрвена.

Место налаза: Зајечар, непознате околности налаза.

Упореди: Bekić 1999/2000: 261, t.I/3.

124. Лула

Италија, Кјођо (Chioggia)

1750 – 1850.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6 cm; L 5 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМШ, ШТ-9

Лула типа „кјођо“ (Chioggiotta). Глава је бачвастог облика, украшена низом вертикалних ребара која по средини раздвајају два водоравна ребра. На дну ложишта има три везна отвора (за проток дима). Кратки врат је постављен под правим углом, на врху је украшен косим урезима. Боја печења је неуједначена, светлосмеђа; површина је оштећена (калцинисана).

Место налаза: Шабачка тврђава, непознате околности налаза.

Упореди: Bekić 1999/2000: 262, T I/8; Paš 2005, 53 / cat. 68.

125. Лула

Италија, Кјођо (Chioggia)

1750 – 1850.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5,3 cm; L 5,2 cm; R 2 cm

Инв. бр. МССМ, И-3133

Лула типа „кјођо“ (Chioggiotta). Глава је бачвастог облика, украшена по средини са два водоравна ребра. На дну ложишта има три везна отвора (за проток дима). Кратки врат је постављен под правим углом. Боја печења је неуједначен, светлосмеђа; површина је оштећена (калцинисана).

Место налаза: Сремска Митровица, непознате околности налаза.

Упореди: Gusar, 2008, 147, 151, T.1/3.

123. Pipe

Italy, (Bassano ?)

1650 – 1750. (?)

Clay, stamping mould, fired, tin

H cm; L cm; R cm

Inv. No. HM3A, E-3816

The head of the pipe is elongated and cylindrical in form, with two vertical ribs along the middle. The bottom is rounded and decorated with vertical ribs. The rim is plated with a thin sheet of tin, with a semi calotte lid, partially damaged. Top of the short right angled neck is turban shaped, decorated with relief short lines, formed in the mould. Brown red colour of firing.

Site: Zaječar, finding circumstances unknown.

Reference: Bekić 1999/2000: 261, t.I/3.

124. Pipe

Italy, Chioggia

1750 – 1850.

Clay, stamping mould, fired

H 6 cm; L 5 cm; R 2 cm

Inv. No. HMШ, ШТ-9

Chioggiotta type pipe. Barrel shaped head, decorated with vertical and two horizontal ridges in the middle section. The bottom of the fireplace contains three connected openings (for smoke flow). Short right angled neck. Uneven light brown colour of firing, with damaged surface (calcinated).

Site: Sabac Fortress, finding circumstances unknown.

Reference: Bekić 1999/2000: 262, T I/8; Paš 2005, 53 / cat. 68.

125. Pipe

Italy, Chioggia

1750 – 1850.

Clay, stamping mould, fired

H 5,3 cm; L 5,2 cm; R 2 cm

Inv. No. МССМ, И-3133

Chioggia type pipe. Barrel shaped head, decorated with two horizontal ridges in the middle section. The bottom of the fireplace contains three connected openings (for smoke flow). Short right angled neck. Uneven light brown colour of firing, with damaged surface (calcinated).

Site: Sremska Mitrovica, finding circumstances unknown.

Reference: Gusar, 2008, 147, 151, T.1/3.

АУСТРОУГАРСКЕ ГЛИНЕНЕ ЛУЛЕ AUSTRO-HUNGARIAN CLAY PIPES

126. Лула

Хабзбуршка империја (?)
Крај 17. века (?)
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 4,5 cm; L 6 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МВ, А-т.и. 45

Глава луле је цилиндрична, са заобљеним доњим делом. Дуги врат је постављен под правим углом; на врху је профилисан као турбан. Боја печења је црна; површина је углачана. Место налаза: Тврђава Бач, кв. Б-Ц / 4.

127. Лула

Хабзбуршка империја
Друга половина 17. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 4 cm; L 5,5 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-2934

Глава луле је кратка и цилиндрична, са полулопастим доњим делом; са бочне стране је украс, рељефно изведен у калупу: мотив – кругови распоређени у ромбоидно поље. Око обода је додатно украшена. Дно и врх врата украшени су троструким низом квадратића утиснутих помоћу точкића. Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом) профилисан је као турбан. Боја печења је црвеноокер. Место налаза: Вршац, случајни налаз.

128. Лула

Хабзбуршка империја
Друга половина 17. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 4,2 cm; L 6 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 27 /67

Глава луле је кратка и цилиндрична, са полулопастим доњим делом; са бочне стране је украс, рељефно изведен у калупу. Око обода на дну и врху врата додатно је украшена троструким низом квадратића утиснутих помоћу точкића. Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом) профилисан је као турбан. Боја печења је црвеноокер. Место налаза: Београдска тврђава, унутрашње утврђење (1967).

129. Лула

Хабзбуршка империја
Друга половина 17. века
Глина, утиснута у калуп, печена
L 5,5 cm; H 4 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. АИДЦ, т.и. 26 /71

Глава луле је кратка и цилиндрична, са полулопастим доњим делом; са бочне стране је украс, рељефно изведен у калупу: стилизован флорални мотив – грана са цветићима. Дуги врат (постављен под оштрим углом) има исти украс; на врху је профилисан као турбан са урезаном линијом. Боја печења је неуједначена црвеносмеђа. Место налаза: Београдска тврђава, унутрашње утврђење (1971).

кат./cat. 128

126. Pipe

Habsburg Empire (?)
The end of the 17th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 4,5 cm; L 6 cm; R 1,7 cm
Inv. No. MB, A- т.и.45

Head is cylindrical, with rounded lower part. Long right angled neck with turban profiled tip. Black colour of firing with polished surface.
Site: Fortress Bač, kv. B-Ц / 4.

127. Pipe

Habsburg Empire
The second half of the 17th century
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 5,5 cm; R. 1,7 cm
Inv. No. ГМВШ, Е-2934

Short and cylindrical head with hemispherical lower part and the relief decoration derived from the mould on the side. Motif – circles staggered in a rhomboid field – is additionally decorated around the rim at the top and bottom of the neck with triple line of wheel stamped squares. Long, sharp angled neck with turban profiled tip. Black-ochre colour of firing.
Site: Vršac, stray find.

кат./cat. 129

128. Pipe

Habsburg Empire
The second half of the 17th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,2 cm; L 6 cm; R 1,8 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 27 /67

Short cylindrical head with hemispherical lower part and the relief decoration derived from the mould on the side, additionally decorated around the rim at the top and bottom of the neck with triple line of wheel stamped squares. Long, sharp angled neck

with turban profiled tip. Red-ochre colour of firing.
Site: Belgrade Fortress, inner fortress (1967).

129. Pipe

Habsburg Empire
The second half of the 17th century
Clay, stamping mould, fired
L 5,5 cm; H 4 cm; R 1,8 cm
Inv. No. АИДЦ, т.и. 26 /71

Short cylindrical head with hemispherical lower part and the relief decoration derived from the mould on the side. Stylized floral motif – a flowering branch. Long, sharp angled neck is decorated identically and has a turban profiled tip with carved line. Uneven red-brown colour of firing.

Site: Belgrade Fortress, inner fortress (1971).

130. Лула

Хабзбуршка империја
Крај 17. и почетак 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
H 5 cm; L 4,8 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. МВ, А-ст. 3

Глава луле је цилиндрична, са полулоптастим доњим делом; рељефни украс је невшето изведен у калупу: геометријски мотив – двоструке вертикалне линије са низом тачки између. Кратки врат (постављен под оштрим углом) има исти украс; на врху је профилисан као турбан. Боја печења је неуједначена светлосмеђа (секундарно горела?). Место налаза: Бач, Бискупиа (1961).

131. Лула

Хабзбуршка империја
Прва половина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,2 cm; L 5,4 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. ЗМРУ, А-789

Глава луле је кратка и цилиндрична (благо проширеног обода), са полулоптастим доњим делом. Целом површином има рељефни украс изведен у калупу: геометријски мотив – линије, тачке и косе црте у троугаоним пољима. Кратки врат (постављен под оштрим углом) има исти украс; на врху је профилисан као турбан са троструким линијама, назубљеним помоћу точкића. Боја печења је светла црвеноокер. Место налаза: Рума, случајни налаз.

132. Лула

Хабзбуршка империја
Прва половина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,8 cm; L 5 cm; R 2 cm
Инв. бр. 33СК, Е-71

Глава луле је кратка и цилиндрична (благо проширеног обода), са полулоптастим доњим делом (профилисаним као два полу-месеца). Целом површином има рељефни украс изведен у калупу: геометријски мотив – линије, тачке и косе црте у троугаоним пољима. Кратки врат (постављен под оштрим углом) има исти украс; на врху је профилисан као турбан са троструким линијама, назубљеним помоћу точкића. Боја печења је бела.

Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз.

133 Лула

Хабзбуршка империја
Прва половина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,7 cm; L 4,8 cm; R 2,2 cm
Инв. бр. 33СК, Е-74

Глава луле је кратка и цилиндрична (благо проширеног обода), са полулоптастим доњим делом (профилисаним као два

кат./cat. 131

130. Pipe

Habsburg Empire
The end of the 17th century-beginning of 18th century
Clay, stamping mould, fired
H 5 cm; L 4,8 cm; R 1,5 cm
Inv. No. MB, A-ст.3

Cylindrical head with hemispherical lower part. Nept relief decoration derived from the mould, geometric motif of a double vertical line with a series of dots in the middle. Short, identically decorated, sharp angled neck with turban profiled tip. Uneven light brown colour of firing (secondary burning?). Site: Bač, Diocese (1961).

131. Pipe

Habsburg Empire
The first half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,2 cm; L 5,4 cm; R1,8 cm
Inv. No. ЗМРУ, А-789

Short cylindrical head with slightly widened rim and hemispherical lower part and full width relief decoration derived from the mould. Geometric motif – lines, dots and slashes in triangle shaped fields. Short, sharp angled neck is decorated identically and has a turban profiled tip with triple wheel stamped lines. Light red-ochre colour of firing.

Site: Ruma, stray find.

132. Pipe

Habsburg Empire
The first half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,8 cm; L 5 cm; R 2 cm
Inv. No. 33СК, Е-71

Short cylindrical head with slightly widened rim and hemispherical lower part profiled as a double half moon and full width relief decoration derived from the mould. Geometric motif – lines, dots and slashes in triangle shaped fields. Short, sharp angled neck is decorated identically and has a turban profiled tip with triple wheel

stamped lines. White colour of firing. Site: Sremski Karlovci, stray find.

133. Pipe

Habsburg Empire
The first half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,7 cm; L 4,8 cm; R 2,2 cm
Inv. No. 33СК, Е-74

Short cylindrical head with slightly widened rim and hemispherical lower part profiled as a double half moon. Stylized floral motif relief decoration is derived from the mould. Short, sharp angled neck is also covered with relief decoration is derived from the mould; geometric motif – lines, dots and slashes in triangle

кат./cat. 132

полумесеца). Украс је рељефно изведен из калуца: стилизован флорални мотив. Кратки врат (постављен под оштрим углом) има рељефни украс, изведен у калуца: геометријски мотив – линије, косе црте и тачке; врх је у облику турбана са урезаним линијама. Боја печења је светла црвеноокер. Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз.

134. Лула

Хабзбуршка империја
Прва половина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 6 cm; L 5 cm; R 2,2 cm
Инв. бр. 33СК, Е-72

Глава луле је висока и цилиндрична (благо проширеног обода), са полулоптастим доњим делом (профилисаним као два полумесеца). Украшена је урезаним вертикалним линијама, које су уоквирене цакнама у низу. Кратки врат (постављен под оштрим углом) има рељефни украс, изведен у калуца (тачке и косе цртице); на врху је проширен у виду турбана са урезаном линијом и низом убода утиснутих точкићем. Боја печења је светла црвеноокер. Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз.

135. Лула

Хабзбуршка империја
Прва половина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 4,7 cm; L 5 cm; R 2,2 cm
Инв. бр. 33СК, Е-73

Глава луле је висока и цилиндрична, са равним дном; украшена је урезивањем: стилизован флорални мотив – уоквирен хоризонталним линијама. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) проширен је у виду турбана са косим урезима. Боја печења је црвеноокер. Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз.

136. Лула

Хабзбуршка империја
Друга половина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена, месинг
Н 4,8 cm; L 3,7 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МГНС, Ас-1873

Глава луле је цилиндрична, са полулоптастим доњим делом; украшена је урезивањем и утискивањем помоћу цевчице: стилизован флорални мотив – формиран помоћу кругова и линија. На ободу су видљиви остаци оплате од металног лима. Боја печења је црвеноокер. Место налаза: Петроварадинска тврђава, случајни налаз. Публиковано: Гачић 2010: 102.

shaped fields, and turban profiled tip with carved lines Light red-ochre colour of firing.

Site: Sremski Karlovci, stray find.

134. Pipe

Habsburg Empire
The first half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired
H 6 cm; L 5 cm ; R 2,2 cm
Inv. No. 33СК, E-72

Tall, cylindrical head with slightly widened rim and hemispherical lower part profiled as a double half moon. It is decorated with carved slashes bordered with a series of cuts. Short, sharp angled neck is covered with relief decoration is derived from the mould; geometric motif – dots and slashes, and turban profiled tip with carved line and a series of wheel stamped dots. Light red-ochre colour of firing. Site: Sremski Karlovci, stray find.

135. Pipe

Habsburg Empire
The first half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,7 cm; L 5 cm; R 2,2 cm
Inv. No. 33СК, E-73

Tall, cylindrical head with a flat bottom, decorated with carving – stylized floral motif framed with horizontal lines. Short, sharp angled neck with turban shaped and widened tip with slashes. Red-ochre colour of firing. Site: Sremski Karlovci, stray find.

136. Pipe

Habsburg Empire
The second half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired, tin
H 4,8 cm; L 3,7 cm; R 1,8 cm
Inv. No. МГНС, Ас-1873
Reference: Гачић 2010: 102

The head is cylindrical, with a semi globular lower part; decorated in carving and tube imprinting: a stylized floral motif – formed by circles and lines. The rim is plated with brass tin. Short, sharp angled neck has a relief geometric ornament, formed in the mould. Red-ochre colour of firing. Site: Petrovaradin Fortress, stray find.

137. Pipe

Habsburg Empire
The second half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired
H 5 cm; L 4,5 cm; R 1,8 cm
Inv. No. МГНС, Л.п.157

Cylindrical head with rounded bottom, the decorations are carved and tube imprinted - stylized floral motif formed with circles and

кат./cat. 134

кат./cat. 135

137. Лула

Хабзбуршка империја
Друга половина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 5 cm; L 4,5 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МГНС, Л.п. 157

Глава луле је цилиндрична и заобљена на дну; украс је урезан и утиснут помоћу цевчице: стилизован флорални мотив – формиран од кругова и линија. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) благо је проширен. Боја печења је црвеноокер. Место налаза: Петроварадинска тврђава, случајни налаз.

138. Лула

Хабзбуршка империја
Друга половина 18. века
Глина, утиснута у калуп, печена; месинг кат./cat. 136
Н 5,4 cm; L 4,5 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГНС, Ас-1725
Публиковано: Гачић 2010: 103

Глава луле је цилиндрична, заобљеног дна; украшена је урезивањем и утискивањем помоћу цевчице: стилизован флорални мотив – формиран помоћу кругова и линија. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) је проширен, и украшен косим урезима; оковани месинганим лимом (остаци истог окова се налазе на ободу главе). Боја печења је црвеноокер; површина је углачана. Место налаза: Петроварадинска тврђава, случајни налаз.

139 Лула

Хабзбуршка империја
Друга половина 18. века кат./cat. 137
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 6,5 cm; L 4,4 cm; R 2 cm
Инв. бр. НМКИ, Е-1816
а. Н 5,7 cm; L 4,2 cm; R 2 cm
Инв. бр. НМЗР, Е- 2574

Глава луле је висока, цилиндрична и заобљена на дну; украшена је плитко урезаним вертикалним линијама, које се завршавају хоризонталним низом полукругова са тачком у средини. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) проширен је у облику турбана са косим урезима. Боја печења је светла црвеноокер. Место налаза: непознато.

140 Лула

Аустроугарска
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
Н 6,5 cm; L 4,5 cm; R 2 cm
Инв. бр. МВ, Е-4018

Глава луле је висока, цилиндрична и заобљена на дну; украшена је плитко урезаним вертикалним линијама уоквиреним са

lines. Short, sharp angled neck with a slightly widened tip. Red-ochre colour of firing.

Site: Petrovaradin Fortress, stray find.

138. Pipe

Habsburg Empire
The second half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired; brass
Н 5,4 cm; L 4,5 cm; R 2 cm
Инв. No. МГНС, Ас-1725
Reference: Гачић 2010: 103

The head is tall and cylindrical, with a semi globular lower part; decorated in carving and tube imprinting: a stylized floral ornament – formed by circles and lines. Noticeable traces of metal tin plating around the rim. Red-ochre colour of firing. The neck is missing. Site: Petrovaradin Fortress, stray find.

139. Pipe

Habsburg Empire
The second half of the 18th century
Clay, stamping mould, fired
Н 6,5 cm; L 4,4 cm; R 2 cm
Инв. No. НМК, Е-1816
а. Н 5,7 cm; L 4,2 cm; R 2 cm
Инв. No. НМЗР, Е- 2574

Tall, cylindrical head with rounded bottom, decorated with shallow carved vertical lines ending with the horizontal sequence of hemispheres with a dot in the middle. Short, sharp angled neck with a widened turban shaped tip with indents. Light red-ochre colour of firing. Site: unknown.

140. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Clay, stamping mould, fired
Н 6,5 cm; L 4,5 cm; R 2 cm
Инв. No. МВ, Е-4018

Tall, cylindrical head with a rounded bottom, decorated with shallow carved vertical lines bordered with two tendrils. Short, sharp angled neck with a turban profiled tip, with sequence of dots derived from the mould. Red-ochre colour of firing. Site: unknown.

141. Pipe

Austro-Hungarian (Debrecen?)
19th century
Clay, stamping mould, fired
Н 6,5 cm; L 4,4 cm; R 1 cm
Инв. No. ГМСУ, Е-665

The head is tall and cylindrical, with a rounded bottom; decorated with shallow engraved vertical lines bordered with two wavy lines. The rim is plated with brass tin. Top of the short, sharp

две валовнице. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) профилисан је као турбан са низом тачкица, изведених из калуца. Боја печења је црвеноокер.
Место налаза: непознато.

141 Лула

Аустроугарска
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 6,5 cm; L 4,4 cm; R 1 cm
Инв. бр. ГМСУ, Е-665

Глава луле је висока, цилиндрична и заобљена на дну; украшена је плитко урезаним вертикалним линијама уоквиреним са две валовнице. На ободу се налази оков од месинганог лима. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) профилисан је као турбан са мрежом урезаних ромбоида. Боја печења је црвеноокер.
Место налаза: непознато.

142 Лула

Аустроугарска кат./cat. 141
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 6,5 cm; L 4 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. ГМБ, Ас-603

Глава луле је висока, цилиндрична и заобљена на дну; украшена је урезаним орнаментом: геометријски мотив – линије, троуглови, цртице и кружићи (који формирају цветиће). Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) профилисан је као турбан са косим урезима. Боја печења је црвеноокер.
Место налаза: Бечеј, непознате околности налаза.

143. Лула

Аустроугарска (Дабрецен?)
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,5 cm; L 3,8 cm; R 1,2 cm
Инв. бр. ГМБ, ст. 4

Глава луле је висока, цилиндрична и заобљена на дну; украшена је ровашеним и помоћу цевчице утиснутим орнаментом: стилизован флорални мотив, формиран од геометријских елемената – низ концентричних кругова утиснутих помоћу цевчице, троуглова и квадратића. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) биконично је профилисан. Боја печења је смеђецрвена.
Место налаза: Бечеј, непознате околности налаза.

144. Лула

Аустроугарска
19. век
Глина, утиснута у калуп; бела метална легура, пресована.
H 7,8 cm; L 4,2 cm; R 2 cm
Инв. бр. МЗТ, 796

angled neck is turban shaped with a net of engraved rhomboids.
Red-ochre colour of firing.
Site: unknown.

142. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 6,5 cm; L 4 cm; R 1,8 cm
Inv. No. ГМБ, А-603

The head of the pipe is tall, cylindrical and with rounded bottom; decorated with a carved ornament: a geometric motif – lines, triangles, short lines and circles (forming flowers). Top of the short sharp angled neck is turban shaped, with carved slashes. Red-ochre colour of firing.
Site: Bečej, finding circumstances unknown.

143. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 4,5 cm; L 3,8 cm; R 1,3 cm
Inv. No. ГМБ, ст. 4

The head of the pipe is tall, cylindrical and with rounded bottom; decorated with a knurled and tube imprinted ornament: a stylized floral motif, formed by geometric elements – a sequence of tube imprinted concentric circles, triangles and squares.

Top of the short sharp angled neck is biconically profiled. Brown red colour of firing.
Site: Bečej, finding circumstances unknown.

144. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Clay, stamping mould, fired, pressed white alloy
H 7,8 cm; L 4,2 cm; R 2 cm
Inv. No. МЗТ, 796

Tall, cylindrical head with a flat bottom, decorated with two bundles of quadruple, shallow carved horizontal lines. The rim is metal plated with a brass semi-calotte lid (subsequently added). Short, sharp angled neck with a ring profiled tip, with traces of a brass plate. Red-ochre colour of firing.
Site: unknown.

145. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Stamp: rectangular with illegible Latin inscription, on the neck to the right
Clay, stamping mould, fired
H 5,3 cm; L 4,2 cm; R 2,8 cm
Inv. No. 33CK, E-69

кат./cat. 143

Глава луле је висока, цилиндрична и заравњена на дну; украшена је са два снопа четвороструких плитко урезаних водоравних линија. На ободу је метални диск са месинганим поклопцем у облику полукалате (који је накнадно додат). Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан, са траговима оплате од металног лима. Боја печења је црвеноокер. Место налаза: непознато.

145. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: правоугаон, са латиничним натписом који је нечитак – на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5,3 cm; L 4,2 cm; R 2,8 cm

кат./cat. 147

Инв. бр. 33СК, Е-69

Глава луле је цилиндрична и заобљена на дну; рељефни украс је изведен у калупу: геометријски мотив – вертикалне канелуре и волуте у доњем делу. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је неуједначена светлосива.

Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз

146. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: правоугаон, нечитак – на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5,8 cm; L 3,8 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. 33СК, Е-68

Глава луле је висока, цилиндрична и заобљена на дну; украшена је урезивањем и утискивањем помоћу печата: геометријски мотив – хоризонталне линије, косе цртице, кружићи. Кратки врат (постављен под оштрим углом) има врх у облику прстена. Боја печења је сива.

Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз.

147. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6,2 cm; L 4,2 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-2007

кат./cat. 148

Глава је висока, цилиндрична и заобљена на дну; с предње стране је украшена урезивањем и утискивањем помоћу цевчице: геометријски мотив – кругови распоређени у троугаона поља, уоквирена плитко урезаним линијама. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је неуједначена сива.

Место налаза: непознато.

Cylindrical head with a rounded bottom, with a relief decoration deriving from the mould, geometric motif – vertical flutes and volutes at the bottom. Short, sharp angled neck with a ring profiled tip. Uneven light gray colour of firing.

Site: Sr. Karlovci, stray find.

146. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: rectangular, illegible, on the neck on the right side

Clay, stamping mould, fired

H 5,8 cm; L 3,8 cm; R 1,8 cm

Inv. No. 33СК, Е-68

Tall, cylindrical head with a rounded bottom, decorated with carving and stamping, geometric motif – horizontal lines, slashes, small circles. Short, sharp angled neck with a ring profiled tip. Gray colour of firing.

Site: Sr. Karlovci, stray find.

147. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 6,2 cm; L 4,2 cm; R 2 cm

Inv. No. НМЗР, Е-2007

Tall, cylindrical head with a rounded bottom, decorated with carving and tube imprinting at the front, geometric motif – circles inside triangle fields bordered with shallow carved lines. Short, sharp angled neck with a ring profiled tip. Uneven gray colour of firing.

Site: unknown.

148. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 6,7 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Inv. No. НМЗР, Е-2576

Tall, cylindrical head with a rounded bottom, decorated with carving and tube imprinting at the front, geometric motif – circles inside triangle fields bordered with shallow carved lines. Rim is brass plated with a hinge and semi calotte lid with two half moon slots. Short, sharp angled neck with a ring profiled tip, decorated with a sequence of relief lines derived from the mould. Red-ochre colour of firing.

Site: unknown.

149. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 5,7 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Inv. No. НМСЕ, Е-147

148. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена; месингани лим, пресован.

H 6,7 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-2576

Глава је висока, цилиндрична и заобљена на дну: с предње стране је украшена урезивањем и утискивањем помоћу цевчице: геометријски мотив – кружићи распоређени у троугаона поља, уоквирена плитко урезаним линијама. Обод је опточен месинганим лимом са шарком и поклопцем у облику полукалоте са два полумесечаста прореза. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан и украшен низом цртица (рељефно изведеним из калупа). Боја печења је црвеноокер.

Место налаза: непознато.

149. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5,7 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ГМСЕ, Е-147

Глава је висока, цилиндрична и заобљена на дну; с предње стране је украшена урезивањем и утискивањем помоћу цевчице: геометријским мотив – кругови распоређени у троугаона поља, уоквирена плитко урезаним линијама. На ободу су видљиви остаци окова од лима. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је црвенонаранџаста.

Место налаза: непознато.

150. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6,3 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1960

Глава је висока, цилиндрична и заобљена на дну; с предње стране је украшена урезивањем и утискивањем помоћу цевчице: геометријским мотив – косе линије нареџкане помоћу точкића и концентрични кругови. Обод је опточен месинганим лимом са нареџканом ивицом и остацима шарке за поклопац (који недостаје). Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је црвеносмеђа.

Место налаза: непознато.

151. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: правоугаон, са латиничним натписом који је нечитак – на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

The head is cylindrical, with a semi globular lower part; decorated in carving and tube imprinting: a stylized floral motif – formed by circles and lines. Noticeable traces of tin plate on the rim.

Short, sharp angled neck has a relief geometric ornament, formed in the mould. Light orange colour of firing

Site: unknown.

150. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 6,3 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Inv. No. НМЗР, Е-1960

Tall, cylindrical head with a rounded bottom, decorated with carving and tube imprinting at the front, geometric motif – wheel carved slashes and concentric circles. Brass plated rim with a denticulated border and residua of a hinge from a missing lid. Short, sharp angled neck with a ring profiled tip. Red-ochre colour of firing.

Site: unknown.

кат./cat. 150

151. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: rectangular with illegible Latin inscription, on neck right

Clay, stamping mould, fired

H 6,2 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Inv. No. MB, Е-1701

Tall, cylindrical head with a flat bottom, decorated with carving, as well as tube and wheel imprinting, geometric motif – lines, small circles, concentric circles. Short, sharp angled neck with a ring profiled tip, with a square master's mark at the top tp the right. Red-ochre colour of firing.

Site: unknown.

кат./cat. 152

152. Pipe

Austro-Hungarian (Debrecen ?)

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 7 cm; L 4,5 cm; R 2 cm

Inv. No. НМЗР, Е-2582

Tall head with cylindrically profiled bottom, decorated in caving, knurling and wheel imprinting: stylized floral motif. Tip of the short, sharp angled neck is profiled straight, with traces of metal plating on top. Light red-ochre firing.

Site: unknown.

153. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 7,5 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ГМБШ, Е-1670

H 6,2 cm; L 4 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МВ, Е-1701

Глава луле је висока, цилиндрична и заравњена на дну; украшена је урезивањем и утискивањем помоћу цевчице и точкића: геометријски мотив – линије, кружићи, концентрични кругови. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је црвеносмеђа. Место налаза: непознато.

152. Лула

Аустроугарска (Дебрецен ?)
19. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 7 cm; L 4,5 cm; R 2 cm
Инв. бр. НМЗР, Е-2582

Глава луле је висока, цилиндрична и има профилисано дно; украшена је урезивањем, ровашењем и утискивањем помоћу точкића: стилизован флорални мотив. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) равно је профилисан; на врху се налазе остаци металног окова. Боја печења је светла црвеноокер. Место налаза: непознато.

153. Лула

Аустроугарска
19. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 7,5 cm; L 5 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-1670

Глава луле је висока, цилиндрична и има заобљено дно; нема украса. Обод и врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто су профилисани. Боја печења је црвеносмеђа. Место налаза: Вршац, случајни налаз.

154. Лула

Аустроугарска
19. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 5 cm; L 4 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. НМЗР, Е-2575

Глава луле је цилиндрична и има равно дно; украшена је урезаним вертикалним линијама, са два низа урезаних кругова. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је проширен. Боја печења је црвеноокер. Место налаза: непознато.

155. Лула

Аустроугарска
19. век

Глина, утиснута у калуп, печена
H 5,5 cm; L 4,2cm; R 2,2 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-3046

кат./cat. 155

Tall, cylindrical head with rounded bottom, without decorations. The rim and the tip of the short, sharp angled neck are ring profiled. Red-brown firing. Site: Vrsac, stray find.

154. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 5 cm; L 4 cm; R 1,8 cm
Inv. No. НМЗР, Е-2575

Cylindrical head with a flat bottom is decorated with vertical indented lines with two rows of carved in circles. Short, sharp angled neck is widened and ringed. Red-ochre firing. Site: unknown.

155. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 5,5 cm; L 4,2 cm; R 2,2 cm
Inv. No. ГМВШ, Е-3046

Cylindrical head with flat bottom is decorated with carved geometric motif – lines and a row of circles. Tip of the short neck is flat profiled. Red-brown firing. Site: Vrsac, Potporanj, stray find.

156. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 6cm; L 4,5 cm; R 1,7 cm
Inv. No. НМКИ, Е-1724

Tall, cylindrical head, its entire surface being decorated with vertical moulded lines, framed with a series of carved lines and circles. Tip of the short neck is ring profiled. Black firing. Site: unknown.

кат./cat. 156

157. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 5,8 cm; L 4 cm; R 2 cm
Inv. No. ГМВШ, Е-2915

Tall, cylindrical head, decorated with stamped geometric motif – series of triangles and vertical lines. Tip of the short neck is flat profiled. Black firing. Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

Глава луле је цилиндрична и има равно дно; украшена је урезивањем: геометријски мотив – линије и низ кругова. Врх кратког врата је равно профилисан. Боја печења је црвеносмеђа.

Место налаза: Вршац, Потпорањ, случајни налаз.

156. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 6 cm; L 4,5 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-1724

Глава луле је висока и цилиндрична; целом површином је украшена вертикалним линијама, формираним у калупу и уоквиреним низом урезаних цртица и кругова. Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: непознато.

157. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 5,8 cm; L 4 cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2915

Глава луле је висока и цилиндрична; украс је утиснут помоћу печата: геометријски мотив (низ троуглова и вертикалне линије). Врх кратког врата је равно профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

158. Лула

Непознато

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 5,7 cm; L (2,3) cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3604

Глава луле је фрагментована и цилиндрична; има рељефни украс формиран у калупу: мотив – пастир са стадом и дрво у позадини. Боја печења је тамносива.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

159. Лула

Непознато

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 3 cm; L 3,8 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2829

Глава луле је мала и ваљкаста; украшена је хоризонталним канелурама, формираним у калупу. Врат је кратак (постављен под правим углом); на врху је прстенасто профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

158. Pipe

Unknown

19th century

Clay, stamping mould, fired

Н 5,7 cm; L (2,3) cm; R 2 cm

Инв. No. ГМВШ, Е-3604

Fragmented cylindrical head with moulded relief decoration: motif – a shepherd with his herd and a tree in the back ground.

Dark gray firing.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

159. Pipe

Unknown

19th century

Clay, stamping mould, fired

Н 3 cm; L 3,8 cm; R 1,7 cm

Инв. No. ГМВШ, Е-2829

Small, cylindrical head decorated with moulded horizontal flutes. Short, right angled neck with a ring profiled tip. Black firing.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

160. Pipe

Unknown

19th century

Clay, stamping mould, fired, brass, pressed

Н 5,8 cm; L 4,5 cm; R 2 cm

Инв. No. ГМВШ, Е-2815

a. Н 6 cm; L 4,5 cm; R 2 cm

Инв. No. ГМВШ, Е-2813

Cylindrical head, profiled with vertical furrows. Tip is plated with a stripe of thin sheet metal, decorated with two rows of dotted stabs. Short neck with a ring profiled tip. Black firing.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

161. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

Н 5,8 cm; L 4,6 cm; R 2 cm

Инв. No. ГМВШ, Е-2809

Cylindrical head, profiled with vertical furrows. Short neck with a ring profiled tip. Black firing.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

162. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

Н 6 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Инв. No. ГМВШ, Е-2816

Tall, cylindrical head with polygonal cross section and without decorations. Short neck with a ring profiled tip. Black firing.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

кат./cat. 161

160. Лула

Непознато

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена; месингани лим.

H 5,8 cm; L 4,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2815

а. H 6 cm; L 4,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2813

Глава луле је ваљкаста; профилисана је на вертикалне бразде. Обод је окован траком танког лима, украшеног са два низа тачкастих убода. Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

161. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5,8 cm; L 4,6 cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2809

Глава луле је ваљкаста; профилисана је на вертикалне бразде. Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

162. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6 cm; L 4 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2816

Глава луле је висока, цилиндрична и полигоналног пресека; нема украса. Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

163. Лула

Непознато

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена; месингани лим.

H 5,8 cm; L 4 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2820

Глава луле је висока, цилиндрична и полигоналног пресека; нема украса. Обод је окован лимом, украшеним са два низа цртица. Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

164. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: BOSCOWITZ – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ГМБ, ст.3

163. Pipe

Unknown

19th century

Clay, stamping mould, fired; brass tin

H 5,8 cm; L 4 cm; R 1,7 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-2820

Tall, cylindrical head with polygonal cross section and without decorations. Tip is plated with a sheet metal, decorated with two rows of lines. Short neck with a ring profiled tip. Black firing.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

164. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

H 6 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Stamp: BOSCOWITZ – in the square field, on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

Inv. No. ГМБ, ст.3

Cylindrical head with flat bottom, its entire surface being decorated with moulded shallow horizontal flutes and stamped stars. Short neck with a ring profiled tip. Gray firing with polished coating.

Site: Becej, finding circumstances unknown.

165. Pipe

Habsburg Monarchy

19th century

Stamp: BOSKOWITZ, in a square field on the right side of the neck

Moulded clay, firing

H 5,5 cm; L 4,7 cm; R 1,7 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-224

Cylindrical head, with moulded relief depiction of a crest with a crown at the front. Short neck with a ring profiled tip. Black firing with polished surface.

Site: Belgrade, stray find..

166. Лула

Hungary (Керменд/Körmend ?)

The end of the 19th century

Stamp: PARTCH, in a square field on the right side of the neck

Moulded clay, glaze; brass tin; aluminum tin

H 7,8 cm; L 4,5 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ГМБ, Е-279

Tall, cylindrical head, decorated with a line of shallow vertical flutes below the rim. At the rim there is a metal plate with a hinge and semi circular lid with round and triangle slots. At the right side near the bottom there is a two-headed eagle imprinted in an oval field. Tip of a short, sharp angled neck is widened (ringed) and aluminum sheet metal plated. Red firing with dark ochre shiny glazed surface.

Site: Becej, finding circumstances unknown.

кат./cat. 165

Глава луле је цилиндрична и има заобљено дно; целом површином је украшена плитким водоравним канелурама (формираним у калулу) и звездицама, утиснутим помоћу печата. Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је сива; на површини је премаз, полиран. Место налаза: Бечеј, непознате околности налаза.

165. Лула

Аустроугарска
19. век

Печат: BOSKOWITZ – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калулу, печена

H 5,5 cm; L 4,7 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-224

Глава луле је цилиндрична; с предње стране се налази представа грба са круном, рељефно изведена у калулу. Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: Београд, случајни налаз.

166. Лула

Мађарска (Керменд/Кörmend ?)

Крај 19. века

Печат: PARTSCH – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калулу, печена, глеђосана; месингани лим; алуминијумски лим.

H 7,8 cm; L 4,5 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ГМБ, Е-279

Глава луле је висока и цилиндрична; испод обода је украшена низом плитких вертикалних канелура. На ободу се налази оков са шарком и полукалотастим поклопцем са кружним и троугластим прорезима. При дну је, с десне стране, у овалном пољу утиснут двоглави орао. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је проширен и окован алуминијумским лимом. Боја печења је црвена; површина је глеђосана и тамне црвеноокер боје.

Место налаза: Бечеј, непознате околности налаза.

167. Лула

Мађарска (Керменд/Кörmend ?)

Крај 19. века

Печат: PARTSCH – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калулу, глеђосана; бела метална легура.

H 8 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-569

Глава луле је висока, цилиндрична и има заобљено дно. На ободу се налази метални оков са шарком и купастим поклопцем са кружним прорезима. При дну је, с десне стране, у овалном пољу утиснут двоглави орао. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је проширен и окован металним прстеном са алком за сигурносни ланац. Боја печења је црвена; површина је глеђосана и тамне црвеноокер боје.

Место налаза: непознато

кат./cat. 167

167. Лула

Hungary (Керменд/Кörmend ?)

The end of the 19th century

Stamp: PARTSCH, in a square field on the right side of the neck

Moulded clay, glaze; white metal alloy

H 8 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Inv. No. МВ-ПМК, Е-569

Tall, cylindrical head with rounded bottom. At the rim there is a metal plating with a hinge and conical lid with round slots. At the right side near the bottom there is a two-headed eagle imprinted in an oval field. Tip of a short, sharp angled neck is widened (ringed) and metal plated with a safety chain ring. Red firing with dark red-ochre shiny glazed surface.

Site: unknown

168. Pipe

Hungary

The end of the 19th century

Stamp: PARTSCH, in a square field on the right side of the neck

Moulded clay, firing

H 7,2 cm; L 4,2 cm; R 1,7 cm

Inv. No. 33CK, Е-64

Pipe head* with a polygonal cross section, at the bottom on the right side there is a oval stamp

with a relief depiction of eagle with his wings spread. Gray firing, polished surface.

Site: Sremski Karlovci, finding circumstances unknown.

169. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 6 cm; L 4,4 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ГМБШ, Е-2817

Pipe head* with polygonal cross section, on the right side at the bottom there is a stamped leaf. Black firing.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

170. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: STIASNY EFIA/KÖRMÖCZ, in a square field on the right side of the neck with a small rosette above; in an round field on the left side of the neck there is a city emblem (a tower with a double letter S and two crouns)

Clay, stamping mould, fired; brass, pressed

H 6 cm; L 5,5 cm; R 1,9 cm

Inv. No. M3T, 797

Pipe head* with polygonal cross section and damaged (shortened) and subsequently repaired rim – brass tin metal plated, with a denticulated, leaf shaped edge. Top of the neck is brass tin metal plated with a safety chord loop. Black firing with polished surface.

Site: Temerin, finding circumstances unknown.

168. Лула

Мађарска

Крај 19. века

Печат: PARTSCH – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 7,2 cm; L 4,2 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. 33СК, Е-64

Глава луле* је полигоналног пресека; у доњем делу је, с десне стране, утиснут овални печат са рељефном представом орла раширених крила. Боја печења је сива; површина је полирана. Место налаза: Сремски Карловци, непознате околности налаза.

169. Лула

Аустроугарска

19. век

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6 cm; L 4,4 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2817

Глава луле* је полигоналног пресека; с десне стране је, при дну, помоћу печата утиснут лист. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

170. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: STIASNY EFIA/KÖRMÖCZ – у правоугаоном пољу (са малом розетом изнад), на врату, с десне стране; грб града (кула са два слова S и две куне) – с леве стране, у кружном пољу.

Глина, утиснута у калуп, печена; месинг, пресован.

H 6 cm; L 5,5 cm; R 1,9 cm

Инв. бр. МЗТ, 797

Глава луле* је полигоналног пресека; на ободу је оштећена (скраћена) и репарирана: опточена је месинганим лимом, чија је ивица нарецкана у облику листића. Врх врата је опточен месинганим прстеном на коме се налази петља за сигурносни гајтан. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: Темерин, непознате околности налаза.

171. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: S.SEILER – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. МЗТ, 799

Глава луле* је оштећена (скраћена) на ободу; при дну се, с десне стране, у овалном пољу налази амблематска аранжерија

* Глава луле је висока и цилиндрична; на дну је профилисана као шкољка. Кратки врат је постављен под оштрим углом у односу на главу; на врху је прстенасто профилисан.

171. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: S.SEILER, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, firing;

H 5 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Inv. No. M3T, 799

Pipe head* with a damaged (shortened) rim, on the right side near the bottom there is an emblematic arrangement (two sword framed with a floral net and a crown above). Black firing, polished surface.

Site: Temerin, finding circumstances unknown.

кат./cat. 170

172. Pipe

unknown

19th century

Stamp: S.SEILER, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, firing;

H 6,7 cm; L 5 cm; R 1,7 cm

Inv. no. ГМВШ, Е-3615

Pipe head* with polygonal cross section, on the right side near the bottom there is a deeply stamped depiction of a crest. Dark gray firing, damaged surface with traces of polish.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

173. Pipe

Schemnitz

First half of the 19th century

Stamp: STIASNY.SOHN/SCHEMNITZ, in a square field on the right side of the neck, with a little rosette above

Clay, stamping mould, firing;

H 6,8 cm; L 8 cm; R 2 cm

Inv. No. HMKI, E-1883

Pipe head* with polygonal cross section, decorated at the front: motif – relief of the Hungarian crest within a

branch medallion, derived from a mould. Dark red-ochre firing, with a coated polished surface.

Site: unknown.

174. Pipe

Schemnitz

The 19th century

Stamp: HÖNIGS.WW / SCHEMNITZ, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, firing, brass, pressed

H 9,5 cm; L 5,5 cm; R 1,8 cm

Inv. No.. ГМСУ, Е-666

* Tall, cylindrical head with shell profiled bottom. Short, sharp angled neck with ring profiled tip.

(два мача уоквирена флоралном врежом, са круном изнад).
Боја печења је црна; површина је полирана.
Место налаза: Темерин, непознате околности налаза.

172. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: S.SEILER – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6,7 cm; L 5 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3615

Глава луле* је полигоналног пресека; при дну се, с десне стране, налази представа грба, дубоко утиснута помоћу печата. Боја печења је тамносива; површина је оштећена и има трагове премаза.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

173. Лула

Шемниц / Schemnitz

Прва половина 19. века

Печат: STIASNY.SOHN/SCHEMNITZ – у правоугаоном пољу (са малом розетом изнад), на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6,8 cm; L 8 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-1883

Глава луле* је полигоналног пресека; с предње стране је украшена: мотив – мађарски грб у медаљону од гранула, рељефно изведен из калупа. Боја печења је тамна црвеноокер; површина је полирана.

Место налаза: непознато.

174. Лула

Шемниц / Schemnitz

19. век

Печат: HÖNIGS.WW / SCHEMNITZ – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена; месинг, пресован.

H 9,5 cm; L 5,5 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ГМСУ, Е-666

Глава луле* је полигоналног пресека. На ободу се налази месингани оков (има уздужне прорезе) са шарком и равним поклопцем. Врх врата је опточен месинганим прстеном. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: непознато.

175. Лула

Шемниц / Schemnitz

19. век

Печат: TAKACZ/SELMECZ – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране; NAGY/PAR – у овалном пољу, на врату, с леве стране.

Глина, утиснута у калуп, печена; позлата.

H 7 cm; L 5,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-2010

Pipe head* with a polygonal cross section. Brass plated rim (with vertical slots) with a hinge and a flat lid. Tip of the neck is brass ringed. Black firing with polished surface.
Site: unknown.

175. Pipe

Schemnitz

The 19th century

Stamp: TAKACZ/SELMECZ, in a square field on the right side of the neck; NAGY/PAR, in an oval filed on the left side of the neck.

Clay, stamping mould, firing; gold plated

H 7 cm; L 5,5 cm; R 2cm

Inv. No. НМЗР, Е-2010

Pipe head* with a polygonal cross section, stamped city crest at the right side, near the bottom. Black firing, with polished coated surface.

176. Pipe

Schemnitz

The 19th century

Stamp: G.REINITZ / SCHEMNITZ, in a square field on the right side of the neck; a small circle imprinted on the left

Clay, stamping mould, firing

H 6,6 cm; L 6 cm; R 2 cm

Inv. No. МГНС, Пт. 22858

Pipe head* with polygonal cross section, decorated with carving and stamping: carved lines covered with stamped floral ornament. Black firing with coated polished surface.

Site: Petrovaradin Fortress / 2003; ray 7 (54-60m), object 475.

177. Pipe

Schemnitz

The 19th century

Stamp: SCHEMNITZ, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, firing

H 9 cm; L 5 cm; R 2 cm

Inv. No. МГНС, Пт.22884

Pipe head* with polygonal cross section, undecorated. Red-ochre firing with coated polished surface resembling marble.

Site: Petrovaradin Fortress / 2003, ray 7 (54-60m), object 475.

178. Pipe

Schemnitz

Stamp: SCHMIDT/SCHEMNITZ, on the right side of the neck; crest imprinted in an oval field on the left side

Clay, stamping mould, firing

H 5 cm; L 5,5 cm; R 2 cm

Inv. No. НМЗР, Е-2941

Elongated, cylindrical head, with horizontal ridge profiled in the middle. Relief decoration derived from the mould at the front: in an oval filed there is a bust of a coal digger with a hammer in his hand, in the square field in the middle framed with a floral stems there are two horizontal hammers, surrounded by

кат./cat. 173

Глава луле* је полигоналног пресека; при дну је, с десне стране, помоћу печата утиснут грб рудника. Боја печења је црна; површина је полирана.
Место налаза: непознато.

176. Лула

Шемниц / Schemnitz
19. век

Печат: G.REINITZ / SCHEMNITZ – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране; мали круг – утиснут с леве стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6,6 cm; L 6 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГНС, Пт. 22858

Глава луле* је полигоналног пресека; целом површином украшена урезивањем и утискивањем помоћу печата: урезане линије преко којих је, помоћу печата, утиснут флорални орнамент. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: Петроварадинска тврђава / 2003; крак 7 (54–60 м), објект 475.

177. Лула

Шемниц / Schemnitz
19. век

Печат: SCHEMNITZ – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 9 cm; L 5 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГНС, Пт. 22884

Глава луле* је полигоналног пресека; нема украса. Боја печења је црвеноокер; на површини је премаз, који подсећа на мермер.

Место налаза: Петроварадинска тврђава / 2003; крак 7 (54–60 м), објект 475.

178. Лула

Шемниц

Печат: SCHMIDT/SCHEMNITZ – на врату, с десне стране; грб – утиснут с леве стране, у овалном пољу.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5 cm; L 5,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-2941

Глава луле је издужена и ваљкаста; по средини је профилисана водоравним ребром. С предње стране се налази рељефни украс изведен у калупу: попрсје рудара са чекићем у руци – у овалном пољу; два попречна чекића – у правоугаоном средишњем пољу, уоквиреном флоралном врежицом; околу тече натпис на немачком GLÜCK AUF! / S. ZEBENCSE FEL! Боја печења је црвеносмеђа; на површини је смеђецрни премаз (подсећа на мермер).

Место налаза: непознато.

** Глава луле је висока, цилиндрична и има равно дно. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом у односу на главу) прстенасто је профилисан.

German inscription: GLÜCK AUF! / S. ZEBENCSE FEL!. Red-brown firing with brown-black polished coating (resembling marble).
Site: unknown.

179. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: MANHELT in a semi circular field, on the neck to the right; a crest in a round field, on the neck to the left

Clay, stamping mould, fired; brass tin

H 6,8 cm; L 5,5 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ГМБШ, Е-3938

The head* has a polygonal cross-section. The rim is tin plated, with two rows of rectangular slots, between which there is a strip with a finely embossed floral ornament – a tendril. Black colour of firing, polished surface.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

кат./cat. 176

180. Pipe with Stem

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: Z_ _ _ASAR_E in an oval field, on the neck to the right

Clay, stamping mould, fired; white metal alloy; horn; thread

H 8,5 cm; L 6 cm; R 2,2 cm; S 26 cm

Inv. No. M3T, 597

The head* has a polygonal cross-section; an emblem arrangement imprinted in an oval field on the bottom to the right (two swords bordered with a floral web with a crown above). The rim is metal plated, with a hinge and a semi calotte lid with horizontal rectangular slots. Short stem is made of cherry wood, with a horn mouthpiece on top

and a short safety cord. Black colour of firing, polished surface.

Site: Temerin, finding circumstances unknown.

181. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: M.HÖNIN/SCHEMNITZ in a rectangular frame, on the neck to the right

Clay, stamping mould, fired

H 8,5 cm; L 5,7 cm; R 2,3 cm

Inv. No. ПЗЗСК, т.и. 425

The head* is decorated with vertical furrows, narrowed at the bottom. Black colour of firing, polished surface.

Site: Gospodjinci, gas pipeline – site 11, object 11

** Tall, cylindrical head with flat bottom. Short, sharp angled neck with ring profiled tip.

179. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: MANHELT, полукружан, на врату, с десне стране; кружни, са представом грба, на врату, с леве стране.

Глина, утиснута у калуп, печена; месингани лим.

Н 6,8 cm; L 5,5 cm; R 1,8 cm

Инв. Бр. ГМБШ, Е-3938

Глава луле* је полигоналног пресека. На ободу је месингани оков са два низа правоугаоних прореза, између којих је трака са фино искуцаним флоралним орнаментом – биљна врежица. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

180. Лула са камишем

Аустроугарска

19. век

Печат: Z _ _ ASAR_E, у овалном пољу, на врату, с десне стране

Глина, утиснута у калуп, печена; бела метална легура; рог; конач.

Н 8,5 cm; L 6 cm; R 2,2 cm; S 26 cm

Инв. бр. МЗТ, 597

Глава луле* је полигоналног пресека; при дну с десне стране, у овалном пољу, је утиснута амблематска аранжерија (два мача уоквирена флоралном врежом са круном изнад). На ободу је метални оков са шарком и полукалотаским поклопцем који има водоравне правоугаоне прорезе. Кратки камиш је од дрвета вишње; на врху је усник од рога и мали сигурносни гајтан. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: Темерин, непознате околности налаза.

181. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: M.HÖNIN/SCHEMNITZ у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 8,5 cm; L 5,7 cm; R 2,3 cm

Инв. бр. ПЗЗСК, ти. 425

Глава луле* је профилисана на вертикалне бразде, при дну је сужена. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: Госпођинци, гасовод - локалитет 11, објекат 11.

182. Лула

Шемниц / Schemnitz

19. век

Печат: FRIEDRICH SCHEMNITZ – у правоугаоном пољу (са розетом изнад), на врату, с десне стране; глава мушкарца – у овалном пољу, с леве стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 8,2 cm; L 5 cm; R 2 cm

Инв. бр. ЗЗСК, Е-65

182. Pipe

Shemnitz

19th century

Stamp: FRIEDRICH SCHEMNITZ, in rectangular field with rosette at the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 8,2 cm; L 5 cm; R 2 cm

Inv. No. 33CK, E-65

Pipe head** with polygonal cross section. Gray firing with polished, partially damaged (worn off) surface.

Site: Sremski Karlovci, finding circumstances unknown.

183. Pipe

Schemnitz

19th century

Stamp: M.HONIG.WE/_CHEMNITZ, in a square field on the right side of the neck; in an round field con the left side of the neck a silhouette of the head (unclear)

Clay, stamping mould, fired

H 6 cm; L 6 cm; R 2 cm

Inv. No. HMKI, E-1551

Pipe head** with polygonal cross section, decorated with carving and stamping: stylized floral ornament with vertical lines. Gray firing with coated, polished surface.

Site: unknown.

184. Pipe

Budapest

19th century

Stamp: W. HELLER, in a rectangular frame, on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 8,5 cm; L 4 cm; R 2 cm

Inv. No. ГМБШ, Е-3148

Tall, cylindrical head wit rounded bottom; decorated at the front: stylized floral motif, carved and stamped. Red-ochre colour of firing.

Site: Vrsac, Potporanj, stray find.

185. Pipe

Budapest

19th century

Stamp: HELLER/BUDAPEST, in a square field at the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired; aluminum tin

H 6,5 cm; L 5 cm; R 2 cm

Inv. No. МЗТ, 798

Cylindrical head, profiled with vertical furrows. Rim is plated with a thin aluminum stripe, decorated with two lines of dotted stabs. The tip of the short neck is ring profiled. Black colour of firing with polished surface.

Site: Temerin, finding circumstances unknown.

кат./cat. 179

кат./cat. 181

Глава луле** је полигоналног пресека. Боја печења је сива; површина је полирана (делимично оштећена – изгуљена). Место налаза: Сремски Карловци, непознате околности налаза.

183. Лула

Шемниц / Schemnitz
19. век

Печат: M.HONIG.WE/_CHEMNITZ – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране; силуета главе (нејасна) – у кружном пољу, с леве стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6 cm; L 6 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-1551

Глава луле** је полигоналног пресека; украшена је урезивањем и утискивањем помоћу печата: стилизован флорални орнамент са вертикалним линијама. Боја печења је сива; површина је полирана. Место налаза: непознато.

184. Лула

Будимпешта (?)

19. век

Печат: W. HELLER, – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 8,5 cm; L 4 cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3148

Глава луле је висока цилиндрична и има заобљено дно; с предње стране је украшена: стилизован флорални мотив, урезан и утиснут помоћу печата. Боја печења је црвеноокер.

Место налаза: Вршац, Потпорањ, случајни налаз.

185. Лула

Будимпешта

19. век

Печат: HELLER/BUDAPEST – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп; алумунујумски лим.

H 6,5 cm; L 5 cm; R 2 cm

Инв. бр. МЗТ, 798

Глава луле је ваљкаста; украшена је вертикалним браздама. Обод је окован траком танког лима, украшеног са два низа тачкастих убода. Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: Темерин, непознате околности налаза.

186. Лула са камишем

Будимпешта (?)

19. век

Печат: W HELLER – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

186. Pipe with stem

Budapest (?)

19th century

Stamp: W HELLER, in a square field at the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 7 cm; L 4,5 cm; R 1,5 cm; S 19 cm

Inv. No. HM3P, E-2004

Tall, cylindrical head with no decorations. Tip of the short sharp angled neck is ring profiled. Black colour of firing. Short stem made of wood with bark.

Site: unknown.

187. Pipe

Budapest

19th century

Stamp: HELLER F/BUDAPEST, in an oval field, on the neck, on the right site

Clay, stamping mould, fired; brass tin

H 6 cm; L 5 cm; R 2 cm

Inv. No. MB, П-633

Cylindrical head with a relief molded decoration: heraldic motif framed with an oval field. Brass plated rim decorated with a series of indents. Top of the sharp angled neck is widened (ringed). Dark gray colour of firing.

Site: unknown.

188. Pipe

Budapest

19th century

Stamp: _LLER. F/BUDAPEST, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 4,4 cm; L 4 cm; R 1,5 cm

Inv. No. MB, П-631

Cylindrical head with a rounded bottom, near the bottom at the right there is a imprinted circle with a vague depiction. Top of the sharp angled neck is widened (ringed) and decorated with a series of dashes. White-gray colour of firing with polished surface.

Site: unknown.

189. Pipe

Habsburg Monarchy

The end of the 19th century

Stamp: HELLER, on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 6 cm; L 4,2 cm; R 1,8 cm

Inv. No. MCCM, E-225

Tall, cylindrical head, decorated with mould derived vertical lines below the rim. The rim is ring profiled and tin metal plated (the lid is missing). Tip of the short neck is ring profiled, decorated with caved lines (identical to the ones below the rim). Red-ochre colour of firing with polished surface.

Site: unknown.

кат./cat. 182

кат./cat. 183

Глина, утиснута у калуп, печена
H 7 cm; L 4,5 cm; R 1,5 cm; S 19 cm
Инв. бр. НМЗР, Е-2004

Глава луле је висока и цилиндрична; нема украса. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Кратки камиш је од дрвета вишње са кором.
Место налаза: непознато.

187. Лула

Будимпешта
19. век

Печат: HELLER F/BUDAPEST– у овалном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена; месингани лим.

H 6 cm; L 5 cm; R 2 cm
Инв. бр. МВ, П-633

Глава луле је цилиндрична; рељефни украс је формиран у калупу: хералдички мотив уоквирен овалним пољем. На ободу је месингани лим, који је украшен низом цртица. Врх врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је проширен. Боја печења је тамносива.
Место налаза: непознато.

188. Лула

Будимпешта
19. век

Печат: LLER. F/BUDAPEST – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,4 cm; L 4 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. МВ, П-631

Глава луле је цилиндрична и има заобљено дно; при дну је, с десне стране, утиснут круг са нејасном представом. Врх врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је проширен и украшен низом цртица. Боја печења је белосива; површина је углачана.
Место налаза: непознато.

189. Лула

Аустроугарска
Крај 19. века

Печат: HELLER – на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена; лим.
H 6 cm; L 4,2 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МССМ, Е-225

Глава луле је висока и цилиндрична; испод обода је украшена вертикалним линијама, које су изведене у калупу. Обод је прстенасто профилисан и окован танким лимом (поклопац недостаје). Врх кратког врата је прстенасто профилисан; украшен је урезаним линијама (као испод обода). Боја печења је црвеноокер; површина је полирана.
Место налаза: непознато.

190. Pipe

Austro-Hungarian

The end of the 19th century

Stamp: HELLER, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 6,4 cm; L 4,4 cm; R 2 cm

Inv. No. МССМ, Е-1181

Tall, cylindrical head with polygonal cross section and without decoration. Ring profiled, tin metal plated tip with partially preserved hinge for the missing lid. Tip of the short neck is ring profiled. Red-ochre colour of firing with polished surface.

Site: unknown.

кат./cat. 187

191. Pipe

Austro-Hungarian

The end of the 19th century

Clay, stamping mould, fired

H 6 cm; L 4,2 cm; R 1,8 cm

Inv.No. МССМ, И-3128

Tall, cylindrical head with polygonal cross section and without decoration. Rim and the tip of the short neck are ring profiled. Dark brown colour of firing with shiny polished surface.

Site: unknown.

192. Pipe

Austro-Hungarian

End of 19th century

Stamp: HELLER _ / BUDAPEST in a rectangular

frame, on the neck to the right

Clay, stamping mould, fired

H 3 cm; L 4 cm; R 1,5 cm

Inv. No. НМШ, ШТ-81

The head is fragmented, the rim is missing; the sides of the bottom are decorated: a stamped horse head in a round field. Top of the short, right angled neck is profiled like a ring and decorated with notches. Black colour of firing.

Site: Sabac Fortress, finding circumstances unknown.

кат./cat. 188

193. Pipe

Austro-Hungarian

The end of the 19th century

Stamp: _RM_EIT, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 6,4 cm; L 4,2 cm; R 2 cm

Inv. No. НМЗР, Е-1959

Tall, cylindrical head with rounded bottom. Tin brass plated rim, decorated with embossed horizontal lines. Tip of the short, sharp angled neck is ring profiled. Dark gray colour of firing.

Site: unknown.

190. Лула

Аустроугарска

Крај 19. века

Печат: HELLER – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6,4 cm; L 4,4 cm; R 2 cm

Инв. бр. МССМ, Е-1181

Глава луле је висока, цилиндрична и полигоналног пресека; нема украса. Обод је прстенасто профилисан и окован танким лимом са делимично очуваним шарком за поклопац (који недостаје). Врх кратког врата је прстенасто профилисан. Боја печења је црвеноокер; површина је полирана. Место налаза: непознато.

191. Лула

Аустроугарска

Крај 19. века

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6 cm; L 4,2 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. МССМ, И-3128

Глава луле је висока, цилиндрична и полигоналног пресека; нема украса. Обод главе и врх кратког врата су прстенасто профилисани. Боја печења је тамносмеђа; површина је полирана. Место налаза: непознато.

192. Лула

Аустроугарска

Крај 19. века

Печат: HELLER _ / BUDAPEST – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена; бакарни лим (?).

H 3 cm; L 4 cm; R 1,5 cm

Инв. бр. НМШ, ШТ-81

Глава луле је фрагментована, обод недостаје; бочне стране, у доњем су украшене: у кружном пољу је представа главе коња, утиснута помоћу печата. Врх кратког врата (постављеног под правим углом) прстенасто је профилисан и украшен урезима. Боја печења је црна. Место налаза: Шабачка тврђава, непознате околности налаза.

193. Лула

Аустроугарска

Крај 19. века

Печат: _RM_EIT – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6,4 cm; L 4,2 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1959

Глава луле је висока, цилиндрична и има заобљено дно. Обод је окован траком месинганог лима, који је украшен искуцаним водоравним линијама. Врх кратког врата (постављеног под

кат./cat. 190

кат./cat. 192

194. Pipe

Austro-Hungarian

19th centuryStamp: *Podrecs*, in an oval field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H (4) cm; L 6 cm; R 1,8 cm

Inv. No. МГНС, Ал-156

Fragmented pipe, with preserved bottom profiled as a lion with a mane. Tip of the short neck is widened and ring profiled. Gray colour of firing.

Site: Petrovaradin Fortress, stray find.

195. Pipe

Austro-Hungarian

19th centuryStamp: *Podrecs*, in an oval field on the left side of the neck, a large round stamp with heraldic motif – unclear crest, at the bottom

Clay, stamping mould, fired

H 6 cm; L 4,5 cm; R 2,4 cm

Inv. No. МГНС, Ас-1863

Elongated, conical head, with molded horizontal grooves profiled at the bottom, with a series of carved undulations in the center. Tip of the short, sharp angled neck is widened (ringed). At the bottom there is a round stamp with an unclear heraldic motif. Black colour of firing with polished surface.

Site: Petrovaradin Fortress, stray find..

196. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: TOCH JOS. PAPA, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 4,3 cm; R 1,6 cm

Inv. No. МГНС, Ас-1872

Cylindrical, partially fragmented head (with a missing rim), full length decoration with geometric ornament – hatched rhomboid fields and lines formed as undulations (alternating), stamped, and wheel and tube imprinted. Tip of the sharp angled neck is widened (ringed) and decorated in steep

indents. Black colour of firing with polished surface.

Site: Petrovaradin Fortress, stray find.

197. Pipe

Austro-Hungarian

19th centuryStamp: *Iglo I.U.*, in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 7,2 cm; L 4,2 cm; R 1,7 cm

Inv. No. МГНС, Ас-1864

Tall, cylindrical head with polygonal cross section and no decorations. Tip of the short neck is widened (ringed) and

оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је тамносива.

Место налаза: непознато.

194. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: *Podreca* – у овалном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H (4) cm; L 6 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. МГНС, Ал-156

Лула је фрагментована; у доњем делу је очувана и профилисана као глава лава са гривом. Врх кратког врата је проширен и прстенасто профилисан. Боја печења је сива.

Место налаза: Петроварадинска тврђава, случајни налаз.

195. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: *Podreca* – у овалном пољу, на врату, с леве стране; велики кружни печат са хералдичким мотивом, грбом (који није јасан) – на дну.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6 cm; L 4,5 cm; R 2,4 cm

Инв. бр. МГНС, Ас-1863

Глава луле је издужена и конична;

у доњем делу је профилисана водоравним браздама, формираним у калупу. По средини се налази низ урезаних валовница. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је проширен; на дну се налази кружни печат са хералдичким мотивом, који није јасан. Боја печења је црна; површина је полирана.

Место налаза: Петроварадинска тврђава, случајни налаз

196. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: ТОСН JOS. PAPA – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4 cm; L 4,3 cm; R 1,6 cm

Инв. бр. МГНС, Ас-1872

Глава луле је цилиндрична и делимично фрагментована (недостаје обод); целом површином је украшена: геометријски орнамент – шрафирана ромбоидна поља и цртице формиране као валовница (наизменично се смењују), утиснут помоћу пчата, точкића и цвечице. Врх врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је проширен и украшен косим урезима. Боја печења је црна; површина је углачана.

Место налаза: Петроварадинска тврђава, случајни налаз

decorated with a series of lines and stylized floral wheel imprinted ornament. Black colour of firing.

Site: Petrovaradin Fortress, stray find.

198. Pipe

Austro-Hungarian, Wiener Neustadt

19th century

Stamp: A. RESS, in a square field with rounded corners and a double-headed eagle (vague) on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H (7) cm; L 6,7 cm; R 1,3 cm

Inv. No. МГНС, Пт-22887

Top of the head is cylindrical, partially fragmented (the rim is missing), lower part is shaped as a semi calotte and profiled as a flower petal. Tip of the long, sharp angled neck is ring profiled, and the bottom is ridge profiled. Red-ochre colour of firing with polished surface.

Site: Petrovaradin Fortress / 2003, ray 7 (54-60m), object 475.

кат./cat. 194

199. Pipe

Austro-Hungarian, Wiener Neustadt

19th century

Stamp: A. RESS, in a square field with rounded corners and a double-headed eagle (vague) on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H (6,5) cm; L 5 cm; R 1,1 cm

Inv. No. МГНС, Пт-22890

Top of the head is cylindrical, partially fragmented (the rim is missing), lower part is shaped as a semi calotte and profiled as a flower petal. Tip of the long, sharp angled neck is ring profiled, and the bottom is ridge profiled. Red-ochre colour of firing with polished surface.

Site: Petrovaradin Fortress / 2003, ray 7 (54-60m), object 475

кат./cat. 196

200. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: FRANZ / BRUNNER, with a small crown alongside, all in oval filed on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H (1,8) cm; L 5,5 cm; R 1,2 cm

Inv. No. МГНС, Пт-9674

Pipe head is preserved only in its semi calotte lower part, decorated with vertical rows of granules (plastically derived from the mold). Tip of the long neck is crown shaped. Red-orange colour of firing with polished surface.

Site: Petrovaradin Fortress / 2002, ray 1 B (92-96m), 2nd e.l.

197. Лула

Аустроугарска
19. век

Печат: *Iglo I.U* – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена
H 7,2 cm; L 4,2 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. МГНС, Ас-1864

Глава луле је висока, цилиндрична и полигоналног пресека; нема украса. Врх кратког врата је прстенасто проширен и украшен низом цртица и стилизованим флоралним мотивом, утиснутим помоћу точкића. Боја печења је црна.

Место налаза: Петроварадинска тврђава, случајни налаз.

198. Лула

Аустроугарска, Бечко Ново Место (Wiener Neustadta)

19. век

Печат: A. RESS – у правоугаоном пољу са заобљеним угловима; двоглави орао (нејасан) – на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена
H (7) cm; L 6,7 cm; R 1,3 cm

Инв. бр. МГНС, Пт-22887

Глава луле је цилиндрична и делимично фрагментована у горњем делу (недостаје обод); у доњем делу је полулоптаста и рељефно профилисана у виду цветне латице. Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан; на дну има наглашено ребро. Боја печења је црвеноокер; површина је полирана.

Место налаза: Петроварадинска тврђава / 2003; крак 7 (54–60 м), објекат 475.

199. Лула

Аустроугарска, Бечко Ново Место (Wiener Neustadta)

19. век

Печат: A. RESS – у правоугаоном пољу са заобљеним угловима; двоглави орао (нејасан) – на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена
H (6,5) cm; L 5 cm; R 1,1 cm

Инв. бр. МГНС, Пт-22890

Глава луле је цилиндрична и делимично фрагментована у горњем делу (недостаје обод); у доњем делу је полулоптаста и рељефно профилисана у виду цветне латице. Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан; на дну има наглашено ребро. Боја печења је црвеноокер; површина је полирана.

Место налаза: Петроварадинска тврђава / 2003; крак 7 (54–60 м), објекат 475.

кат./cat. 197

201. Pipe

Аустро-Хунгарска
19th century

Stamp: FRANC KOCH in a square field and a fleur de lys in an oval field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H (7) cm; L 7 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ГМБШ, E-3877

Top of the head is cylindrical with polygonal cross section; partially fragmented (the rim is missing). Tip of the long, sharp angled neck is ring profiled and decorated with a series of indents. Red-orange colour of firing with polished surface.

Site: Vrsac, finding circumstances unknown.

202. Pipe

Аустро-Хунгарска
19th century

Stamp: BAJA (?), in a square field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 6 cm; L 5,4 cm; R 1,7 cm

Inv.No. 33CK, E-67

Tall, cylindrical head decorated with carving and wheel imprinting, geometrical motif (lines and dots). Top of the short, sharp angled neck is ring profiled and decorated with a series of lines; bottom being keel

profiled. Gray colour of firing with partially damaged surface.

Site: Sremski Karlovci, stray find.

кат./cat. 198

203. Pipe

Аустро-Хунгарска
19th century

Stamp: AMSTÖTER, in an oval field on the right side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 5,5 cm; L 7 cm; R 1,8 cm

Inv. No. M3T, 795

Oval head resembling a flask, its entire surface being decorated: stylized, radial floral motif, staggered in four segments around the central hatched circle. Decoration is mold derived and stamped. Tip of the short, sharp angled neck is ring profiled, with relief flower petals at the bottom. Red-ochre colour of firing, with dark traces of paint or glaze on the surface (vague).

Site: Temerin, finding circumstances unknown.

See also: Haider-Orgona-Ridovics 2000: XXIX, C.n.9/15

204. Pipe

Аустро-Хунгарска

The end of the 19th century

Clay, stamping mould, fired; copper tin (?).

H 9,7 cm; L 5,5 cm; R 2 cm

Inv. No. MB, E-9216

200. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: FRANZ / BRUNNER, мала круна (поред) – у овалном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H (1,8) cm; L 5,5 cm; R 1,2 cm

Инв. бр. МГНС, Пт-9674

Глава луле је очувана само у доњем делу, који је полулоптаст и украшен вертикалним низовима гранула (пластично изведеним у калупу). Врх дугог врата је обликован у виду круне. Боја печења је црвеноранџаста; површина је полирана.

Место налаза: Петроварадинска тврђава / 2002; крак 1 Б (92–96 м), 2. о. с.

201. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: FRANC KOCH – у правоугаоном пољу; цвет љиљана – у овалном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H (7) cm; L 7 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3877

Глава луле је цилиндрична у горњем делу; полигоналног је пресека. Делимично је фрагментована (недостаје обод). Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан и украшен низом уреза. Боја печења је црвеноранџаста; површина је полирана.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза

202. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: ВАЈА (?) – у правоугаоном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

H 6 cm; L 5,4 cm; R 1,7 cm

Инв. бр. ЗЗСК, Е-67

Глава луле је висока и цилиндрична; украшена је урезивањем и утискивањем помоћу точкића: геометријски мотив (линије и тачке). Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан и украшен низом цртица; на дну је профилисан као кобилица. Боја печења је сива; површина је делимично оштећена.

Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз.

203. Лула

Аустроугарска

19. век

Печат: AMSTÖTER – у овалном пољу, на врату, с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

кат./cat. 200

кат./cat. 201

Tall, cylindrical head, decorated on the sides near the bottom with tube imprinted circles arranged in a triangle filed. Metal plated rim with denticulated rim, with a hinge and conical lid with a granule on top. Tip of the short, sharp angled neck is ring profiled. Black colour of firing.

Site: Sremska Kamenica, stray find.

205. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Stamp: vague (CAFFE COLLI ?) on the left side of the neck

Clay, stamping mould, fired

H 6,6 cm; L 5,3 cm; R 2,2 cm

Inv. No. 33CK, E-70

Tall, cylindrical head with polygonal cross section and flat bottom. Entire surface is decorated: stylized geometrical ornament (crossed lines, dots and half circles) distributed in arch shaped fields; relief molded. Short, sharp angled neck tip is turban shaped, decorated in relief dotted ornament. White colour of firing.

Site: Sremski Karlovci, stray find.

206. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 7 cm; L 5,7 cm; R 2 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-2930

Tall, cylindrical head with polygonal cross section and flat bottom. Its entire surface is decorated with stylized relief molded floral ornament. Short, sharp angled neck tip is turban shaped. White colour of firing.

Site: Vrsac, Andje Rankovic St., stray find.

207. Pipe

Austro-Hungarian

Second half of the 19th century

Stamp: HELLER, on the right side of the neck; B.PEST, on the left side of the neck; both stamped in square fields

Clay, stamping mould, fired

H 7cm; L 6cm; R 2,2cm

Inv.No. МССМ, И-3127

Tall, cylindrical head with polygonal cross section. Its entire surface is decorated with stylized relief molded floral ornament, distributed in arch shaped fields. In square fields stylized floral and geometrical motif, floral motif at the bottom. Short, sharp angled neck tip is widened (ringed) and decorated with indents. White colour of firing.

Site: Sremska Mitrovica, finding circumstances unknown.

208. Pipe

Habsburg Monarchy

Second half of the 19th century

Clay, stamping mould, fired

H 5,5 cm; L 7 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МЗТ, 795

Глава луле је овална; подсећа на чутурицу. Цела површина главе је украшена: стилизован флорални мотив – радијално распоређен у четири сегмента око централног круга, који је шрафиран; украс је изведен из калуца и утиснут помоћу печата. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан; на дну су латице, рељефно изведене. Боја печења је црвеноокер; на површини су видљиви тамни трагови боје или глеђи (нејасно). Место налаза: Темерин, непознате околности налаза. Упореди: Haider–Orgona–Ridovics 2000: XXIX, С. n. 9/15.

204. Лула

Аустроугарска
Крај 19. века
Глина, утиснута у калуп, печена; бакарни лим (?).
H 9,7 cm; L 5,5 cm; R 2 cm
Инв. бр. МВ, Е-9216

Глава луле је висока и цилиндрична; с бочних страна је, при дну, украшена круговима (распореденим у троугаоно поље), који су утиснути помоћу цевчице. На ободу се налази оков (нарецканих ивица) са шарком и купастим поклопцем са гранулом на врху. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је црна. Место налаза: Сремска Каменица, случајни налаз.

205. Лула

Аустроугарска
19. век
Печат: нејасан (назире се CAFFE COLLI ?) – на врату, са леве стране.
Глина, утиснута у калуп, печена
H 6,6 cm; L 5,3 cm; R 2,2 cm
Инв. бр. ЗЗСК, Е-70

Глава луле је висока, цилиндрична, полигоналног пресека и има равно дно. Цела површина главе је украшена: стилизован геометријски орнамент (линије које се укрштају, тачке и полукругови) – распоређен у лучна поља; рељефно је изведен у калупу. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) у облику је турбана; украшен је рељефним тачкастим мотивом. Боја печења је бела. Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз.

206. Лула

Аустроугарска
19. век
Глина, утиснута у калуп, печена
H 7 cm; L 5,7 cm; R 2 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-2930

Глава луле је висока, цилиндрична, полигоналног пресека и има равно дно. Цела површина главе је украшена: стилизован флорални орнамент – рељефно изведен у калупу. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) у облику је турбана. Место налаза: Вршац, Улица Анђе Ранковић, случајни налаз.

H 6,5 cm; L 4,5 cm; R 2 cm
Inv. No. ГМВШ, Е-4094

Tall, cylindrical head with a flat bottom, its entire surface is decorated in relief: geometrical ornament (vertical rows of relief molded dots). Short neck tip is turban shaped, decorated with relief mold derived wave lines and dots. Uneven white-gray colour of firing.
Site: Vrsac, finding circumstances unknown

209. Pipe

Habsburg Monarchy
Second half of the 19th century
Stamp: letters CA., partially visible, on the left side of the neck; E... on the right side of the neck
Clay, stamping mould, fired
H 7 cm; L (3,5) cm; R 2 cm
Inv. No. МГНС т.и.10020

Tall, cylindrical head with polygonal cross section and flat bottom. Its entire surface is decorated with stylized relief mold derived floral ornament, distributed in six square fields (in identical pairs). White firing. The neck is missing.
Site: Petrovaradin Fortress / 2002, ray 16, object 135.

210. Lid

Habsburg Monarchy
19th century
Clay, stamping mould, fired
H 2cm; R 2,7 cm
Inv. No. МГНС т.и.25957
Semi calotte lid with granule on top and three round slots. Light purple firing.
Site: Petrovaradin Fortress / 2003, ray 3, object 508-510.

кат./cat. 195

кат./cat. 202

207. Лула

Аустроугарска

19. век

Друга половина 19. века

Печат: HELLER – на врату, с десне стране; В.PEST – на врату, с леве стране (оба утиснута у правоугаона поља).

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 7 cm; L 6 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. МССМ, И-3127

Глава луле је висока, цилиндрична и полигоналног пресека. Цела површина главе је украшена: стилизован флорални орнамент – распоређен у лучна поља, рељефно изведен у калупу; стилизован флорални и геометријски мотив – у правоугаоним пољима; флорални мотив – на дну. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је проширен и украшен урезима. Боја печења је бела.

208. Лула

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 6,5 cm; L 4,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-4094

Глава луле је висока, цилиндрична и има равно дно; целом површином је рељефно украшена: геометријски орнамент – вертикални низови тачки, рељефно изведени у калупу. Врх кратког врата је у облику турбана; украшен је таласастим линијама и тачкама, рељефно изведеним у калупу. Боја печења је неуједначена белосива.

Место налаза: Вршац, непознате околности налаза.

209. Лула

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Печат: слова СА... (делимично видљива) – на врату, с леве стране; Е... – с десне стране.

Глина, утиснута у калуп, печена

Н 7 cm; L (3,5) cm; R 2 cm

Инв. бр. МГНС т. и. 10020

Глава луле је висока, цилиндрична, полигоналног пресека и има равно дно; целом површином је украшена: стилизован флорални орнамент – распоређен у шест правоугаоних поља (по два идентична поља), рељефно изведен у калупу. Боја печења је бела. Врат недостаје.

Место налаза: Петроварадинска тврђава / 2002; крак 16, објекат 135.

210. Поклопац

Аустроугарска

Н 2 cm; R 2,7 cm

Инв. бр. МГНС т. и. 25957

Поклопац је полукалотаст; на врху има гранулу и три кружна прореца. Боја печења је светлоружичаста.

Место налаза: Петроварадинска тврђава / 2003; крак 3, објекат 508–510.

ЛУЛЕ СА АНТРОПОМОРОФИМ МОТИВИМА

211. Лула

Непознато

18. – 19. век (?)

Глина, утиснута у калупу, печена

H 4 cm; L 8,7 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-210

Лула је у облику људске главе са наглашеним очима, носем и ушима. Врат је под правим углом; на врху је лоптаст са продужетком у облику листа (украшеног косим урезима). Боја печења је бела. Недостаје обод.

Место налаза: Београдска тврђава, случајни налаз.

212. Лула

Непознато

18. – 19. век (?)

Глина, утиснута у калупу, печена

H 5,3 cm; L 5,2 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. 33СК, Е-63

Лула је у облику људске главе са наглашеним очима. Обод је кружног пресека, профилисан као турбан са косим урезима. Кратки врат (постављен под оштрим углом) у облику је волуте.

Боја печења је светлосмеђа.

Место налаза: Сремски Карловци, случајни налаз.

213. Лула

Непознато

18. – 19. век (?)

Глина, утиснута у калупу, печена

H 3,7cm; L 4cm; R 1,5cm;

Инв. бр. ГМВШ, Е-2829

Глава луле је кратка и цилиндрична; у доњем делу је рељефно профилисана (назире се људски лик). Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, случајни налаз.

214. Лула

Непознато

18. – 19. век (?)

Глина, утиснута у калупу, печена; месингани лим.

H 2,7cm; L 4cm; R 1,5cm;

Инв. бр. ГМВШ, Е-2824

Глава луле је кратка и цилиндрична; у доњем делу је рељефно профилисана (назире се

HUMAN EFFIGY PIPES

211. Pipe

Unknown

18th - 19th century (?)

Clay, stamping mould, fired

H 4 cm; L 8,7 cm; R 2 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-210

Clay pipes in the shape of a human head with pronounced eyes, nose and ears. The neck at the right angle, with a ball shaped tip and a leaf shaped extension decorated with slant notches. The rim is missing. White colour after firing.

Site: Belgrade Fortress, stray find.

212. Pipe

Unknown

18th - 19th century (?)

Clay, stamping mould, fired

H 5,3 cm; L 5,2 cm; R 1,8 cm;

Inv. No. 33СК, Е-63

Clay pipes in the shape of a human head with pronounced eyes. The rim with a circular cross-section, profiled as a turban with slant notches. The neck is short, volute shaped and acute angled. Light brown colour after firing.

Site: Sremski Karlovci, stray find.

213. Pipe

Unknown

18th - 19th century (?)

Clay, stamping mould, fired

H 3,7 cm; L 4 cm; R 1,5 cm;

Inv. No. ГМВШ, Е-2829

The head is short and cylindrical, its lower part covered with relief (a human image can be perceived). The neck is short, acute angled, with a ring shaped rim. Black colour after firing.

Site: Vršac, stray find.

214. Pipe

Unknown

18th - 19th century (?)

Clay, stamping mould, fired; brass tin

H 2,7 cm; L 4 cm; R 1,5cm;

Inv. No. ГМВШ, Е-2824

The head is short and cylindrical, its lower part covered with relief (a human image can

кат./cat. 211

кат./cat. 212

људски лик). Обод је опточен траком месинганог лима, чије су ивице украшене низом искуцаних тачки. Врх кратког врата (постављен под оштрим углом) прстенасто је профилисан. Боја печења је црна.

Место налаза: Вршац, случајни налаз.

215. Лула

Непознато

19. век (?)

Глина, утиснута у калупу, печена, глеђосана.

H 2,5cm; L 4,5cm; R 1,7cm;

Инв. бр. MB, E-11

Лула је у облику главе мушкарца са брковима, наглашених очију и уста. Обод луле је кружног пресека, профилисан као турбан са косим урезима (формираним у калупу). Врх кратког врата (постављен под оштрим углом) у виду турбана са косим урезима. Боја печења је бела. Површина је превучена сјајном тамнозеленом глеђу.

Место налаза: Нови Сад, случајни налаз.

216. Лула

Непознато

19. век

Глина, утиснута у калупу, печена

H 5cm; L 2,5cm; R 2,2cm

Инв. бр. ГМВШ, E-2306

Лула је у облику главе мушкарца са дугим брковима и цилиндром. Боја печења је сива; на површини је тамносиви премаз. Врат недостаје.

Место налаза: Вршац, случајни налаз.

217. Лула

Непознато

19 век (?)

Глина, утиснута у калуп, печена

H 5 cm; L 4 cm; R 1,2 cm;

Инв. бр. НМЗР, E-2013

Глава луле је профилисана као путуња (дрвена посуда) са грођем коју на леђима носи стојећа женска фигура, обучена у хаљину са кецељом; на дну је чокоће винове лозе (рељефно дато). Боја печења је белосмеђа. Врх кратког врата је прстенасто проширен.

Место налаза: непознато.

218. Лула

Аустроугарска

Половина 19. века

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4,7 cm; L 5 cm; R 2 cm;

Инв. бр. MB, П-632

Глава луле је цилиндрична, обод је прстенасто проширен, на дну је заобљена; с предње стране је рељефно украшена: у овалном пољу је портрет песника Лажоша Кошута, са латиничним натписом околу - KOSCUTH LAJOS и годином 1848. Врат је постављен под правим углом, на врху је прстенасто проширен. Боја печења је сива.

Место налаза: непознато.

be perceived). The rim is brass plated, its edge decorated with a series of embossed dots. The neck is short, acute angled, with a ring shaped tip. Black colour after firing.

Site: Vršac, stray find.

215. Pipe

Unknown

19th century

Clay, stamping mould, fired, enamelled

H 2,5 cm; L 4,5 cm; R 1,7 cm;

Inv. No. MB, E-11

The pipe is shaped as a male head with moustaches, with pronounced eyes and mouth. The rim with circular cross-section, profiled as a turban with slant notches (modelled in the mould). The neck is short, acute angled, its tip shaped as a turban with slant notches. White colour after firing. The surface is coated with shiny dark green enamel.

Site: Novi Sad, stray find.

216. Pipe

Unknown

19th century

Clay, stamping mould, fired

H 5 cm; L 2,5 cm; R 2,2 cm;

Inv. No. ГМВШ, E-2306

The pipe is shaped as a male head with long moustaches and a cylinder hat. Grey colour after firing, with dark gray surface glaze. The neck is missing.

Site: Vršac, stray find.

217. Pipe

Unknown

19th century (?)

Clay, stamping mould, fired

H 5 cm; L 4 cm; R 1,2 cm;

Inv. No. НМЗР, E-2013

The head of the pipe is profiled like a wooden bowl with grapes, carried on the back by a standing female figure wearing a dress and an apron; the bottom has vines in relief. White brown colour of firing. Top of the short neck is widened in shape of a ring.

Site: unknown.

218. Pipe

Austro-Hungarian

Half of 19th century

Clay, stamping mould, fired

H 4,7 cm; L 5 cm; R 2 cm;

Inv. No. MB, П-632

The head is cylindrical, the rim is widened like a ring, the bottom is rounded; the front has a relief ornament: portrait of the poet Lajos Kossuth in an oval field, with a Latin script inscription around it - KOSCUTH LAJOS and the year 1848. The neck is right angled, its top widened like a ring. Grey colour of firing.

Site: unknown.

кат./cat. 216

219. Лула

Аустроугарска

19. век (?)

Печат: FERENTZ /1759

Глина, утиснута у калуп, печена

H 4,7 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. МГБ, ТА3-1967

Глава луле је цилиндрична; с предње стране је рељефно украшена (из калупа) – попрсје мушкарца у униформи са латиничним натписом: KAZIN_Z_/FERENTZ и годином 1759. Врат је постављен под правим углом, на врху је прстенасто профилисан. Боја печења је црвенонаранџаста, површина углачана.

Место налаза: Београд, случајни налаз.

220. Лула

Непознато

18. -19. век (?)

Глина, утиснута у калуп, печена

H (2,4) cm; L (5,5) cm; R 1,2 cm

Инв. бр. ПЗЗСК, ти.378

Лула је фрагментована, очувана је у доњем делу; профилисана је као чизма обухваћена руком. Боја печења је светло црвена.

Место налаза: Госпођинци, Михајлово-Нитра, локалитет 11 / 25.

219. Pipe

Austro-Hungarian

19th century (?)

Stamp: FERENTZ /1759

Clay, stamping mould, fired

H 4,7 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Inv. No. МГБ, ТА3-1967

The head is cylindrical; decorated in relief created in the mould on the front – a bust of a man in uniform with a Latin script inscription: KAZIN_Z_/FERENTZ and the year 1759. The neck is right angled, its top profiled like a ring. Red orange colour of firing, the surface is polished.

Site: Belgrade, stray find.

кат./cat. 215

кат./cat. 217

220. Pipe

Unknown

18th - 19th century (?)

H (2,4) cm; L (4,4) cm; R 1,2 cm

Inv. No. ПЗЗСК, ти.378

The pipe is fragmented, the lower part is preserved; profiled like a boot held by a hand. Light red colour of firing.

Site: Gospodjinci, Mihajlovo-Nitra, Site 11 / 25.

кат./cat. 220

ЛУЛЕ НЕПОЗНАТИХ РАДИОНИЦА

221. Лула

Непознато
17-18 век (?)
H 8,4 cm; L 6,6 cm; R 2 cm
Инв. бр. МВ, П-629

Глава луле је висока, с предње стране профилисана је као фигура животиње (медведа ?) са израженим устима, очима и подигнутим шапама; низ полумесеца утиснут је на задњем делу. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) је профилисан као турбан и украшен косим урезима. Боја печења је сивобела.

222. Лула

Непознато
17. – 18. век (?)
Глина, утиснута у калуп, печена;
месингани лим
H 4 cm; L 4,5 cm; R 1,4 cm; S 15,5 cm
Инв. бр. НМЗ, Е- 618

Глава луле је конична; с бочних страна је рељефни украс, изведен у калупу: мотив розете. На ободу је окована месинганим прстеном. Врх врата је у облику турбана, украшен браздама; на дну је цвет љиљана, рељефно изведен у калупу.

223. Лула

Непознато
18. - 19. век ?
Глина, утиснута у калуп, печена
H 2 cm; L 5 cm; R 1,4 cm
Инв. бр. НМЗ, Е- 9/66

Глава луле је мала, кратког цилиндричног обода и коничног доњег дела, који је украшен урезаним линијама. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) је у облику турбана, украшен истим, урезаним линијама. Боја печења је црна, површина је углачана. Место налаза: Зајечар, непознате околности налаза.

224. Лула

Непознато
18. век?
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,5 cm; L 4,6 cm; R 2,7 cm
Инв. бр. МР, 1443

Глава луле је ваљкасте форме, заобљеног дна; с предње стране је украшена: геометријски мотив – низ концентричних кругова, рељефно изведених у калупу. Боја печења је неуједначена сиво смеђа. Место налаза: Нови Пазар-Тврђава, сонда 1/2007, између зида 1 и касарне.

PIPES FROM UNKNOWN WORKSHOPS

221. Pipe

Unknown
17th - 18th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 8,4 cm; L 6,6 cm; R 2 cm
Inv. No. MB, П-629

The head is tall, profiled on the front like an animal figure (a bear?) with pronounced mouth and eyes and lifted paws; a sequence of half moons is imprinted on the back. Top of the short, sharp angled neck is profiled like a turban and decorated with slanted notches. Grey white colour of firing.

222. Pipe

Unknown
17th - 18th century (?)
Clay, stamping mould, fired; brass tin
H 4 cm; L 4,5 cm; R 1,4 cm; S 15,5 cm
Inv. No. НМЗ, Е- 618

The head is conical, with a relief ornament created in the mould on the sides: a rosette motif. The rim is plated with a metal ring. Top of the neck is turban shaped, decorated with furrows; a relief fleur de lys created in the mould on the bottom.

223. Pipe

Unknown
18th - 19th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 2 cm; L 5 cm; R 1,4 cm
Inv. No. НМЗ, Е- 9/66

The head is small, with a short, cylindrical rim and conical bottom, decorated with engraved lines. Top of the short, sharp angled neck is turban shaped and decorated with the same engraved lines. Black colour of firing, polished surface. Site: Zajecar, finding circumstances unknown.

224. Pipe

Unknown
18th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 4,5 cm; L 4,6 cm; R 2,7 cm
Inv. No. МР, 1443

The head is cylindrical, with a rounded bottom; the front is decorated: a geometric motif – a row of relief concentric circles, created in the mould. Uneven grey brown colour of firing. Site: Novi Pazar Fortress, trench 1/2007, between wall 1 and army barracks.

кат./cat. 221

225. Лула

Непознато

19. век (?)

Глина, утиснута у калуп, печена, глеђосана; месинг, пресован, перфориран

H 7,6 cm; L 7,5 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. МРТК, Л-2

Глава луле је у горњем делу ваљкаста, а у доњем је профилисана као канџе птице (орла?). На ободу има метални оков, нареџкане ивице, на коме је накнадно додат месингани оков са шарком и калотастим поклопцем, који је украшен стилизованим флоралним орнаментом и са прорезима у облику цвета љиљана и гранулом. Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом) равно је профилисано и окован месинганим лимом. Боја печења је сивобела, површина је глеђосана, сјајном тамножутом и тамнобраон глеђу.

226. Лула са камишем

Непознато

Прва половина 20. века (?)

Глина, утиснута у калуп, печена; дрво, дељано; жица

H 4 cm; L 4,5 cm; R 1,4 cm; S 15,5 cm

Инв. бр. ЕМБГ, 9678

Публиковано: Душковић 2006, 43,73, кат. 15;

Глава луле је мала конична, са бочних страна има рељефни украс у виду цртица распоређених у круг (невешто изведених у калупу). Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) у облику турбана, је напукао и обавијен (репариран) жицом. Кратки камиш је од рачвасте гране јавора, украшен урезаним геометријски мотивом – ромбовима.

227. Лула

Непознато

Прва половина 20. века (?)

Глина, утиснута у калуп, печена

H 2,5 cm; L 5,8 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ЕМБГ, 9689

Глава луле је кратка конична; врат је дуг, постављен је под оштрим углом, нема украса. Боја печења је смеђецрвена, површина је груба (неравна).

228. Лула

Непознато

18-19. век (?)

Глина утиснута у калуп, печена

H 4,8 cm; L 6,7 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. НМЧА, А-63

Глава луле је кратка, цилиндрична, заобљеног дна; целом површином је украшена урезивањем - снопови косих, усправних и водоравних линија. Боја печења је неједначена сиво-смеђа.

225. Pipe

Unknown

19th century (?)

Clay, stamping mould, fired, glazed; brass, pressed, openwork

H 7,6 cm; L 7,5 cm; R 2,2 cm

Inv. No. МРТК, Л-2

The upper part of the head is cylindrical, and the lower is profiled like birds' talons (eagle's?). The rim is metal plated, with denticulated edges, and additionally brass plated, with a hinge and a calotte lid, which is decorated with a stylized floral ornament with fleur de lys shaped slots and a granule. Top of the long, sharp angled neck is flat and plated with brass tin. Grey white colour of firing, the surface is glazed with shiny dark yellow and dark brown glaze.

кат./cat. 225

226. Pipe with stem

Unknown

First half of 20th century (?)

Clay, stamping mould, fired; wood, carved; wire

H 4 cm; L 4,5 cm; R 1,4 cm; S 15,5 cm

Inv. No. ЕМБГ, 9678

Reference: Душковић 2006, 43,73, кат.15

The head is small and conical, the sides bearing a relief ornament – lines forming a circle (unskillfully created in the mould). Top of the short, sharp angled neck is turban shaped; it cracked and was repaired using wire. Short stem is made of a pronged maple branch, decorated with a carved geometric motif – rhombs.

227. Pipe

Unknown

First half of 20th century (?)

Clay, stamping mould, fired

H 2,5 cm; L 5,8 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ЕМБГ, 9689

The head is short and conical; the neck is long and sharp angled, with no decorations. Brown red colour of firing, rough (uneven) surface.

228. Pipe

Unknown

18th - 19th century (?)

Molded clay, fired

H 4,8 cm; L 6,7 cm; R 1,8 cm

Inv. No. НМЧА, А-63

Short, cylindrical head with rounded bottom, its entire surface is decorated in carving – bundles of steep, vertical and horizontal lines. Uneven gray-brown firing.

ЛУЛЕ ЛОКАЛНИХ ГРНЧАРСКИХ РАДИОНИЦА

PIPES FROM LOCAL POTTERY WORKSHOPS

229. Лула

Србија, Бездан
Грнчарска радионица Репаша Илеша
Крај 19. - почетак 20. века (?)
Глина, утиснута у калуп, печена
H 2,8 cm; L 3,5 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. ГМСО, Е-452

Глава луле ја мала, конична, нема украса. Врх кратког врата (постављеног под правим углом) прстенасто је проширен. Боја печења је црвеножута.

230. Лула

Србија, Бездан
Грнчарска радионица Репаша Илеша
Крај 19. - почетак 20. века (?)
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,8 cm; L 3,8 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. ГМСО, Е-451

Глава луле је издужене коничне форме, нема украса. Врх кратког врата (постављеног под оштрим углом) је благо проширен. Боја печења је црвеножута.

231. Лула

Србија, Бездан
Грнчарска радионица Репаша Илеша
Крај 19. - почетак 20. века (?)
Глина, утиснута у калуп, печена, глеђосана
H 4 cm; L 5,8 cm; R 2 cm
Инв. бр. ГМСО, Е-455

Глава луле има кратки цилиндрични обод, у доњем делу је профилисан као шкољка. Површина је сјајно глеђосана (светло зелене боје).

232. Лула

Србија, Бездан
Грнчарска радионица Репаша Илеша
Крај 19. - почетак 20. века (?)
Глина, утиснута у калуп, печена
H 4,5 cm; L 6 cm; R 2 cm
Инв. бр. ГМСО, Е-144

Лула је у облику људске главе са наглашеним очима. Обод је кружног пресека, профилисан као турбан са косим урезима. Кратки врат (постављен под оштрим углом) у облику је турбана. Боја печења је светлосмеђа.

233. Лула са камишем

Србија, Сента, Грнчарска радионица Ђемреи Антала (Gyömrei Antal)
Прва половина 20. века

229. Pipe

Serbia, Bezdan, Repasin Ilesa pottery workshop
End of 19th - early 20th century (?)
Molded clay, fired
H 2,8 cm; L 3,5 cm; R 1,8 cm
Inv. No. ГМСО, Е-452

Small, conical head with no decorations. Tip of the short, right angled neck is widened (ringed). Red-yellow firing.

230. Pipe

Serbia, Bezdan, Repasin Ilesa pottery workshop
End of 19th - early 20th century (?)
Molded clay, fired
H 4,8 cm; L 3,8 cm; R 1,8 cm
Inv. No. ГМСО, Е-451

Elongated, conical head with no decorations. Tip of the short, sharp angled neck is slightly widened. Red-yellow firing.

231. Pipe

Serbia, Bezdan
Repasin Ilesa pottery workshop
End of 19th - early 20th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 4 cm; L 5,8 cm; R 2 cm
Inv. No. ГМСО, Е-455

Head with a short cylindrical rim and shell profiled bottom. Shiny glazed light green surface.

232. Pipe

Serbia, Bezdan
Repasin Ilesa pottery workshop
End of 19th - early 20th century (?)
Clay, stamping mould, fired
H 4,5 cm; L 6 cm; R 2 cm
Inv. No. ГМСО, Е-144

Clay pipes in the shape of a human head with pronounced eyes. The rim with a circular cross-section, profiled as a turban with slant notches. The neck is short, turban shaped and acute angled. Light brown colour after firing.

233. Pipe with stem

Senta, Serbia
Gyömrei Antal's pottery workshop
The half of the 20th century
Clay, stamping mould, fired, glazed; aluminium tin; thread
H 6,5 cm; L 5 cm; R 1,7 cm; S 16 cm
Inv. No. ГМСЕ, Е-426

кат./cat. 229

Глина, утиснута у калуп, печена, глазирана; алуминијумски лим; конач

H 6,5 cm; L 5 cm; R 1,7cm; S 16 cm

Инв. бр. ГМСЕ, Е-426

Глава луле је цилиндрична, заобљеног дна. На ободу је метални оков са шарком и поклопцем купастог облика, са два кружна прореза. Врх кратког врата је окован прстеном назубљене вице. Површина је глазирана, тамно смеђе боје, сјајна. Кратки камиш од дрвета, са омотаним памучним концем црвене боје.

234. Лула

Србија, Сента, Грнчарска радионица Ђемри Јаноша (Gyömrei János)

Прва половина 20. века

Глина, утиснута у калуп, печена, глазирана

H 9 cm; L 6 cm; R 4,2 cm

Инв. бр. ГМСЕ, Е-369/1980

Глава луле је издужене коничне форме, на дну је шпицасто сужена. Уски врат (постављен под оштрим углом) на врху профилисан као турбан. Боја печења је црвена, површина је глазирана сјајном, тамносмеђом глеђу.

Место налаза: Сента, грнчарска радионица Ђемри Јаноша (Gyömrei Antal)

The head is cylindrical, with a rounded bottom. The rim is metal plated, with a hinge and a cone shaped lid with two round slots. Top of the short neck is ring plated, with denticulated edges. The surface is glazed, dark brown and shiny. Short wooden stem is wrapped with red cotton thread.

234. Pipe

Senta, Serbia,

Gyömrei János pottery workshop

First half of 20th century

Clay, stamping mould, fired, glazed

H 9 cm; L 6 cm; R 4,2 cm

Inv. No. ГМСЕ, Е-369/1980

The head is conical and elongated, narrowed into a peak at the bottom. The narrow, sharp angled neck is turban shaped at the top. Red colour of firing, shiny dark brown glaze on the surface.

Site: Senta, Gyömrei Antal's pottery workshop.

кат./cat. 233

кат./cat. 224

кат./cat. 219

кат./cat. 149

кат./cat. 139

кат./cat. 168

кат./cat. 146

кат./cat. 162

кат./cat. 210

кат./cat. 189

кат./cat. 138

кат./cat. 199

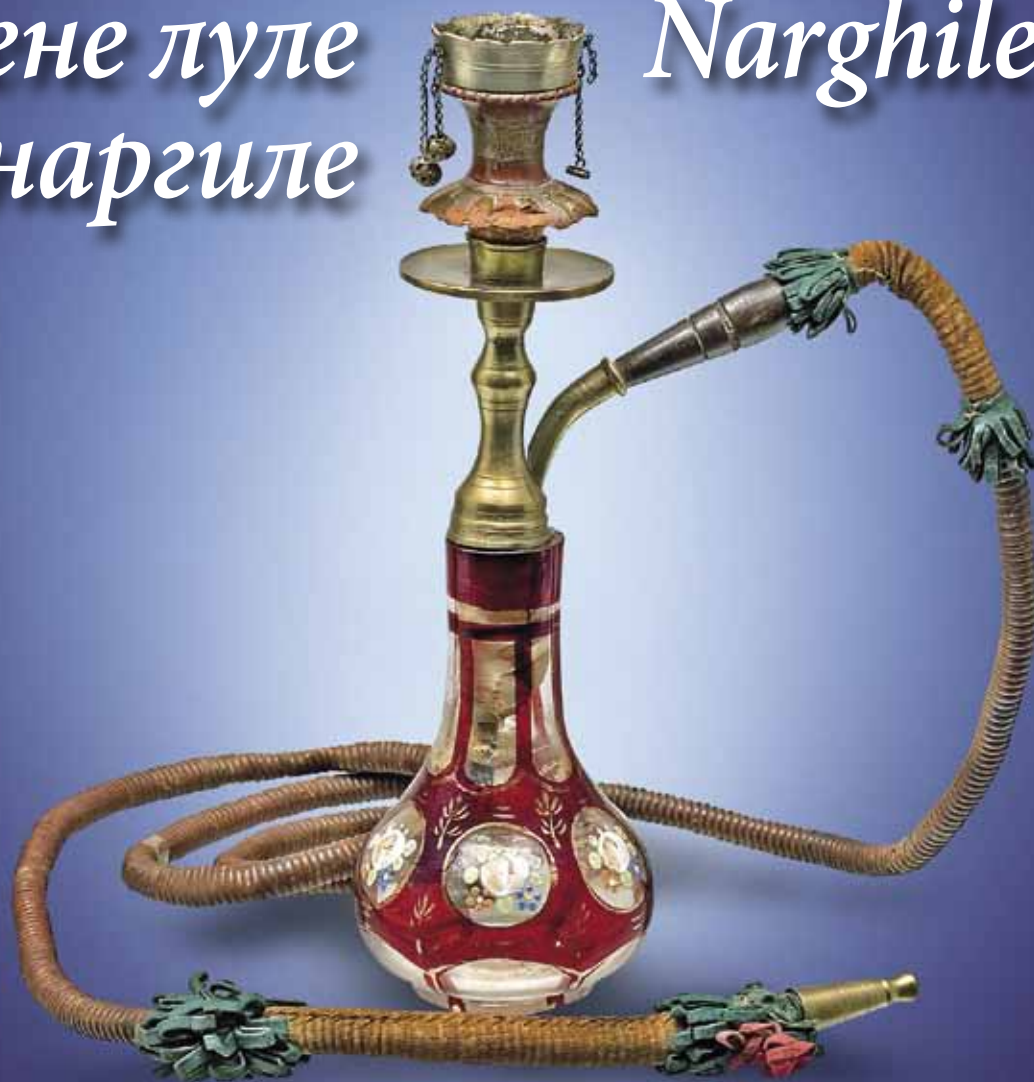

Аустро-угарске глинене луле, 19. век / Austro-Hungarian Clay Pipes, 19th century

*Водене луле
- наргиле*

Narghile

235. Наргиле

Блиски Исток (?)
18-19 век (?)

Месинг, ливен, перфориран; сават (јефтина ниело смеса), интарзиран сребром; дрво, токарено, оковано калајним перфорираним лимом, лаковано

Висина 64,5 см

инв. бр. МГНС, КП-170

Публиковано: Vujaklija 1979: 43, kat. 131

Наргиле се састоје из више делова: јајоликог рецепијента - резервоара за воду, трокраког подножја и две профилисане дрвене цеви које су шупље и углављене у испусте за резервоар. Цеви су споља оковане калајним лимом који је између појасева мрежасто перфориран. Дрвени резервоар је окован месингом у хоризонталне појасеве, од којих је најшири украшен фризом стилизованих лала од сребрног лима у густој мрежи флоралних витица, све утиснуто у црни сават. По средини резервоара аплициран је низ стубића са украсним аркадицама. Доњи зашиљен део је такође украшен мрежастим флоралним орнаментом у полуокруглим пољима на сават основи. Подножје се састоји од перфорираног прстена углављеног између три крака тј. ноге од стилизованих грана у облику волута које су у средини спојене око уског прстена у који налаже доњи зашиљен део резервоара. Недостају посуда за паљење дувана, цеви за хлађење и савитљиво дуго црево са усником.

236. Наргиле

Османско царство

Крај 19. – почетак 20. века

Стакло, фабричке израде, шлифовано, осликано; месинг, ливен; оплетено гумено црево

Висина 34 см; дужина црева 207 см

инв. бр. НМКГ, Е-1375

Наргиле се комплетним прибором; састоје се из више делова: стаклене боце, месинганог дела са малом керамичком посудом за дуван, цеви за хлађење и савитљиво дуго црево са усником. Боца је крушколиког облика, од тамно црвеног стакла са позлатом; у шест кружних поља се налази бојени флорални орнамент – букет цвећа беле, плаве и наранџасте боје са зеленим цветовима. Метални део се у доњем делу сужава у цев која се спушта у унутрашњост боце, док горњи део служи као ложиште за дуван а друга бочна цев се наставља у дуго еластично црево са усником на врху. Посуда за дуван је на горњем делу проширена и опточена месинганим лимом на коме се налазе два viseћа метална украса.

Наргиле су припале Милошу Цветићу, официру српске војске, који је са својим одредом војника први ушао у Битољ 1912. године. Тада је учинио услугу једном Турчину који га је побратимио и поклонио му нарголе.

Упореди: Душковић 206: 95, kat.103.

235. Narghile

Near East (?)

18th-19th century (?)

Brass, cast, perforated; savat (low-quality niello mixture), silver inlayed; turned wood, plated with perforated tin, lacquered

Height 64,5 cm

Inv. No. МГНС, КП-170

Reference: Vujaklija 1979: 43, kat. 131

кат./cat. 235

Narghile consist of a number of components: an egg-shaped water reservoir, a three-legged stand and two hollow wooden pipes that are placed into reservoir outlets. The pipes are on the outside plated with tin strips between which there are web-like perforations. The wooden reservoir is divided with brass plates into horizontal zones, the widest of which is decorated with a frieze of stylized tulips in silver foil within densely knit branches, all of them impressed into black savat. The middle section of the reservoir has a line of columns with decorative arcades. The pointy bottom is also decorated with a reticular floral ornament in semi-circular areas in the savat base. The stand consists of a perforated ring fixed among three prongs, i.e. legs like volute shaped stylized branches that are connected in their mid sections to a narrow ring which fits around the pointy bottom of the reservoir. The tobacco bowl, cooling pipes and a flexible long hose with a mouthpiece are missing.

236. Narghile

The Ottoman Empire

The end of 19th – beginning of the 20th century
Glass, industrial, cut, painted; brass, cast; flexible hose, knitted

Height 34 cm; hose length 207 cm

Inv. No. НМКГ, Е-1375

Narghile with a complete set; consist of several components: glass bottle, brass part with a small ceramic bowl for tobacco, cooling pipes and flexible long hose with a mouthpiece. The bottle is pear shaped, made of dark red glass with a gilt layer; a painted floral ornament inside six circular areas – a bouquet of white, blue and orange flowers with green blossoms. The metal part narrows at the bottom into a tube that goes inside the bottle, while its upper part holds the tobacco; another, lateral tube continues into the long elastic hose with a mouthpiece on top. The tobacco bowl widens at the top and is brass plated, with two hanging metal ornaments.

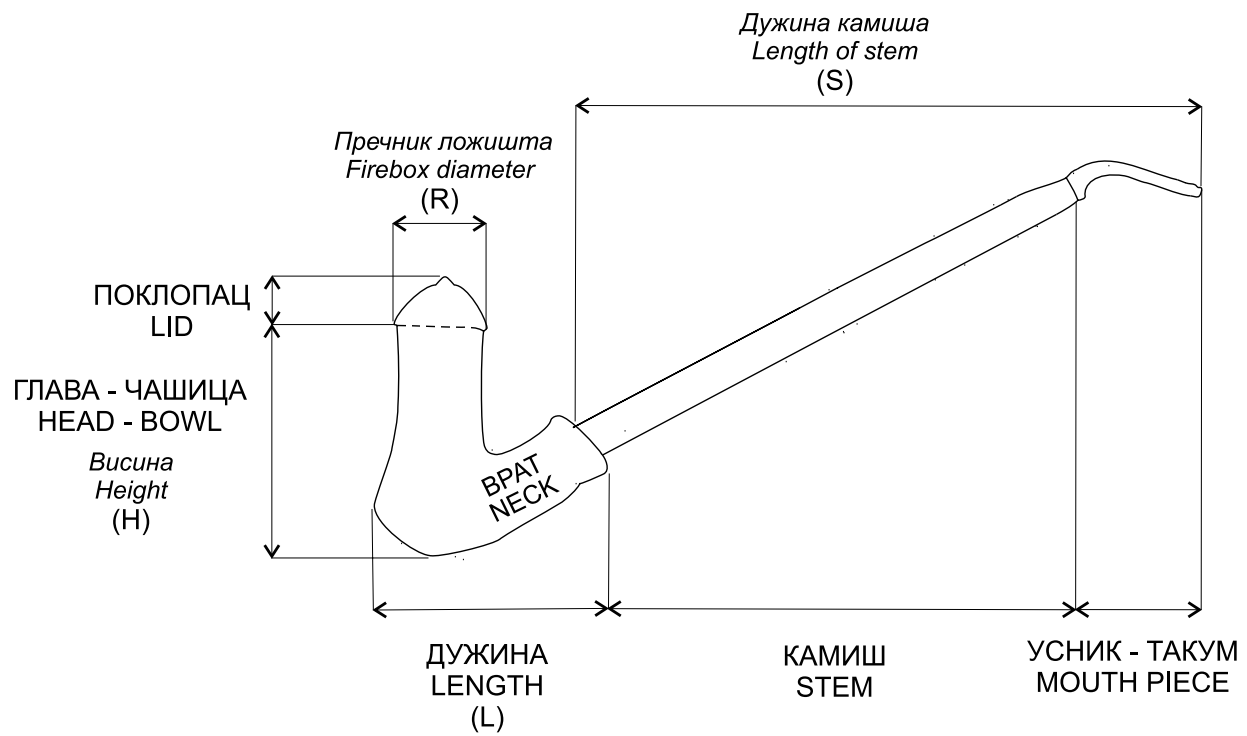
The narghile belonged to Miloš Cvetić, a Serbian army officer who was the first to enter Bitola with his army unit in 1912. For doing a favour to a Turk then, he became his blood-brother and as a gift he received the narghile.

Reference: Душковић 206: 95, kat.103.

Meerschaum Pipes

*Луле од
мершама*

ЛУЛА ОД МЕРШАМА - ОСНОВНИ ДЕЛОВИ
 MEERSCHAUM PIPE - BASIC PARTS

237. Лула

Француска (?)

Прва половина 19. века

Ознаке: два нејасна жига – утиснута на окову обода.

Стива, резбарена; сребро, пресовано

H 10 cm; L 11 cm; R 3 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2669

Глава је издужена, у доњем делу конична; целом површином је изрезбарена: флорални мотив у стилу класицизма и неорококоа. С предње стране се, у овалном медаљону, који је уоквирен двоструким ловоровим венцем, налази портрет императора (Наполеона Бонапарте?), урађен у стилу античких портрета; на дну је розета. На ободу главе је сребрни оков, чије су ивице нарецкане у виду листића; недостаје поклопац. Врат је украшен флоралним мотивом и низом гранула на врху, који је прстенасто проширен.

238. Лула

Француска (?)

Прва половина 19. века

Стива, резбарена; сребро, пресовано

H 9 cm; L 9,5 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-794

Глава је издужена, у доњем делу биконична и изрезбарена: флорални мотив у високом рељефу; на дну се, у кружном медаљону, налази портрет мушкарца са круном на глави (оштећене површине). На ободу је сребрни оков, чије су ивице нарецкане у виду листића; недостаје поклопац. Врх врата је проширен у виду звона. Средишњи део луле је репарирани сребрним прстеном назубљених ивица.

239. Лула

Средња Европа

Прва половина 19. века

Ознаке: N.S. / W.E. уписано у крсту – два пута утиснуто на окову обода.

Стива, резбарена; бела метална легура, пресована.

H 10 cm; L 9,5 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. МВ, Е-2463

Глава је конична; целом површином је изрезбарена: флорални мотив у стилу неорококоа. С предње стране се налази портрет императора Наполеона Бонапарте. На ободу је сребрни оков са шарком и поклопцем у облику калоте, који има осам прореза у облику цвета љиљана; на врху има гранулу. Врат је окован сребрним прстеном на врху.

240. Лула у футроли

Аустрија, Беч

Средина 19. века

Ознаке: J.K. – утиснуто на окову обода; државна пунца – нејасна (истрвена).

Стива, резбарена; сребро, пресовано, ковано; кожа.

H 10,5 cm; L 10,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. МВ, П-620

Глава је у облику римског бокала са дршком. Изрезбарена је у стилу неокласицизма и неорококоа: мотив из римске историје

237. Pipe

France (?)

First half of the 19th century

Master's mark: two indistinct stamps – impressed on the head's plate

Meerschaum, carving; silver, pressed

H 10 cm; L 11 cm; R 3 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-2669

The head is elongated and conical in form, its entire surface being decorated with carving – classical and neo-rococo style floral motif. On the front, in an oval medallion framed with double laurel wreath, there is an antique style portrait of an emperor (Napoleon Bonaparte ?), with a rosette underneath. There is a silver plate on the rim, its edges being denticulated as leaves. The lid is missing. The neck is decorated with a floral motif, having a granulated and widened ring termination.

кат./cat. 237

238. Pipe

France (?)

First half of the 19th century

Meerschaum, carving; silver, pressed

H 9 cm; L 9,5 cm; R 2,5 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-794

The head is elongated and biconical in form, its lower part decorated in protruding relief - floral motif; in a spherical medallion there is a portrait of a crowned man (its surface being damaged). There is a silver plate on the rim, its surface being denticulated as leaves. The lid is missing. The neck with a widened bell termination. Repaired in the middle with a silver ring with denticulated edges.

239. Pipe

Central Europe

First half of the 19th century

Master's mark: N.S. / W.E. within a cross – stamped twice on the plated rim of the head

Meerschaum, carving; silver, pressed

H 10 cm; L 9,5 cm; R 2,2 cm

Inv. No. МВ, Е-2463

(група жена окружена римским војницима). Обод је овалан, са сребрним оковом и поклопцем (у прстен поклопца је убачен перфориран картуш од стиве, урађен у стилу неорококоа). Врат је дуг; врх му је овалан, са сребрним оковом. Луксузна футрола прати облик луле; споља је пресвучена орнаментисаном кожом (мотив волуте). Футрола је на преклоп, тј. из два дела; постављена је јеленском кожом, а затвара се помоћу запонца.

241. Лула

Мађарска

Средина 19. века

Ознаке: NP (?) – утиснуто на окову обода.

Стива, резбарена; стаклена паста, инкрустација; сребро, пресовано, перфорирано

H 8 cm; L 8,2 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3291

Глава је ваљкаста; при дну је проширена у виду диска. Изрезбарена је у стилу неоготике: лучни елементи и стилизован флорални мотив (розета, палмете у рапорту); на диску су инкрустоване грануле стаклене пасте, црвене и тиркизне боје (делимично недостају). На ободу је сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем, који има бочне прорезе у облику три издужена листа. На врх поклопца је уметнут метални новчић од 20 форинти, са представом свете Марије (Велике мајке), око које тече натпис: S.MARIA.MATER. DEI. PATRONA.HVNG.1848. Врх кратког врата украшен је палметатама у рапорту; окован је сребрним прстеном.

кат./cat. 239

242. Лула са камишем

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Ознаке: PH и глава Дијане у петоугаонику – утиснуто два пута (на окову обода и на окову врата).

Стива, резбарена; сребро, пресовано, ковано, перфорирано; дрво; рог; конац

H 16 cm; L 14 cm; R 3 cm; S 41 cm

Инв. бр. МГНС, КИ-186

Глава је цилиндрична, са равним дном. Цела површина главе је изрезбарена: мотив – борба између муслимана и хришћана. У првом плану је борба коњаника, а у позадини мала црква

The head is conical, its entire surface being decorated with carving: neo-rococo style floral motif. On the front is an portrait of an emperor Napoleon Bonaparte. Silver plated rim with a hinge and the calotte lid, with eight slots in the form of lily flower; there is a granule on top. The neck is silver ringed at the top.

240. Pipe in Case

Austria, Vienna

Mid-19th century

Master's mark: J.K. impressed on the head's plate, with an unclear state sign.

Meerschaum, carving; silver, pressed, forged; leather

H 10,5 cm; L 10,5 cm; R 2 cm

Inv. No. MB, П-620

The head is shaped as a Roman goblet with handle, decorated with a neoclassical and neo-rococo style carved motif – Roman history (a group of women surrounded by Roman soldiers). The rim is oval, silver plated with a lid (the lid's ring has an inserted perforated neo-rococo style cartouche made of meerschaum). The neck is long, with an oval silver plated (ringed) rim. Luxurious case follows the pipe's shape, its exterior being coated with the ornamented leather (volute motif). It is a two-piece folding case, lined with cervine leather and closed with a little clasp.

241. Pipe

Hungary

Mid-19th century

Master's mark: NP(?) impressed on the head's plate

Meerschaum, carving; glass paste, incrustation; silver, pressed, openwork

H 8 cm; L 8,2 cm; R 2,2 cm;

Inv. No. ГМВШ, Е-3291

The head is infundibular in shape with a conically widened bottom, decorated in neogothic style – arch elements and a stylized floral motif (rosette, sequentially repeated palmettes), red and turquoise glass paste granules incrustated at the bottom (partially missing). The rim is silver plated with a hinge and a cylindrical lid with three lateral slots in shape of elongated leaves, and with a 20 forint metal coin inserted at the top, depicting the Holly Mother, with the surrounding inscription: S.MARIA.MATER.DEI.PATRONA.HVNG.1848. The neck is short, decorated with sequentially repeated palmettes at the top, and silver ringed.

242. Pipe with stem

Austro-Hungarian

Second half of the 19th century

Master's mark: PH and Diana's head in the pentagon, stamped on the plated rim of the head and the neck.

Meerschaum, carving; silver, pressed, openwork; forged; wood; horn; cord

H 16 cm; L 14 cm; R 3 cm; S 41 cm;

Inv. No. МГНС, КИ-186

The head is cylindrical, flat bottomed, its entire surface carved – depiction of a battle between Muslims and Christians. Horsemen at the forefront, a small church with a belfry in the background and a Hungarian crest at the bottom. Silver plated rim with a

са зваником; на дну је мађарски грб са круном. На ободу је сребрни оков са шарком и поклопцем у облику калоте, који има осам прореза украшених искованим листићима. На врху врата се налази сребрни оков са малим цилиндричним продужетком за уметање камиша. Дуги камиш је од дрвета трешње и има усник од кости; са лулом је повезан гајтаном од зеленог и златног концца са две кићанке.
Упореди: Ridovics 2000, 226, 27/8.

243. Лула

Аустроугарска
Друга половина 19. века
Ознаке: J.K. – утиснуто два пута (на окову обода).
Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано.
H 15,5 cm; L 16 cm; R 3 cm
Инв. бр. МГНС, КИ-185

кат./cat. 241

кат./cat. 243

Глава је цилиндрична, са равним дном. Цела површина главе је изрезбарена: мотив – борба између муслимана и хришћана. У првом плану су два коњаника: турски коњаник замахује сабљом према хришћанину са копљем у руци; на дну је мађарски грб са круном. На ободу је сребрни оков са шарком и поклопцем у облику калоте, који има шест кружних прореза. Врат је дуг; на врху се налази сребрни оков, украшен искуцаним флоралним орнаментом (као и оков на ободу).
Упореди: Крижанац 2007, 49/бр.1691.

hinge and the calotte lid, with eight slots decorated with forged leaves. The top of the neck is silver plated with a little cylindrical extension for the stem. The cherry wood stem is long, with a horn mouthpiece and is connected to the pipe with green and golden yarn rope with two tassels.
Reference: Ridovics 2000, 226, 27/8;

243. Pipe

Austro-Hungarian
Second half of the 19th century
Master's mark: J.K. - stamped twice on the plated rim of the head.
Meerschaum, carving; silver, pressed, openwork
H 15,5 cm; L 16 cm; R 3 cm;
Inv. No. МГНС, КИ-185

кат./cat. 238

The head is cylindrical, flat bottomed, its entire surface decorated in carving - depiction of a battle between Muslims and Christians. Two horsemen at the forefront, a Turk is swinging his saber towards a Christian holding a spear. There is a Hungarian crest with a crown at the bottom. Silver plated rim with a hinge and the calotte lid, with six circular slots. The neck is long with silver plated (ringed) top decorated with embossed floral ornament (as well as the plate on the rim).
Reference: Крижанац 2007, 49/бр.1691;

244. Лула

Аустроугарска

19. век

Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано; дрво.

Н 10 см; L 9,5 см; R 3,5 см

Инв. бр. НМЗР, Е-1955

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: мотив – седећа фигура војника у официрској униформи са сабљом (Наполеон Бонапарта?) и дрвеће, зид и кућа у позадини. На дну је вињета. На ободу је сребрни оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте, чији ободни фриз има троугласте прорезе и урезане листове палме; на врху има гранулу.

244. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Meerschaum, carving; silver, pressed, openwork; wood;

H 10 cm; L 9,5 cm; R 3,5 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1955

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated in carving – a seated figure of a soldier in an officer uniform with a sabre (Napoleon Bonaparte ?), with trees, a wall and a house in the background. A vignette at the bottom. Silver plated rim with a hinge and the semi-calotte lid has a frieze with triangular slots and carved palm leaves; there is a granule on top.

кат./cat. 240

245. Лула са камишем

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Ознака: I.H. – утиснуто на окову обода.

Стива, резбарена; месинг, пресован, перфориран; дрво; рог.

H 9,2 cm; L 9,4 cm; R 2,5 cm; S 61 cm

Инв. бр. МГНС-33СК, Е-75

a. H 12 cm; L 10,5 cm; R 2,4 cm; S 56,5 cm

Инв. бр. ГМСУ, Е-1189

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: представа – коњ у галопу и дрвеће и зид у позадини; урезана је и година: 1809; **a.** 1840. На дну је вињета. На ободу је месингани оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним и кружним прорезима. Врх врата окован је месинганим прстеном. Дугачки камиш је од дрвета вишње; на врху има усник од рога.

Упореди: Раš 2005, 74, cat.114.

246. Лула

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано

H 11,5 cm; L 11 cm; R 2,6 cm

Инв. бр. МВ, Е-3813

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: представа – коњ у скоку преко дрвене ограде и дрвеће и кућа у позадини; доле десно урезана је година 1826. На дну је вињета. На ободу је сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним и кружним прорезима. Врх врата окован је сребрним прстеном.

Упореди: Крижанац 2007, 48, кат. инв.

5184.

247. Лула са камишем

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Ознака: M.P. – утиснуто на окову.

Стива, резбарена; месинг, пресован, перфориран; дрво

H 10,5 cm; L 10 cm; R 2,7 cm; S 46 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1954

Публиковано: Митровић 1964: 239, Т. I/2

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: представа – пас у ходу и дрвеће и зид у позадини; доле десно урезана је година 1807. На дну је вињета. На ободу је месингани оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним и кружним прорезима. Врх врата окован је месинганим прстеном. Дугачки камиш је од дрвета вишње (са кором); на врху је сужен у усник.

walking with trees and a wall in the background. In the left lower section a year is carved in: 1807, with a vignette at the bottom. The rim is brass plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is brass ringed. The stem is long, made of cherry wood (with bark), and narrowed on top into a mouthpiece

245. Pipe with stem

Austro-Hungarian

Second half of the 19th century

Master's mark: I.H. – impressed on the rim's plate;

Meerscham, carving; brass, pressed, openwork; wood; horn

H 9,2 cm; L 9,4 cm; R 2,5 cm; S 61 cm;

Inv. No. МГНС-33СК, Е-75

a. H 12 cm; L 10,5 cm; R 2,4 cm; S 56,5 cm

Inv. No. ГМСУ, Е-1189

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated in carving – depiction of a horse in gallop, with trees and a wall in the background. Under it, a year is carved in: 1809, **a.** 1840, with a vignette at the bottom. The rim is brass plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is brass ringed. The stem is long, made of cherry wood, with a horn mouthpiece on top.

Reference: Раš 2005, 74, cat.114.

246. Pipe

Austro-Hungarian

Second half of the 19th century

Meerscham, carving; silver, pressed, openwork

H 11,5 cm; L 11 cm; R 2,6 cm

Inv. No. МВ, Е-3813

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated in carving – depiction of a horse jumping over a wooden fence, with trees and a house in the background. In the left lower section a year is carved in: 1826, with a vignette at the bottom. The rim is silver plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is silver ringed.

Reference: Крижанац 2007, 48, кат. инв.5184.

247. Pipe with stem

Austro-Hungarian

Master's mark: M.P. – impressed on the plate's rim;

Second half of the 19th century

Meerscham, carving; brass, pressed, openwork; wood

H 10,5 cm; L 10 cm; R 2,7 cm; S 46 cm;

Inv. No. НМЗР, Е-1954

Compare: Митровић 1964: 239, Т. I/2

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated in carving – a dog

walking with trees and a wall in the background. In the left lower section a year is carved in: 1807, with a vignette at the bottom. The rim is brass plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is brass ringed. The stem is long, made of cherry wood (with bark), and narrowed on top into a mouthpiece

кат./cat. 246

248. Лула

Аустроугарска
Друга половина 19. века
Стива, резбарена; месинг, пресован, перфориран
H 9 cm; L 9,2 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МВ, Е-7006

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: представа – пас који лежи и зид у позадини; с предње стране је урезана година – 1811. На дну је вињета. На ободу је месингани оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним и кружним прорезима. Врх врата окован је месинганим прстеном.

Упореди: Haider 2000, 248, cat.35/4.

249. Лула

Аустроугарска
Друга половина 19. века
Стива, резбарена; алпак, пресовано, перфорирано
H 11 cm; L 10 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. НМКШ, Е-1283

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: представа – вучјак у ходу и зид у позадини; с предње стране је урезана година – 1790. На дну је вињета. На ободу је сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним и кружним прорезима. Врх врата окован је металним прстеном.

250. Лула

Аустроугарска
Друга половина 19. века
Ознака: J.M. – утиснуто на диску за поклопац.
Стива, резбарена; месинг, пресован, перфориран
H 12 cm; L 11,5 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-793

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: представа – пас у ходу и дрвена ограда и стабло у позадини; доле десно урезана је година 1803. На дну је вињета. На ободу је месингани оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним прорезима и гранулом на врху; по ободном фризу је украшен искованим флоралним орнаментом. Врх врата окован је месинганим прстеном, на којем се налази исти украс као на ободном фризу.

251. Лула

Аустроугарска
19. век
Ознака: ZÓLTAN TAKÁCS – утиснуто на диску за поклопац.
Стива, резбарена; месинг, ливен.
H 9 cm; L 9,5 cm; R 2,9 cm
Инв. бр. МГНС, КП-126

248. Pipe

Austro-Hungarian
Second half of the 19th century
Meerschaum, carving; brass, pressed, openwork
H 9 cm; L 9,2 cm; R 2,5 cm
Inv. No. MB, E-7006

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated in carving – a dog lying with a wall in the background: the year 1811 is carved in at the front, with a vignette at the bottom. The rim is brass plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is brass ringed.

249. Pipe

кат./cat. 250

Austro-Hungarian
Second half of the 19th century
Meerschaum, carving; alpaca, pressed, openwork
H 11 cm; L 10 cm; R 2,5 cm
Inv. No. НМКШ, 1283

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated in carving – a alsatian dog walking with a wall in the background: the year 1790 is carved in at the front, with a vignette at the bottom. The rim is silver plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is brass ringed.

250. Pipe

Austro-Hungarian
Second half of the 19th century
Master's mark: J.M. – impressed on the rid disc.
Meerschaum, carving; brass, pressed, openwork
H 12 cm; L 11,5 cm; R 2,5 cm
Inv. No. ГМВШ, Е-793

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated in carving – a dog walking with a wooden fence and a tree in the background. To the right, there is a carved in year 1803, with a vignette at the bottom. The rim is brass

plated with a hinge and cylindrical lid with vertical slots and a granule on top, its frieze decorated with floral ornamentation. The top of the neck is brass plated with the identical decoration as on the frieze.

251. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Master's mark: ZÓLTAN TAKÁCS – impressed on the rid disc.
Meerschaum, carving; brass, pressed, openwork
H 9 cm; L 9,5 cm; R 2,9 cm
Inv. No. МГНС, КП-126

The head is cylindrical, decorated in carving – a rabbit in the grass with a wall in the background and a carved in year 1787, with a

Глава је ваљкаста. Изрезбарена је: представа – зец у трави и зид у позадини; урезана је и година 1787. На дну је вињета. На ободу је месингани диск са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним прорезима и гранулом на врху. Врат је на врху оштећен (напукао).

252. Лула

Аустроугарска
Друга половина 19. века
Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано
H 11,7 cm; L 10,5 cm; R 1,4 cm;
Инв. бр. MB, E-1607

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: представа – ловац са лулом у устима, дрвеће и кућа у позадини; десно је урезана година 1814. На дну је вињета. На ободу је месингани оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним и кружним прорезима. Врх врата окован је месинганим прстеном.

253. Лула

Аустроугарска
Друга половина 19. века
Ознака: _N. / J. H. уписано у крсту – утиснуто на окову.
Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано
H 10 cm; L 9 cm; R 2 cm
Инв. бр. MB, П-627

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: мотив – седећа фигура граничара са пушком и зид и кућа у позадини; десно је урезана година 1804. На дну је вињета. На ободу је сребрни диск са шарниром и цилиндричним поклопцем са вертикалним и кружним прорезима. Врх врата окован је сребрним прстеном.

254. Лула

Аустроугарска
Друга половина 19. века
Ознака: J.K. – утиснуто на окову.
Стива, резбарена; месинг, пресован, перфориран
H 12 cm; L 11 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. MB, П-628

Глава је цилиндрична, са заобљеним дном. Изрезбарена је: мотив из лова – стојећа фигура ловца са пушком, у позадини је кућа; десно је урезана година 1861. На дну је вињета. На ободу је месингани оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним и кружним прорезима. Врх врата окован је сребрним прстеном.

vignette at the bottom. The rim is brass plated with a hinge and cylindrical lid with vertical slots and a granule on top. The top of the neck is damaged (cracked).

252. Pipe

Austro-Hungarian
Second half of the 19th century
Meerschaum, carving; silver, pressed, openwork
H 11,7cm; L 10,5cm; R 1,4cm
Inv. No. MB, E-1607

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated with a carved hunting motif – a hunter with a pipe in the mouth, trees and a house in the background. In the right section there is a carved in year 1814, with a vignette at the bottom. The rim is brass plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is brass ringed.

253. Pipe

Austro-Hungarian
Second half of the 19th century
Master's mark: J.H. within a cross – impressed on the plate's rim.
Meerschaum, carving; silver, pressed, openwork
H 10 cm; L 9 cm; R 2 cm;
Inv. No. MB, П-627

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated with a carved motif – a sitting frontier guard with a gun, a wall and a house in the background. To the right, there is a carved in year 1804, with a vignette at the bottom. The rim is silver plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is silver ringed.

254. Pipe

Austro-Hungarian
Second half of the 19th century

Master's mark: J.K. – impressed on the plate's rim.
Meerschaum, carving; brass, pressed, openwork
H 12 cm; L 11 cm; R 2,5 cm;
Inv. No. MB, П-628

The head is cylindrical with a rounded bottom, decorated with a carved hunting motif – a standing hunter with a gun and a house in the background. To the right, there is a carved in year 1861, with a vignette at the bottom. The rim is silver plated with a hinge and cylindrical lid with vertical and round slots. The top of the neck is silver ringed.

кат./cat. 252

255. Лула

Аустроугарска
19. век

Ознаке: NS / W _ (?) у крсту, утиснуто два пута на окову обода
Стива, резбарена; месинг, пресован; месингана жица
H 8 cm; L 10 cm; R 2,4 cm
Инв. бр. MB, E-1773

Глава је цилиндрична, равног дна. Изрезбарена је: представа – седећа фигура мушкарца (оштећена) и кућа у позадини. На дну је вињета. На ободу је оков, поклопац недостаје. Врх врата окован је месинганим прстеном. Лула је по средини напукла и репарирана уплетеном месинганом жицом.

256. Лула

Аустроугарска
19. век

Стива, резбарена; месинг, пресован; калај
H 8,5 cm; L 8,5 cm; R 2 cm
Инв. бр. MB, E-1608

Глава је цилиндрична, полигоналног пресека, равног дна. Украшена је урезивањем: геометријски мотив – цртице, звездице, бадемаст мотив. Врх врата је у облику турбана, окован је металним прстеном са малом петљом (за сигурносни гајтан). На споју главе и врата лула је напукла и репарирана тракама калаја неправилног облика.

257. Лула

Аустроугарска
19. век

Стива, резбарена; сребро, пресовано;
калај
H 9,4 cm; L 11 cm; R 2,2 cm
Инв. бр. M3T, 597

Лула је у облику врата лабуда*, глатке површине. Врат је на врху окован сребрним прстеном. Лула је у горњем делу напукла и репарирана тракама калаја, неправилног облика (у виду листа).

258. Лула

Аустроугарска
19 век

Стива, резбарена; сребро, пресовано; калај
H 11,3cm; L 11,7cm; R 2 cm
Инв. бр. ГМСУ, E-1722

Лула је у облику врата лабуда*, глатке површине. На ободу је сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са правоугаоним прорезима; на ободном фризу поклопца је

* Лула у облику врата лабуда има високу цилиндричну главу, која је заобљена у доњем делу; дуг врат је постављен под оштрим углом у односу на главу.

255. Pipe

Austro-Hungarian
19th century

Master's mark: NS/W_(?) in the cross, imprinted twice on the rim's plate
Meerschaum, carving; pressed brass; brass wire
H 8 cm; L 10 cm; R 2,4 cm
Inv. No. MB, E-1773

The head is cylindrical and flat-bottomed. A carved scene - a seated male figure (damaged) with a house in the back. A vignette at the bottom. The rim is plated, the lid missing. The tip of the neck is plated with a brass ring. The pipe was cracked along the middle and repaired with braided brass wire.

256. Pipe

Austro-Hungarian
19th century

Meerschaum, carving; brass, pressed; tin
H 8,5 cm; L 8,5 cm; R 2 cm
Inv. No. MB, E-1608

The head is cylindrical, with a polygonal cross-section, flat-bottomed. It is decorated with a carved motif - lines, stars and almonds. The tip of the neck is turban-shaped, plated with a metal ring and has a small loop (for a safety cord). It was cracked at the head and neck connection and repaired with irregularly shaped tin bands.

257. Pipe

Austro-Hungarian
19th century

Meerschaum, carving; silver, pressed; tin
H 9,4 cm; L 11 cm; R 2,2 cm
Inv. No. M3T, 597

The pipe is shaped like a swan's neck*, with smooth surface. The neck is at the

tip plated with a silver ring. The upper section of the pipe had cracked and was repaired with tin bands, irregularly shaped (like leaves).

258. Pipe

Austro-Hungarian
19th century

Meerschaum, carving; silver, pressed; tin
H 11,3 cm; L 11,7 cm; R 2 cm
Inv. No. ГМСУ, E-1722

The pipe is shaped like a swan's neck*, with smooth surface. The rim is silver plated, with a hinge and cylindrical lid with rectangular slots; the rim frieze of the lid has an embossed floral

* The pipe is shaped like a swan's neck - the head is tall and cylindrical, with a rounded bottom. The neck is long and sharp-angled.

кат./cat. 259

искован флорални орнамент а на врху је цвет са гранулом. Врат је на врху окван сребрним прстеном. Лула је преломљена на споју главе са вратом и репарирана тракама калаја, са мотивом двоструког крста на бочним странама.

259. Лула

Аустроугарска
19 век
Стива, резбарена; калај
H 9,3 cm; L 11 cm; R 2,2 cm
Инв. бр. ГМСУ, Е-897

Лула је у облику врата лабуда*, глатке површине. На споју са вратом је преломљена и репарирана тракама калаја у облику врежице, на дну је повезана траком на којој је невесто угравирано име (латиницом): AMER KAROL COKA.

260. Лула са камишем

Аустроугарска
19. век
Ознаке: МЈ и глава Дијане у петоугаонику (нејасна), утиснути на окову обода
Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано; трска (бамбус); рог
H 9 cm; L 6,6 cm; R 2 cm; S 58 cm
Инв. бр. НМЗР, Е-1947

Глава луле је висока, цилиндрична, у доњем делу заобљена; површина је глатка. На ободу је сребрни оков (који је по ивици нарецкан на листиће) са шарком и поклопцем у облику калоте са уздужним прорезима и гранулом на врху. Врат је кратак, на врху је окван сребрним прстеном који је по ивици нарецкан на листиће. Средишњи део луле је репариран металним (сребрним?) прстеном. Дуги камиш је од трске (бамбуса), на врху има усник од рога.

261. Лула са камишем

Аустроугарска
19. век
Стива, резбарена; сребро, месинг, пресован, перфориран; дрво; рог
H 7 cm; L 9 cm; R 2 cm; S 66,5 cm
Инв. бр. НМЗР, Е-1951

Глава је кратка цилиндрична, у доњем делу заобљена; површина је глатка. На ободу је сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са кружним прорезима. Дуги врат је на врху опточен сребрним прстеном са флоралним украсом на ободном фризу. Лула је репарирана са два месингана прстена (по средини и на врату). Дуги камиш је токарен од дрвета (јавора?), на врху има усник од кости.

ornament and a flower with a granule on top. The tip of the neck is plated with a silver ring. The pipe was broken at the head and neck connection and was repaired with tin bands bearing a double cross motif on the sides.

259. Pipe

Austro-Hungarian
19th century
Meerschaum, carving; tin
H 9,3 cm; L 11 cm; R 2,2 cm
Inv. No. ГМСУ, Е-897

The pipe is shaped like a swan`s neck*, with smooth surface. It was broken at the connection with the neck and repaired with tin bands shaped like interwoven branches; the bottom is tied with a band bearing a clumsily engraved name AMER KAROL COKA.

кат./cat. 255

260. Pipe with stem

Austro-Hungarian
19th century
Master's mark: M.J and Diana's head in the pentagon (blurry), stamped in the plated rim
Meerschaum, carving; silver, pressed, openwork; reed (bamboo); horn
H 9 cm; L 6,6 cm; R 2 cm; S 58 cm
Inv. No. НМЗР, Е-1947

The head of the pipe is tall, cylindrical, rounded at the bottom; with smooth surface. The rim is silver plated (denticulated with a leaf motif on the edge), with a hinge and calotte shaped lid with longitudinal slots and granule on top. Short neck, plated on the tip with a silver ring denticulated with a leaf motif on the edges. The mid section of the pipe was repaired with a metal (silver?) ring. Long stem is made of reed (bamboo), with a horn mouthpiece.

261. Pipe with stem

Austro-Hungarian
19th century
Meerschaum, carving; silver, brass; pressed, openwork; wood (maple?); horn
H 7 cm; L 9 cm; R 2 cm; S 66,5 cm
Inv. No. НМЗР, Е-1951

The head of the pipe is short, cylindrical, rounded at the bottom; with smooth surface. The rim is silver plated, with a hinge and cylindrical lid with circular slots. Long neck is at the tip plated with a silver ring with a floral ornament on the rim frieze. The pipe was repaired with two brass rings (along the mid section and the neck). Long stem is made of turned wood (maple?), with a horn mouthpiece.

262. Лула

Пољска (?)

Почетак 19. века

Стива, резбарена; месинг, пресован, перфориран

H 7,7 cm; L 14 cm; R 2 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-565

Глава луле је конична и има широк обод, на којем се налази месингани оков са шарком и равним поклопцем са правоугаоним прорезима. Врат је дуг и масиван; на врху је окован сребрним прстеном са цилиндричним продужетком – усадником за камиш.

Упореди: Раš 2005: 64/92.

263. Лула

Аустроугарска

19. век

Ознаке: глава Дијане у петоугаонику и мали жиг (нејасан) – утиснути на окову обода и врху врата.

Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано; конач

H 8,5 cm; L 9 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1957

Глава је конична и има заобљено дно; нема украса. На ободу се налази сребрни оков са шарком и полукалотастим поклопцем са ромбоидним и овалним прорезима украшеним искуцаним цветићима. На врху кратког врата је сребрни прстен са малом петљом, за коју је везан сигурносни гајтан од смеђег конача.

264. Лула

Средња Европа

19. век

Ознака: нејасна – утиснута на окову обода.

Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано

H 9 cm; L 12,5 cm; R 2,4 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-2561

Глава је конична; нема украса. На ободу се налази сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са вертикалним прорезима. Врат је дуг и масиван; на врху је окован сребрним прстеном.

265. Лула

Средња Европа

19. век

Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано

H 9,5 cm; L 9 cm; R 2 cm

Инв. бр. ЕМБГ, 6319

Глава је издужена, конична и има заобљено дно; нема украса. На ободу се налази сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са троугаоним прорезима; на врху поклопца је искуцан рељефни украс: мотив из лова – јелен и кошута у кружном пољу. На врху кратког врата је сребрни прстен са цилиндричним продужетком – усадником за камиш.

262. Pipe

Poland (?)

Beginning of 19th century

Meerschaum, carved; brass, pressed, openwork

H 7,7 cm; L 14 cm; R 2 cm

Inv. No. MB-ПМК, E-565

The head is conical and wide brimmed, brass plated, with a hinge and a flat lid with rectangular slots. The neck is long, massive and plated with a silver ring with a cylindrical extension – shank for the stem.

Reference: Раš 2005: 64 /92.

263. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Marks: Diana`s head in a pentagram and a small stamp (unclear) imprinted on the rim`s plate and top of the neck

Meerschaum, carved; silver, pressed, openwork; thread

H 8,5 cm; L 9 cm; R 2,5 cm

Inv. No. НМЗР, E-1957

The head is conical, with a rounded bottom, plain. The rim is silver plated, with a hinge and a semi calotte lid with rhomboid and oval slots decorated with embossed flowers. Top of the short neck has a silver ring with a small loop with a brown thread safety cord tied to it.

кат./cat. 263

264. Pipe

Central Europe

19th century

Mark: unclear, imprinted on the rim`s plate

Meerschaum, carved; silver, pressed, openwork

H 9 cm; L 12,5 cm; R 2,4 cm

Inv. No. ГМВШ, E-2561

The head is conical and plain. The rim is silver plated, with a hinge and a cylindrical lid with vertical slots. The neck is long and massive, plated with a silver ring on top.

265. Pipe

Central Europe

19th century

Meerschaum, carved; silver, pressed, openwork

H 9,5 cm; L 9 cm; R 2 cm

Inv. No. ЕМБГ, 6319

The head is elongated and conical, with a rounded bottom and plain. The rim is silver plated, with a hinge and a cylindrical lid with triangular slots; top of the lid has an embossed relief ornament: a hunting scene – deer and hind in a round field. Top of the short neck is plated with a silver ring with a cylindrical extension – shank for the stem.

266. Лула

Турска (?)

19. век

Стива, резбарена; месинг, пресован

H 3 cm; L 6,5 cm; R 2,4 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3294

Глава је мала, конична и има широк обод; нема украса. Дуги врат је благо проширен на врху и окован месинганим прстеном са малом петљом, за коју се веже сигурносни гајтан. Упореди: Paš 2005: 72, cat. 108.

267. Лула са камишем

Турска

19. век

Стива, резбарена; дрво; ћилибар

H 4,5 cm; L 9,4 cm; R 3 cm; S 44,8 cm

Инв. бр. НМК, Е-774

Глава је мала, конична и има широк обод; нема украса. Дуги врат је благо проширен на врху. Дуги камиш је од дрвета вишње; на врху има усник од ћилибара.

268. Лула са футролом и камишем

Аустроугарска

19. век

Ознаке: KOVACH KAROLY/BUDAPEST

KIGYŠ UTCZA – отиснуто плавом

бојом на постави футроле

Стива, резбарена; сребро, пресовано;

дрво; рог; кожа; свила; конац

H 8,4 cm; L 7 cm; R 2 cm; S 37 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-2366

Горњи део главе луле је цилиндричан, а доњи је профилисан низом гранула у рељефу. С предње стране је, у високом рељефу, изрезбарен хералдички мотив: представа ловца са шеширом и јеленским роговима изнад главе – уоквирена вињетом, у два поља. На ободу се налази сребрни оков са шарком и поклопцем у облику куполе, који има троугласте и капљичасте прорезе и гранулу на врху. Врх кратког врата окован је сребрним прстеном са нарежаним ивицама и малом петљом за сигурносни гајтан. Футрола прати облик луле. Она се састоји из два дела, која се преклапају. Затвара се запонцем. Споља је пресвучена кожом; постављена је свилом, на којој је отиснут латинични натпис (име мајстора или трговца). Камиш је од дрвета; на врху има усник од рога, који је са лулом повезан кратким канапом од зеленог концца.

269. Лула у футроли

Праг

19. век

Ознаке: две нејасна жига – на окуву врата; JOS. DOLEZAL NYNI-

JETZE ANT.PROCHASKA 749 PRAHA – отиснуто златном бојом на

постави футроле

Стива, резбарена; сребро, пресовано; кожа; позлата.

H 9 cm; L 12,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-2367

266. Pipe

Turkey (?)

19th century

Meerschaum, carved; brass, pressed

H 3 cm; L 6,5 cm; R 2,4 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-3294

The head is small, conical, wide brimmed and plain; long neck is slightly widened on top and plated with a brass ring, with a small loop for a safety cord.

Reference: Paš 2005: 72, cat.108.

267. Pipe with stem

Turkey

19th century

Meerschaum, carved; wood; amber

H 4,5 cm; L 9,4 cm; R 3 cm; S 44,8 cm

Inv. No. НМК, Е-774

The head is small, conical, wide brimmed and plain; long neck is slightly widened on top. Long stem is made of cherry tree with amber mouthpiece on top.

268. Pipe with Case and Stem

Austro-Hungarian, Vienna

19th century

Master's mark: KOVACH KAROLY/BUDAPEST

KIGYŠ UTCZA, in blue on the case lining.

Meerschaum, carving; silver, pressed,

openwork; wood; horn; thread

H 8,4 cm; L 7 cm; R 2 cm; S 37 cm

Inv. No. НМКИ, Е-2366

The upper part of the head is cylindrical, and the lower is profiled with a series of relief granules. The front bears a high relief heraldic motif – two-field depiction of a hunter with a hat and deer antlers above his head, bordered with a vignette. The rim is silver plated, with a hinge and a cone shaped lid with triangular and tear-shaped slots and a granule on top. Top of the short neck is silver plated (with denticulated edges), with a little loop for a safety cord. The case follows the pipe's shape, it is coated with leather and folded in two, lined with silk bearing a blue stamp in Latin letters (master's or merchant's name); closed with a clasp. The stem is made of wood, with a horn mouthpiece on top, connected to the pipe with a short green thread rope.

269. Pipe in Case

Prague

19th century

Master's mark: two stamps, unclear (fully beaten) on the neck's plated rim;

Golden inscription JOS. DOLEZAL NYNI-JETZE ANT.PROCHASKA

749 PRAHA on the case lining

Meerschaum, carving; silver, pressed; leather, gilding

H 9 cm; L 12,5 cm; R 2 cm;

Inv. No. НМКИ, Е-2367

кат./cat. 265

Горњи део главе луле је цилиндричан, а доњи је профилисан низом гранула и цветним латицама у рељефу. На ободу се налази сребрни оков са нарецканим ивицама. Поклопац недостаје. Врат је дуг; на дну је профилисан као кобилица, а на врху је окован сребрним прстеном са нарецканим ивицама. Футрола прати облик луле. Она се састоји из два дела, која се преклапају. Споља је пресвучена кожом; постављена је јеленском кожом, на којој је, латном бојом, изведено овално поље са латиничним натписом (име мајстора или трговца).

270. Лула у футроли

Беч

19. век

Ознаке: J.H.N.S – утиснуто на окуву главе; JOH_ _ P. KIRCHNER /WIEN/ VI. MARIAHILFERSTR. 53 – отиснуто златном бојом на постави футроле.

Стива, резбарена; сребро, пресовано; кожа

H 8,8 cm; L 10 cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-4018

кат./cat. 270

Горњи део главе луле је цилиндричан, а доњи је профилисан као цветне латице. На ободу се налази сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са правоугаоним прорезима. Футрола прати облик луле. Она се састоји из два дела, која се преклапају. Споља је пресвучена кожом; постављена је јеленском кожом, на којој је, у овалном пољу, златним словима исписано име и адреса мајстора (продавца).

271. Лула

Беч

Друга половина 19. века

Ознаке: IG – у овалном оквиру, на окуву главе; две контролне градске ознаке Беча (слово А) – утиснуте на окуву врата.

Стива, резбарена; сребро, пресовано

H 5,7 cm; L 6,7 cm; R 2 cm

Инв. бр. МВ, П-622

Горњи део главе је цилиндричан, а доњи је рељефно профилисан као шкољка. На ободу се налази сребрни оков са нарецканим ивицама, шарком и поклопцем у облику шкољке. Врх врата је окован сребрним прстеном, на којем се налази мала петља за сигурносни гајтан.

The upper part of the head is cylindrical, and the lower is profiled with a series of relief granules and flower petals. The rim is silver plated, with denticulated edges. The lid is missing. Long neck has a keel-shaped bottom and silver plated top with denticulated edges. The case follows the pipe's shape, it is coated with leather and folded in two; lined with cervine leather decorated with a gilded oval field with an inscription in Latin script (master's or merchant's name).

270. Pipe in Case

Vienna

19th century

Master's mark: J.H.N.S imprinted on the head plate; JOH_ _ P. KIRCHNER /WIEN/ VI. MARIAHILFERSTR. 53 imprinted in gold on the case lining

Meerschaum, carving; silver, pressed; leather

H 8,8 cm; L 10 cm; R 2 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-4018

The upper part of the head is cylindrical, and the lower is profiled in shape of flower petals. The rim is silver plated, with a hinge and a cylindrical lid with rectangular slots. The case follows the pipe's shape, it is coated with leather and folded in two; lined with cervine leather, with a gilded inscription in an oval field (name and address of the master or merchant).

271. Pipe

Vienna

Second half of 19th century

Marks: IG in an oval field on the head's plate; two control marks of the city of Vienna (letter A) imprinted on the neck's plate

Meerschaum, carved; silver, pressed

H 5,7 cm; L 6,7 cm; R 2 cm

Inv. No. МВ, П-622

The upper part of the head is cylindrical, the lower is profiled in relief like a shell. The rim is silver plated, with denticulated edges, with a hinge and a shell shaped lid. Top of the neck is plated with a silver ring, with a small loop for safety braid.

272. Лула са камишем

Austro-Hungarian

19th century

Meerschaum, carved; wood, turned; bone

H 6,7 cm; L 8 cm; R 2,2 cm; S 40 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-566

The upper part of the head is cylindrical, and the lower rounded with a sequence of large relief granules. Top of the neck is widened in shape of a ring. Long stem is made of maple tree (?) and turned, with a bone mouthpiece on top.

273. Pipe

Vienna

Second half of 19th century

Meerschaum, carved; silver, pressed, openwork

H 6 cm; L 6,5 cm; R 1 cm

Inv. No. МВ, Е-2464

272. Лула са камишем

Аустроугарска

19. век

Стива, резбарена; дрво, токарено; кост

H 6,7 cm; L 8 cm; R 2,2 cm; S 40 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-566

Горњи део главе је цилиндричан, а доњи је заобљен и има низ крупних гранула изведених у рељефу. Врх врата је прстенасто проширен. Дуги камиш је од дрвета јавора (?), токарен је; на врху има усник од кости.

273. Лула

Беч

Друга половина 19. века

Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано

H 6 cm; L 6,5 cm; R 1 cm

Инв. бр. МВ, Е-2464

Горњи део главе је цилиндричан, а доњи је рељефно профилисан као шкољка. На ободу се налази сребрни оков са шарком и поклопцем у облику купе, који има кружне и троугласте прорезе и гранулу на врху. Врх дугог врата (постављеног под правим углом) проширен је и окован сребрним прстеном са алком за сигурносни гајтан.

274. Лула

Непознато

19. век

Стива, резбарена; бела метална легура (?), пресована

H 12 cm; L 6,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. МВ, П-624

Глава је висока цилиндрична и има равно дно; украшена је са три вертикална набора. На ободу се налази метални оков са шарком и полукалотастим поклопцем, чији је врх продужен помоћу два кружна проширења, од којих је доњи у облику цвета. Врх кратког врата окован је металним прстеном на којем је угравирано име *Malvina* (у курзиву, латиницом).

The upper part of the head is cylindrical, and the lower is shell shaped in relief. The rim is silver plated, with a hinge and a cone shaped lid with circular and triangular slots and granule on top. Top of the long, right angled neck is widened and silver plated, with a ring for a safety braid.

274. Pipe

Unknown

19th century

Meerschaum, carved; white metal alloy (?), pressed

H 12 cm; L 6,5 cm; R 2 cm

Inv. No. MB, П-624

The head is tall and cylindrical, with a flat bottom; decorated with three vertical ribs. The rim is metal plated, with a hinge and a semi calotte lid with two round extensions on top, the lower one flower shaped. Top of the short neck is plated with a metal ring bearing the engraved name *Malvina* (in italics, Latin script).

275. Лула

Аустроугарска

19. век

Ознака: нечитка.

Стива, резбарена; бела метална легура, пресована, перфорирана

H 14,7 cm; L 12 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. ГМСУ, Е-896

Лула је у облику врата лабуда.* У доњем делу је профилисана као шкољка. Цела површина луле украшена је урезаним вертикалним линијама. На ободу се налази оков са шарком и поклопцем у облику круне, на чијем се врху налази гранула. Врх врата је биконично проширен и окован металним прстеном са нарежаним ивицама.

276. Лула

Аустроугарска

19. век

Стива, резбарена; сребро (?), пресовано

H 11 cm; L 9,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е- 2973

Лула је у облику врата лабуда;* није украшена. На ободу се налази оков са шарком и поклопцем са правоугаоним и троугластим прорезима; на врху поклопца је гранула са искованим цветом. Врх дугог врата је звонасто проширен и окован сребрним прстеном; на дну је профилисана као кобилица и ојачан аплицираном сребрном траком.

277. Лула

Аустроугарска

19. век

Стива, резбарена; месинг, пресован,

перфориран

H 10,5 cm; L 10 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. МВ, Е-1068

Лула је у облику врата лабуда.* Дно луле је заобљено; по средини је накнадно украшена урезивањем: стилизован флорални украс (невешто изведен). На ободу се налази оков са шарком и ваљкастим поклопцем са вертикалним прорезима; на врху поклопца је гранула са искованим цветом. Врх врата је звонасто проширен и окован сребрним прстеном са ободним фризом, на којем је искован флорални орнамент (листови у низу).

278. Лула

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Стива, резбарена; сребро (?), пресовано

H 12,5 cm; L 10 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3292

Лула је у облику врата лабуда.* На дну је резбарена: флорални мотив – преплет биљне врежице. На ободу се налази оков са шарком и цилиндричним поклопцем са уздужним прорезима

275. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Mark: unclear

Meerscham, carved; white metal alloy, pressed, openwork

H 14,7 cm; L 12 cm; R 2,5 cm

Inv. No. ГМСУ, Е-896

Swan-neck shaped pipe*, shell profiled in the lower section; the entire surface decorated with engraved vertical lines. The rim is plated, with a hinge and a crown shaped lid and a granule on top. Top of the neck is biconically widened and plated with a metal ring with denticulated edge.

276. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Meerscham, carved; silver (?), pressed

H 11 cm; L 9,5 cm; R 2 cm

Inv. No. ГМВШ, Е- 2973

Swan-neck shaped pipe*, plain. The rim is plated, with a hinge and a lid with rectangular and triangular slots, a granule with an embossed flower on top. Top of the long neck is bell shaped and widened, plated with a silver ring; the bottom is keel shaped and strengthened with an applied silver strip.

277. Pipe

Austro-Hungarian

19th century

Meerscham, carved; brass, pressed, openwork

H 10,5 cm; L 10 cm; R 2,2 cm

Inv. No. МВ, Е-1068

Swan-neck shaped pipe*, with a rounded bottom; the mid section additionally decorated in carving – a stylized floral ornament (unskillfully done). The rim is plated, with a hinge and a cylindrical lid with vertical slots, a granule with an embossed flower on top. Top of the neck is bell shaped and widened, plated with a silver ring bearing a rim frieze decorated with embossed floral ornament (a sequence of leaves).

278. Pipe

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Meerscham, carved; silver (?), pressed

H 12,5 cm; L 10 cm; R 2,2 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-3292

Swan-neck shaped pipe*, with a carved bottom – a floral motif (tendrils). The rim is plated, with a hinge and a cylindrical lid with longitudinal slots and an embossed rim frieze – a sequence of acanthus leaves. Top of the long neck is bell shaped and widened,

и ободним фризом, који је украшен искуцавањем (акантусов лист у рапорту). Врх дугог врата је звонасто проширен и окован металним прстеном (који има исти украс као оков поклопца).

279. Лула са камишем

Аустроугарска

19. век

Ознака: ROMER – утиснуто у стиву, на врху врата (око отвора за камиш).

Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано, куцано; дрво; рог.

H cm; L cm; R cm; S cm

Инв. бр. М3Т, 598

Лула је у облику врата лабуда;* нема украса. На ободу се налази сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са ромбоидним прорезима и искуцаним листићима. Врх дугог врата окован је сребрним прстеном. Дуг камиш је од дрвета вишње (са кором); на врху има усни од рога.

280. Лула са камишем

Аустроугарска

19. век

Ознака: нечитка – на прстену врата.

Стива, резбарена; сребро (?), пресовано

H 9,7 cm; L 13,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-2368

Лула је у облику врата лабуда.* На ободу се налази оков са шарком и цилиндричним поклопцем са правоугаоним прорезима и ободним фризом, на којем је искован стилизовани флорални орнамент. На средини врата је урезан флорални орнамент (лула је оштећена, тј. напукла на том месту); врх врата је звонасто проширен и окован сребрним прстеном, на којем се налази исти украсни фриз као на поклопцу.

281. Лула са футролом

Беч

19. век

Стива, резбарена; кожа; свила; плиш.

Ознака: EDUARD SCHUBERT/ LANDENZERGASSE № 3/ VOZNALE / HOLTZE / WIEN – на постави футроле.

H 6,5 cm; L 11 cm; R 1,3 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3295

Лула је у облику врата лабуда;* нема украса. Врх дугог врата је звонасто проширен. Футрола прати облик луле. Она се састоји из два дела, која се преклапају. Споља је пресвучена кожом. Једна половина футроле је постављена љубичастим сомотом, а друга свилом, на којој је плавом бојом отиснут печат са латиничним натписом и вињетом (мајстора или трговца). Печат је у виду траке, која је савијена у осмицу.

plated with a metal ring (bearing the same decoration as the lid plate).

279. Pipe with stem

Austro-Hungarian

19th century

Mark: ROMER, imprinted on meerschaum, on the top of the neck (around the stem hole)

Meerschaum, carved; silver, pressed, openwork, embossed; wood; horn

H cm; L cm; R cm; S cm

Inv. No. M3T, 598

Swan-neck shaped pipe*, plain. The rim is silver plated, with a hinge and a cylindrical lid with rhomboid slots and embossed leaves. Top of the long neck is plated with a silver ring. Long stem is made of cherry wood (with bark on); a horn mouthpiece on top.

280. Pipe with stem

Austro-Hungarian

19th century

Mark: unclear, on the neck ring

Meerschaum, carved; silver (?), pressed

H 9,7 cm; L 13,5 cm; R 2 cm

Inv. No. НМКИ, Е-2368

Swan-neck shaped pipe*. The rim is plated, with a hinge and a cylindrical lid with rectangular slots and a rim frieze with embossed stylized floral ornament. The neck mid section has an engraved floral ornament (the spot where the pipe is damaged – cracked); top of the neck is bell shaped and plated with a silver ring bearing the same decorative frieze as the lid.

281. Pipe with stem

Vienna

19th century

Meerschaum, carved; leather; silk; plush

Mark: EDUARD SCHUBERT/ LANDENZERGASSE № 3/ VOZNALE / HOLTZE / WIEN on the case lining

H 6,5 cm; L 11 cm; R 1,3 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-3295

Swan-neck shaped pipe*, plain. Top of the long neck is bell shaped and widened. The case closely fits the pipe, leather on the outside; a two-piece case, folded, one half lined with purple velvet and the other with silk which bears a blue stamp (master's or seller's) in shape of a number eight folded band with a Latin script inscription and a vignette.

282. Pipe with stem

Austro-Hungarian

19th century

Meerschaum, carved; silver, pressed, openwork; wood; horn

H 9,5 cm; L 11 cm; R 2,2 cm; S 55 cm

Inv. No. МГНС, 3М-21

кат./cat. 282

282. Лула са камишем

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано; дрво; рог.
Н 9,5 cm; L 11 cm; R 2,2 cm; S 55 cm

Инв. бр. МГНС, 3М- 31

Лула је у облику врата лабуда;* нема украса. На ободу се налази сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са уздужним прорезима. Врх врата је проширен и окован месинганим прстеном, на којем се налази петља за сигурносни гајтан. Дуг камиш је од дрвета; на врху има усник од рога.

Лулу је Алберту Анштајну поконио Милош Марић, отац Милеве Марић-Анштајн, у Каћу 1905.

283. Лула

Аустроугарска

Половина 19. века

Стива, резбарена, сребро, пресовано, перфорирано

Н 8,7 cm; L 9 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. МВ, П-621

Лула је у облику врата лабуда.* С предње стране је резбарена у високом рељефу: коњушар зауздава коња у покрету; у позадини су још два коња. На ободу се налази сребрни диск са шарком и цилиндричним поклопцем са прорезима у облику тролиста, на којем је искуцан стилизовани флорални орнамент. Врх дугог врата опточен је сребрним прстеном са малом петљом за сигурносни гајтан.

284. Лула са камишем

Ознаке на окову: J.H. – утиснуто на диску за поклопац.

Стива, резбарена; месинг, пресован; дрво, токарено; кост; конац

Н 10,5 cm; L 11,5 cm; R 2,5 cm; S 65 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1956

Лула је висока и цилиндрична; нема украса. На ободу се налази сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са уздужним и кружним прорезима. Врх дугог врата је проширен и окован месинганим прстеном са малом петљом за сигурносни гајтан; на дну је профилисан као кобилица. Камиш је од дрвета. Он је токарен и има усник од кости. На камишу се налази кратки гајтан од памучног жутог конц са две гомбице исплетене од жутог и љубичастог конц.

285. Лула

Аустроугарска

Ознаке: GROSS IN WIEN и глава Дијане у петоугаонику утиснути на диску за поклопац

Друга половина 19. века

Стива, резбарена; сребро, пресовано, ковано, перфорирано

Н 13,5 cm; L 13,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГНС, КП-129

Swan-neck shaped pipe* with no decoration. The rim is silver plated, with a hinge and a cylindrical lid with longitudinal slots. Top of the neck is widened and plated with a brass ring, with a loop for safety cord. Long stem is made of wood, with a horn mouthpiece on top.

This pipe was a gift to Albert Einstein by Milos Maric, Mileva Maric Einstein's father, in Kac 1905.

283. Pipe

Austro-Hungarian

The first half of 19th century

Meerschaum, carved; silver, pressed, openwork

Н 8,7 cm; L 9 cm; R 1,8 cm

Инв. No. МВ, П-621

кат./cat. 286

Swan-neck shaped pipe*; carved in high relief on the front – a groom bridling a moving horse, two more in the back. The rim has a silver disc with a hinge and a cylindrical lid with trefoil shaped slots, bearing an embossed stylized floral ornament. Top of the long neck is plated with a silver disc, with a small loop for a safety cord.

284. Pipe with stem

Austro-Hungarian

19th century

Mark on the rim: J.H. imprinted on the lid disc
Meerschaum, carved; brass, pressed; wood, turned; bone; thread

Н 10,5 cm; L 11,5 cm; R 2,5 cm; S 65 cm

Инв. No. НМЗР, Е-1956

The pipe is tall, cylindrical and plain. The rim is silver plated, with a hinge and a cylindrical lid with longitudinal and round slots. Top of the long neck is widened and plated with a brass ring, with a small loop for a safety cord;

the bottom is keel shaped. Stem is made of wood and turned, with a bone mouthpiece; it has a short cord made of yellow cotton thread with two yellow and purple thread pon-pons.

285. Лула

Austro-Hungarian

19th century

Marks: GROSS IN WIEN and the head of Diana in a pentagram imprinted on the lid disc.

Meerschaum, carved; silver, pressed, wrought, openwork

Н cm; L cm; R cm

Инв. No. МГНС, КП-129

Swan-neck shaped pipe*, flattened at the bottom and plated with a silver semi ring. The rim is silver plated, with a hinge and a cylindrical lid with slots embossed in shape of flowers; the rim frieze has an embossed floral ornament. Top of the long neck is widened and plated with a brass ring, with identically decorated rim frieze; the bottom is keel shaped.

Лула је у облику врата лабуда.* При дну је заравњена и окована сребрним полупрстеном. На ободу се налази сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са прорезима искованим у облику цветића; на ободном фризу је искован флорални орнамент. Врх дугог врата је проширен и окован месинганим прстеном, који је украшен исто као ободни фриз; на дну је профилисан као кобилица.

286. Лула

Аустроугарска
1841.

Стива, резбарена; сребро, пресовано, ковано
H 12,5 cm; L 10 cm; R 2 cm

Инв. бр. МГНС, КИ-2545

Глава луле је висока, цилиндрична, равног дна. На ободу је оков са шарком и поклопцем који је надвишен са седам уских отвора и са осам поља у виду штита, на којима су следећа декоративна готичка слова: S, D, U, U, E, A, J и година 1841; по ободном фризу је украшен искуцаним флоралним орнаментом. Врх врата је проширен и окован сребрним прстеном са ободним фризом украшеним као обод.

287. Лула

Аустроугарска
19. век

Стива, резбарена.
H 7,2 cm; L 7,2 cm; R 1 cm

Инв. бр. МВ, П-623

Глава луле је висока и правоугаоног пресека. Украшена је резбарењем: флорални мотив, тј. вињета – испод обода, у плитком рељефу; стојећа фигура мушкарца са лулом у устима – с предње стране, у високом рељефу; по један пас – са бочних страна. Врат је, такође, правоугаоног пресека; на врху је проширен.

288. Лула

Аустроугарска
19. век

Ознаке: нејасне – два пута утиснуте на окову обода.
Стива, резбарена; сребро, пресовано, перфорирано.
H 14,5 cm; L 19 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-2022

Глава луле је висока и цилиндрична; нема украса. На дну је профилисана као кобилица. Оков је сребрни, а поклопац цилиндрични – са уздужним прорезима; ободни фриз је украшен искуцаним флоралним мотивом (исти украс на окову и прстену врата). Врх врата је проширен и профилисан као савијен лист.

286. Лула

Austro-Hungarian
19th century

Meerschaum, carved; silver, pressed, wrought
H 12,5 cm; L 10 cm; R 2 cm

Inv. No. МГНС, КИ-2545

The head is tall and cylindrical, with a flat bottom. The rim is plated, with a hinge and a lid above which there are seven narrow slots and eight shield shaped fields, bearing decorative Gothic letters: S, D, U, U, E, A and J and the year 1841; the rim frieze has an embossed floral ornament. Top of the neck is widened and plated with a silver ring which has the same frieze decoration as the rim.

287. Лула

Austro-Hungarian
19th century

Meerschaum, carved
H 7,2 cm; L 7,2 cm; R 1 cm

Inv. No. МВ, П-623

The head is tall, with a rectangular cross-section; decorated in carving; a floral motif in shallow relief under the rim – a vignette; in high relief on the front a standing male figure smoking a pipe, flanking him a dog on each side. The neck also has a rectangular cross-section, widened on top.

288. Pipe

Austro-Hungarian
19th century

Marks: unclear, imprinted twice on the rim plate
Meerschaum, carved; silver, pressed, openwork
H 14,5 cm; L 19 cm; R 2,5 cm
Inv. No. НМЗР, Е-2022

The head is tall, cylindrical and plain; the bottom is keel shaped; the rim is silver, its lid is cylindrical with longitudinal slots, the rim frieze has an embossed floral motif (the same ornament is on the rim and neck ring). The neck is widened on top and shaped like a bent flower.

289. Pipe with stem

West Europe (?)
19th century

Marks: GROSS IN WIEN, imprinted on the rim plate
Meerschaum, carved; silver, pressed; wood; horn; braided rubber hose; thread

H 11,8 cm; L 11 cm; R 2 cm; S 27 cm

Inv. No. ЕМБГ, Е-6318

Публиковано: Душковић 2006, 45,77, кат.29.

A Y shaped pipe; where the head and neck connect relief profiled like a stylized flower petal; the bottom ends with a pronounced

кат./cat. 288

289. Лула са камишем

Западна Европа (?)

19. век

Ознаке: GROSS IN WIEN – утиснуто на окову обода.

Стива, резбарена; сребро, пресовано; дрво; рог; оплетено гумено црево; конач

H 11,8 cm; L 11 cm; R 2 cm; S 27 cm

Инв. бр. ЕМБГ, Е-6318

Публиковано: Душковић 2006: 45, 77, кат. 29.

Лула је у облику слова Y. На прелазу главе и врата је рељефно профилисана као стилизована цветна латица; у доњем делу се завршава наглашеном стопом, чије је дно обложено сребрним лимом. На ободу се налази метални оков са шарком и цилиндричним поклопцем са кружним прорезима, који су украшени искуцаним листићима. Камиш се састоји из неколико делова: на дрво вишње са кором се наставља мали ваљкасти део од кости, еластично гумено црево и усник од рога са сигурносним гајтаном.

290. Лула

Непознато

19. век

Стива, резбарена; сребро, пресовано

H 14,5 cm; L 9,5 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. НМН, Е-2099

Лула је у облику главе мушкарца који има дугу браду, бркове и турбан. Врх кратког врата је проширен и окован сребрним прстеном.

foot, its bottom coated with silver tin. The rim is metal plated, with a hinge and a cylindrical lid, with round slots decorated with embossed flowers. The stem is made of several parts: cherry wood (with bark on) continues into a small cylindrical bone piece, a flexible rubber hose and then a horn mouthpiece on top, with a safety cord.

290. Pipe

Meerschaum, carved; silver, pressed

H 14,5 cm; L 9,5 cm; R 2,5 cm

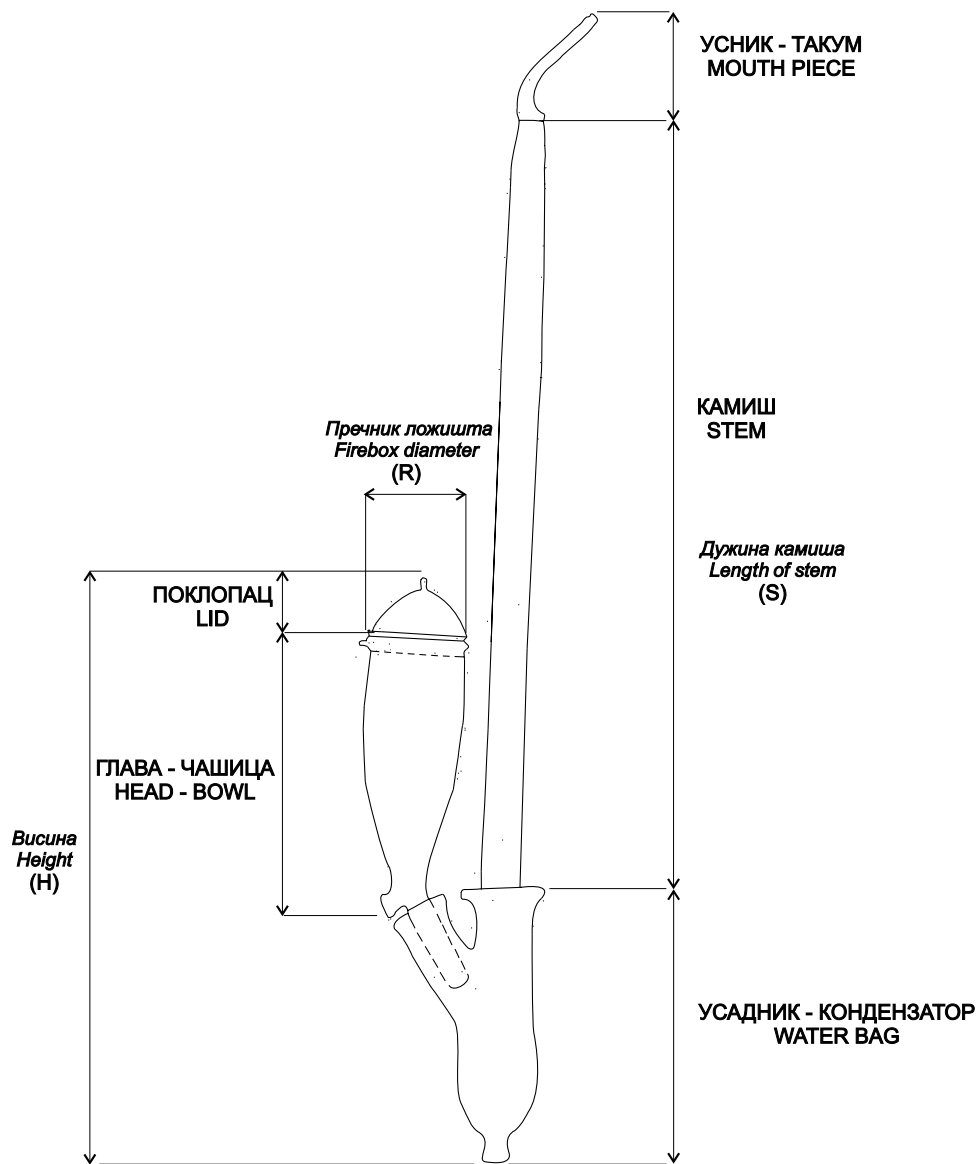
Inv. No. НМН Е 2099

The pipe in shape of a male head with a long beard, moustaches and a turban. Top of the short neck is widened and plated with a silver ring.

*Порцеланске
луле*

*Porcelain
Pipes*

ДВОДЕЛНА ПОРЦЕЛАНСКА ЛУЛА СА КАМИШЕМ - ОСНОВНИ ДЕЛОВИ
TWO PEACE WATER BAG PIPE WITH STEM - BASIC PARTS

291. Лула

Немачка

Прва половина 19. века

Порцелан, вишебојна штампа, ручно досликавање; бела

метална легура (алпак), пресована

H 9 cm; L 7 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. MB, П-625

Глава је цилиндрична, са равним дном. С предње стране се налази вишебојни декор: историјски мотив – сцена Јованка Орлеанка предводи народ у бој (у правоугаоном пољу). Испод декора је натпис на немачком језику: *Gott und die heilige Jungfrau führt euch an* (Бог и света девица вас воде). Са задње стране, испод обода, стоји натпис: *Jungfrau v. Orleans*. На ободу недостаје метални оков са поклопцем. На врху врата је метални прстен.

292. Лула

Аустроја или Немачка

Друга половина 19. века

Фајанс, бело глеђосан,

вишебојна штампа; месинг,

пресован

H 15cm; R 2,2 cm

Инв. бр. МГНС, Е-1301

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: мотив из лова – јелен и кошута у шуми; са задње стране се налази мала дршка за везивање сигурносног гајтана. На ободу је месингани оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте (са прорезима у облику капљица), који је накнадно рађен.

293. Лула

Аустроугарска

Друга половина 19. века

Ознаке: HEINE – утиснуто на

окову обода; HEINE NEUSILBER и

аустроугарски грб – утиснуто са

унутрашње стране поклопца.

Порцелан, вишебојна штампа,

ручно досликавање, позлата;

бела метална легура (алпак),

пресована

H 14,5 cm; R 2,4 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-775

кат./cat. 294

* Састоји се од главе и усадника за кондензовање у облику слова „Y“, у који је уметнута глава. Глава је издужене цилиндричне форме у доњем делу левкасто сужена, са малом стопом у облику пете, продужена је у кратак врат.

291. Pipe

Germany

First half of the 19th century

Porcelain, multi-colour printing, hand painted afterwards;

pressed white alloy (alpaca).

H 9 cm; L 7 cm; R 2,2 cm;

Inv. No. MB, П-625

The head is cylindrical with a flat bottom, its front decorated with a colourful historical motif – in a rectangular field a scene of Joanne D'Arc leading people into battle. Below there is an inscription in German: *Gott und die heilige Jungfrau führt euch an*; on back side: *Jungfrau v. Orleans*. There is a metal plate with the lid missing on the rim. The top of the neck is metal plated.

292. Pipe

Austria or Germany

Second half of the 19th century

Faience, white veneer, multi-colour printing; brass, pressed.

H 15 cm; R 2,2 cm

Inv. No. МГНС, Е-1301

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated with a multi-coloured hunting motif – a buck and a doe in a forest. On the back there is a small handle for attaching a safety cord. On the rim there is a brass plate with a hinge and a lid (subsequently made) in shape of a semi-calotte with tear-shaped slots.

293. Pipe

Austro-Hungarian

Second half of the 19th century

Master's mark: HEINE impressed on the plate's rim; HEINE

NEUSILBER and the Austrian crest impressed on the inner side of the lid.

Porcelain, multi-colour printing, hand painted afterwards,

gilding; pressed white alloy (alpaca)

H 14,5 cm; R 2,4 cm

Inv.No. НМКИ, Е-775

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated with a multi-coloured hunting motif – a grouse on a pine branch. The same, but smaller, decoration is situated at the front of the water bag. On the rim there is an alpaca plate with a hinge and a lid shaped as a semi-calotte with rectangular and tear-shaped slots on the moulded rim. Both openings on the water-bag are mounted with metal rings.

294. Pipe

Austro-Hungarian (Czech ?)

The end of the 19th century

Porcelain, multi-colour printing, hand painted afterwards,

gilding; nickel-plated pressed tin

H 12 cm; R 2,7 cm

Inv. No. ГМБ, Е-3290

* Two-piece pipes consist of a head inserted into a Y-shaped water bag. The head is of elongated cylindrical shape, with infundibular and narrowed lower part containing a little heel-shaped imp, elongated into a short neck.

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: мотив из лова – тетреб на боровој грани. Исти декор, само умањен, јавља се с предње стране усадника. На ободу је метални оков са шарком и поклопцем у облику полукалате; на ободном фризу поклопца јављају се правоугаони и капљичасти прорези. Оба отвора на усаднику су окована металним прстеном.

294. Лула

Аустроугарска (Чешка?)

Крај 19. века

Порцелан, вишебојна штампа, ручно досликавање, позлата; хромиран гвоздени и месингани лим, пресован

Н 12 cm; R 2,7 cm

Инв. бр. ГМБШ, Е-3290

Дводелна лула.* Предња страна главе је декорисана: вишебојни флорални мотив са правоугаоним белим пољем и натписом на немачком језику (на црној овалној основи): *Andenken an Mürzzuschlag* (Успомена на Мурицшлаг). На ободу се налази метални оков са шарком и равним поклопцем, на чијој је унутрашњој страни утиснут аустроугарски грб.

295. Лула

Аустрија, Линц (Linz)

Око 1880.

Ознака: NEUSILBER ENGLER LINZ – утиснуто са унутрашње стране поклопца.

Порцелан, ручно осликан; бела метална легура (алпак), пресована

Н 20 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-2002

Публиковано: Митровић 1964: 239, Т. I/5-6

Дводелна лула.* Цела површина главе је вишебојно декорисана: рурални мотив – ратар крај натоварених запрежних кола и брдовит пејзаж у позадини. Изнад мотива се, у полукружном картушу, налази натпис на немачком језику (на готици): *Hoch lebe die edle Ökonomie* (Да живи племенита привреда). Са задње стране је латиницом написано и подвучено име: *Nikolaus Sartorp*. С предње стране усадника је представљена аранжерија – клас жита са пољопривредним алаткама (косом, српом, мотиком, млатилом). На ободу је метални оков са шарком и коничним поклопцем са прорезима.

296. Лула

Аустрија, Линц (Linz)

1886.

Ознака: FEINST NEUSILBER ENGLER LINZ – утиснуто са унутрашње стране поклопца.

Порцелан, ручно осликан; посребрен лим, пресован

Н 21,5 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. ГМБШ, Е-2301

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: мотив из рата – три униформисана војника са топом и сеоски пејзаж у позадини. Изнад мотива се, у картушу, налази натпис на немачком језику (на готици): „K.K.“ *FESTUNGS ARTILL. „BATAILLON.12.“ „4.COMP“* (Краљевско-царски тврђавски батаљон 12, 4. компанија). Са задње стране је латиницом

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated with a multi-coloured floral motif on the black oval base, along with a rectangular white area and an inscription in German: *Andenken an Mürzzuschlag* (Memory of Mürzzuschlag). On the rim there is a metal plate with a hinge and a flat lid with an imprinted Austrian crest on its inner side.

295. Pipe

Austria, Linz

About 1880

Master's mark: NEUSILBER ENGLER LINZ, impressed on the inner side of the lid.

Porcelain, hand painted; pressed white alloy (alpaca)

H. 20 cm; R. 2,2 cm;

Inv. No. HMЗР, Е-2002

Reference: Митровић 1964: 239, Т. I/5-6

A two-piece water bag pipe.* The entire head is decorated with a multi-coloured rural genre motif - a farmer next to a loaded cart, with a hilly landscape in the background. Above it, in the semicircular cartouche (vignette), is a German inscription in Gothic: *Hoch lebe die edle Ökonomie* (Long live the noble economy). On the backside, underlined name of *Nikolaus Sartorp* is written in Latin alphabet. On the front of the water bag there is a depiction in form of an arranged emblem - a wheat ear next to farming tools (scythe, sickle, hoe, and flail). On the rim there is an alpaca plate with a hinge and a conical lid.

296. Pipe

Austria, Linz

1886

Master's mark: FEINST NEUSILBER ENGLER LINZ, impressed on the inner side of the lid.

Porcelain, hand painted; silver-plated pressed tin.

H. 21,5 cm; R. 2,2 cm

Inv. No. ГМБШ, Е-2301

A two-piece water bag pipe.* The entire head is decorated with a multi-coloured war motif - three soldiers in uniforms and a cannon, with a countryside landscape in the background. In the cartouche (vignette) there is a German inscription in Gothic: *K.K. FESTUNGS ARTILL. BATAILLON.12. 4.COMP* (the royal imperial fort battalion 12, 4 company). On the backside, underlined name of *Konhard Haas, corporal* 1886 is written in Latin alphabet. On the front of the water bag there is a depiction in form of an arranged emblem (a sabre, a hat and three cannonballs) and a semicircular inscription in German: *Erinnerung an meine Dienstzeit* (A memory of my military service). The rim is fitted with a metal plate with a hinge and a flat lid. The pipe belongs to so called "military pipes".

кат./Cat. 295

написано и подвучено име: *Konrad Haas, corporal* 1886. С предње стране усадника је представљена аранжерија (сабља, капа, три топовска ђула) и аустријски грб са полукружним натписом на немачком језику: *Erinnerung an meine Dienstzeit* (Успомена на моје службовање). На ободу је метални оков са шарком и равним поклопцем. Оба отвора на усаднику су окована металним прстеном. Лула припада тзв. војничким лулама.

297. Лула

Аустроугарска

Крај 19. века

Порцелан, вишебојна штампа, ручно досликавање, позлата

H 22,2 cm; R 2,8 cm

Инв. бр. МЈО, Е-368

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: представа – сусрет војника са младом женом и сеоски пејзаж у позадини. Изнад представе се налази натпис на немачком језику (на готици): *K. u. K. I. Regt. d. Dir. Kaiserjäger* (ознака регименте). На застави коју држи девојка су представљени војник и девојка у загрљају, а око њих је натпис *Treu ist die Soldatenliebe* (Верна је љубав војника). Са задње стране је латиницом написано и подвучено име: *Johann Nadich Officiers' diener 3 br. 1B. 1 Z.* (Јован Надић официрски послани...). С предње стране усадника је амблематска аранжерија (војничка опрема – пушке, ранац, капа) и аустријски грб са полукружним натписом на немачком језику: *Erinnerung an meine Dienstzeit* (Успомена на моје службовање). Са задње стране усадника је исписан текст (пригодна песмау стиху):

An Stutzen auf dem Rücken,

Und Lieder in der Brust.

Ein Mädchen zum entzücken,

Ans volle Herz zu drücken

In Kaiserjägers Lust.

Лула припада тзв. војничким лулама.

298. Лула са камишем

Немачка, Хохенберг

Друга половина 19. века

Печат: CMHR у штиту – утиснуто плавим са унутрашње стране усадника (Danckert 1967, 105–106).

Порцелан, вишебојна штампа; дрво;

оплетено гумено црево; рог; бела

метална легура (алпак), пресована

H 20 cm; R 2,2 cm; S 50 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-1347

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: мотив из лова – јелен на пропланку.

кат./cat. 296

297. Pipe

Austro-Hungarian

The end of the 19th century

Porcelain, multi-colour printing, hand painted, gilding

H. 22,2 cm; R. 2,8 cm

Inv. No. МЈО, Е-368

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated in various colors with a depiction of a soldier with a young woman and a countryside landscape in the back. Above it, a German inscription in gothic letters: *K.u.K.I.Regt.d.Dir.Kaiserjäger* (Regiment's mark). The girl is holding a flag with a depiction of a soldier holding a girl and an inscription around them: *Treu ist die Soldatenliebe* (Soldier's love is faithful). At the back, an underlined name is written in Latin letters: *Johann Nadich Officiers' diener 3 br. 1B. 1 Z.* (Jovan Nadic, officer's batman, regiment mark). At the front of the water bag there is a depiction in form of an arranged emblem (military gear – guns, back pack, hat) and Austrian crest with semi-circular German inscription: *Erinnerung an meine Dienstzeit* (A memory of my service). At the back of the water bag runs an italic text (apposite song in verse):

An Stutzen auf dem Rücken,

Und Lieder in der Brust.

Ein Mädchen zum entzücken,

Ans volle Herz zu drücken

In Kaiserjägers Lust.

This pipe belongs to so called „military pipes“.

298. Pipe with stem

Germany, Hohenberg

Second half of the 19th century

Stamp: CMHR in the shield, impressed on the inner side of the water bag (Reference: Danckert 1967, 105-106).

Porcelain, multi-colour printing; wood; plaited rubber tube; horn; pressed white alloy (alpaca).

H. 20 cm; R. 2,2 cm; S. 50 cm

Inv. No. НМКИ, Е-1347

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated with a multi-coloured hunting motif – a deer on a lawn. On the rim there is a brass plate with a hinge and a lid in shape of a semi-calotte with horizontal slots. The long stem, made of cherry wood, has an elastic tube on the top, as well as a horn mouthpiece.

299. Pipe with stem

Germany

Second half of the 19th century

Porcelain, multi-colour printing, hand painted afterwards; silver; pressed; turned horn; braided rubber tube; thread.

H. 15 cm; R. 2,4 cm; S. 77 cm

Inv. No. ГМСУ, Е-1315

A two-piece pipe with a Dutch-style porcelain head, inserted in a Y-shape water bag made of horn. The head's entire surface is decorated in a various colors hunting motif – a buck and two does in the forest. The rim is metal plated with a hinge and a semi-calotte lid with a granule on top. A multiple-piece stem, turned of varied types of horn, with an elastic tube and a horn mouthpiece on top. It is tied to the pipe with brown cord with two pompons.

300. Pipe with stem

На ободу се налази месингани диск са шарком и поклопцем у облику полукалоте, са хоризонталним прорезима. Дуги камиш је од дрвета вишње; на врху има еластично, оплетено гумено црево и усник од рога.

299. Лула са камишем

Немачка

Друга половина 19. века

Порцелан, вишебојна штампа, ручно досликавање; сребро, пресовано; рог, токарен; оплетено гумено црево; конач

H 15 cm; R 2,4 cm; S 77 cm

Инв. бр. ГМСУ, Е-1315

Дводелна лула. Порцеланска глава холандског типа уметнута је у „У“ усадник од рога. Цела површина главе је вишебојно декорисана: мотив из лова – јелен и две кошуте у шуми. На ободу је метални оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте, са гранулом на врху. Камиш се састоји из неколико делова; токарен је од неколико врста рогова; на врху има еластично црево и усник од рога. Лула је са камишем повезана гајтаном од смеђег конца, са две кићанке на врху.

300. Лула са камишем

Немачка (?)

Друга половина 19. века

Порцелан, вишебојна штампа; месинг, бела метална легура (алпак); дрво, токарено; рог

H 16,4 cm; R 2,5 cm; S 25,5 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-561

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: мотив из лова – тетреб на грани. На ободу се налази метални диск са шарниром и поклопцем у облику полукалоте, са прорезима у облику капљица и ободним фризом од месинга. Кратки камиш је токарен од дрвета (јавора?); на врху има усник од рога.

301. Лула са камишем

Немачка (?)

Друга половина 19. века

Порцелан, вишебојна штампа; бела метална легура (алпак); дрво; рог

H 19,4 cm; R 2 cm; S 20 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-562

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: мотив из лова – ловац са јеленом и дивокозом; са задње стране се налази натпис на немачком језику: *Zur Erinnerung an das 50 Jährige regierungs Jubiläum S.M.Kaiser Franz Josef I. 1848-1898*. С предње стране усадника је амблематска аранжерија (сабља, капа, три топовска ђулета) и аустријски грб са полукружним натписом на немачком језику: *Erinnerung an meine Die...zeit (Успомена на моје службовање)*; са задње стране је натпис: *Soldatenmuth sieght überall im Frieden wie im Krieg bei Feuer und Kanonenschall Erkämpfen sie den Sieg*. На ободу се налази метални оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте, са кружним прорезима. Кратки камиш је од дрвета вишње; на врху има усник од рога. Лула припада тзв. војничким лулама.

Germany (?)

Second half of the 19th century

Porcelain, multi-colour printing; brass, nickel-plated pressed white alloy (alpaca); turned wood; horn

H 16,4 cm; R 2,5 cm; S 25,5 cm

Inv. No. МВ-ПМК, Е-561

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated with a multi-coloured hunting motif – a heath cock on a branch. On the rim there is a brass plate with a hinge and a lid in shape of a semi-calotte with tear-shaped slots and the circumferential brass rim. The short stem is made of turned (maple?) wood with a horn mouthpiece on top.

301. Pipe with stem

Germany (?)

Second half of the 19th century

Porcelain, enamel paint, multi-colour printing; pressed white alloy (alpaca); cherry wood; horn

H 19,4 cm; R 2 cm; S 20 cm

Inv. No. МВ-ПМК, Е-562

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated with a multi-coloured hunting motif – a hunter with a deer and a chamois. On the back there is a German inscription in Gothic: *Zur Erinnerung an das 50 Jährige regierungs Jubiläum S.M.Kaiser Franz Josef I. 1848-1898*. On the front of the water bag there is a depiction in form of an arranged emblem (a sabre, a hat and three cannonballs) and the Austrian crest with a semicircular inscription in German: *Erinnerung an meine Die...zeit* (A memory of my military service) and on the back: *Soldatenmuth sieght überall im Frieden wie im Krieg bei Feuer und Kanonenschall Erkämpfen sie den Sieg*. The rim is fitted with a metal plate with a hinge and a lid in shape of a semi-calotte with circular slots. The short stem is made of cherry wood with a horn mouthpiece on top. The pipe belongs to so called “military pipes”.

кат./cat. 293

302. Pipe with stem

Germany (?)

Second half of the 19th century

Porcelain, multi-colour enamel printing; brass, white nickel-plated pressed tin (alpaca); cherry wood; horn

H 11,5 cm; R 2,6 cm; S 26 cm

Inv. No. МВ-ПМК, Е-563

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated with a multi-coloured hunting motif – a fox in a winter landscape. The rim is fitted with a metal plate with a hinge and a lid in shape of a semi-calotte with tear-shaped slots and the brass moulded rim. The short stem is made of cherry wood with a horn mouthpiece on top, attached to the pipe with a cord containing two wooden beads.

303. Pipe

Austro-Hungarian

About 1910

302. Лула са камишем

Немачка (?)

Друга половина 19. века

Порцелан, вишебојна штампа; месинг; бела метална легура (алпак); дрво вишње; рог

Н 11,5 cm; R 2,6 cm; S 26 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-563

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: мотив из лова – лисица у зимском пејзажу. На ободу се налази метални оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте, са прорезима у облику капљица и ободним фризом од месинга. Кратки камиш је од дрвета вишње; на врху има усник од рога, који је повезан са лулом гајтаном са две дрвене перле.

303. Лула

Аустроугарска

Око 1910.

Порцелан, вишебојна штампа, ручно досликавање, позлата; бела метална легура (алпак), пресована

Н 21,3 cm; R 2,3 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-1084

Дводелна лула.* Предња страна главе је вишебојно декорисана: портрет цара Франје Јосифа (Franz Jozef) налази се у овалном медаљону, са цветним венцем који је увезан црно-жутом траком (боје Хабзбуршке монархије). На предњој страни усадника је мали вишебојни цветни букет. На ободу је метални оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте; на поклопцу се јављају прорези у облику стилизованог цвета и гранула на врху.

304. Лула са камишем

Немачка

19. век

Фајанс, глеђосан (бело и тамнозелено), ручно осликан, позлата; сребро; дрво; рог; памучни конач

Н 13,3 cm; R 3 cm; S 19 cm

Инв. бр. МВ, Е-4109

Дводелна лула.* На бело глеђосаној површини главе се, с предње стране, налази вишебојна декорација: представа жене са криглом пива у рукама; испод је, у полукружном картушу, натпис на немачком језику (на готици): *Grüss aus München (Поздрав из Минхена)*; са задње стране је мала дршка за везивање сигурносног гајтана. Доњи левкасти део главе, врат и „Y“ усадник су глеђосани тамнозелено. На врату је натпис на немачком језику (са златним словима): *GES. GESCHÜTZT (Законом заштићено)*. Око оба отвора на усаднику је златна трака. На ободу је сребрни оков са шарком; недостаје поклопац. Кратки камиш је од дрвета вишње (са кором); на врху има усник од рога и гајтан са две дрвене перле.

Porcelain, multi-colour printing, hand painted afterwards, gilding; pressed white alloy (alpacca)

Н 21,3 cm; R 2,3cm

Инв. No. НМКИ, Е-1084

A two-piece water bag pipe.* The front of the head is decorated with a multi-coloured motif – the portrait of the Emperor Franz Josef in an oval medallion with a flower garland bound with a black and yellow ribbon. On the front of the water bag there is a small multi-coloured flower bouquet. On the rim there is an alpaca plate with a hinge and a lid in shape of a semi-calotte (with slot - stylised flower) with a grain on the top.

304. Pipe with stem

Germany

19th century

Faience, white and dark green veneer, hand painted, gilding; silver, wood; horn; cotton cord

Н 13,3 cm; R 3 cm; S 19 cm

Инв. No. MB, Е-4109

A two-piece water bag pipe.* The front of a white enameled surface of the head is decorated in various colors – depiction of a woman holding a beer mug. Underneath, in an elongated cartouche there runs an inscription in German gothic letters: *Grüss aus München (Greeting from Munich)*. At the back side there is a small safety chord handle. Lower, the funnel-shaped part of the head, the neck, as well as a Y-shaped water bag are green enameled. At the top there is an inscription in German, written in golden letters: *GES. GESCHÜTZT (All Rights Reserved)*. The rim is silver plated with a hinge, the lid is missing. The stem is short, made of cherry tree (with bark), with a horn mouthpiece on top and a cord with two wooden beads.

кат./cat. 300

*Луле од
меџала*

*Metal
Pipes*

305. Лула

Непознато
17. – 18. век (?)
Бронза, ливена
H 4,5 cm; L 6,5 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. ИМС, 694

Глава луле је цилиндричне форме, рељефно је профилисана као змијска глава отворених чељусти; на дну има малу брадавичасту стопу. Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом), је равно профилисан.

306. Лула

Србија, Јањево на Косову (?)
19 век (?)
Метал, ливен
H 3,5 cm; L 6,6 cm; R 1,6 cm
Инв. бр. НМУ, Е-525
Публиковано: Ристовић 1995: 355, фот.7

Глава луле је цилиндрична и има равно дно; нема украса. Врх дугог врата (постављеног под правим углом) прстенасто је проширен. Површина је оштећена корозијом.

кат./cat. 305

307. Лула

Балкан (?)
19. век
Бакарни лим, исковано
H 3,3 cm; L 9,4 cm; R 3 cm
Инв. бр. ГМВШ, Е-795

Глава луле је конична; има широк обод и заобљено дно. Украшена је искуцавањем: цик-цак линије. Врх дугог врата (постављеног под правим углом) је благо проширен и украшен искуцањем линијама.

308. Лула

Србија (?)
Крај 19. – почетак 20. века
Сребро, ливено, штанцовано, гравирано, цизелирано
H 7 cm; L 8 cm; R 3,5 cm
Инв. бр. ЕМБГ, 9677
Публиковано: Душковић 2006, 78, кат.33.

Глава луле састоји се из више делова. По средини је цилиндрична; дно и обод су проширени у виду диска. На ободу се налази поклопац чије су бочне стране конвексно профилисане и имају звездасте прорезе, а горњи део је заобљен и има гранулу на врху. Врх дугог врата (постављеног под правим углом) је проширен и украшен са два низа тачкастих убода и стилизованим флоралним орнаментом; има малу петљу за везивање сигурносног гајтана. На поклопцу су угравирани иницијали J. A.

кат./cat. 307

305. Pipe

Unknown
17th - 18th century
Bronze, cast.
H 4,5 cm; L 6,5 cm; R 1,5 cm
Inv. No. ИМС, 694

Cylindrical head, profiled in relief formed as a snake's head with open jaws, with a small papillary stand at the bottom. The tip of the long, sharp angled neck is flat profiled.

306. Pipe

Serbia, Janjevo in Kosovo (?)
19th century
Metal, cast
H 3,5 cm; L 6,6 cm; R 1,6 cm
Inv. No. НМУ, Е-525
Reference: Ристовић 1995: 355, фот.7
Cylindrical head with a flat bottom and no decorations. The tip of the long, right angled neck is widened (ringed). Corrosion damaged surface.

307. Pipe

Balkans (?)
19th century
Copper tin, forged.
H 3,3 cm; L 9,4 cm; R 3 cm
Inv. No. ГМВШ, Е-795

Conical head with a wide rim and rounded bottom. It is embossed: zigzag lines. The tip of the long, right angled neck is slightly widened and decorated with embossed lines.

308. Pipe

Serbia (?)
End of 19th - beginning of 20th century
Cast silver, punched, engraved, polished.
H 7 cm; L 8 cm; R 3,5 cm
Inv. No. ЕМБГ, 9677
Reference: Душковић 2006, 78, кат.33.

Multi-part head, cylindrical in the middle, with widened and disk shaped rim and bottom. On the rim there is a lid with concavely profiled sides with star shaped slots, while its upper part is rounded with a granule on top. The tip of the long, right angled neck is widened and decorated with two rows of dotted jabs and a stylized floral motif; it has a small safety chord loop. There are initials J.A. engraved on the lid.

309. Лула

Балкан (?)
17-19. век (?)
Бронза, ливена
Н 2,5 cm; L 3,6 cm; R 1-1,5 cm
Инв. бр. МГБ, ТА3-347

Глава луле је мала и у облику цвета љиљана; у доњем делу је украшена косим браздама. Врх врата је звездасто профилисан; има малу петљу за сигурносни гајтан.

310. Лула са камишем

Непознато
17-19. век (?)
Бронза, ливена; дрво, дељано
Н 2,6 cm; L 3,7 cm; R 1-1,8 cm; S 11 cm
Инв. бр. НМЗ, Е-5/ 66

Глава луле је мала, у облику цвета љиљана; у доњем делу је украшена косим браздама. Врх врата је звездасто профилисан; има малу петљу за сигурносни гајтан. Кратки камиш од дрвета благо је повијен.

311. Лула са камишем

Балкан (?)
19. век
Сребро, филигран, гранулација; позлата; полудраги камен, златна жица, инкрустација; ћилибар
Н 6,5 cm; L 7,5 cm; R 3 cm; S 84 cm
Инв. бр. МИЈ, 718/Р

Лула и камиш су раскошно декорисани флоралним мотивом, у техници филиграна. Глава је сложене форме: чашица је конична – при дну је сужена и продужена у виду широког диска; око обода је широк венац у облику латица; на врху је поклопац у облику калоте, који је позлаћен. Дуги камиш се састоји из четири дела, који су раздвојени украсним елементом у облику цветне чашице. Горњи део се састоји од ваљкастог уметка од ћилибара жуте боје и лоптастог уметка од полудрагог камена (?) смеђе боје, који је украшен инкрустованом танком златном жицом у виду борових гранича; на врху је овални усник од ћилибара тамно жуте боје. Из збирке поклона Ј. Б. Титу.

309. Pipe

Balkans (?)
17th - 19th century
Bronze, cast
H 2,5 cm; L 3,6 cm; R 1-1,5 cm
Inv.No. МГБ, ТА3-347

Small, fleur the lys shaped head, with steep furrows decorated bottom. The tip of the neck is star profiled, with a small safety chord loop.

310. Pipe with stem

Unknown
17th - 19th century
Cast bronze, wood, carved.
H 2,6 cm; L 3,7 cm; R 1-1,8 cm; S 11 cm
Inv. No. НМЗ, Е-5/ 66

Small, fleur the lys shaped head, with steep furrows decorated bottom. The tip of the neck is star profiled, with a small safety chord loop. Short, wooden stem is slightly bent.

311. Pipe with stem

Balkans (?)
19th century
Silver, filigree, granulation, gold plated; amber; semiprecious stone, enervation; gold wire
H 6,5 cm; L 7,5 cm; R 3 cm; S 84 cm
Inv. No. МИЈ, 718/Р

Pipe and stem luxuriously decorated with a filigree floral motif. Complex head with a conical bowl, narrowed at the bottom and elongated as a wide disc; a wide petal wreath around the rim and a calotte gold plated lid on top. Long stem made from four parts, divided by petal shaped decorative elements. The upper part consists of a cylindrical yellow amber inset and a round inset made of brown semiprecious (?) stone, decorated with thin incrustrated golden wire shaped as pine branches. At the top there is an oval yellow amber mouthpiece.

From the collection of presents of J. B. Tito.

кат./cat. 310

кат./cat. 311

Камене луле
Stone Pipes

кат./cat. 313

312. Лула

Непознато

19. – поч. 20. века (?)

Камен, резан, дубљен, глачан

H 3,5 cm; L 5,7 cm; R 2 cm;

Инв. бр. ЕМБГ, 11317

Глава луле је мала, конична, проширеног обода; кратак врат је малим мостом повезан са ободом; урезан украс у горњем делу главе и на врху врата- мотив мреже. Камен црне боје.

313. Лула са камишем

Источна Србија (?)

19. – поч. 20. века (?)

Камен, резан, дубљен, глачан; дрво

H cm; L cm; R cm

Инв. бр. НМЗА, Е-610

Глава луле је мала, конична, проширеног обода. Камен црне боје. Кратак камиш од дрвета је благо искривљен и украшен урезаним линијама.

кат./cat. 312

312. Pipe

Unknown

19th - beginning of 20th century (?)

Stone, carved, chiseled, polished

H 3,5 cm; L 5,7 cm; R 2 cm;

Inv.No. ЕМБГ, 11317

The head is small, conical, flaring at the tip. A small bridge connects the short neck to the rim. Notches on the upper part of the head and the tip of the neck – net motif. Black stone.

313. Pipe with stem

Eastern Serbia (?)

19th - beginning of 20th century (?)

Stone, carved, chiseled, polished; wood

H cm; L cm; R cm

Inv.No. НМЗА, Е-610

The head is small, conical, flaring at the tip. The short wooden stem is slightly crooked and decorated with incised lines. Black stone.

кат./cat. 314

314. Лула

Источна Србија, Гамзиград (?)

19. – поч. 20. века (?)

Камен, резан дубљен

H 2,2 cm; L 3,4 cm; R 0,7 cm

Инв. бр. НМЗ, Е-620

Глава луле је мала, заобљеног дна; око обода је украшена косим урезима. Врх врата је благо заобљен. Камен смеђе боје.

314. Pipe

Eastern Serbia, Gamzigrad (?)

19th - beginning of 20th century (?)

Stone, carved, chiseled

H 2,2 cm; L 3,4 cm; R 0,7 cm

Inv. No. НМЗ, Е-620

The head of the pipe is small, its bottom rounded; slant notches around the rim. The neck is slightly rounded. Brown stone.

315. Лула

Источна Србија, Зајечар (?)

19. – поч. 20. века (?)

Камен, резан дубљен

H 1,8 cm; L 3 cm; R 1 cm

Инв. бр. НМЗ, Е-7/66

Глава луле је мала, заобљеног дна. Врх врата је благо заобљен. Камен смеђе боје.

315. Pipe

Eastern Serbia, Zaječar (?)

19th - beginning of 20th century (?)

Stone, carved, chiseled

H 1,8 cm; L 3 cm; R 1 cm

Inv.No. НМЗ, Е-7/66

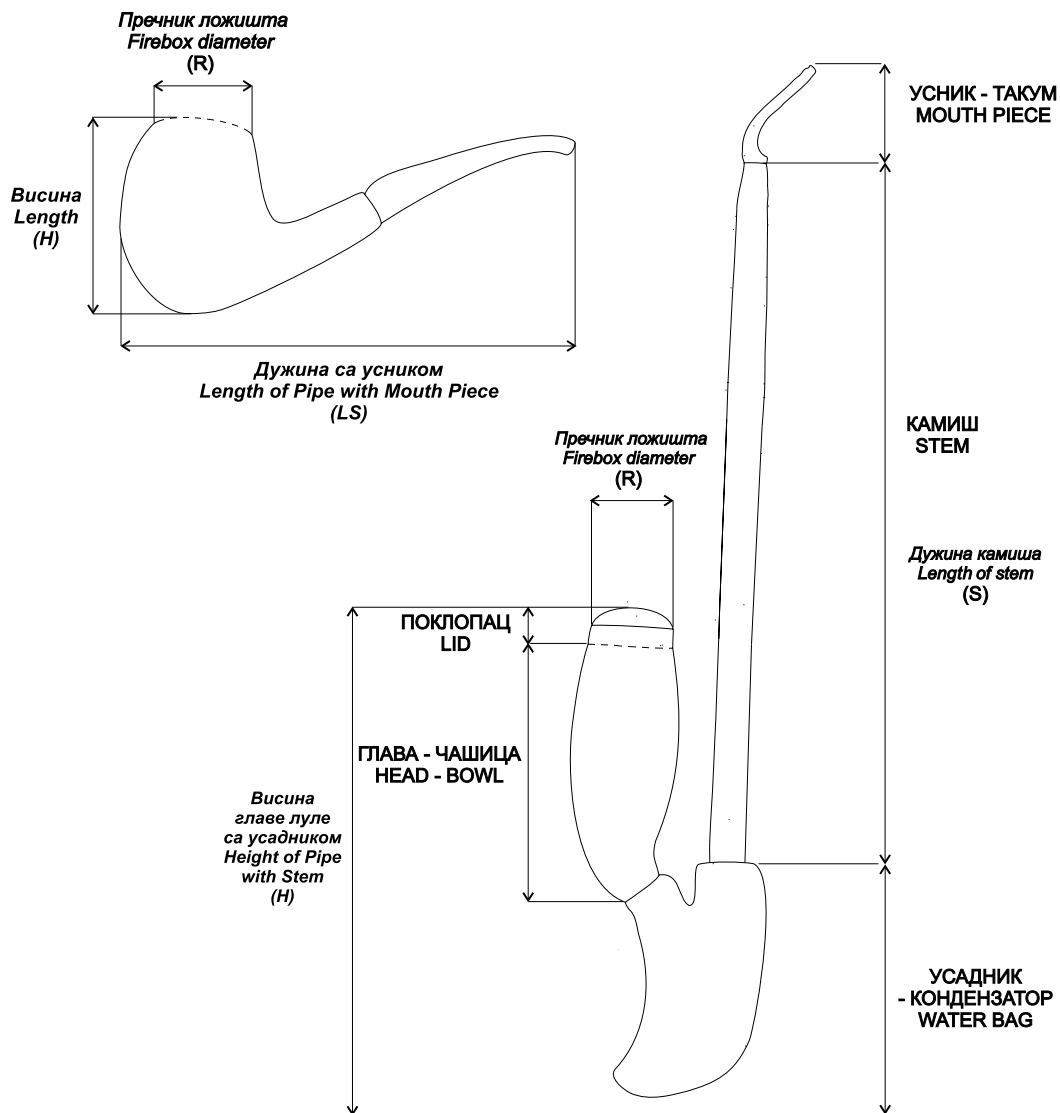
The head of the pipe is small. The neck is slightly rounded. Brown stone.

Дрвене луле

Wooden Pipes

ДРВЕНЕ ЛУЛЕ - ОСНОВНИ ДЕЛОВИ
WOOD PIPES - BASIC PARTS

316. Лула

Немачка (?)

19. век

Дрво (корен руже), резбарено; бела метална легура или посребрен лим, пресован

H 11 cm; L cm; R 2,2 cm

Инв. бр. NMК, E-777

Дводелна лула*. Глава је украшена резбарењем (у плитком рељефу): с предње стране се налази амблематска аранжерија – сидро, кормило, уже; при дну су латице; мала стопа изрезбарена је у виду лава. На усаднику је, с предње стране, изрезбарен пас у канџама орла, а са задње стране је флорални мотив (лишће). Испод обода је, на бочним странама, два пута изрезбарен иницијал – GL (готицом). На ободу се налази метални оков са шарком и полукалотастим поклопцем са полукружним прорезима. Оба отвора на усаднику су окована металним прстеном.

317. Лула

Немачка (?)

19. век

Дрво, резбарено; месинг, пресован

H 16,5 cm; L 4 cm; R 2,5 cm

Инв. бр. 33СК, ул. 4887/2

Дводелна лула*. Глава је украшена резбарењем: с предње стране је мотив тетреба са раширеним крилима (у рељефу), а позадина је храпава (подсећа на кору дрвета). На ободу се налази метални оков са шарком и равним поклопцем са правоугаоним прорезима. Предња страна усадника профилисана је као глава дивокозе повијених рогова. Оба отвора на усаднику окована су месинганим прстеном.

318. Лула

Немачка (?)

19. век

Дрво, резбарено; бела метална легура, пресована

H 13,6 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. NMКИ, E-566

Глава дводелне луле украшена је резбарењем (у високом рељефу): мотив из лова – фигура ловца који пушком нишани јелена и дивљу свињу; у позадини су пас и дрвеће са веверицом и совом. На ободу је метални оков са шарком и равним поклопцем.

319. Лула

Немачка (?)

19. век

Дрво, резбарено; бела метална легура

H 13,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. ЕМБГ, 10805

* Дводелна лула се састоји од главе у облику делфина, која је при дну левкасто сужена и има малу стопу; уметнута је у Y усадник.

316. Pipe

Germany (?)

19th century

Wood (rose root), carved; white metal alloy or silver plated tin, pressed

H 11cm; R 2,2 cm

Inv. No. NMКИ, E-777

A two-piece pipe*. Head decorated in carving (shallow relief): on the front an emblem arrangement – anchor, rudder and rope; flower petals at the bottom; a small foot carved into a lion figure. On the front of the shank a carved figure of a dog in eagle's talons, a floral motif (leaves) on the back. On the sides beneath the rim an initial was carved twice – GL (Gothic letters). A metal plate on the rim, with a hinge and semi calotte lid with semi circular slot. Both shank openings are plated with a metal ring.

317. Pipe

Germany (?)

19th century

Wood, carved; brass, pressed

H 16,5 cm; L 4 cm; R 2,5 cm

Inv. No. 33СК, ул. 4887/2

A two-piece pipe*. Head decorated in carving: on the front a relief of a grouse with spread wings, the back is rough (like a tree bark). The rim has a metal plate with a hinge and flat lid with rectangular slots. The front of the shank profiled like the head of chamois with horns hooked backwards. Both shank openings are plated with a metal ring.

318. Pipe

Germany (?)

19th century

Wood, carved; brass, pressed

H 13,6 cm; R 2,2 cm

Inv. No. NMКИ, E-566

A two-piece pipe head decorated in carving (in high relief): a hunting motif – a hunter aiming with a gun at a deer and a boar, a dog and trees with a squirrel and an owl in the background. The rim has a metal plate with a hinge and flat lid.

319. Pipe

Germany (?)

19th century

Wood, carved; white metal alloy

H 13,5 cm; R 2 cm

Inv. No. ЕМБГ, 10805

A two-piece pipe* with smooth surface, made of dark brown (almost black) wood. A metal plate on the rim, with a hinge and semi calotte lid with two rectangular slots. Both shank openings are plated with a metal ring.

* A two-piece pipe – with the head in shape of a dolphin, narrowing like a funnel at the bottom, with a small foot; inserted into a Y shaped shank.

Дводелна лула* има глатку површину и тамносмеђу (скоро црну) боју дрвета. На ободу главе се налази метални оков са шарком и полукалотастим поклопцем са два правоугаона прореа. Оба отвора на усаднику су окована металним прстеном.

320. Лула

Непознато

19. век

Дрво, резбарено; сребро (?), пресовано, перфорирано

H 12 cm; L 7 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ЕМБГ, 10791

Глава луле је мехураста у доњем делу и има изражену кобилицу. На ободу се налази сребрни оков са шарком и цилиндричним поклопцем са правоугаоним прорезима. Дуг врат се под оштрим углом спаја са главом; на врху је окован металним прстеном са цилиндричним продужетком за уметање камиша. На ободу се налази мала петља са кратким сигурносним металним ланцем.

321. Лула са камишем

Непознато

19. век

Дрво, резбарено, токарено; рог; конач

H 5,5 cm; L 8 cm; R 2–3 cm; S 20 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3293

Глава луле је конична. На дну је проширена у виду диска, а по средини је плитко изрезбарена (полукругови у низу). Врх дугог врата је биконично проширен. Кратки камиш је од дрвета вишње (са кором); на врху се налази усник од рога. На камишу је омотан гајтан од зеленог конач.

322. Лула са камишем

Непознато

19. век

Дрво, резбарено, токарено

H 10 cm; L 8 cm; R 2,5 cm; S 59 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1952

Глава луле је издужена и конична; дно јој је заобљено. Цела површина главе је резбарена: флорални орнамент – преплет лозице са цветовима каранфилића; с предње стране се, у овалном пољу, налази грб са круном. Врх кратког врата је звонасто проширен. Дуг камиш је од дрвета; на врху се налази усник од рога.

323. Лула

Балкан (?)

19. век

Дрво; сребро, инкрустовано; кост; месинг; лим, посребрен

H 8,3 cm; L 8 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. 33СК, ул.4887/1

320. Pipe

Unknown

19th century

Wood, carved; silver (?), pressed, perforated

H 12 cm; L 7 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ЕМБГ, 10791

The head is bubble shaped in the lower section, with a pronounced keel. A silver plate on the rim, with a hinge and a cylindrical lid with rectangular slots. Long, sharp angled neck, its top plated with a metal ring with a cylindrical extension for inserting the stem. A small loop on the rim with a short metal safety chain.

321. Pipe with stem

Unknown

19th century

Wood, carved, turned; horn; thread

H 12 cm; L 7 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-3293

The head is conical, widened at the bottom in shape of a disk; along the mid section a shallow relief – a sequence of semi circles. Top of the long neck biconically widened. Short stem made of cherry wood (with the bark); a horn mouthpiece at the top; green thread braid wrapped around the stem.

322. Pipe with stem

Unknown

19th century

Wood, carved, turned

H 10 cm; L 8 cm; R 2,5 cm; S 59 cm

Inv. No. НМЗР, Е-1952

The head is elongated and conical in form, with a rounded bottom; its entire surface carved: a floral ornament – a tendril with clove flowers; on the front in an oval field a coat-of-arms with a crown. Top of the short neck is widened and bell shaped. Long stem made of wood, with a horn mouthpiece.

323. Pipe

The Balkans (?)

19th century

Wood; silver, encrusted; bone; brass; silver plated tin

H 8,3 cm; L 8 cm; R 2,2 cm

Inv. No. 33СК, ул. 4887/1

Cylindrical upper section of the head is made of bone, with smooth surface; the rim is plated with a silver disk, with a hinge and a lid now missing. The bottom is rounded, made of wood (rose root?) and encrusted with silver wire – floral motif (a branch with leaves and three blossoms). A brass ring is inserted between the upper and lower section. Top of the neck is widened like a ring.

кат./cat. 324

Цилиндрични горњи део главе луле је од кости; глатке је површине. На ободу је окован сребрним диском са шарком за поклопац (који недостаје). Доњи део главе је заобљен; направљен је од дрвета (корена руже ?) и украшен инкрустацијом сребрне жице: флорални мотив (грана са лишћем и три цветића). Између горњег и доњег дела је уметнут месингани прстен. Врх врата је прстенасто проширен.

324. Лула са иглом за чишћење

Балкан (?)

19. век

Дрво (корен руже ?), резбарено; бакарни лим, пресован; гвожђе.

Н 8,5 cm; L 7,5 cm; R 2 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-574

Глава луле је дугачка и цилиндрична; у доњем делу је биконично профилисана. На ободу се налази оков од бакарног лима, са механизмом за затварање и поклопцем купастог облика, са два кружна прореа и гранулом на врху. Дуг врат (постављен под оштрим углом) на дну је ојачан траком од бакарног лима, а на врху је окован бакарним лимом, на којем се налази алка са сигурносним гвозденим ланцем и иглом за чишћење луле.

325. Лула

Балкан (?)

19. век

Дрво, резбарено, инкрустовано; бела метална легура, пресована.

Н 10 cm; L 8,2 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМЗ, Е-823

Глава луле је дугачка и цилиндрична; у доњем делу је биконично профилисана. Цела површина главе је украшена инкрустацијом сребрном жицом: сложен геометријски и стилизован флорални мотив. На ободу се налази метални оков са шарком и поклопцем купастог облика, са два кружна прореа и гранулом на врху; украшен је цртицама урезаним у низу. Дуг врат (постављен под оштрим углом) на дну је ојачан металном траком, а на врху је окован металним лимом, са алком за сигурносни гајтан. Упореди: Раš 2005, 87/142;

326. Лула

Балкан (?)

19. век

Дрво, резбарено; бакарни лим, пресован.

Н 5,6 cm; L 5,6 cm; R 2 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-1695

Глава луле је издужена и конична; дно јој је заобљено. Украшена је урезивањем: линије, цртице и полумесеци у низу и цветићи са уметнутом тачком од бакра (у средини). Обод је окован бакарним лимом са шарком и калотастим поклопцем

324. Pipe with a pipe cleaning needle

The Balkans (?)

19th century

Wood (rose root ?), carved; copper tin, pressed; iron

H 8,5 cm; L 7,5 cm; R 2 cm

Inv. No. MB-ПМК, Е-574

The head is tall and cylindrical, biconically profiled at the bottom. The rim is copper tin plated with a closing mechanism and a cone shaped lid with two round slots and granule on top. Long, sharp angled neck, with a copper tin stripe strengthened bottom; the top is copper tin plated, with a ring with an iron safety chain and a cleaning needle.

325. Pipe

The Balkans (?)

19th century

Wood, carved, encrusted; white metal alloy, pressed

H 10 cm; L 8,2 cm; R 2 cm

Inv. No. НМЗ, Е-823

The head is tall and cylindrical, with a biconically profiled bottom; the entire surface decorated with silver wire incrustation: a complex geometric and stylized floral motif. The rim is metal plated with a hinge and cone shaped lid with two round slots and granule on top; decorated with a row of carved slashes. Long, sharp angled neck has a metal stripe strengthened bottom; the top is metal tin plated, with a ring for a safety braid.

Reference: Раš 2005, 87/142.

326. Pipe

The Balkans (?)

19th century

Wood, carved; copper tin, pressed

H 5,6 cm; L 5,6 cm; R 2 cm

Inv. No. НМК, Е-1695

The head is elongated and conical in form, with a rounded bottom; decorated in carving – a sequence of lines, cuts and half moons and flowers with a copper dot in the middle. The rim is plated with brass tin, with

a hinge and calotte lid with two round slots and granule on top. Top of the long, sharp angled neck is narrowed and plated with copper tin.

327. Pipe

Croatia, Imot Area, Djuzeli

The end of the 19th century

Field maple wood, carved; brass, applied, encrusted; copper tin, pressed

H 4,8 cm; L 6,8 cm; R cm

Inv. No. ГМВШ, Е-796

a. H 4,8 cm; L 6,8 cm; R cm

Inv. No. MB, П-626

Wooden pipe** known as `Djuzeli type`; the entire surface is decorated by applying brass plates and wire incrustation: a complex geometric and stylized floral ornament. The rim, top of

са два кружна прореза и гранулом на врху. Врх дугог врата (постављеног под оштрим углом) сужен је и опточен бакарним лимом.

327. Лула

Хрватска, Имотска крајина, Ђузели

Крај 19. века

Дрво клена, резбарено; месинг, аплициран, инкрустован; бакарни лим, пресован

H 4,8 cm; L 6,8 cm; R cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-796

а. H 4,8 cm; L 6,8 cm; R cm

Инв. бр. МВ, П-626

Дрвена лула** је позната као *ђузелаца*, украшена је целом површином – аплицирањем месинганих плочица и инкрустацијом жице: сложен геометријски и стилизован флорални орнамент. Обод, врх врата (који је биконично проширен) и ложиште оковани су бакарним лимом. На дну врата се налазе четири двоструке алке (за коцкарске жетоне, који недостају).

Упореди: Tonković 2009: 4, 8.

328. Лула

Балкан, Сарајево (?)

19. век

Дрво, резбарено; месингана жица, инкрустована; бакарни лим, пресован

H 6 cm; L 8,7 cm; R 1,5–4,5 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-415

Дрвена лула** је, целом површином, украшена инкрустацијом: стилизован флорални орнамент – формиран од тачкица месингане жице. Обод, врх врата (који је биконично проширен) и ложиште оковани су бакарним лимом.

Упореди: Paš 2005: 86, cat. 139.

329. Лула са камишем

Балкан

19. век

Дрво, резбарено; месинг пресован, слоновача

H 7 cm; L 10,5 cm; R 3 cm; S 85 cm

Инв. бр. НМУ, Е-753

Публиковано: Ристовић 1995:

Дрвена лула** је целом површином украшена – аплицирањем месинганих плочица: геометријски орнамент (линије и троуглови) у комбинацији са флоралним (листови у низу). Дуг камиш је од дрвета вишње (са делимично скинутом кором), на врху је усник од слоноваче.

** Глава луле је звонаста у горњем делу (подсећа на цвет љиљана), а полулоптаста у доњем. Дуг врат је постављен под оштрим углом у односу на главу.

the neck (which is biconically widened) and the inside of the head are coated with copper tin. Four double rings at the bottom of the neck (for gambling chips which are missing).

Reference: Tonković 2009, 4, 8.

328. Pipe

The Balkans, Sarajevo (?)

19th century

Wood, carved, encrusted; copper tin, pressed;

H 6 cm; L 8,7 cm; R 1,5 - 4,5cm

Inv. No. МВ-ПМК, Е-415

The entire surface of the wooden pipe** is decorated with incrustation: a stylized floral ornament, formed by brass wire dots. The rim, top of the neck (which is biconically widened) and the inside of the head are coated with copper tin.

Reference: Paš 2005, 86, cat.139.

329. Pipe with stem

The Balkans

19th century

Wood, carved; brass, pressed; ivory

H 7 cm; L 10,5 cm; R 3 cm; S 85 cm

Inv. No. НМУ, Е-753

Reference: Ристовић 1995: 156

Wooden pipe** with its entire surface decorated – applied brass sheets: a geometric ornament (lines and triangles) combined with a flora one (a sequence of leaves). Long cherry wood stem (bark partially removed) with an ivory mouthpiece on top.

кат./cat. 327

330. Pipe with stem

Germany (?)

19th century

Wood, carved; white metal alloy; horn; thread

H 12 cm; L S 25cm; R 2cm

Inv. No. МССМ, И-3126

A two-piece pipe – consisting of a conical head, narrowing like a funnel at the bottom, with a small dome shaped foot; inserted into a Y shaped shank; roughly worked surface, like a tree bark. Brass plate on the rim, with a hinge and a semi calotte lid with oval slots. On the right side of the head, in an oval field, unclear inscription in two rows: BR_ (M)PS / BRINIS. Short wood stem with a horn mouthpiece on top, connected to the pipe with a brown thread braid with two square torquois beads.

331. Pipe with stem

Germany (?)

19th century

Wood; brass; horn; thread

H 9,5 cm; R 1,8 cm; S 22 cm

Inv. No. МВ-ПМК, Е-577

** The bottom of the head is bell shaped (resembling a lily); the bottom is semi globular. The neck is long and sharp angled.

330. Лула са камишем

Немачка (?)

19. век

Дрво, резбарено; бела метална легура; рог; конач

H 12 cm; L S 25 cm; R 2 cm

Инв. бр. МССМ, И-3126

Дводелна лула се састоји од коничне главе, која је левкасто сужена при дну, има малу брадавичасту стопу и уметнута је у Y усадник. Површина главе је обрађена као кора дрвета (храпава је). На ободу се налази месингани оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте са овалним прорезима. С десне стране главе је, у овалном пољу, урезан нечитак натпис у два низа: BR_(M)PS BRINIS. Кратки дрвени камиш, са усником од рога на врху, повезан је са лулом помоћу гајтана од смеђег конца, који има две коцкасте перле тиркизно-зелене боје.

331. Лула са камишем

Немачка (?)

19. век

Дрво; месинг; рог; конач

H 9,5 cm; R 1,8 cm; S 22 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-577

Дводелна лула се састоји од коничне главе, која је левкасто сужена при дну, има малу брадавичасту стопу и уметнута је у Y усадник. Површина главе је храпава и подсећа на кору дрвета. На ободу се налази месингани оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте, са кружним прорезима и ободним фризом. Кратки дрвени камиш, са усником од рога на врху, повезан је са лулом помоћу зеленог гајтана са две дрвене перле.

332. Лула са камишем

Немачка (?)

19. век

Ознака: (U)CKEL – утиснуто на окуву обода.

Дрво, резбарено, позлаћено; бела метална легура, пресована; перле; конач; кост

H 11 cm; R 2 cm; S 20 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-570

Дводелна лула се састоји од коничне главе, која је левкасто сужена при дну, има малу брадавичасту стопу и уметнута је у Y усадник. Предња страна главе је украшена: мотив тетреба – рељефно изведен и позлаћен; аплициран је помоћу две металне нитне. На ободу се налази метални оков са шарком и поклопцем у облику калоте, са кружним прорезима и гранулом на врху. Кратки дрвени камиш је изрезбарен; на врху се налази усник од рога, који има гајтан (од зеленог конца) са две дрвене перле.

A two-piece pipe – consisting of a conical head, narrowing like a funnel at the bottom, with a small dome shaped foot; inserted into a Y shaped shank. The surface is rough, like a tree bark.

Brass plate on the rim, with a hinge and a semi calotte lid with round slots and frieze on the rim. Short wood stem with a horn mouthpiece on top, connected to the pipe with green braid with two wooden beads.

332. Pipe with stem

Germany (?)

19th century

Master's mark: _(U)CKEL, impressed on the plate's rim

Wood, carved, gold plated; white metal alloy, pressed; beads, thread, bone

H 11cm; R 2cm; S 20 cm

Inv. No. MB-ПМК, Е-570

кат./cat. 328

A two-piece pipe – consisting of a conical head, narrowing like a funnel at the bottom, with a small dome shaped foot; inserted into a Y shaped shank; decorated on the front: - a grouse motif, in relief and gold plated; applied by means of two metal rivets. Brass plate on the rim, with a hinge and a calotte lid with round slots and granule on top. Short wooden stem with carved surface; horn mouthpiece on top, with a green thread braid with two wooden beads.

333. Stem with water bag

Germany (?)

19th century

Deer horn; wood, carved; horn; white metal alloy

S 27 cm

Inv. No. MB-НМК, Е-685

The stem consists of several parts: a short tube made of cherry wood (with unworked surface), plated on the top with a metal ring; inserted into it a piece made of buck (?) horn in natural shape, and a horn mouthpiece on top. The shank is made of wood, carved at the bottom in shape of a horned deer head; both shank openings plated with metal rings.

334. Pipe with stem

The Balkans (?)

End of 19th century

Wood, carved; copper tin, pressed

L 9 cm; R 5 cm; S 12 cm

Inv. No. НМНИ, Е- Е-2092

Reference: Tojara – Васић 2006, кат.19.

333. Камиш са усадником за лулу

Немачка (?)

19. век

Рожина; дрво, резбарено; рог; бела метална легура

S 27 cm.

Инв. бр. МВ-НМК, Е-685

Камиш се састоји из неколико делова: кратка цевчица од вишњевог дрвета (необрађене површине) опточена је металним прстеном (на горњем крају); у њу је уметнут део рожине срндаћа (?) – у природном облику; на врху се налази усник рађен од рога. Усадник је од дрвета; на дну је изрезбарен у облику главе јелена са роговима. Оба отвора на усаднику су окована металним обручима.

334. Лула са камишем

Балкан (?)

Крај 19. века

Дрво, резбарено; бакарни лим, пресован

L 9 cm; R 5 cm; S 12 cm

Инв. бр. НМНИ, Е-2092

Публиковано: Тојага–Васић 2006: кат. 19.

Глава луле је звонаста у горњем делу (подсећа на цвет љиљана), а заобљена и профилисана у виду саћа у доњем. Обод је полигоналног пресека; окован је бакарним лимом, којим је обложена и унутрашњост ложишта. Дуги врат је рељефно профилисан као цветне латице; на врху је окован металним прстеном. Кратки камиш је од дрвета и токарен је; на врху има усник од истог дрвета.

Упреди: Раš 2005: 84, cat. 135.

335. Лула

Словенија

Крај 19. и почетак 20. века

Дрво (шљиве?), резбарено; седеф, инкрустован; бела метална легура, пресована

H 3,5 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. ЕМБГ, Е-10800

Глава је мала и има наглашен кратки обод; у доњем делу је полулоптаста. По целој површини је украшена инкрустацијом седефа: мотив бадема и стилизоване розете у низу. На ободу се налази метални оков са шарком и полукалотастим поклопцем са кружним прорезима и петљом за затварање са задње стране (која је у виду трапезоидно савијене траке). Поклопац је украшен искуцавањем: мотив розете и врежице. Кратки врат је, при дну, профилисан као латице љиљана, које су на горњој страни спојене и опточене металним лимом. Врх врата је окован металним прстеном, на којем су урезани иницијали GG.

Top of the head is bell shaped (resembling a lilly); the bottom is rounded and honeycomb profiled. The rim has a polygonal cross-section; it is plated with copper tin, also used in coating the inside of the head. Long neck is decorated with relief flower petals, and plated with a metal ring on top. Short stem is made of wood and turned, mouthpiece made of the same wood on top.

Reference: Раš 2005, 84, cat.135.

кат./cat. 331

335. Pipe

Slovenia

End of 19th – early 20th century

Wood (Plum tree ?), carved; mother-of-pearl, encrusted; white metal alloy, pressed

H 3,5 cm; L 5 cm; R 1,8 cm

Inv. No. ЕМБГ, Е-10800

The head is small, with a pronounced short rim, semi globular at the bottom; its entire surface decorated with mother-of-pearl incrustation – an almond motif and a sequence of stylized rosettes. The rim is metal plated, with a hinge and semi calotte lid with small round slots and a loop for closing on the back (in shape of a bent trapezoid band). Lid is embossed – a rosette and tendril motif. Short neck profiled on the bottom like lilly petals which are connected and plated with metal tin in the upper section. Top of the neck is plated with a metal ring, with carved initials GG.

336. Pipe

Slovenia

First half of 19th century (?)

Wood, carved; mother-of-pearl, encrusted; white metal alloy, pressed

H 7,5 cm; L 9 cm; R 2,5 cm; S 13,5 cm

Inv. No. МИЈ, 359/P

Segmented head with a pronounced short rim; the mid section is in shape of a wide disc. The entire surface is decorated with mother-of-pearl encrustation: a geometric motif – a sequence of semi circles and rectangular fields. The rim is metal plated, with a hinge and a semi calotte lid with round slots and two cone shaped handles on top. Short neck is at the bottom profiled like fleur de lys petals connecting at the top and metal tin plated. Top of the neck is plated with a metal ring.

From the collection of presents of Josip Broz Tito.

337. Stem

The Balkans

End of 19th century (?)

Wood, turned, painted

Inv. No. 33CK, E-78

It consists of several components: the mid spindle shaped section is made of dark wood, decorated by hot wire imprinting

336. Лула

Словенија

Прва половина 20. века (?)

Дрво, резбарено; седеф, инкрустован; бела метална легура, пресована

H 7,5 cm; L 9 cm; R 2,5 cm; S 13,5 cm

Инв. бр. МИЈ, 359/P

Глава луле је рашчлањена и има наглашен кратки обод; средишњи део је у облику широког диска. Цела површина луле украшена је инкрустацијом седефа: геометријски мотив – низ полукругова и правоугаоних поља. На ободу се налази метални оков са шарком и полукалотастим поклопцем са кружним прорезима, који има две купасте дршке на врху. Кратки врат је, на дну, профилисан као латице љиљана, које су на горњој страни спојене и опточене металним лимом. Врх врата је окован металним прстеном.

Из збирке поклона Јосипа Броза Тита.

337. Камиш за лулу

Балкан

Крај 19. века (?)

Дрво, токарено, бојено

S 30 cm

Инв. бр. 33СК, Е-78

Камиш се састоји се из неколико делова. Средишњи вретенаст део је од тамног дрвета, украшен је утискивањем ужарене жице и бојењем: геометријски орнамент. На оба краја, која су прстенасто профилисана, налазе се три алке од дрвета. Усник и део који се умеће у лулу су од светлог дрвета. Целом дужином је перфориран (кроз средину).

338. Лула са камишем

Западна Европа

19. век (?)

Врес, резбарен; бела метална легура; месинг, пресован; перле; кост; конач

H 7 cm; S 17 cm; R 2 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е-571

Глава луле је бачваста и има конично постоље равнoг дна. На ободу се налази метални оков са шарком и поклопцем у облику полукалоте, са кружним прорезима и ободним фризом од месинга. Отвор за камиш опточен је металним диском. Кратки камиш је од вишњевог дрвета (са кором); на врху се налази усник од кости, који је са лулом повезан помоћу гајтана од зеленог конца са две дрвене перле.

339. Лула са камишем

Западна Европа

19. век (?)

Врес, резбарен; бела метална легура; конач; кост

H 7,7 cm; L S 17 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. / Inv. No: МВ-ПМК, Е-575

(burning?) and painting – a geometric ornament. There are three wooden rings at both ring profiled ends. Mouthpiece and the part that is inserted into the pipe are made of light coloured wood. It is perforated along the whole length.

338. Pipe with stem

Western Europe

19th century (?)

Heather, carved; white metal alloy; brass, pressed; beads; bone; thread

H 7 cm; S 17cm; R 2 cm

Inv. No. МВ-ПМК, Е-571

The head is barrel shaped, with a conical flat-bottomed stand; the rim is metal plated, with a hinge and semi calotte lid with round slots and brass rim frieze. Stem opening is plated with a metal disc. Short stem is made of cherry tree (with bark); a bone mouthpiece on top, connected to the pipe with a green thread braid with two wooden beads.

339. Pipe with stem

Western Europe

19th century (?)

Heather, carved; white metal alloy; thread; bone

H 7,7 cm; LS 17 cm; R 2,2 cm

Inv. No. МВ-ПМК, Е-575

The head is barrel shaped, with a conical flat-bottomed stand; the rim has a metal disc with a closing mechanism and a semi calotte lid with round slots and brass rim frieze. Rough surface, like tree bark. Stem opening is plated with a metal disc. Short stem is made of cherry tree (with bark), a bone mouthpiece on top connected to the pipe with a green thread braid.

340. Pipe

Unknown

1916.

Wood, carved; brass; pressed

H 8,3 cm; L 12,4 cm; R 2 cm

Inv. No. HM3P, E-1950

The head is cylindrical, with a rounded bottom. The rim has a brass disc attached with three rivets; on the front initials LP in relief. Top of the long neck is plated with a brass ring, with

a small ring with a safety cord; a leaf shaped relief ornament on the bottom; on the left side an inscription EMLEK, on the right the year 1916, both in relief.

341. Pipe with stem

Serbia, Niš

1918.

Wood, carved; aluminium tin; horn

H 13 cm; R 2,3 cm; S 27 cm

Inv. No. HMM, E-2101

Reference: Тојара – Васић 2006: кат. 20.

кат./cat. 333

Глава луле је бачваста и има конично постоље равнoг дна. На ободу се налази метални диск са механизмом за затварање и поклопац у облику полукалоте, са кружним прорезима и ободним фризом од месинга. Површина је храпава и подсећа на кору дрвета. Отвор за камиш је опточен металним диском. Кратак камиш је од вишњевог дрвета (са кором); на врху је усник од кости, који је са лулом повезан помоћу гајтана од зеленог концца.

340. Лула

Непознато
1916.

Дрво, резбарено; месинг, пресован
H 8,3 cm; L 12,4 cm; R 2 cm
Инв. бр. НМЗР, Е-1950

Глава луле је цилиндрична, на дну је заобљена. На ободу се налази месингани диск причвршћен са три нитне; с предње стране су рељефно изведени иницијали LP. Врх дугог врата је опточен месинганим прстеном са малом алком на којој је сигурносни гајтан; на дну је рељефни украс у облику листа; с леве бочне стране налази се латинични натпис EMLEK, с десне је година 1916, рељефно изведени.

341. Лула са камишем

Србија, Ниш
1918.

Дрво, резано, токарено, бојено;
алуминијумски лим; роџ
H 13 cm; R 2,3 cm; S 27 cm
Инв. бр. НМН, Е-2101

Публиковано: Тојага–Васић 2006: кат. 20.

Лула се састоји из два дела. Глава је цилиндрична. У доњем делу је левкасто сужена, има малу брадавичасту стопу и уметнута је у У усадник. На ободу се налази оков од алуминијумског лима, са шарком и поклопцем купастог облика, на којем је искуцан орнамент (цртице у виду правих и таласастих линија) и урезана година – 1918. Глава је, са бочних страна, украшена бојењем: флорални мотив – гранчица са црвеним цвећем и зеленим лишћем. С предње стране је представа двоглавог орла са круном и ћирилични натпис *Кајмакчалан* и година 1918. С бочних страна усадника се налазе саксије са црвеним цвећем и зеленим лишћем. Оба отвора усадника опточена су прстеном од алуминијумског лима. Кратки камиш украшен је резбарењем: мотив – две змије увијене око гране дрвета, са зеленим лишћем; на врху је усник од рога, који је повијен.

A two-piece pipe: the head is cylindrical, narrowing like a funnel at the bottom, with a small dome shaped foot; inserted into a Y shaped shank. The rim is plated with aluminium tin, with a hinge and a cone shaped lid, with an embossed ornament (straight and wavy lines) and a carved year 1918. The sides of the head are painted – floral motif (a branch with red flowers and green leaves); on the front a double-headed eagle with a crown and a Cyrillic inscription – *Kajmakčalan* and the year 1918. The sides of the shank are decorated with pots with red flowers and green leaves. Both shank openings are plated with an aluminium tin ring. Short stem is carved – two snakes wrapped around a tree branch with green painted leaves; a bent horn mouthpiece on top.

кат./cat. 338

342. Pipe with stem

Serbia, Vojvodina (?)
First half of 20th century
Wood, carved; white metal alloy; bakelite
H 5 cm; LS 17 cm; R 2,2 cm
Inv. No. 33CK, ул. 4887/3

The head is cylindrical, the rim is has a metal lid with triangular slots; engraved on the front: a floral motif (flower). Short wooden stem is turned, with bakelite mouthpiece on top.

343. Pipe with stem

Unknown
19th century (?)
Wood, carved; bone (?); amber; metal (silver ?)
H 18 cm; R 3,5 cm; S.82 cm
Inv. No. МВ-ПМК, Е-576

The head is tall and cylindrical, with a rounded bottom; a narrow handle connects it to the long, right angled neck; a metal disk on the rim with a partially preserved hinge for the missing lid. Top of the neck is plated with a metal ring, with a small loop for a safety braid. Long, wooden stem has three insets at the top: one made of bone (?), profiled, another one made of amber, cylindrical and the third made of wood (mushroom shaped); a wooden mouthpiece on top.

344. Pipe

The Balkans
19th century
L 14,5 cm
Wood, carved; silver
Inv. No. ИМС, 51/3145

The head is cylindrical, its entire surface carved: in a round field on the front a depiction of a nymph with a crown holding flowers; a floral motif in the back; a two-floor building with two doors at the bottom. The rim is silver plated, with a hinge and a cylindrical lid with rectangular and triangular slots and a granule on top. The bottom of the short neck is carved in shape of a shell, its top plated with a silver ring with a safety chain attached to the lid.

342. Лула са камишем

Србија, Војводина (?)

Прва половина 20. века

Дрво, резано; бела метална легура; бакелит

H 5 cm; LS 17 cm; R 2,2 cm

Инв. бр. ЗЗСК, ул. 4887/3

Глава луле је цилиндрична, на ободу има метално поклопац са троугластим прорезима; с предње стране је изрезбарена: флорални мотив (цвет). Кратки дрвени камиш је токрен, на врху има усник од бакелита.

343. Лула са камишем

Непознато

19. век (?)

Дрво, резбарено; кост (?); ћилибар; метал (сребро?)

H 18 cm; R 3,5 cm; S 82 cm.

Инв. бр. МВ-ПМК, Е 576

Глава луле је дугачка, цилиндрична и има заобљено дно. Уском дршком је повезана са дугим вратом, који је постављен под правим углом. На ободу се налази метални диск са делимично очуваном шарком за поклопац (који недостаје). Врх врата је окован металним прстеном са малом петљом за сигурносни гајтан. Дрвени камиш је дуг; при врху има три уметка: један уметак од кости (?), профилисан; други од ћилибара (ваљкастог облика); трећи од дрвета (профилисан као печурка). На врху се налази усник од дрвета.

344. Лула

Балкан

19. век

L 14,5 cm

Дрво, резбарено; сребро.

Инв. бр. ИМС, 51/3145

Глава луле је цилиндрична. Цела површина је изрезбарена: у кружном пољу, с предње стране, налази се представа нимфе са круном на глави и цвећем у рукама; у позадини је флорални мотив; при дну је двоспратна грађевина која има двоја врата. На ободу се налази сребрни оков са шарком и поклопцем цилиндричног облика, који има правоугаоне и троугласте прорезе и гранулу на врху. Кратки врат је на дну резбарен у облику шкољке, на врху је окован сребрним прстеном са сигурносним ланцем, који је повезан са поклопцем.

Лула је припадала српском кнезу Милошу Обреновићу, који ју је приликом удаје ћерке Перке добио на поклон од породице Бајић.

The pipe belonged to Serbian Prince Milos Obrenovic, a present from the Bajic family for his daughter Perka's wedding.

345. Pipe with stem

Austro-Hungarian

19th century

Wood, carved, turned; bone

H 6 cm; L 8,7 cm; R 2 cm; S 50,5 cm

Inv. No. HM3P, E-1948

The upper part of the head is cylindrical, and the lower is in relief profiled like a shell. Top of the long neck is biconically widened. Long maple tree (?) stem is turned, with horn mouthpiece on top.

346. Pipe

Slovenia (?)

Beginning of 20th century

Wood; white metal alloy

H 4,6 cm; L 6 cm; R 2,2 cm; S 7 cm

Inv. No. ЕМБГ, 10799

The head is cylindrical and plain; the rim is metal plated, with a hinge and a semi calotte lid profiled in relief like a flower, with round slots and a closing loop shaped like a trapezoid band with embossed dot-like ornament and engraved initials G.G. Top of the neck is plated with a metal ring. Short stem is bent, made of plum tree.

347. Pipe

Vojvodina (?)

First half of 20th century (?)

Wood, turned, carved

H 5,7 cm; LS 14,5cm; R.2 cm

Inv. No. МВ-ПМК, 572

The head is slightly conical, with a pointed bottom; decorated with turned horizontal strips with oval and rectangular notches. Short, right angled stem is turned, with a wooden ring in the middle.

348. Pipe

Vojvodina (?)

First half of 20th century (?)

Wood, turned, carved

H 6 cm; LS 15,5 cm; R 2,5 cm

Inv. No. МВ-ПМК, 573

The head is slightly conical; decorated in carving – a stylized floral motif. Short, right angled stem is turned and decorated with a carved floral ornament.

кат./cat. 342

345. Лула са камишем

Аустроугарска
19.век

Дрво, резбарено; токарено; кост
H 6 cm; L 8,7 cm; R 2 cm; S 50,5 cm
Инв. бр. НМЗР, Е-1948

Глава луле је цилиндрична у горњем делу, а рељефно профилисана као шкољка у доњем. Врх дугог врата је биконично проширен. Дуги камиш од дрвета јавора (?), је токарени; на врху има усник од рога.

346. Лула

Словенија (?)

Почетак 20. века

Дрво; бела метална легура
H 4,6 cm; L 6 cm; R 2,2 cm; S 7 cm
Инв. бр. ЕМБГ, 10799

Глава луле је цилиндрична, нема украса. На ободу се налази метални оков са шарком и полукалотастим поклопцем који је рељефно профилисан као цвет. Поклопац има кружне прорезе и петљу за затварање, која је у виду трапезоидно савијене траке са искуцаним тачкастим орнаментом и угравираним латиничним иницијалима G.G. Врх врата је окован металним прстеном. Кратки камиш од дрвета шљиве је повијен.

347. Лула

Војводина (?)

Прва половина 20. века (?)
Дрво, токарено, резбарено
H 5,7 cm; LS 14,5 cm; R 2cm
Инв. бр. МВ-ПМК, 572

Глава луле је благо конична; на дну је шпицаста. Украс је у виду хоризонталних појасева (изведених токарењем) са овалним и правоугаоним урезима. Кратки камиш је токарени и постављен под правим углом; на средини има дрвени обруч.

348. Лула

Војводина (?)

Прва половина 20. века (?)
Дрво, токарено, резбарено
H 6 cm; LS 15,5 cm; R 2,5 cm
Инв. бр. МВ-ПМК, 573

Глава луле је благо конична; украшена је урезивањем: стилизован флорални мотив. Кратки камиш је токарени и постављен под правим углом; украшен је урезаним флоралним мотивом.

349. Pipe

Војводина (?)

20th century

Wood, carved, painted, singed
H 5 cm; LS 15 cm; R 2,2 cm
Inv. No. МВ-ПМК, Е 375

The head is conical, with a rounded bottom; decorated with a hot wire imprint and painted – a geometric and stylized vegetative ornament (in red and yellow). Short stem is slightly bent, shaped like a mouthpiece on top.

350. Pipe

Europe

20th century

Heather; bakelite
H 2,8 cm; L 13 cm; R 1,5cm
Inv. No. МВ-ПМК, Е 373

The head is small, with an octagonal cross-section and plain; the neck is right angled, separated by a metal ring from the short stem which is shaped like a mouthpiece on top.

кат./cat. 352

351. Pipe

Europe

20th century

Heather; bakelite
H 2 cm; LS 14 cm; R 1,7-2,3 cm
Inv. No. МГНС, Е-1173

The head is small, conical and plain; the right angled neck extends into the short stem, made from bakelite and shaped like a mouthpiece on top.

The pipe belonged to Janika Balaz, a famous tamburitza player from Novi Sad.

352. Pipe

Italy

20th century

Wood; leather; bakelite
H 4,4 cm; LS 9 cm; R 1,5-2,4 cm.
Inv. No. 33CK, ул.4887

The head is semi globular and flattened; the firebox rim has an oval cross-section. It is covered in brown leather with an imprinted

349. Лула

Војводина (?)
20. век

Дрво, резбарено, бојено, паљено
H 5 cm; LS 15 cm; R 2,2 cm
Инв. бр. МВ-ПМК, Е 375

Глава луле је конична и има заобљено дно; украшена је утискивањем ужарене жице и бојењем: геометријски и стилизован биљни орнамент (црвене и жуте боје). Кратки камиш је благо повијен; на врху је обликован у усник.

350. Лула

Европа
20. век

Врес, бакелит
H 2,8 cm; L 13 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. МВ-ПМК, Е 373

Глава луле је мала, осмоугаоног пресека и нема украса. Врат је постављен под правим углом; металним прстеном је раздвојен од кратког камиша, који је из једног дела са усником.

351. Лула

Европа
20. век

Врес, бакелит
H 2 cm; LS 14 cm; R 1,7-2,3 cm
Инв. бр. МГНС, Е-1173

Глава луле је мала, конична и нема украса. Врат (постављен под правим углом) продужен је у кратки камиш, који је рађен од бакелита, на врху обликован у усник.

кат./cat. 351

Лула је припадала Јаники Балажу, новосадском тамбурашу.

352. Лула

Италија
20. век

Дрво; кожа; бакелит
H 4,4 cm; LS 9 cm; R 1,5-2,4 cm
Инв. бр. 33СК, ул.4887

Глава луле је полулоптаста и спљоштена, обод ложишта је овалног пресека. Обложена је кожом смеђе боје, на којој је, с десне стране, утиснут натпис: BREEBIA, ROLEX, ITALY. Кратки камиш од бакелита, повијен је и продужен у усник. Припадала др Мирку Полаку из Оџака.

inscription BREEBIA, ROLEX, ITALY on the right. Short bakelite stem is bent and extends into the mouthpiece. The pipe belonged to Dr Mirko Polak from Odzaci.

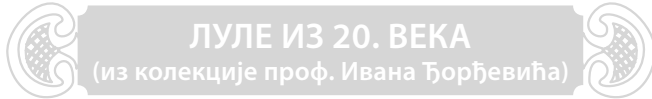
кат./cat. 347

кат./cat. 349

кат./cat. 348

ЛУЛЕ ИЗ 20. ВЕКА

(из колекције проф. Ивана Ђорђевића)

353. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H 6 cm; LS 14 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/1

Глава луле је издужене коничне форме, нема украса. На врат који је под оштрим углом, наставља се савијен усник од бакелита.

354. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H 4,3 cm; LS 13 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/2

Глава луле је кратка конична, нема украса; На врат који је под оштрим углом, наставља се благо повијен усник од бакелита.

кат./cat. 354

355. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H 4,5 cm; LS 14 cm; R 1,7 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/3

Глава луле је издужене коничне форме, нема украса. На врат који је под оштрим углом, наставља се усник од бакелита, који је савијен.

356. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H 6 cm; LS 13 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/4

Глава луле је благо коничне форме, нема украса. На врат који је под оштрим углом, наставља се усник од бакелита, који је савијен.

357. Лула

Француска
20. век
Врес, бакелит
H 4,5 cm; LS 14 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/5

Глава луле је ваљкасте форме, равног дна, нема украса. Врат је под оштрим углом, на њему је, с десне стране, утиснуто – BRUYÉRE GARANTIE. На врху је усник од бакелита, који је савијен.

PIPES FROM 20th CENTURY

(from the collection of Prof. Ivan Djordjevic)

353. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H 6 cm; LS 14 cm; R 2 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/1

The head is elongated and conical, with no decorations. Bent bakelite mouthpiece continues onto the sharp angled neck.

354. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H 4,3 cm; LS 13 cm; R 2 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/2

The head is short, conical and plain. Slightly bent bakelite mouthpiece continues onto the sharp angled neck.

355. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H 4,5 cm; LS 14 cm; R 1,7 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/3

The head is elongated and conical, with no decorations. Bent bakelite mouthpiece continues onto the sharp angled neck.

356. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H 6 cm; LS 13 cm; R 2 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/4

The head is slightly conical and plain. Bent bakelite mouthpiece continues onto the sharp angled neck.

357. Pipe

France
20th century
Briar, bakelite
H 4,5 cm; LS 14 cm; R 1,8 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/5

The head is cylindrical, flat bottomed and plain. The sharp angled neck has imprinted BRUYÉRE GARANTIE on the right. Bent bakelite mouthpiece is on top.

358. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H 5 cm; LS 15 cm; R 2 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/6

Глава луле је кратка, ваљкасте форме, нема украса. Врат је под правим углом, на њему је, с десне стране, утиснуто – REAL BRIAR. На врху је раван усник од бакелита.

359. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H 4,8 cm; LS 12,5 cm; R 1,8 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/7

Глава луле је ваљкасте форме, нема украса; Врат је под правим углом, на њему је, с десне стране, утиснуто –PIPSAN BRUYERE. На врху је раван усник од бакелита.

360. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H 4,2 cm; LS 14,2 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/8

Глава луле је мала, конична, нема украса. Врат је под правим углом, на њему је, с десне стране, утиснуто ROSENSON REAL BRIAR. На врху је раван усник од бакелита.

361. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H cm; LS cm; R cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/9

Глава луле је ваљкаста, нема украса. На врат који је под правим углом, наставља се раван усник од бакелита.

362. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит, кожа
H 2,8 cm; LS 15 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/10

Глава луле је мала, конична, обложена је кожом смеђе боје; на врату, који је под правим углом, с десне стране у кожу је утиснуто: M.BB:8, GREATEST DERB. На врху је раван усник од бакелита.

358. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H 5 cm; LS 15 cm; R 2 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/6

The head is short, cylindrical and plain. Right angled neck has imprinted REAL BRIAR on the right. Straight bakelite mouthpiece on top.

359. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H 4,8 cm; LS 12,5 cm; R 1,8 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/7

The head is cylindrical and plain. Right angled neck has imprinted PIPSAN BRUYERE on the right. Straight bakelite mouthpiece on top.

360. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H 4,2 cm; LS 14,2 cm; R 1,5 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/8

The head is small, conical and plain. Right angled neck has imprinted ROSENSON REAL BRIAR on the right. Straight bakelite mouthpiece on top.

361. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H cm; LS cm; R cm
Inv. No. МГНС, П-1000/9

The head is cylindrical and plain. Straight bakelite mouthpiece continues onto the right angled neck.

кат./cat. 357

362. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite, leather
H 2,8 cm; LS 15 cm; R 1,5 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/10

The head is small and conical, covered in brown leather; right angled neck has imprinted M.BB:8, GREATEST DERB into the leather, on the right. Straight bakelite mouthpiece on top.

363. Лула

Европа
20. век
Врес, бакелит
H 4 cm; LS 14 cm; R 1,5 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/11

Глава луле је мала, конична; површина је рељефно украшена, тако да асоцира на кору дрвета. На врат који је под правим углом, наставља се раван усник од бакелита.

363. Pipe

Europe
20th century
Briar, bakelite
H 4 cm; LS 14 cm; R 1,5 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/11

The head is small and conical; the surface has relief decoration resembling tree bark. Straight bakelite mouthpiece continues onto the right angled neck.

364. Лула

Израел
20. век
Врес, бакелит
H 4,5 cm; LS 13,7 cm; R 1,6 cm
Инв. бр. МГНС, П-1000/12

Глава луле је благо конична, целом површином је украшена вертикалним браздама. На врату, који је под правим углом, с десне стране је утиснуто *Shalam BRIAR, ISRAEL*. На врху је раван усник од бакелита.

364. Pipe

Israel
20th century
Briar, bakelite
H 4,5 cm; LS 13,7 cm; R 1,6 cm
Inv. No. МГНС, П-1000/12

The head is slightly conical, its entire surface decorated with vertical furrows. Right angled neck has imprinted *Shalam BRIAR, ISRAEL* on the right. Straight bakelite mouthpiece on top.

кат./cat. 362

кат./cat. 356

кат./cat. 364

ЛУЛЕ ОД РАЗЛИЧИТОГ МАТЕРИЈАЛА

365. Лула са камишем

Француска (?)

Непознато

Материјал непознат, резбарен; бакелит

H 8,3 cm; LS 38 cm; R 2 cm

Инв. бр. МВ-ПМК, Е 568

Лула је у облику главе брадатог мушкарца са фесом на глави. Дно кратког врата је зарављено и украшено урезаним мотивом - стабло дрвета. Продужава се у кратки камиш, рађен од истог материјала, укашен са пет цветних прстена, на врху има наусник од бакелита. С бочне стране десно урезана ознака - у виду слова А.

366. Лула са камишем

Далеки исток (Јапан)

Друга половина 19. века

Дрво-трска; месинг, штанцовањем

H 1,5 cm; LS 19,3 cm; R 1 cm

Инв. вр. МГБ, LPP-64

Глава луле је веома мала, рађена је од месинга, нема украса; Средишњи део камиша је од трске, у коју су на оба краја уметнуте месингане цеви, које су украшене рељефним мотивом са птицама (у техници штанцовања). На врху је усник, такође од месинга.

367. Лула

Непознато

Половина 20. века (?)

Ћилибар, метал, позлаћен

H 3,5 cm; LS 16 cm; R 1,8 cm

Инв. бр. МИЈ, 60/л.п. (3147)

Глава луле је мала, конична; ложиште је обложено металом који је позлаћен. На широк врат, постављен под правим углом, уметнут је метални прстен, који је позлаћен; на врху је усник, такође рађен од ћилибара. Из збирке поклона Ј. В. Титу.

PIPES MADE OF VARIOUS MATERIALS

365. Pipe with stem

France (?)

Unknown

Material unknown, carved; bakelite

H 8,3 cm; LS 38 cm; R 2 cm.

Inv. No. MB-ПМК, E 568

The pipe shaped like a bearded male head wearing a fez. Bottom of the short neck is flattened and decorated with an engraved motif - a tree trunk. The neck continues into the short stem made of the same material, decorated with five flower rings, with bakelite mouthpiece on top. An engraved mark on the side to the right, in shape of the letter A.

366. Pipe with stem

Far East (Japan)

Second half of 19th century

Wood - reed; brass, punched

H 1,5 cm; LS 19,3 cm; R 1 cm;

Inv. No. МГБ, LPP_64

The head is very small, made of brass, plain. The mid section of the stem is made of reed, with brass tubes inserted into both ends of it, decorated with a relief bird motif (punched). Brass mouthpiece on top.

367. Pipe

Unknown

Mid 20th century (?)

Amber, metal, gold plated

H 3,5 cm; LS 16 cm; R 1,8 cm;

Inv. No. МИЈ, 60/л.п. (3147)

The head is small and conical; the firebox is plated with gilded metal. A metal gold plated ring is set on the wide, right angled neck, with amber mouthpiece on top.

From the collection of presents of J. V. Tito.

кат./cat. 366

кат./cat. 316

Дрвена лула, 19. век / Wooden Pipe, 19th century

кат./cat. 323

кат./cat. 329

кат./cat. 332

кат./cat. 317

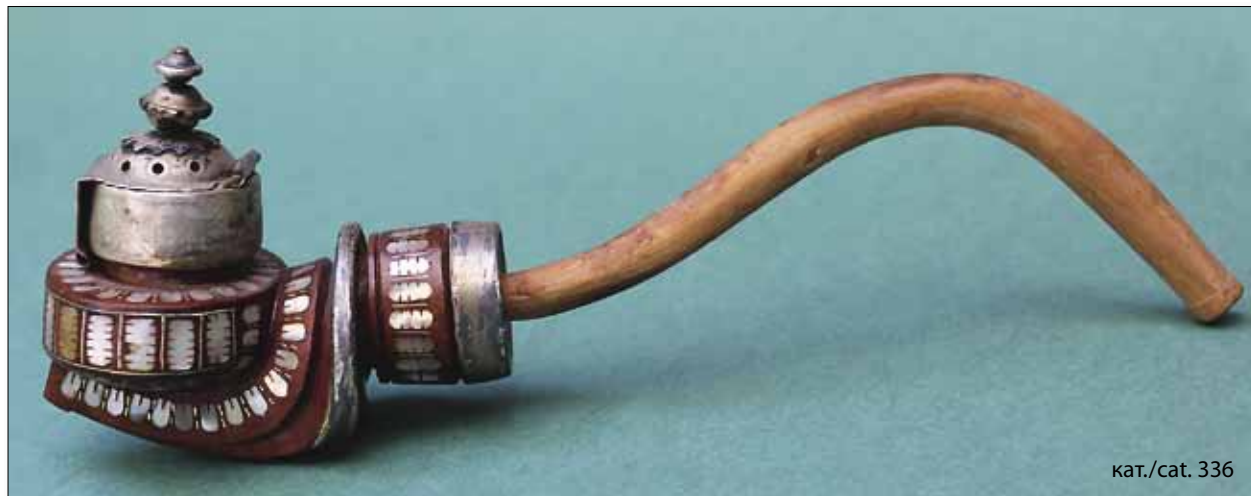

кат./cat. 321

Дрвене луле, 19. век / Wooden Pipes, 19th century

кат./cat. 335

кат./cat. 336

Дрвене луле украшене седефом, 19. век / Wooden Pipe decorated with mother-of-pearl, 19th century

*Прибор
за пушење*

*Smoking
Accessories*

ПРИБОР ЗА ИЗРАДУ ЛУЛА

368. Модел за лулу

Србија, Бездан, грнчарска радионица Репаша Илеша
Крај 19. – почетак 20. века (?)
Глина, печена
Димензије: Н 8 cm, L 4 cm
Инв. бр. ГМСО, Е-151

Модел за израду луле има издужену коничну форму; обод и врх врата су ваљкасти (простор за клинове). На површини је премаз црне боје.

369. Модел за лулу

Србија, Бездан, грнчарска радионица Репаша Илеша
Крај 19. – почетак 20. века (?)
Димензије: Н 7,8 cm L 8 cm
Инв. бр. ГМСО, Е-142

Модел за израду луле је у облику главе мушкарца са брковима и са турбаном; обод и врх врата су ваљкасти (простор за клинове). На површини је црвеноокер премаз.

370. Модел за лулу

Србија, Бездан, грнчарска радионица Репаша Илеша
Крај 19. – почетак 20. века (?)
Димензије: Н 6,8 cm L 8 cm
Инв. бр. ГМСО, Е-143

Модел за израду луле чији је доњи део профилисан као шкољка; обод и врх врата су ваљкасти (простор за клинове). На површини је црвеноокер премаз.

371. Калуп за луле

Османско царство
18. век
Глина, печена
Дим: 7,2 x 6,6 x 3,3 cm
Инв. бр. МС А-489

Боја печења половине глинеог калупа је смеђејцрвена. Калуп је неправилног правоугаоног облика и има три мале кружне перфорације; у средини се налази удубљење – негатив луле (кратког цилиндричног обода и коничне чашиче), са два изливна канала. Друга половина калупа недостаје. Место налаза: Смедеревска тврђава, непознате околности налаза.

372. Точкић – радла

Непознато
Крај 19 – почетак 20. века (?)
Дрво, резано
Димензије: 13,5 x 3 cm
Инв. бр. ИМС, Е-1479/3

Точкић је назубљен и постављен на попречној осовини – дршци, која је зашиљена на другом крају. Коришћен је за украшавање лула (утискивањем).

PIPE MAKING EQUIPMENT

368. Pipe model

Serbia, Bezdan, Repasin Ilesa pottery workshop
End of 19th - early 20th century
Clay, fired
H 8 cm; L 4 cm
Inv. No. ГМСО, Е-151

Model for pipe crafting, elongated and conical in form; the rim and top of the neck are cylindrical (space for wooden nails); black slip on the surface.

369. Pipe model

Serbia, Bezdan, Repasin Ilesa pottery workshop
End of 19th - early 20th century
H 7,8 cm; L 8 cm
Inv. No. ГМСО, Е-142

Model for pipe crafting, shaped like a male head with mustaches and a turban; the rim and top of the neck are cylindrical (space for wooden nails); red-ochre slip on the surface.

370. Pipe model

Serbia, Bezdan, Repasin Ilesa pottery workshop
End of 19th - early 20th century
H 6,8 cm; L 8 cm
Inv. No. ГМСО, Е-143

Model for pipe crafting; the rim and top of the neck are cylindrical (space for wooden nails); shell shaped at the bottom; red-ochre slip on the surface.

371. Pipe-Making Mould

Ottoman Empire
18th century
Clay, stamping mould
Dim: 7,2 x 6,6 x 3,3 cm
Inv. No. МС А-489

One half of a clay mould, brown red colour of firing. Irregular rectangular shape, with three small circular perforations; a dent in the middle – the negative of a pipe (with a short cylindrical rim and conical head) with two outlet channels. The second half of the mould is missing.
Site: Smederevo Fortress, finding circumstances unknown.

372. Wheel cutter

Unknown
End of 19th - early 20th century
Wood, cut
Dim: 13,5 x 3 cm
Inv. No. ИМС, Е-1479/3

The wheel is serrated, set on a transversal shaft – handle that is sharpened on the other end. It was used in pipe decorations for imprinting ornaments.

ПРИБОР ЗА ЧУВАЊЕ ДУВАНА

373. Кутија за дуванСрбија
1874.Дрво, токарено, резбарено.
Димензије: 19 x 12 cm
Инв. бр. МГБГ, УПЕ-1433

Кутија је ваљкаста и има поклопац са дугметастом дршком на врху. Цела површина је резбарена. У два наспрамна централна поља, уоквирена венцем од лоровога и храстовог лишћа, исписано је: **КС** (штампана ћирилична слова); **МО** – монограм кнеза Милана Обреновића (писана ћирилична слова); изнад монограма је круна, а испод је урезана година – 1874. У правоугаоном пољу на супротној страни се налазе четири оцила, изнад којих је круна; испод је натпис СРБИЈА (ћирилицом). Између украшених поља се налазе два стилизована стуба са нишама. На ободу поклопаца и при дну је флорални мотив – лозица са лишћем и цветовима. Позадина је испуњена тачкастим убодима. Кутија је припадала кнезу Милану Обреновићу.

374. Кутија за дуванВелес, Македонија
Почетак 20. века
Керамика, глеђосана.
Димензије: 16 x 10,5 cm.
Инв. бр. ЕМБГ, 18628

Публиковано: Душковић 2006: 59, 88, кат. 74.

Кутија је ваљкаста. По средини је рељефно украшена: флорални орнамент. Поклопац је у облику полукалоте; на врху је фигура птице (голуба). Површина је сјајно глеђосана – у неколико нијанси зелене и црвене боје.

375. Кутија за дуванПраг
19. век
Сребро, нијелирано.
Димензије: 7 x 10 x 2 cm.
Инв. бр. МГНС, 3М-21

Публиковано: Змајев музеј 1977: 49, кат. 8.

Кутија је правоугаона, у виду новчаника са два поклопаца на шаркама и бравицом на средини; изнад ње је овално поље са таласастим ивицама. Цела површина је украшена густим нијело орнаментом. Кутија је део заоставштине Јована Јовановића Змаја.

UTENSILS FOR KEEPING TOBACCO

373. Tobacco Box Serbia
1874.Wood, turned, carved
Dim: 19 x 12 cm
Inv. No. МГБГ, УПЕ-1433

A cylindrical lidded box with a button handle on top. The entire surface is carved: in two opposite central fields, bordered with a laurel and oak leaves wreath, letters **KC** (Cyrillic printed letters); **MO** – monogram of Prince Milan Obrenović (Cyrillic written letters) with a crown above; underneath the year 1874 is carved. On the opposite side, in a rectangular field, four tinder-box steels with a crown above them; underneath an inscription in Cyrillic СРБИЈЕ (of Serbia). Two stylized columns with niches between the decorated fields. A floral motif on the rim of the lid and at the bottom – a tendril with leaves and blossoms. The background filled with dot-like pricks. Belonging of Prince Milan Obrenović.

374. Tobacco BoxFYR Macedonia, Veles,
Early 20th century
Glazed ceramics
Dim: 16 x 10,5 cm.Inv. No. ЕМБГ, 18628
Reference: Душковић 2006: 59, 88, кат. 74.

A cylindrical box, decorated along the middle with a relief floral ornament. The lid in the shape of a semi calotte with a figure of a bird (pigeon) on top. Shiny glazed surface – in several shades of green and red.

375. Tobacco Box Prague
19th century
Silver, niello
Dim: 7 x 10 x 2 cm.
Inv. No. МГНС, 3М-21
Reference: Змајев музеј, 1977: 49, кат. 8.

A rectangular box in shape of a wallet with two hinged lids and a lock in the middle; an oval field with a wavy brim above. The entire surface is decorated with a dense niello ornament. The legacy of Jovan Jovanović Zmaj.

кар./cat. 373

376. Кутија за дуван

Аустрија, Беч

Друга половина 19. века

Ознаке: RN – у правоугаоном пољу.

Сребро, пресовано, нијелирано, гравирано.

Димензије: 9,8 x 6,8 x 3 cm

Инв. бр. МГНС, КИ-2148

Публиковано: Vujaklija 1979: 43, kat. 135.

Кутија са поклопцем је овална; украшена је у нијело техници. На поклопцу се налази овални медаљон са угравираним монограмом: JD (Jenő Dimsity / Гена Димшић). На полеђини је овални медаљон – у густој флоралној мрежи.

Припадала је Евгенију (Гени) Димшићу, градоначелнику Сентандреје у другој половини 19. века.

377. Кутија за дуван

Мађарска, Будимпешта

Друга половина 19. века

Ознаке: GC, утиснуто на рубу поклопца

Сребро, пресовано, нијелирано.

Димензије: 10,2 x 6,6 x 2,5 cm

Инв. бр. МГНС, КИ-289

Публиковано: Vujaklija 1979: 43, kat. 134.

Правоугаона кутија има заобљене углове и поклопац на шарку. На поклопцу је, у овалном медаљону, представљена запрега и саонице (тројка у галопу) са кочијашем и путником. На полеђини је густа флорална мрежа, са малим овалним медаљоном у средини. Украс је изведен у нијело техници.

кат./cat. 376

378. Дуванкеса

Мађарска

Прва половина 19. века

Стаклене перле, ткање; конач; месинг.

Димензије: 16 x 13 cm

Инв. бр. 33CK, E-77

Дуванкеса-врећица је рађена од нити смеђе боје са разнобојним стакленим перлама, које су уткане и низане у редове. Површина је украшена флоралним мотивом у четири низа, од којих доминира грана са крупним цветним венцем (у нијансама црвене, жуте, плаве и љубичасте боје) и зеленим лишћем. На горњем ободу се налазе мале месингане алке за провлачење гајтана којим се затварала дуванкеса (очувана 4 комада). Постављена је кожом.

Упореди: Haider–Orgona–Ridovics 2000: 212, C. n. 22/17; LI.

379. Дуванкеса

Војводина, Србија

Крај 19 – почетак 20. века

Чоја, вишебојни конач, шивење, вез.

Димензије: 21 x 14 x 14 cm

Инв. бр. НМКИ, E 2369

Дуванкеса је неправилног ромбоидног облика са бочним уметком; израђена је од црне чоје. Ивице су таласасто исечене.

376. Tobacco Box

Austria, Vienna

Second half of 19th century

Marks: RN, in rectangular field

Silver, pressed, niello, engraved

Dim: 9,8 x 6,8 x 3 cm

Inv. No. МГНС, КИ-2148

Reference: Vujaklija 1979: 43, kat.135.

A lidded oval box, decorated in niello technique. The lid has an oval medallion with an engraved monogram – JD (Jenő Dimsity/Gena Dimšić). An oval medallion with a thick floral web on the back. It belonged to Evgenije (Gena) Dimšić, the mayor of Szentendre, Hungary, in the second half of the 19th century.

377. Tobacco Box

Hungary, Budapest

Second half of 19th century

Masters mark: GC, imprinted on the lid rim

Silver, pressed, niello

Dim: 10,2 x 6,6 x 2,5

Inv. No. МГНС, КИ-289

Reference: Vujaklija 1979: 43, kat.134.

A rectangular box with rounded edges and a hinged lid. On the lid, in an oval medallion, a team of three horses in gallop harnessed to a sleigh, with a driver and a passenger. On the back side a thick floral web with a small oval medallion in the middle. All the decorations done in niello technique.

378. Tobacco Pouch

Hungary

First half of 19th century

Glass beads, weaving, thread: brass

Dim: 16 x 13 cm

Inv. No. 33CK, E-77

Tobacco pouch in shape of a small bag; made of brown thread with inwrought colourful glass beads, strung in lines. The entire surface is organized in a floral motif in four rows, the middle of which is dominated by a branch with a large floral wreath (in shades of red, yellow, blue and purple) and green leaves. The rim is fitted with small brass rings (four of them present) for a braid for tying the pouch. Lined with leather.

Reference: Haider–Orgona–Ridovics 2000: 212, C.n.22/17; LI.

379. Tobacco Pouch

Serbia, Vojvodina

End of 19th – early 20th century

Cloth, multicoloured thread, sewing, embroidery

Dim: 21 x 14 x 14 cm

Inv. No. НМКИ, E 2369

A tobacco pouch made of black cloth, of irregular rhomboid shape with an inserted part on the side. The edges are wavy; a braid drawn through for tying. Decorated with embroidery (in

На врху је провучен гајтан за везивање. Украшена је везом (вишебојеним концем): мотив – лула и гранчице са цветом.

380. Дуванкеса са оцилом и кесом за кремен

Мађарска

Друга половина 19. века

Кожа, свилени конац, срма, вез; тканина, шивена; гвожђе, ковано

Димензије: дужина 1,10 м, пречник 40 см

Инв. бр. ГМСЕ, Е-272

Публиковано: Nagy-Ábonyi 2004: 47.

Дуванкеса је у облику врећице са широким ободом, који обухвата пун круг; по ивици је обрубљена срменом траком са ројтама (ресама) и зеленим концем. Израђена је од коже скротума вола. Целом површином (са спољне стране) украшена је везом, тј. вишебојним концем: богат флорални мотив – разнобојне цветне гранчице (нијансе зелене, плаве, љубичасте и беле боје). На три места на ободу висе по четири траке од коже (црвена, светлосмеђа и тамносмеђа), чије су ивице украшене ситним зарезима и тачкасто перфориране. Од црвене коже је, такође, урађена мала кеса за кремен, у облику потковице; украшена је везом: представа мађарског грба. Са бочних страна кесе висе троугласте кожне траке, украшене везом свиленим концем (флорални мотиви). На ободу дуванкесе је пришивена и дуга узана трака од коже са натписом извезеним на мађарском језику: *Készitette Kekezovity József 1876ban Élte 79dikében Szegeden* (*Припремио Кекезовић Јосеф 1876-те. Живео 79 година у Сегедину*). На крају траке је пришивено оцило правоугаоног облика, са представом мађарског грба. Са унутрашње стране обода је постављена црвеном свилом, која је знатно оштећена.

Упореди: Haider–Orgona–Ridovics 2000: 192, С. n. 18.

381. Дуванкеса

Војводина, Србија

Крај 19 – почетак 20. века

Кожа, шивена

Димензије: 11 x 13 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-565

Дуванкеса је неправилног правоугаоног облика; израђена је од црне коже. Око отвора је провучена кожна врпца за везивање, која на крајевима има две петље од коже.

multicoloured thread) – the motif of a pipe and a branch with a blossom.

380. Tobacco Pouch with a tinder-box steel and flint pouch

Hungary

Second half of 19th century

Leather, silk thread, silver thread, embroidery; fabric, sewing; iron, wrought

Dim: дужина 1,10 м, пречник 40 cm

Inv. No. ГМСЕ, Е-272

кат./cat. 379

A tobacco pouch in shape of a bag with a wide brim spanning a full circle; around the edges trimmed with a silver thread ribbon with fringes and green thread. Made of an ox's scrotum; the entire surface (on the outer side) is embroidered with multicoloured thread: a rich floral motif – colourful branches in bloom (in shades of green, blue, purple and white). Four leather stripes hanging from each of three places on the rim (in red, light and dark brown), the edges of the stripes decorated with small cuts and perforations. On the side a small flint pouch made of red dyed leather, horseshoe shaped and embroieredered – the Hungarian coat-of-arms. Triangle shaped leather stripes hanging from the sides of the bag, embroidered with silk thread – floral motifs. A long narrow leather band is sewn on the brim of the pouch, with an embroieredered inscription in Hungarian: *Készitette Kekezovity József 1876ban Élte 79dikében Szegeden* ('made by Kevkezović Josef in 1876, who lived in Szeged for 79 years). A rectangular tinder-box steel is sewn to the end of the band,

with a presentation of the Hungarian coat-of-arms. The inside is lined with red silk, most of it damaged.

Reference: Haider–Orgona–Ridovics 2000: C.n. 18

381. Tobacco Pouch

Serbia, Vojvodina

End of 19th - early 20th century

Leather, sewing

Dim: 11 x 13 cm

Inv. No. НМКИ, Е-565

382. Дуванкеса

Исток, Метохија, Србија
Око 1870.

Памучно платно, шивено; перле, вез.

Димензије: 12 x 6,5 x 7 cm

Инв. бр. ЕМБГ, 10494

Публиковано: Душковић 2006: 56, 87, кат. 70.

Платнену дуванкесу чине четири шестоугаона поља; око отвора је провучен гајтан за везивање. Украшена је нискама разнобојних перли (белих и плавих), које чине геометријске мотиве.

383. Дуванкеса са иглом за чишћење луле

Војводина, Србија

Крај 19 – почетак 20. века

Кожа, шивена; метал.

Димензије: 17 x 6,5 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1965

Дуванкеса-врећица, израђена је од коже скротума вола. Црне је боје (на површини су трагови дуготрајне употребе). На дну је ојачана комадом од истог материјала, који је пришивен. Обод је исечен на фронцле; има пришивену траку са металном алком и спирално увијеним комадом жице са иглом за чишћење на крају.

384. Дуванкеса

Војводина, Србија

Крај 19. века (?)

Кожа.

Димензије: 19 x 9 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-709

Дуванкеса-врећица, израђена је од свињске бешике. Напуњена је сецканим дуваном. На ободу је прикупљена и привезана концем.

A tobacco pouch made of black leather; irregular rectangle in shape. A leather band drawn through the brim for tying, with two leather loops on the endings.

382. Tobacco Pouch

Serbia, Metohija, East,

Around 1870

Cotton fabric, sewing; beads, embroidery

Dim: 12 x 6,5 x 7 cm

Inv. No. ЕМБГ, 10494

Reference: Душковић 2006, 56, 87, кат.70

A fabric tobacco pouch, sewn together from four hexagonal parts, with a braid for tying. Decorated with strings of colourful beads (white and blue), grouped in geometric motifs.

383. Tobacco Pouch with a pipe cleaning needle

Serbia, Vojvodina

End of 19th – early 20th century

Leather, sewn; metal

Dim: 17 x 6,5 cm

Inv. No. НМЗР, Е-1965

A tobacco pouch in shape of a bag; made out of an ox's scrotum, black (with traces of wear and tear). The bottom is strengthened with a sewn piece of the same material. The brim is cut in ribbons; it has a sewn band with a metal ring and spiral piece of wire with a cleaning needle on its end.

384. Tobacco Pouch

Serbia, Vojvodina

End of 19th century (?)

Leather

Dim: 19 x 9 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-709

A tobacco pouch shaped like a bag, made out of pig's bladder. Filled with cut tobacco and tied with some thread at the brim.

кат./cat. 378

ПРИБОР ЗА ПАЉЕЊЕ

385. Прибор за паљење дувана у лули – оцило, кресиво, труд**а. Оцило**

Србија (?)

19. век (?)

Гвожђе, ковано

Димензије: 8 x 2 x 0,5 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-1630

Двострано оцило је издужено и овално.

По средини је украшено искуцаним, перфорираним флоралним мотивом.

в. Кресиво

Кремен

Димензије: 3 x 2 x 0,8 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-1633

Кресиво чини одбитак од кремена (познатог под називом балкански кремен); има боју меда са белим пегџама, полупровидне структуре. Ивице су обрађене крупним ретушем.

с. Труд

Димензије: 12 x 11 x 6 cm.

Инв. бр. НМКИ, Е-2371

Труд је врста гљиве која расте на дрвету (када сазри, одрвени и добије сунђерасту структуру, те је лако запаљива).

386. Оцило

Србија (?)

19. век (?)

Гвожђе, ковано

Димензије: 10 x 2,5 x 0,3 cm

Инв. бр. ГМВШ, Е-3220

Оцило је исковано у облику птице.

На једном крају се завршава петљом која асоцира на главу птице са кљуном; на дужој страни се налази покретна полуга, која подсећа на крила птице (служила је као игла за чишћење лула). Са бочне стране је укуван украс: низ цртица и таласасте линије.

387. Оцило

Београд, Србија

Крај 18. или почетак 19. века

Гвожђе, ливено, ковано

Димензије: 6,5 x 4,3 cm

Инв. бр. ЕМБГ, 10442

Публиковано: Душковић 2006: 53, 84, кат. 58.

Оцило је неправилног облика и има кљунасти завршетак (који је служио за чишћење луле). На дужој страни је меандрасто извијена шипка, украшена тачкастим убодима.

LIGHTING ACCESSORIES

385. Accessories for lighting tobacco in a pipe: steel, flint, tinder**а. Steel**

Serbia (?)

19th century (?)

Wrought iron

Dim: 8 x 2 x 0,5 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-1630

Two-sided steel, elongated oval in shape. The middle section is decorated with embossed openwork floral ornament.

в. Flint

Flint

Dim: 3 x 2 x 0,8 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-1633

A flint flake (known as the Balkan flint); honey-grey in colour with white specks of semi translucent structure. The edges in large retouche.

с. Tinder

Mushroom

Dim: 12 x 11 x 6 cm.

Inv. No. НМКИ, Е-2371

A sort of mushroom growing on trees (when it is ripe it hardens, having a sponge-like structure that ignites easily).

386. Steel

Serbia (?)

19th century

Wrought iron

Dim: 10 x 2,5 x 0,3 cm

Inv. No. ГМВШ, Е-3220

The piece is shaped like a bird; on one side ending with a loop reminiscent of a bird's head and

beak; the longer end has a movable bar that looks like a bird's wing (used for pipe cleaning); a hammered ornament on the side – a sequence of slashes and wavy lines.

387. Steel

Belgrade, Serbia

End of 18th or early 19th century

Iron, cast, wrought

Dim: 6,5 x 4,3 cm

Inv. No. ЕМБГ, 10442

Reference: Душковић 2006, 53, 84, кат.58.

Irregularly shaped with a beak-like ending (used for pipe cleaning), the longer side has a curving bar decorated with pricks.

388. Оцило

Кавадарци, Македонија
Крај 18. или почетак 19. века
Гвожђе, ливено, ковано.

Димензије: 5,6 x 4 cm
Инв. бр. ЕМБГ, 10453

Публиковано: Душковић 2006: 53, 84, кат. 57.

Оцило је неправилног облика и има кљунасти завршетак (који је служио за чишћење луле). На дужој страни је шипка извијена у облику слова „S”.

389. Машице

Ужице, Србија
Почетак 20. века
Гвожђе, ливено, ковано.

Дужина 16,5 cm
Инв. бр. ЕМБГ, 10437

Публиковано: Душковић 2006: 53, 86, кат. 65.

Машнице чине два крака са елипсастим завршецима за хватање жара; украшена су геометријским мотивом: линије и тачке. На врху је алка, о коју се каче машице.

390. Кеса за оцило и кремен

Непознато
19. век

Кожа, свила, срма; шивена, везана.
Димензије: 8,5 x 8 cm

Инв. бр. ЕМБГ, 10985

Публиковано: Душковић 2006: 54, 84, кат. 64.

Кеса је у облику потковице и има поклопац који је, по целој површини, извезен срмом (геометријски мотив); са супротне стране је пришивен кожни ремен за качење. Закопчава се свиленим дугметом и траком која се продужава у три кићанке.

391. Чистач за луле

Европа
20. век

Бронза, ливена.

Димензије: 6,5 x 1 cm

Инв. бр. МГНС/33СК, ул. 4886/1

Састоји се из три дела: игле, набијача и мале кашике; све је мобилно око прстенасте осовине.

392. Држач за шибице

Непознато

Крај 19. века (?)

Лим, емајлне боје, осликан.

Димензије: 6 x 4 x 2 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-2402

Држач чини четвороугаони рам од лима, који је отворен са три стране; споља је украшен вишебојним мотивом: сеоски пејзаж.

388. Steel

Kavadarci, FYR Macedonia
End of 18th or early 19th century

Dim: 5,6 x 4 cm

Inv. No. ЕМБГ, 10453

Reference: Душковић 2006, 53, 84, кат.57.

Irregularly shaped with a beak-like ending (used for pipe cleaning), the longer side has a bar curved in the shape of the letter S.

389. Tongs

Užice, Serbia

Early 20th century

L 16,5 cm

Inv. No. ЕМБГ, 10437

Reference: Душковић 2006, 53, 86, кат.65.

The jaws of the tongs have elliptical endings for grabbing coals, decorated with a geometric motif – lines and dots; hanging from a ring on top.

390. Flint and Steel Pouch

Unown

19th century

Leather, silk, silver thread; sewing, embroidery

Dim: 8,5 x 8 cm

Inv. No. ЕМБГ, 10985

Reference: Душковић 2006, 54, 84, кат. 64.

The pouch is shaped like a horseshoe, with a whole surface of the flap embroidered with silver thread – a geometric motif; on the back side a leather strap is sewn for hanging. It is closed with a silk button and a band with three tassels.

391. Pipe Cleaner

Europe

20th century

Brass, cast

Dim: 6,5 x 1 cm

Inv. No. 33СК, ул.4886/1

Consist of three parts: needle, temperand small spoon, all mobile around a ring shaped chaft.

392. Match Box Holder

Unknown

End of 19th cetur (?)

Tin, enamel paint, painted

Dim: 6 x 4 x 2 cm

Inv. No. НМКИ, Е-2402

A square shaped frame made of tin, open on three sides; decorated on the outside with a colourful ornament – a countryside landscape motif.

кат./cat. 386

кат./cat. 390

ПРИБОР ЗА ОДЛАГАЊЕ ЛУЛА

ACCESSORIES FOR STORING PIPES

393. Сталак за луле

Аустроугарска

19. век

Дрво, токарено, фурнирано,
лакирано

Димензије: 113 x 55 x 30 cm

Инв. бр. НМКИ, Е 2636

Сталак је рађен у стилу бидермајера. Правоугаоног је облика; има једну фиоку. Постављена је на два међусобно повезана ступца са по две ноге „S” профилације. Са бочних страна се налазе мањи ступци, који носе лепезасте сталке са овалним удубљењима који су служили као постоље за луле. Сви ступци су изведени токарењем. На горњој плочи неправилног правоугаоног облика, налази се осам овалних удубљења за луле, а са бочних страна и са задње стране је балустрада, украшена изрезаним флоралним мотивом (биљни преплет); изнад балустраде се, са задње стране, налазе две узане преграде са овалним прорезима који служе за уметање камиша.

394. Зидни етажер за луле

Аустроугарска

19. век

Дрво, фурнирано, политирано

Димензије: 67 x 40 x 18,5 cm

Инв. бр. НМЗР, Е-1963

Зидни етажер је правоугаоног облика; у доњем делу има две фиоке. Доња плоча има осам овалних удубљења за ослањање лула. Изнад њих су три плитке етаже: прва има пет овалних удубљења и два овална прореза (за уметање камиша), средња има пет, а горња осам овалних прореза за камише. Бочне стране имају таласасту профилацију с предње стране. Полеђина је продужена у перфорирани стилизовани лук (делимично оштећен). На полеђини су две металне алке за качење етажера на зид.

кат./cat. 393

stylized arch (partially damaged)
are two metal hanging rings.

393. Pipe-Stand

Austro-Hungarian

19th centuryTurned wood, veneer,
lacquered

Dim: 113 x 55 x 30 cm

Inv. No. НМКИ, Е 2636

The stand in the Biedermeier style. Rectangular in shape, with one drawer; set on two interconnected posts each with two `S` profiled legs. On the sides there are smaller posts carrying fan shaped stands with oval dents that served like pipe stands. All posts are turned. The top pannel is irregularly rectangular, with eight oval dents for pipes, and on the sides and the back there is a gallery decorated with a carved floral ornament (tendrils); above it, on the back, two shallow tiers with oval slots for storing stems.

394. Pipe-Rack

Austro-Hungarian

19th century

Wood, veneer, high polish

Dim: 67 x 40 x 18,5 cm

Inv. No. НМЗР, Е-1963

Rectangular pipe-rack with two drawers at the bottom. The bottom pannel has eight oval dents for storing pipes; three shallow tiers above: the first has five oval dents and two oval slots (for storing stems); the middle one has five and top tier has eight oval slots for stems. The sides` fronts are wavy. The back continues into a perforated

395. Сточић за пушачки прибор

Аустроугарска

Крај 19. века

Дрво, токарено; литографија у боји; стакло; месингани лим.

Димензије: 87 x 31,5 x 10,5 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-ББ

Петоугаона плоча стола постављена је на стативу са три токарене ноге. На средини плоче се, у кружном пољу, налази литографија у боји: представа младића и девојке у шетњи (застакљена је и причвршћена месинганим обручем); око ње су радијално распоређени: посуда за дуван (цигарете) са поклопцем; два мала сталка са четири кружна отвора и две идентичне посуде – чаше (за пепео), чија је унутрашњост обложена месинганим лимом. У једном углу се налази овална метална плочица, а поред ње остатак држача за упаљене цигарете (који недостаје).

396. Сталак за пушачки прибор

Непознато

Прва половина 20. века

Дрво, токарено; литографија у боји; стакло; месингани лим.

Димензије: 20 x 19 cm

Инв. бр. ЗМКЊ, Е-1852

На правоугаоној плочи се налази мала литографија у боји (у кружном пољу, застакљена): портрет девојке са шеширом; око ње су радијално распоређени: посуда за цигарете, полукружно постолје са кружним отворима за муштикле, постолје за кутије за шибице, мала пепељара (са унутрашње стране обложена месинганим лимом) и гондоласто постолје од месинганог лима са одлагање упаљених цигара. На дну плоче су четири мале дугметасте ножице.

397. Сталак за пушачки прибор

Непознато

Крај 19. века (?)

Дрво, токарено; керамика.

Димензије: 20 x 19 cm

Инв. бр. НМКИ, Е-2636/1

На кружној плочи се налази посуда са поклопцем (за дуван или цигарете), мања кружна посуда – пепељара (изнутра обложена месинганим лимом), и два мала отвора са месинганим прстеном. На средини је удубљење – отвор, у који је убачен (секундарно) керамички тањирић; поред је овална метална плочица.

395. Table with smoking accessories

Austro-Hungarian

End of 19th century

Turned wood; lithograph in colour; glass; brass tin

Dim: 87 x 31,5 x 10,5cm

Inv No. HMKI, E-BB

Pentagonal table top is set on a stand with three turned legs. A lithograph in full colour in the middle of it, within a circular field – a young man and a girl walking (glazed and fitted with a brass ring); radially are placed: tobacco (cigarette) container with a lid; two small stands with four circular holes and two identical bowls-glasses (for ash), the inside of which is lined with brass tin, all of them made of wood. A little oval plate with a company mark (?) in one corner, next to it a remainder of a lit cigarette holder (now missing).

396. Stand with smoking accessories

Unknown

First half of 20th century

Dim: 20 x 19 cm

Inv. No. ЗМКЊ, Е-1852

A rectangular plate with a small lithograph in colour – portrait of a girl in a hat (within a circular field, glazed); radially are placed: a cigarette container, a semi circular stand with round holes for cigarette-holders, a stand for match boxes, a small ashtray (coated with brass tin on the inside) and a brass tin gondola-shaped stand for holding lit cigars. Four small button – like feet on the bottom.

397. Stand with smoking accessories

Unknown

End of 19th century

Wood, turned; ceramics

Dim: 20 x 19 cm

Inv. No. HMK, E-2636/1

A round stand with: a lidded bowl (for tobacco or cigarettes), a small round bowl – ashtray (coated with brass tin on the inside) and two small openings with brass rings. A dent in the middle – an opening (secondary) fitted with a ceramic plate; next to it an oval plate with a company mark (?).

кат./cat. 397

САДРЖАЈ:

УВОДНА РЕЧ	8
ДУВАН И ПУШЕЊЕ ЛУЛА	11
ЛУЛЕ КРОЗ ВЕКОВЕ	25
<i>Глинене луле</i>	26
а. једноделне луле западног типа – енглеско-холандске	
б. дводелне луле источног типа – турске луле	
Развој глинених лула источног типа на простору средње и југоисточне европе	31
Техника израде глинених дводелних лула	36
<i>Наргиле</i>	39
<i>Луле од мершама</i>	41
<i>Порцеланске луле</i>	44
<i>Дрвене луле</i>	46
ЛУЛЕ ИЗ МУЗЕЈСКИХ ЗБИРКИ	51
КАТАЛОГ :	
Глинене луле	71
<i>Турске</i>	
<i>Италијанске</i>	
<i>Аустроугарске</i>	
Наргиле	145
Луле од мершама	147
Порцеланске	167
Луле од метала	175
Камене луле	179
Дрвене	181
Прибор за пушење	201

CONTENT:

FOREWORD	8
TOBACCO AND PIPE SMOKING	11
PIPES THROUGH CENTURIES	25
Clay pipes	26
a. One-piece, western type pipes – i.e. English-Dutch pipes	
b. Two-piece eastern type pipes – i.e. Ottoman pipes	
Development of the eastern type clay pipe in Central and Southeastern Europe	31
The technique of making two-piece clay pipes	36
<i>Narghile</i>	39
<i>Meerschaum pipes</i>	41
<i>Porcelain pipes</i>	44
<i>Wooden pipes</i>	46
THE PIPES FROM MUSEUM COLLECTIONS	51
CATALOGUE :	
Clay pipes	71
<i>Turkish</i>	
<i>Italian</i>	
<i>Austro-Hungarian</i>	
Narghile	145
Meerschaum pipes	147
Porcelain pipes	167
Metal pipes	175
Stone pipes	179
Wooden pipes	181
Smoking accessories	201

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

069.51(497.11):688.932(083.824)

ГАЧИЋ, Дивна

Луле из музејских збирки Србије : каталог изложбе = The Pipes from the museum collections of Serbia : exhibition catalogue : Нови Сад, 2011. / Дивна Гачић ; [фотографије Феђа Киселички, Владимир Червенка ; превод на енглески Ира Ступар, Бранка Гајо]. – Нови Сад : Музеј града Новог Сада, 2011 (Нови Сад : Daniel Print). – 215 стр. : илустр. ; 22 x 22 cm

Упоредо срп. текст и енгл. превод. – Тираж 450. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија : стр. 64-68. – Каталог : стр. 71-212.

ISBN 978-86-7637-058-0

1. Уп. ств. насл.

а) Музејске збирке – Србија – Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 266151687

